

Boj o výrobu
všechna zeta, po
musí být prodána
celkem dosti
zanepravenost.

Na jedné
a minister
vládní pol
z jakých
nou náro

Na druhé
z — krá
tellech a
da zará

Mězi
polníka

Mall
je připe
k tomu
hlasové
nebylo

oud v
okam
dobře
jehož

Alc
dr. C
kace

N
jeho
kace

Alc
dove
leva

Boj o všeobecné hlasovací právo — jemuž ostatně přeji všechen zdar, protože tato etapa našeho politického života musí býti prodělána a — překonána — vyvolal u nás dva celkem dosti trapné zjevy, dva politické fetišismy, dvojí zaslepenost.

Na jedné straně je to fetišism vládní volební opravy a ministerstva Beckova: na vše, co *přímo* nenapomáhá dnes vládní politice, hledí přes rameno a vše, co tuto politiku ať z jakýchkolivěk důvodů podporuje, přijímáno je s otevřenou náručí.

Na druhé straně je to fetišism historického státního práva a — královského hradu pražského, směšně malicherný v detailech a jako celek uměle vyhnáný v jednostrannost opravdu zarážející.

Mezi fetišismem oportunním a radikálním vrávorá naše politika tak málo racionelní a — kulturní.

Maličkým, ale charakteristickým dokumentem této situace je případ Jaroslava Vrchlického. Básník dal se pohnouti k tomu, že v panské sněmovně promluvil pro všeobecné hlasovací právo. Jeho řeč, kterou ani nemohl udati celou, nebyla ničím pozoruhodná a neměla pražádného vlivu na osud volební předlohy. Panská sněmovna postavila si na okamžik hlavu, aby mohla své hlasování pro předlohu dobře prodati, to bylo vše. Docela všední politický manévr, jehož vývoj řeč básníkovy ani neuspíšila, ani nezadržela.

Ale nedůtklivý státoprávní fetišism byl pobouřen. Ústy dr. Choce odsoudil Vrchlického. Básník nerozumí prý politice.

Nu, tolik jako poslanec Choc rozumí jí snad přece. Pro jeho řeč nebude Vrchlického jistě žádný rozumný člověk kaceřovat.

Ale gestem Vrchlického nedá se také žádný rozumný člověk zaslepit. Vidí se v pohostinném vystoupení básníkově v parlamentě hluboký obrat v jeho smýšlení, přechod

od staročeků k mladočekům, kdožví co všechno ještě. A pokrokoví fetišisté volební opravy jsou nadšeni také. Zapomněli na vše z básnickovy minulosti i na to, že byl a jest hlavním sloupem našeho literárního reakcionářství, že drží všemi silami klenbu, která dusí — dnes opět víc než jindy — náš literární život.

A to se stalo právě ve chvíli, kdy jiný básník, čistější a statečnější, pokrokovější a češtější, kdy Machar napsal svou zdrcující obžalobu literární společnosti, jejíž duší je právě Vrchlický...

V novoročním čísle Národních listů uveřejnil Jaroslav Vrchlický „kus autobiografie“, úžasně triviální povídání o české Lásce a české Nenávisti, jež „stopovaly jeho dráhu životní“. Konečný hrot této prózy namířen je proti těm, kdož básnickovu řeč v panské sněmovně odsuzovali.

Pokroková veřejnost anebo lépe řečeno jen naši fetišisté oportunní zajásali. Dr. Choc dostal řádný výprask od „prvního našeho básníka“!

Jaký je to nebezpečný blud! Dr. Choc a naši státoprávní fetišisté jsou jistě poslední z těch, proti nimž namířen je „opravdu poslední barevný střep“ Jaroslava Vrchlického, o jehož hrany ostatně nikdo se neporeže, protože „střep“ není ani z křišťálu, ani z kovu, ale z nějaké ošumělé alegorické dekorace plátěné nebo papírové.

Ano, naši státoprávníci jsou poslední v řadě těch, jež básník zahrnuje ve svůj pojem „české nenávisti“, který ode dneška měl by se stát bitevní parolou české literární poctivosti, českého literárního mládí, české literární pravdy.

„Česká nenávist“, to je neodvislá literární kritika, která ukázala, jak Jaroslav Vrchlický svůj talent promarnil ať již vinou svojí nebo vinou českých poměrů. Která ukázala, jak jeho talent zvrhl se na chrlivý reprodukční stroj a jak jeho lyrika i epika ztratila osobitost. „Česká nenávist“, to je poctivá literární mládež, která neopěvovala nadšenými superlativy všeho, co vyšlo z dobrovolně štvavého básnickova péra nebo z ruky jeho prázdných a plochých milců. Která neklaněla se kvantu, „papírové pyramidě“, ale váží si v umění jen kvality. „Česká nenávist“, to je Machar

a všichni ti, kteří vystupovali proti znemravňování české literatury, jež dělo se Vrchlickým anebo pod jeho patronátem, proti nestoudnému odměňování devótních literárních žabařů a nul, proti podplácení milců a literární kamařily, proti umlčování nových talentů a kulturních činů.

Proti literární poctivosti vyjel Vrchlický na alegorickém šimlu a — pokrokoví lidé si to pochvalují, protože náhodou měl býti zasažen i dr. Choc.

Pokrokoví lidé — s Právem lidu i Osvětou lidu v čele — řadí se do šiku, aby utvořili pomocnou falangu „české lásky“.

Jaká to ironie! Což jste oslepli, že nevidíte šedé bezbarvosti těch deseti liter, což jste ohluchli, že neslyšíte poťouchlého akcentu dvou slov? Česká láska! Jaký to v ústech Vrchlického mocný synonym české literární — a nejen literární — prostřednosti a korupce!

Když jsem přečetl Vrchlického „kus autobiografie“ a viděl, jaká slepota ranila české lidi, chtěl jsem z plných plic vykřiknouti: *Starče*, je nejvyšší čas, abys mlčel! Ale, což nejsou šediny tohoto básníka nešťastné! A nebyla to „česká láska“, jež zničila život básníka, který mohl být světlým géniem našeho národa a nakonec ztratil i svůj talent? Což nebyla to „česká láska“, která z tohoto chrámu Múzy učinila brloh triviálnosti a korupce?

A proto: Zabte „českou lásku“! A buďte hrdi a žárlivi na to, abyste stáli na straně „české nenávisti“, na straně všeho toho, co českou literaturu může učinit kýženou světu a učiní z nás národ opravdu kulturní.

V těchto dnech končí subskripce na práce Antonína Pravoslava Veselého. Vydává je soukromý nakladatel jako skoro všechny dobré knihy, jež u nás spatřily světlo světa. Začal je již vydávati jednou po sešitech, vyšla všeho všudy dvě čísla, pak se muselo ze známých u nás příčin přestat. Po dvou letech, po různých drobných glosách v pokrokových a posměchu v klerikálních časopisech, slibuje nakladatel, že spisy Veselého konečně vyjdou. Týž úkaz jako s Albem Františka Kupky. Nový doklad naší nízké kulturní úrovně.

A. Pravoslav Veselý po dlouhém vývoji vstoupil do strany sociálně demokratické a stal se redaktorem Záře, jež jeho pílí, širokým rozhledem a příčinností stala se populární. Byl typickým zjevem českého socialismu vůbec. A strana, jež vydává bezcenné nafouklosti všelijakých Šmeralů e tutti quanti, nezmohla se na to, aby vydala pro dělnictvo knížku toho, jenž věci dělnické obětoval celý život. Toto faktum lze také nazvat „učení a skutky sociální demokracie“. Nic ho nezakryje, nic je nesmaže. Trvá, aby mluvilo.

Stačí vzíti jednu knihu Veselého Omladina a pokrokové hnutí, kterou vydal kdysi nákladem vlastním, a pročísti ji. Nebylo inteligenta, nebylo dělníka u nás, jenž by z otázky sociální učinil tak hluboce otázku svého života. Veselý probírá příčiny pokrokového hnutí, kritizuje poměry a mnohé z jeho úsudků mají svou platnost ještě dnes po dlouhém, rychlém vývoji. On sám šel po hlase svých sympatií stále vybíraje, stále rozšiřuje svůj rozhled. Byl pojítkem mezi socialistickou inteligencí a dělnictvem. Neznal ortodoxie, neznal fanatismu. Poznal-li dnes ušlechtilejší myšlenkový proud, opustil onen, v němž byl včera. Jeho mladické nadšení neuhasl ve vězení, překonával v sobě bolestné krize a reakce, dovedl zaujmouti kritické stanovisko tak dobře k sociální demokracii jako k neodvislým socialistům, kteří přes veškeré úsilí byli víceméně negací sociální demokracie.

Pokrokové hnutí, jemuž studentstvo a poctivá inteligence přinesla celé myšlenkové světy, pomáhalo tvořit ryzí český socialism. Veselý charakterizuje toto vření slovy: „Doba byla těhotná něčím novým: nacionálně zabarveným socialismem s radikální taktikou.“ Tok socialismu byl široký, bohatý vedlejšími proudy, v nárazech různých odstínů jeho a směrů klíčila bohatá rozložitost budoucí, zdálo se, že socialismem prosákne celý náš život, že dá cíl a charakter našemu češství. Možno-li přirovnávati malé věci k velkým, podobala se tato doba minaturně velkému středověkému hnutí náboženskému. Perzekuce rakouské byrokracie a naši vlastenecké policie, jež mluvívá o svobodě slova a kritiky a je vždycky hotova utopiti na lžíci vody toho, kdo dle toho jedná, mnoho toto slibné hnutí udolala. Zbyla „jediná legitimní strana dělnická“ v této písčíně a dobrodružná karavana klofáčovského národního socialismu.

V poslední době měli jsme trochu té smělosti a odvahy, že jsme se odvážili psát a myslit o socialismu poněkud odlišně. Vytýkalo se nám, že agitujeme v dělnictvu. Nikoliv, to se bude probíjeti samo k čistému jádru socialistických tužeb, dovede zdravým instinktem jednati kacírsky proti svým kněžím a hierarchii, dovede rozbíti železnou disciplínu stranictví, stejně jako rozbíjí pouta kapitalistického otroctví. Vracím se však k těmto faktům jen proto, že námitky naše proti sociální demokracii byly již většinou námitkami pokrokového hnutí let devadesátých. Všechny boje mládeže se starými děly se právě ve jménu těchto námitek.

Veselý byl vskutku jen a jen pokrokovým socialistou a nepřestal jím nikdy být: „Nesouhlasili jsme s její (sociálně demokratickou) centralizační organizací politickou i odborovou, s jejím materialistickým dějinným nazíráním, s její negací v národnostních otázkách. Jinak jsme se stavěli do řad mezinárodního socialistického dělnického hnutí. Taktiku sociálních demokratů pokládali jsme za agitační, směřující k materiálnímu přetvoření světa jako cíli a základu lidského blaha, svoji za více vychovávací, směřující k mravnímu povznesení lidstva jako základu všeho blaha, a mate-

rielní a politické přetvoření bylo pro nás pouze prostředkem k tomuto cíli.“

Tak formuloval Veselý pokrokový socialism. Tímto názorem je vysloveno jeho kacírství. Jeho články v Září působily často těžkosti jeho chlebodárcům. Proto mělo se na něho zapomenouti. Teď však jeho práce se znovu rozšíří, znovu stanou se majetkem veřejnosti. Nelze mluvit o českém socialismu, o jeho rozvoji k myšlenkové samostatnosti s opomenutím jména Veselého. Jeho práce a život poví nám namnoze (o autoritářském socialismu) tolik jako díla Čerkesova, Kropotkinova, Recluse, jež se u nás den po dni utěšeně zdomácňují.

Slavnostní řečník nad hrobem A. Pravoslava Veselého končil svou řeč: „Zemřel nám v něm věrný voják strany.“ Ostřejšího kamene, ostřejší urážky nemohl nikdo hoditi na rakev člověka roztouženého po svobodě a volnosti. Tak mluvívají generálové, kteří uštvou v manévrech obyčejné, prosté vojáčky. Strana nezná Veselého, msta jde až za hrob. Strana nedovede ho zakřiknouti nyní po smrti, jako ho zakřikovala a cenzurovala zaživa.

„Dnes už se počíná cítit všeobecně, že ideál socialistický neznamená toliko nejrozumnější úpravu výrobních řádů, ale že je to zároveň ideál nového štěstí a nové životní krásy, či jedním slovem řečeno: ideál nové kultury.“

A tato nová kultura učiní jednoho krásného dne všechnu inkvizitorskou činnost nemožnou. Lid nebude chtít vyměnit formu otroctví, nýbrž zbaví se otroctví šmahem. Všichni heretikové, všichni ušlapaní, polozapomenutí dojdou svého ocenění.¹

¹ Spisy A. P. Veselého vydává J. Ziegloser na Král. Vinohradech.

nazývá se zmatený poněkud článek v Nové Slovači číslo 13. Hned první věta je nesprávná: socialism nesměřuje k *opravě* soudobých společenských řádů, nýbrž k *záměně* systému kapitalistického za systém nový, socialistický, a to buď cestou postupných reforem, nebo cestou revoluční. Tato revoluce dle Marxe měla se provést cestou víceméně zákonnou, tím, že proletariát zmocnil by se politické moci a nový systém prostě nadekretoval. Dnes však vidíme stále jasněji, že názor Marxův, zdánlivě velmi střízlivý, byl přece jen utopií: proletariát nemůže jednak dosáhnouti té politické moci, o níž snili kdysi parlamentární socialisté, jednak ti, kdož pro proletariát politickou moc nabývají, jeho poslanci a vůdcové, stávají se pomalu neschopnými revoluce, odvracejíce od ní také lid.

Proto vzniká na všech stranách dělnického hnutí silné hnutí odborové svou povahou čistě a zcela jinak než původní marxism revoluční. Dělníci nechtějí již svůj osud vkládati do rukou poslanců a politiků, chtějí se organizovati pro hospodářský boj na základě solidarity všech pracovníků a chtějí revoluci čili bezodkladnou změnu systému kapitalistického za systém socialistický provéstí přímou akcí proletariátu, jejíž hlavním východiskem je všeobecná stávka, jež by zastavila normální (dnes vlastně hrozně nenormální) život na tak dlouho, dokud kapitalism by nekapituloval nebo dělnictvo nezmocnilo se země a výrobních prostředků. K tomu ovšem je třeba zlomiti mezinárodní moc vojska, a proto toto odborové hnutí je všude krajně protimilitaristické.

Postupné zlepšování poměrů pracovníkových nestačí k smíření sociálních nesrovnalostí: dělnictvo chce úplnou spravedlnost a má pravdu. S vírou v boha, který nesrovnalost posvěcuje, padlo vůbec každé ospravedlnování společenských řádů, jež připouštějí, aby ten, kdo seje, měl sotva na živobytí, a ten, kdo bez práce vlastní, měl svrchovaný

blahobyť a ještě více než blahobyť. Nezapomínejme, že jídlem roste chuť. I když se relativně k minulosti a pomalu zlepšují poměry dělníkovy, rostou přirozeně i jeho potřeby a požadavky. Ten, kdo chodí hladov, chce se aspoň najísti, ať čehokoli; ten však, kdo může jísti, bude zakrátko chtít jíst dobře. A kdo poznává vymoženosti moderní kultury, chce vbrzku mít v nich účast.

Úplná spravedlnost může se uskutečnit jen na základě *socializace půdy a výrobních prostředků*. Tato socializace není nikterak problémem tak těžkým, jak se nám namlouvá, protože není dosti ochoty provést ji akcí shora, dotknouti se vrstev privilegovaných. Dělnictvo připravuje se tedy provést ji akcí zdola, přímou akcí solidárních pracovníků.

Socializace možná jest dvojím způsobem: buď ve formě kolektivistického státu, nebo ve formě federace autonomních skupin odborových, založených na kolektivismu nebo komunismu. Kolektivistický stát fedrují socialisté autoritářští, sociální demokraté různého odstínu, federativně autonomní čili volný kolektivism a komunism propagují anarchisté. Ve hnutí anarchistickém dominuje dnes volný komunism skoro výhradně.

Socialism nehledá již dávno odpověď na domněle těžkou otázku, která „zříditi dle přirozeného zákona a spravedlnosti, by blahobyť vzrůstal činností a upadal zahálkou“. Odstraní-li se individuální vlastnictví půdy a výrobních prostředků, ponechá-li se individuu jen vlastnictví předmětů intimní potřeby, učiní-li se hospodářská rovnost základem harmonického života, bude moci býti rovný blahobyť údělem všech. Není spravedlností odměňovati pracovníky jen v poměru k jich sociálně užitečné práci. Socialism musí se vzdáti starých předsudků dnešních a včerejších „národních hospodářů“, kteří tak dobře nahánějí vodu na mlýny privilegovaných. Heslem socialismu musí býti: každý dle svých sil a schopností, každému dle jeho potřeb a chutí v mezích *stejně* svobody.

Lenoši nejsou nebezpečenstvím pro socialistickou společnost. Práce jest organickou potřebou, bez ní člověk zakrňuje duševně a tělesně, lenoši, kdyby i zůstala jejich kasta

v budoucnu, brzo by vyhynuli uprostřed pracujícího světa, v němž každý člověk měl by zaměstnání nebo několik zaměstnání dle svobodné volby a talentu. Dnes lenoši jsou na společenském výsluní, těší se všem privilegiím, jsou váženi a vyznamenáváni. Ve společnosti socialistické byli by lidmi nemocnými, odsouzenými k smrti, kdyby jich všeobecný soucit (ne-li opovržení!) neobrodil a nenapravil.

Socialistická společnost povznášela by soustavně všeobecný blahobyt vždy na míru odpovídající dokonalosti výrobních prostředků a systémů, na míru, o níž se nám bezpochyby ani nezdá. Lidstvo mohlo by volně a každý dle své potřeby užívatí tohoto blahobytu. Vzpruhou k práci, byla-li by za nových poměrů vůbec nutná, bylo by jistě to vědomí, že jen prací a bádáním udržuje se a vzroste blahobyt všeobecný a tím i blahobyt každého jednotlivce. Země jest ještě dosti veliká, aby uživila populaci mnohem větší, než je populace soudobá. Ale rozumné lidstvo dojde zajisté i k tomu, že prozřetelným plozením dětí dovede vzrůst populace regulovati, kdyby nadešla potřeba toho.

Volná konkurence za dnešních poměrů je nejen zdrojem vykořisťování pracovníků, nýbrž není také — jak se rádo tvrdí — příčinou zlepšování výrobků. Výrobky zlepšují se novými vynálezy, bádáním, ale nikoli volnou konkurencí. Ta činí výrobky lacinějšími, ale — protože zisky kapitalistů nesmí utrpěti — také horšími a zbytečnějšími. Volná konkurence hází na trh nejmizernější zboží a ony haldy odpor-
ných a zbytečných galanterních věcí, jež mají býti lacinou náhradou za výrobky umělecké. Socializace výroby povede k racionelnímu výrobnímu hospodářství v nejlepším slova smyslu: výrobky jen dobré, užitečné, krásné a cenné.

Námítky proti komunismu jsou plané všechny, nepočítá se s novými poměry a s odlišnými hodnotami všech institucí.

O schopnosti revoluce a její vyhlídkách mohou býti názory různé. Pozitivní lidé měli by však počítati s daným faktem, že socialistická revoluce se připravuje. Jistě vzdělanostní úroveň pracovníků bude tu hráti nejdůležitější úlohu. Proto má býti snahou pokrokových lidí, aby vešli

v nejužší styk s hnutím socialistickým a nebáli se jeho důsledků.

Dnešní stav není nadlouho možný, dělnictvo samo nastupuje právě nejprímější cestu k sociální spravedlnosti, ale buržoazie není ochotna vzdáti se po dobrém svých privilegií a svého vykořisťovacího systému. Nesmí nás mýlití její snahy o sociální zákonodárství, ani ta okolnost, že „socialističtí“ politikové veslují rychle do vod krajního oportunismu a reformismu. Všechny reformy, dočasně sebe nutnější a užitečnější, jsou jen záplatami na kabát definitivně zvetšely. Oddalují rozhodný boj — a je to konečně dobře, protože revoluce ještě neuzrála. Ale k rozhodnému boji dojítí musí, jsou tu všechny symptomy, jež předcházely i Velikou revoluci francouzskou. Jenže tentokrát lid bude jednat sám a pro sebe.

Nebude to však jeho vina, neprovede-li revoluci k prospěchu všech, bude-li poražen se všemi zhoubnými následky toho pro soudobou kulturu, nebo zavede-li režim, proti němuž myslící část lidstva bude se museti pozdvihnout.

Stala se nevšední vražda. Brutální, zběsilá, barbarsky krvavá a šíleně ledabylá. Pochopitelná skoro jen tehdy, přijmeme-li naprostou primitivnost těch, kteří toto zuřivé krveprolití podnikli docela zaslepeni vášnivou ziskuchtivostí.

Proces bude vážným a důležitým dokumentem pro psychology, sociology, moralisty a snad i pro ty, kteří se zabývají otázkou náboženskou. Nesmím a nemohu ovšem prozatím mluvit o vlivech, jež na venkovské divochy měla možná temná Morava, středisko pověry, poutnické prostředí. Uvidíme. Ale při vši hrůze, jež se šíří od místa takové vraždy, při vši ošklivosti, již pociťujeme nad takovým mařením lidských životů, při všem porozumění, jež máme pro eventuelní bolest pozůstalých (bylo ostatně řečeno, že první otázkou jejich bylo, jsou-li zachovány peníze) a trpký osud zanechaných sirotek, co již dnes jistě víme, jest, že *nesmírnou soustrastí* jsme povinni i ukrutným pachatelům tohoto zločinu, jenž byl možný jen ve společnosti dávající sankci tomu nejhoršímu ze všech bojů o život, dnešnímu strašlivému zápasu o nejmizernější groš.

Že i tito vrahové jsou hroznou obětí, že velikým viníkem je civilizovaná společnost, jež dopustila, aby se stali nebo zůstali takovými lidožravými divochy, to jest nad slunce jasnější, to prostě křičí.

Jen z tohoto hlediska jest nám posuzovati případ. Otázka trestu smrti jest opět ve všech ústech: nečekejme s dovoláváním se jeho zrušení, až nové vraždy — tentokráte legální — budou vykonány...

*

„Prolití krve není ničím; na příčinu, proč se prolévá, třeba hleděti,“ pravil P. J. Proudhon. Má pravdu, není důvodů pro sentimentální posuzování věci, neboť jsme viděli, že vývoj lidstva dere se kupředu krvavými hodinami,

dny, roky, často že prolitá krev jednoho usnadní život celému národu, celé společnosti. Zpytujeme ostatně svoje svědomí. Zda nejsme spokojeni a zda — je-li to nutno — neskrýváme vnitřního souhlasu, když byl zavražděn tyran? Zda nevzrušuje naše nervy teplá vlna nadšení, když nejlepší synové některého národa prolévají svou krev a krev svých utiskovatelů, aby mohli svléci jařmo nebo osvoboditi myšlenku? Ale naopak: jak oškliví se nám vraždící tyran; jak oškliví se nám vojáci na povel střílející do svých druhů, buď že to velí ve válce hospodářský zájem několika burziánů, buď že to velí zájem státu „ohroženého“ vzpourou vykořisťovaných a zotročených; jak oškliví se nám vraždy loupežné, často velmi vysvětlitelné a omluvitelné; jak oškliví se nám konečně také trest smrti, když přijde ta hodina procedury chladně a dlouho připravované!

*

Nedejme se másti výbuchy příliš primitivních instinktů, jež dřímou ještě často v každém z nás. Instinkty jsou krásná věc, jakási slavná a veliká tradice, jež nás pojí s naší rodnou říší živočišnou a s přírodou, jež nás usvědčuje jako potomky nesmírně starých prarodičů. Ale stejně krásná věc jest i naše schopnost ovládnutí instinktů, ta okolnost, že nejsou našimi výhradními pány.

Četl jsem kdesi nedávno, že — ve Francii to bylo tuším — ohroženo bylo zrušení trestu smrti nenadálým případem senzační vraždy. To je tragický, velmi tragický úkaz. Jen úžasná povrchnost může býti zviklána jedním případem novým, kdyžtž přece musela neb měla uvážiti na sta případů starých. Nikoli, kdyby sto vražd sebeukrutnějších spácháno bylo zítra, nepřesvědčí mne, že mohou a mají býti vyváženy stem vynesených a provedených rozsudků smrti. Nevidím prostě smyslu, účelu tohoto zdvojnásobování zločinců.

*

Chápu lynč, nechápu však trestu smrti, jako chápu pohravek, políček hozený za urážku a nechápu souboje.

Lynč je barbarství, ano, ale tak hrozně přirozené, pokud

v lidu jsou primitivní instinkty. Svědčí o jeho sociálním smyslu a projevuje se prostě jako instinkt vášnivě a zaslepeně, mstou bez rozvahy. Msta je instinkt ošklivý a vyplenění hodný; srdce ji schvaluje v okamžiku, mozek ji odsuzuje po vystřízlivění. Ale nejsme ještě tak daleko, abychom nepovažovali spontánní mstu někdy i za krásnou. Proto chápu lynč. Je prudkým projevem citovým, nechce být ničím více. Nehraje si na spravedlnost, jež má sankci božské i lidské autority.

Trest smrti je však vražda chladně a s jasným rozumem připravovaná. Střízlivé litery potvrzují ho v zákoníku, jenž se chce honositi procezenou moudrostí, staletou zkušeností, mužnou vážností!

*

Z prostých lidí pobouřených ukrutnou vraždou jistě většina, dokud dojem je čerstvý, vrhla by se na vraha, kdyby ho dopadla, a neváhala by ho utlouci. Inteligentní lidé odsuzují takové horkokrevné manýry, ale týmiž ústy schvalují trest smrti. A přece, když po několika nedělích nebo i měsících po vraždě nastane den popravy, zavolejte ty, kteří měli chuť lynčovat: kolik z nich odvážilo by se provésti popravu? Kat nebyl nikdy osobou váženou a milovanou; není jí ani dnes, kdy přichází ve fraku a v bílých rukavicích a jest jakýmsi státním funkcionářem.

Chápete, co chci říci. Když prostě vychladne rozhořčení a mstivá nálada, stává se také vrah opět i v očích lidu člověkem, kterého je ohavno zbytečně zabíjeti.

*

Zbytečně, ano, stokrát ano.

Ve výstražnou, zastrášovací moc trestu smrti nevěří dnes již žádný rozumný člověk, tak jako žádný člověk dobré vůle nevěří v polepšovací sílu kriminálů.

Učiniti neškodným notorického vraha možno celou řadou méně ohavných způsobů.

Trestati smrtí zločiny vzniklé z výjimečných poblouzení ducha je nelidské.

Jaký důvod, jaký smysl, jaký účel má tedy ještě trest

smrti? Žádný. Vše, co bylo kdy sneseno k jeho obhájení, padlo již dávno. Zbývá jen jedno: i trest smrti je msta. Msta je červená niť vinoucí se trestním právem. Bylo zcela správně řečeno, že skoro celá naše spravedlnost v oboru trestním není než organizací sociální msty.

Pak jest mi však milejší lynč. Jeho procedura je kratší, a lynč neprohlašuje se za instituci úctyhodnou.

*

Ostatně: Jakým právem hájí a drží trest smrti vůbec lidé, kteří zuby nehty brání společenskou organizaci, jež je pravým pařeništěm zločinů, jež jen v jejím lůně jsou možny?

POLITIKA STAVOVSKÁ, NACIONÁLNÍ A POKROKOVÁ

Před lety konstatoval kdosi v týdeníku Die Zeit zjevný úpadek soudobého parlamentarismu a prorokoval pro blízkou budoucnost parlament, v němž nebudou seděti profesionální politikové, nýbrž odborní zástupci různých stavů lidské společnosti a různých odborů lidské práce.

Toto proroctví nevyplní se asi nikdy. Ovšem, vzrůst stavovských a zájmových egoismů jest zjevný, odpovídá rostoucím nesnázím, jež kapitalistické hospodářství působí na všech stranách, ale k tomu, aby dnešní parlament, třeba pomalu a postupně, proměnil se v zasedací síň jakýchsi pravidelných odborných anket, chybí dnešní politice to hlavní: upřímnost a dobrá vůle.

Většina dnešních poslanců jsou lidé, kteří skutečných zájmů a potřeb národního celku a jednotlivých jeho skupin vůbec neznají: znají leda požadavky jednoho odboru, jednoho stavu a s nimi provozují šalebnou hru, z níž oni sami mají největší prospěch.

Zástupcové stavovských zájmů a stavovské strany nemohou býti také upřímní, i kdyby chtěli: musí chtíti mnoho, aby ve všeobecném čachru urvali aspoň něco. Heslo je: bezohledně se obohacovati, urvati nejprve ovšem pro sebe a pak pro svou stranu, pro svůj stav vše, pokud síla a lest stačí, ať už zájem ostatních, zájem národního celku velí cokoli.

To je stav, do něhož nutně nás zavedlo kapitalistické hospodářství, a nepomine dotud, dokud nový pořádek neodstraní stálou a dravou válku osobních a stavovských zájmů.

Dobrých a počestných lidí, kteří nejsou zaslepeni všeobecnou hltavostí a jimž stačí pro radost jasný obraz z ptačí perspektivy těch válčících lidských mravenišť, jest pořádku a vyhybají se většinou parlamentarismu. Neboť v tomto kruhu hlas jejich ztrácí se nejčastěji jako na poušti a riskují, že sami budou strženi nečistým proudem.

Tito lidé vidí, že úpadek parlamentarismu zaviněn byl zejména tím, že politika starých, domněle „všenárodních“ stran zvrhla se nadobro v ohavnou komedii, jež maskou liberalismu zastírala výhradnou péči o zájmy vládnoucí buržoazie, a tak dala vzniknouti stranám zájmovým a stavovským, jež rychle vzrostly a neváhaly poslat své muže na „parlamentární kolbiště“. Ale jako politika národních stran starých byla jednostranná a sobecká, stejně i politika nových stran stavovských nedovede míti na zřeteli zájem celku a jest ještě jednostrannější a sobečtější. Nadto starým liberalismem znemravnělá půda parlamentární korumpuje statečně mladé strany. Šmejd na šmejd, faleš na faleš, hotové bahno.

Je jasno, že poctiví a rozumní pokrokoví a kulturní lidé musí toužiti po nesobecké straně, po upřímném hnutí, jež by mělo na mysli celek národa. Sociální demokracie mohla se jím státi, kdyby byla zůstala socialistickou a vývoje schopnou a nezvrhla se ve stavovskou a ze všech nejsobečtější stranu jedné části dělnictva. Dnes tu stojí jako část starého světa, sváří se a vzdor prudkosti svých gest hnije uvnitř ve hlavě i údech, a kdybych chtěl býti pesimistickým prorokem, řekl bych, že její úlohou jest, aby sémě korupce ze starého světa snažila se přenést do nového, socialistického, jenž se rodí.

Nicméně, mají-li se ty hloučky lidí prozíravých a poctivých spojit ke společné akci, v novém pokrokovém hnutí, může se to státi rozumně jen na základě socialismu.

Volají-li někteří (Masaryk) po *poctivé* pokrokové straně ze středních stavů, je to bláhový sen, jenž se neuskuteční.

Buď bude taková strana poctivá a pokroková, pak sfedruje, abych tak řekl, všechny poctivé a pokrokové jednotlivce a skupiny pro společnou práci, bez ohledu na stavy a třídy, jež musí považovat za ideálně překonané. Anebo bude taková strana zájmovou stranou středních stavů a bude provádět stavovskou politiku: pak nebude ani poctivá, ani pokroková, bude s vlky výti.

Základem pokrokového hnutí, jež nemá střemhlav říti

se do propasti parlamentární korupce, musí býti silné kulturní a sociální přesvědčení.

Kulturní ideál pro celý národ musíme míti, abychom mohli lidem ukázat něco, pro co se mohou a mají rozehrát, něco krásného, v čem se krásně žije, abychom je mohli odvrátit od zběsilé hrabivosti a ziskuchtivosti, jež nečiní člověka ani krásným, ani šťastným.

A zároveň potřebujeme nezbytně ideál sociální, představu pořádku spravedlivějšího a harmoničtějšího, než jest dnešní. Lidem jest pochopit, že dnešní krvavý, lomozný a nejistý zápas o groš není nutný a věčný, že jsou cesty k lepšímu pořádku a že reelní politika není ta, jež se spokojuje čachrem ze dne na den, nýbrž ta, jež vede a vychovává k jasnější budoucnosti, již dovede si představit a vší silou chtíti.

Politika stavovská spokojuje se štváním a slibováním. Lid udržuje se v naději, že několik zákonečků a subvencí povede k hospodářskému blahobytu; každý stav domnívá se míti mezi poslanci strejčka, který se stará o jeho povznesení.

Ale my, jsme-li poctiví, nemůžeme slibovati. V dnešním pořádku žádný stav nepovznáší se trvale, žádný hospodářský blahobyt není jistý; v této vojně všech proti všem jest vítězství dnes tady, zítra tam, a nejčastěji kyne porážka.

Na nás jest, abychom rozumné lidi všech stavů učili chápat, že hospodářská rovnováha v kapitalistickém pořádku nikdy již nenastane a že hospodářské zájmy všech *skutečných pracovníků* nejsou tak rozdílny, aby se pracovníci nemohli sjednotiti v akci pro nový pořádek.

Politika stavovská nemůže býti trvale úspěšná. Nedovede udržeti ani zdánlivou, zevní rovnováhu, protože kapitalistické hospodářství je divoký proud, jenž rve a trhá a nejde regulovati. Přijde krize a všechny hráze a hrázičky jsou marny. Politika stavovská nemá také dnes již naděje, že pojistí nadvládu některému stavu. Veliký kapitál je držán v šachu dělnickou revolucí, agrárníci nestanou se nikdy výhradními pány, dělníci provedou převrat jen

s pomocí uvědomělých a pokrokových vrstev ostatních pracovníků.

Ale jako nemůže být naše politika stavovskou, nemůže být ani nacionální po starém způsobu. U nás v Rakousku samozřejmě a naléhavé kulturní, sociální a hospodářské požadavky některého národa váží se předem, než se jim vyhová, prohnánymi profesionálními štváči, jsou oklešťovány, jsou předmětem nekonečných čachrů. Historie české university na Moravě je pitvorným dokladem této nescelné politiky, jež by byla směšná, kdyby nebyla tak — mizerná.

Té musí býti učiněn také konec. Ale dnes, kdy jest jasno již, že takzvané zdemokratizování říšského parlamentu změny na těchto politických manýrách velmi málo, jest jediný prostředek k tomu, abychom se dostali na cestu k politice kulturní a rozumné: důsledně strhovat svatozář z lebek politických profesionalistů a pokrokové hnutí postavit proti nacionálním a stavovským štváčům.

To musí býti ovšem pokrokové hnutí, jež nebude hledati své nejlepší úspěchy v parlamentě a tam utráceti své nejlepší síly, nýbrž bude kulturní a sociální politiku organizovat po městech a dědinách.

Když jsem četl jména, jichž vlastníci vrhli se na obrozování mladočeské strany, tedy partaje profesionálních politiků par excellence (— profesionální politikové jsou konečně také stav, jenž pracuje jen pro sebe —), bylo mi smutno z toho, jak i vážní lidé u nás jsou často neschopni pojmouti krásnější kulturní a sociální ideál a pracovati pro něj. Když čtu, jak vážně a „hluboce“ uvažuje se o řeči třeba takového dr. Kramáře, zdá se mi, že žiju v národě, který se klaní dřevěným fetišům, v národě politických divochů.

Když čtu o zběsilostech sociálních demokratů nebo vidím zuření agrárního deníku, divoši mění se v zákeřníky ze silnic a lesů.

A přece tomu všemu říká se dnes reelní politika.

Co si asi myslí přitom jiní pokrovní lidé?

Několik pražských anarchistů i „anarchistů“ (aby se předešlo nedorozumění, dodávám, že ti „anarchisté“ jsou mi osobně milejší než anarchisté) rozesílá oběžník, jehož účelem je znemožnit Vohryzka a Knotka a záminkou: kapitalistické hospodářství při vydávání Komuny a jejích publikací.

Jsou mi docela lhostejny osoby a chci věřit, že těm, kdož oběžník podepsali, jedná se opravdu jen o prospěch a čistotu hnutí.

Vím také, co by je uspokojilo.

Chtěli by, aby Komuna stala se „majetkem hnutí“. Chtěli by, aby redakce byla zodpovědná nějakému areopagu, v němž by ovšem bylo tolik smyslů, kolik hlav. Chtěli by, aby ze zisku, jež vykazují publikace, podporovaly se pasívní podniky druhého tábora. Chtěli by, aby redakce a administrace skládala se z kamarádů stejně honorovaných a stejně neodvislých. Chtěli by, aby spory uvnitř podniku řešeny byly soudem kamarádů, atd. atd.

Myslí si, buď anarchistické hospodářství, anebo raději nic. Chtěli by komunistický systém, a nikoli „kapitalistický“.

Zapomínají ve své teoretické zanícenosti, že komunistické pokusy uprostřed kapitalistického pořádku mohou se konati jen s vybranými lidmi, zapomínají vůbec, že žijeme v prostředí kapitalistickém.

Kašlu v tomto případě na všechny experimenty. Jedná se mi o to, aby naše hnutí mělo konečně jednou *pořádný časopis, reprezentační orgán vedený žurnalisticky*. Bez něho budeme věčně pátým kolem u vozu a každá osobní šrůtka hodí nás pár let nazpět.

Ale pořádný žurnál musí mít pořádnou redakci, administraci a expedici. Co se týče redakce, myslím, že Komuna i Práce trpěly a trpí až dosud tím, že velmi často zelení hoši učí se v nich psát a nemají ani talentu, ani vědomostí,

ani píle. To, co postupně někteří mladí páni dělali do Nové Omladiny, do Komuny a do Práce, to není ani literatura, ani žurnalistika. Vidím v tom největší chybu našich redaktorů, že z učňů dělají mistry v řemesle, pro něž učňové vůbec se nenarodili. Kdo nedovede napsat ani pořádnou lokálku, má zůstat při svých studiích nebo při svém řemesle, aby z něj něco bylo a nezůstal věčným cizopásmíkem. S těmi lidmi noviny se nedělají, zejména ne anarchistické noviny, při nichž je třeba myslet a něco vědět. Když chci dělat noviny, potřebuji k tomu žurnalisty, a nikoli kamarády. Až budeme mít nějaké nemocenské pokladny jako sociální demokraté, pak budeme mít zaopatřovací ústavy pro jinak neschopné lidi; redakce takovým zaopatřovacím ústavem být nesmí.

A o administraci a expedici platí totéž. Ti, kdož se povalovali při měsíčníku nebo čtrnáctideníku nějakém nebo vůbec neviděli pořádně administrace, nemají potuchy, co znamená dobrý administrátor pro časopis často vycházející, špatný administrátor zabíjí podnik nebo v nejlepším případě ochuzuje ho o pořádné zisky. Má-li naše hnutí míti definitivně zajištěný časopis dvakrát nebo třikrát týdně vycházející a pomalu do všech koutů vnikající, musí administrace tohoto časopisu být řádná. Nová Omladina a Komuna měly však v tomto ohledu dosud administraci, jejíž nedbalost byla pověstná i na Moravě. Zakusil jsem to sám na sobě.

Připouštím, že redaktoři anarchistického časopisu musí býti anarchisté, našel by se sotva žurnalista, který by nám vyhovoval, aniž byl svým přesvědčením anarchista. Ale pro administraci to pravda není: nenajde-li se schopný kamarád, vezme se kdokoli: hlavní věc je, aby byl odborník. Stejně pro expedici. Jako redakce nesmí býti ani administrace a expedice zaopatřovacím ústavem.

Opakuji: potřebujeme velký žurnalistický podnik, jenž by u nás reprezentoval tak, jak toho zasluhujeme. Kdo dovede posoudit, jaký kus práce byl vykonán v Moravském kraji, pochopí, co by to znamenalo, kdybychom měli podobný časopis a cele svůj. Nejde to však bez pořádku a se

sentimentálními ohledy k teoriím, jež jsou určeny pro jinou společnost. Chceme-li uvést do života zdravé podniky většího stylu, nesnadno se v něčem spoléhat na „kamarádství“. Kamarádství nikoho neuživí a nic nezbuduje. Solidarita je dnes příliš málo vyvinuta ještě, boj o život je příliš drsný. A „intelektuelní“ jsou v tom ohledu nejhorší. Každý nastaví napřed ruku, než něco udělá.

Proto nutno hospodařit po „kapitalisticku“. Práci odměňovat poměrně, nepodporovat jiné podniky, když jeden není zajištěn, myslet na zadní kolečka, nedávat rozhodovat areopagům, skupinám čtenářů, kteří tím, že si časopis koupí, nemají ještě pražádného práva strkati nos do jeho záležitostí, po nichž jim pranic není.

Podnikat komunistický experiment s jediným naším časopisem, jenž delší dobu již vychází pravidelně a dvakrát týdně, bylo by věru trestuhodno.

Pomyslím-li někdy znovu na podnik komunistický, na kolonii například, bude to ve věci, jejíž nezdar nic nepoškodí, a věru že bych ani přitom neztěžoval si práci teoretickými předsudky.

Hlavně (nezlobte se pro toto přiznání) nechtěl bych nic podobného podnikati s těmi, kteří podepsali zmíněný oběžník. Kácha nebo pí Müllerová nehodí se jistě se svými nervy do komunistického hospodářství, Toman, kterého mám opravdu rád, dovedl by snad nějaký čas — ale také nikoli dlouho — komunisticky jíst a pít, ale jistě ne pracovat, Vrbenský dovede se až k činům rozhorlit právě jako Vohryzek, atd. atd.

Nezapomínejme, že v komunistické společnosti budou provádět komunism lidé, kteří budou pracovat, a nikoli vzdělávat, kteří budou budovat krásné věci nikoli proto, aby mohli se najíst, nýbrž proto, že mají co jíst. S hladovými lidmi je těžký komunism a mohou ho jako experiment provádět jen vybraní a výjimeční lidé.

Jsem přesvědčen, že Komuna bude moci vycházet a růsti jen tehdy, bude-li soukromým podnikem několika lidí (také Les Temps nouveaux jsou takovým podnikem a Grave zakusil již mnoho pro to), kteří budou hospodařit tak, jak

uznají za dobré. Zbohatnou-li z toho, není po tom docela nic čtenářům, kteří musí jen chtít, aby list byl dobrý a v poměru ke svému rozšíření se zdokonaloval.

Máme přece zkušenosti. Když „hnutí“ vydávalo brožury, zmohlo se obyčejně na jednu, jež nebyla zaplacená ani tiskaři, ani vydavatelstvu.

Když jsem vydával brožury já jako soukromá osoba, vyšlo přece několik čísel. Podobně bylo tomu s časopisy našimi: jsem přesvědčen, že v rukách „hnutí“ vzala by Komuna za své.

Nechci hájit Vohryzka; znám příliš dobře jeho ctnosti i — nectnosti; ale jsem si jist tím, že jeho jednání je důsledkem nepořádku, a nikoli jeho příčinou.

Co se týče Knotka, bylo prý mu vytýkáno, že svých peněz užil jen pro podniky Komuny. Tak mluví stranická zběsilost. Nedal bych se nikdy nikým poučovat o tom, kam mám dát peníze, jež chci dát.

Někteří anarchisté mají, jak se zdá, sociálně demokratické pojmy o svobodě.

Anarchistický jest jeden prostředek proti domněle špatnému podniku: zbudovat podnik lepší, ukázat, jak se to dělá. Odporuji to vřele opozici; pro oběžník, jež rozeslala, zvolila si nejméně vhodnou dobu. Vidí věci jen z hlediska skupinky do sebe uzavřené: hnutí má zcela jiné zájmy. Mám myslím více přehledu: naše hnutí je na dobré cestě a nebezpečné bylo by jen to, kdyby se do popředí strkali nezkušení hoši, kteří se musí dlouho ještě vzdělávat a krotit, než dovedou něco říci a s výsledkem pracovat.

2

Kletbou dokonce velmi mnoha anarchistů jest, že se pohybují stále mezi kamarády, velmi často jen ve skupince deseti dvaceti hlav věčně stejně sestrčených. Jejich duch utkví takto na příkrých formulkách, jež ochromují jejich agilnost víc než těžký boj o chléb.

Věří pak, že stačí pro obrodu světa, když Petr nebo Pavel se po anarchisticku vzdělává, když čistá myšlenka

vníká pomalu do nepřipustných dosud prostředí a soustřeďuje kol sebe malé skupinky pravověrných stoupenců. Domnívají se, že z těchto skupinek bude jednou lidstvo přirozeným vývojem věcí.

Bývají však zklamáni: těsný styk s osobami stále týmiž učiní nakonec nejméně milovanou osobou kamaráda. Přísné formulky nemohou býti přirozeně dodržovány a lidské slabosti jsou u kamarádů nejpatrnějšími.

Byl jsem také tak naivní... A býval jsem otráven a nespokojen. Viděl jsem stále svatou věc nepochopenou a hanobenou. Báł jsem se o budoucnost *nauky*, jež mi byla drahou; nevěřil jsem dokonce někdy ve vnitřní sílu její pravdy.

Podtrhl jsem slovo: nauka. Dnes totiž jsem přesvědčen, že anarchista je něco víc než učení filosofů, že je směrem lidského vývoje, že je výslednicí minulých, soudobých i budoucích akcí i reakcí v životě.

Anarchisté nejsou přísná sekta, jejíž budoucnost jest v čisté expanzi původních malých kroužků. Anarchisté jsou prostí lidé, kteří se liší od svých vrstevníků jen tím, že hledí bez předsudků na vývoj lidstva a vidí, že tento vývoj směřuje nezadržitelně k tomu, co nazývají anarchií, to jest k společenskému pořádku na základě důsledně provedené federace autonomních jednotek individuálních i kolektivních.

Jakmile hledíme na anarchistu takto, stane se naše celková nálada ihned veselejší. Hle: Každý úspěch vývoje je zároveň náš úspěch. Nejsme velební kněží posvátného kultu, jenž nenalézají dosti porozumění, jsme prostí bojovníci z předních stráží lidstva.

A dokonce stejný význam má, i když nestojíme v předních řadách: bojujeme kdekoli, je to zcela jedno; jen když nehájíme s většinou!

A řekněte mi teď, co se podobá víc hnutí: věčná bohoslužba v dusném vzduchu pravověrné skupinky nebo volná lancknechtská pouť světem?

Jen jedno chtěl bych, abychom mohli předpokládati u každého anarchisty: ať bojuje kdekoli, že vidí víc a dál než ostatní, kteří anarchisty nejsou. Že se nikde nepřizpů-

sobuje svému prostředí tak, aby si sám osvojil jeho všeobecný předsudek.

Naší povinností je učit lidi dívati se na věci ze všech stran, z ptačí perspektivy, býti všude upřímně účasten a neztráceti přitom schopnosti dívati se shůry.

Haní-li se něco zaujatě, budeme ukazovat na dobré toho stránky, chválí-li se něco ošemetně, budeme upozorňovati na špatné toho stránky. Mezi individualisty ukážeme na nutnost sociálního citění, mezi socialisty položíme důraz na autonomii individua. Proti nevázanosti postavíme dobrovolnou disciplínu a metodu, proti církevnictví budeme akcentovat svobodu. Mezi antiklerikály upozorníme na nebezpečí racionelního náboženství, mezi sobeckými materialisty na krásu nadšení a solidarity. Nemusím snad již pokračovati.

Vidíte, naším nejpodstatnějším principem je život: hýbati lidmi a myšlénkami. A není taktiky, jež by se nemohla státi anarchistickou, a není anarchistické zásady, jež by nemohla býti předsudkem.

Ti, kdož ve dne v noci klečí před zásadami jako před velebnou svátostí, jsou neplodní lidé. Věřte, že víc vykonají ti, kteří nemají vůbec zásad, ale pracují, protože dostávají mzdu. Ale jsou také anarchisté, kteří mají anarchismus v krvi a nervech, jejichž anarchismus je následek celé jejich povahy. Ti nemají ani času myslit na zásady, nemohou jednat neanarchisticky, i kdyby chtěli: nakonec dají se vždy svým přirozeným směrem jako magnetická střelka. Ti se také nikde neztratí a ti jsou to, kteří jsou zárukou toho, že naše hnutí nikdy nezabloudí.

Řekněte, že obhajují kompromisní taktiky. Nikoli. Kompromisů nemusím hájit: všichni do jednoho stále děláme kompromisy, chceme-li vůbec jednati a žíti v dnešním prostředí. Ten prostý fakt, že žijeme zcela jinak, než bychom jistě žili v prostředí anarchistickém, znamená, že celý náš život je řadou kompromisů.

Ale čemu chtěl bych učit, je — politika. Dovedli jsme dosud tak málo jednati politicky; výsledky naší práce byly dle toho.

Netřeba toho myslím zastírat, že jsme velmi často a v mnoha otázkách v rozporu s mnoha pokrokovými lidmi. Naopak, naši čtenáři budou nám jistě vděční, když nebudeme váhat tyto rozpory přesně stanovit. Jsem totiž přesvědčen, že rozpor mezi naší trochu rebelantskou pokrokovostí a pravověrnou pokrokovostí našich odpůrců není nijak strašlivý: předpokládám, že naši odpůrci myslí týmiž orgány jako my. A že my myslíme orgánem, jenž jest k tomu určen, toho důkazem je věc zcela prostá: shodujeme se ve svém způsobu nazírání na věci světské s mnoha vynikajícími lidmi, o nichž nikdo — ani p. dr. Chalupný a možná ani p. Alois Hajn — jistě nepochybuje, že myslí mozkiem. Rozpor tedy, opakují, není tak strašlivý, aby naši čtenáři — mluvím tu ovšem jen o těch, kteří chtějí se z časopisu, jež odebírají, poučiti — nemohli nás pochopiti a — neměli nás rádi za to, že nám nestačí vyjadřovati názory běžné a všeobecně schválené. Neboť jsem si také tím jist, že tito dobří čtenáři naši, ti učitelé, dělníci, rolníci, úředníci atd., nevěří v samospasitelnost uznaných pravd a vyšlapaných cestíček, a jsou tedy odpůrci našich odpůrců, kteří jsou jimi jen proto, že jejich taktikou jest pštroší politika před nejvýmluvnějšími fakty sociálního života, že nechtějí uznati vývoj takovým, jakým skutečně jest, a domnívají se, že stačí pouhé jejich hledisko — v jádru čistě konzervativní, a nikoli pokrokové —, aby svět šel dle jejich trochu jednostranného vkusu a dle jejich trochu egoistické touhy; že konečně nechtějí nikdy domysleti a ničeho tak se nevarují jako logického pochodu myšlenkového.

Jsme poněkud bojovněji naladěni. Bojovnost člověka — hlavně takových starých rváčů, jako jsme my — vzrůstá, když je jasno, že protivník provokuje. Nemyslím tím však v tomto případě naše odpůrce z tábora pokrokového. Chci býti hodně slušný a něžný, a proto nazývám tentokrát protivníkem — sociální demokraty. Jejich časopisy, taková

Rovnost nebo Dělnické listy, upozornily s obvyklým sociálně demokratickým taktem a tónem uštěpačných proců na náš málo záviděníhodný finanční stav.

Konstatovali jsme to se zadostučiněním: je to dokument pro správnost našeho stanoviska. Což jsme tvrdili někdy něco jiného, než že sociální demokrat, když se dostane k doživotnímu žlabu, počíná si jako zbohatlý uzenář? Kope jako p. Proc do poctivě pracujícího dělníka, který z poctivé práce nemůže si postavit činžáky.

Ale jako se nemusíme stydět za to, že nemáme chuti býti pokrokovými dle oficiální šablony pražské, pardubické nebo snad i brněnské, tak se netajíme ani cudně tím, že nejsme vyjímkou, jež by potvrzovala nezvratnou pravdu z dnešního hospodářského pořádku, že z pouhé poctivé práce se nebohatne.

Máme naopak všechnu příčinu hrdě pozdvihnout čelo: zápasíme nikoli snadno, protože nechceme s vlky výti. A na nás, bohudík, nedřou se také obelstění proletáři.

A tož? Chtěl jsem napsat několik řádek o jednom z nebezpečných omylů našich odpůrců pokrokových, z jakési zlomyslně pyšné radosti právě o tom, jenž nás odlišuje nejvíce.

Proč, pochopí čtenáři z tohoto úvodu.

*

Ledacos by se nám již odpustilo; jen to naše stanovisko k sociální demokracii je, víte, — pánům nepohodlné.

Hrstička pokrokových lidí, kteří zejména v Čechách umínili si dělat „politiku“ a nic než „politiku“ — tato pěna, ne vždy dosti čistá, jež zbyla z hnutí pokrokového a realistického —, vidí vedle sebe sociálně demokratického kolosa a myslí, že jest nucena tvářiti se ke všemu, co kolos činí, hodně příjemně, aby se mu zavděčila. S takovým červeným velikánem velikánovičem jest přece nevyhnutelno žíti v míru. Neboť hrstička potřebuje oporu při své chůzi na slabých nožkách a pak: také v pokrokové lodičce bytují krysy, jež jenjen odplavat k rudému korábu.

Proto jsme nepohodlní.

Ale jsou také vážnější lidé, jimž naše stanovisko není vhod, protože — jsou obětí nebezpečného omylu.

Omyl jest tenhle: považují sociální demokracii za jednu z pokrokových stran, za stranu velmi přístupnou, s níž — o čemž ovšem nepochybujeme — lze za jistých okolností dobře vyjednávat a obchodovat. Sociálně demokratické vlčísko učinilo si již pravidlem vycházet na pastvu v rouše beránčím. Kompromisy jdou tak hladce, a pokrokoví měšťáci myslí si tajně, že mají bývalého revolucionáře již v kapse. Jsou pro politiku míru a pořádku, a sociální demokracie podporuje ze všech sil jejich nebeský klid.

Jenže — a jsem přesvědčen, že sociální demokracie to zcela dobře ví — pod povrchem počestného politického života není všechno v pořádku. Sociální demokracie to ví, ale měšťané všech odstínů zabořili hlavu do písku a nevytáhli by jí za nic na světě.

Anebo ti, kteří něco tuší, piští zuřivě na šalmaj míru, aby přehlušili podzemní dunění. A jejich námluvy se sociální demokracií jsou tím něžnější, že vidí v ní činitele, jenž se postará o to, aby suchou cestou uskutečnil smíření sociálních a hospodářských protiv ke všeobecné spokojenosti. To je ovšem také blud.

Sociální demokracie nezabrání předně revoluci, ani kdyby chtěla. K tomu je příliš slabá. A po druhé, kdo věří naivně, že právě ona na ni nečeká? Sociální demokracie nechce jen, aby sociální revoluce provedena byla bez ní nebo proti ní; chce ji provést svou armádou a za svým účelem, toť vše.

Přinesli jsme nedávno článek p. Alfreda Naqueta, který je měšťák, ani anarchista, ani sociální demokrat. Jasně byly v něm vyloženy příčiny a nutnost sociálního převratu, jenž je přede dveřmi a proti němuž všechna pštroší politika je marná. Opakuji: sociální demokracie to ví, ale naši pokrokoví lidé ne a ne, — nechtějí si toho přiznati. Jejich přáním je, aby zreorganizování společnosti stalo se pomalým a pokojným vývojem, a domnívají se, že pouhé přání postačí, hlavně když budou podporovat kompromisní politiku sociálně demokratickou.

Sociální demokracii daří se přitom dobře, tloustne. Sádelná matróna těší se již, jak zasedne do křesla, z něhož bude vyhnán p. Kapitalista: její obdivuhodná zadnice hodí se právě do důlku, jež vytlačil její vypasený předchůdce.

Ale právě tomu chtějí zabrániti lidé, kteří svých myšlenek nedrží na krátkém špagátě a nechtějí jich takto držeti ani ve „státě budoucnosti“, v matriarchátě sádelné matróny.

Nemáme ani trochu chuti připustit, aby, až lid povalí pořádek kapitalistický, byl nám vnucen pořádek sociálně demokratický, demagogická šablona, kulturní otroctví.

Může nám býti celkem lhostejno, má-li v tom neb onom parlamentě sociální demokracie o nějakou desítku mandátů víc nebo méně; nebudeme však nikdy lhostejně přihlížet k tomu, když na útraty kultury a svobody protežuje se červený karabáč z méně čistých důvodů politických nebo z nevědomosti.

Krátce: Nebezpečným omylem pokrokových lidí jest, že věří ve skálopevnost kapitalistického pořádku, jenž svou smrt nese již ve vlastním nitru, a že podporováním sociální demokracie činí větším nebezpečím, že tato strana ujme se vlády za změněných podmínek. Nevěříme, že se to stane, ale *mohlo by se to státi*, a proto jest naší povinností otvírati lidem oči, do nichž mnoho a mnoho pokrokářů hází z nevědomosti nebo z vypočítavosti oslepující písek.

*

A teď ještě malý doslov. Vykládáme jasně svá stanoviska, teoreticky odůvodňujeme svůj způsob nazírání, opíráme svou taktiku dokumenty ze života praktického. Naši odpůrci posmívají se, vyhrožují, nadávají. Nečetli jsme v jediném pokrokovém listě polemiky s některým naším článkem teoretickým. Nikdo se nesnaží poctivě dokázat, že nemáme pravdu; že jsme na nesprávné cestě, o tom nás přesvědčují jen tím, že tajně nebo veřejně nás pomlouvají a postranními cestičkami zákeřně napadají.

Jak by to však bylo pěkné, kdyby se odhodlali k poctivější taktice. Měli bychom o nich aspoň lepší mínění, a snad

by nám i objasnili leckterý *naš* blud. Takhle musíme se domnívat, že je to *pravda*, jež jest jim tak nepohodlná a ztěžuje jim obchody.

Či se domnívají, že umlčí nás svým klackem nebo nějakým tupým nožem, jímž nám míří na hrdlo? Máme otevřený svět: přestavše tady, začneme znovu jinde.

Zkuste to, pánové, jednou věcně polemizovat! Radím vám to zcela upřímně a zadarmo.

Včera byl nádherný den! Jakási nová chuť k životu se budila v prochladlém kraji. Vlaštovičky čileji než jindy bloudily vzduchem. Šel jsem bloudit s nimi...

Na trati od Brna pískl si vlak, ozvěny z lesů odpověděly a pasáci na lukách spustili taky... Stál jsem opodál nich, protože jsem právě k nim dobloudil s kytkou bledých ocúnů. Krávy zvedly veliké, jasné oči a zahleděly se na příjíždějícího černého netvora. Viděl jsem, jak se chvějí bázní — — —

Ve vlaku zpívají — mariánskou. Tedy poutníci!

Ano, vzpomínám; zítra bude na Velehradě veliká lidová rolnická slavnost. Vlak pádí. Hle, první třída a tam tlustoučký velebníček s obtloustlým rolníkem důvěrně zavykládání. Jeden z aranžérů a — jeden rolnický katolický poslanec. Jede dodati sjezdu lesku a svých rozumů. A teď už jenom ty obyčejné, odřené, otlučené vagóny třetí třídy a ti obyčejní, ubozí, udření, otlučení reprezentanti římskokatolické církve... Takoví ubozí lidé, kteří nevědí, proč zde sedí, kam jedou a co tam.

Udření lidé, kteří nedovedou chápat, pročže mají své mozolovité ruce vzpínat k svému bohu právě na Velehradě. Nedovedou vůbec pochopit, jak se to stalo, že jedou tímto neznámým krajem na neznámá místa. Stádo — ubohé stádo, chvějící se bázní tak často už zažitou. Jedině tu bázeň jsem viděl v jich očích velikých, zakalených. Seděli tu namačkání a bezmyšlenkovitě odzpívávali a odříkávali pobožnost. Kolikrát už vymodlili otčenáš za ty, kteří mohli jet, ale nejeli! To už je takový zvyk a — starším bratřím to nese víc peněz. V jednom vagóně trčí ke stropu pozlacený kříž. Na vše tu pamatováno. Ani šest muzikantů neschází! A jedou starci, babky, muži, ženy, mládenci i panny. Takové umačkané, ustaralé jsou tyhle panny, matky budoucího pokolení. Bez krásy, bez čisté barvy, bez života. Vlak pádí a vše to splývá v šedivou, beznervnou

hmotu. Ale i jeden jasňounký paprsek se zablýskl. Bývá tak obyčejně! Děvčátko dvaceti jar stojí u okna a zírá do daleka. Přehlíží luka s kravami i pasáky, prezírá lesy, výš a výše bloudí do prostoru a bůhví, o čem přemýšlí! Hanácké rukávce vzdouvají se na rukách, jemná krajka čepečku jednotvárně zmítá se větrem a tluče děvčeti do spánku. Tolik smutku jsem dávno neviděl, co jej zapadlo do těchto očí. Nepoznal jsem otroků; ale myslím, že jim byla podobna! Za děvuškou stojí jakýs šohaj.

Upřeně pátrá na dívčina ňadra — oči mu svítí — bestii! Vlak pádí, píseň doznívá a kraj nějak uchladi. Krávy už zase se popásají, pasáci foukají do uhasínajícího ohně, přikládají a zhřívají se. Kraj zchladi...

Dívám se ještě do života těch ubožáků. Kdybych na jeho pláne odhodil kytku svých ocúnů, byl by to jistě jediný květ, který se tam kdy objevil!

A myslel jsem: K těmhle poutnickým vlakům by měl přijít každý, kdo chce poznati bídu. Sem by měla přijíti všechna naše maloměstská i ostatní intelligence, aby konečně poznala, co ještě osvobozující práce všude u nás, aby se jí už konečně zhnusila všechna ta vlastenecká práce ve zbytečných spolcích a společcích. K tomuhle dokumentu bídy bych vodil všechny nadšence, kteří vstupují do života a hotoví se k práci. Neboť právě pohled na ubohou stafáž triumfujících našich církevníků, katolických poslanců, žurnalistů atd. zatne ruce v pěst a v srdci dá vyrůstí odvaze. A sem vodil bych muže udřené a zhnusené, aby se vzdali svého pesimismu: neboť tato bída je taková, že dovede vzkřísit nový vzdor!

Mluvil se nedávno o tom, že malost našeho národa může mu býti požehnáním. Je to pravda. Nejednou tanulo mi na mysli, že právě jako národ malý můžeme s velikou nadějí ve zdar pokoušeti se o dobré věci, jež u národů velikých nedaly se provésti.

My žurnalisté máme ovšem co den příležitost žalovat na kulturní nevyspělost našich obcí, skupin i jednotlivců z našeho národa. To naší povinností, abychom nemilosrdně na pranýř stavěli vše, co hatí zdravý náš vývoj. Ale přitom, doznejme to upřímně, národ snaží se obdivuhodně státi v řadě národů nejvyspělejších, že vzdor tragickým svým osudům dere se statečně kupředu a vítězí denně za nejnepříznivějších podmínek. Jsme na svůj národ hrdi i my, kteří nebijeme se pateticky v prsa a nekřičíme do světa o svém patriotismu.

Věříme, že náš David ledačemus naučí nejednoho Goliáše.

O jedné takové věci mluvili jsme nedávno v kroužku spisovatelů z Moravy. Je to opravdu tak nemožné, aby český národ, který skoro za nic neděkuje svým politikům a skoro za všechno svým spisovatelům a umělcům, dal světu příklad opravdového porozumění pro potřeby svých spisovatelů, příklad pochopení svých povinností k nim?

Řekli jsme si, že to není nemožné a že záleží především na spisovatelích samých, aby se změnilo k dobrému ne-li vše, tož aspoň velmi mnoho na tom našem materiálním otroctví a na nevážnosti, jež tak často plazí na nás svůj výmluvný jazyk.

Nesčetné případy z minulosti i přítomnosti veřejně dost a dost prodiskutované ukazují stále, kolik obětí vyžádala si a vyžaduje bídná hmotná situace českého spisovatele. Nářky, velmi často více zoufalé než důstojné, opakují věčně stejnou písničku o našem otroctví.

Fakt je prostě ten: I český spisovatel musí především

vydělávat; a toto slovo má tu celý ten odporný smysl, jehož mu dodal dnešní kapitalistický pořádek. Znamená, že náš spisovatel musí mít, aby mohl být živ, úřednické nebo žurnalistické zaměstnání, jež pro něj nikdy není sinekurou nebo místem nad průměr placeným, že musí nejprve konati práci zřízence a teprve času, jenž mu zbude, použít k činnosti spisovatelské nebo umělecké.

A teď si představme, že spisovatel je člověk, který konec konců má hojné a zvláštní potřeby, který nejen chce, ale i *má* býti účastníkem všeho kulturního života. Na to nestačí mzda ani vzácné honoráře za spisovatelskou práci, jež mu jde od srdce. Je nutno ještě více vydělávat, vyrábět cokoli a jakkoli ve velkém, něco takového, jako dělá p. Kronbauer třeba.

Smějeme se tomuto spisovateli, odsuzujeme ho, ale kdožví, zda mnohý z nás nedal by se leckdy touže cestou, kdyby to jen dovedl. Neboť i k tomu je třeba talentu. A nejhůře jsou na tom ti z nás, kteří nedovedou jinak psáti než poctivě.

Jaká to ironie našeho osudu! Kolikrát jako kritikové musíme konstatovat stopy řemesla a otroctví v práci milého sobě autora, a kolikrát jako lidé jsme z toho smutni, tušíce, že stejný osud postihne zítra druhého třetího z nás, nás samé. A když se ohýbáme k zemi pod sterými pitomými žaly života, jichž by nebylo, kdyby naše materiální situace byla jiná, když na cestách za kusem chleba a v zápasu o udržení toho mála, jež máme, opouští nás dobrý anděl inspirace, smí kdokoli přijíti a říci úštěpačně: „Ten pán je už hotov!“

Mnoho a mnoho ošklivých věcí má na svědomí tento stav. Na literatuře, na české činnosti spisovatelské i žurnalistické jsou zlé jeho stopy. Netřeba o tom však mnoho mluvit, mnoho je všeobecně známo. Toho fňukání a těch nářků po novinách bylo již až dost — již třeba jednou počítí *jednat*.

Je známo, jakým způsobem jednalo se v Čechách. Několik machrů z nakladatelského družstva Máj kompromitovalo českého spisovatele.

Teď chce přijít *akce českých spisovatelů na Moravě*. Fňukání a žehráni má přestat. Naše zásada je prostá a jasná: Země má povinnosti k spisovatelské práci právě tak, a ne-li více, jako k práci z jiných oborů, země musí být donucena svou povinností konat. Má-li země peníze pro podporu nejrůznějších věcí a podniků, třeba ještě neosvědčených, musí je mít také pro spisovatele, za něž mluví jejich vykonaná práce. Dává-li subvence a dotace, musí je dáti také literatuře, a sice v poměru k jejímu významu.

Politikům a byrokratům zjeví se ovšem hrůzou vlasy. To není směrodatné. Věc bude provedena, budou-li spisovatelé spojení se žurnalisty mít dosti energie, aby pro svůj požadavek, o nic méně důležitý než kterýkoli jiný kulturní, vykonali onu práci, jež je povede k cíli.

Řekli jsme si: přímou akcí, když nepostačí prostá cesta instanční.

V tom není pranic pokořujícího, urážlivého, nečestného pro spisovatele.

Naše *zatímni* požadavky jsou ovšem kompromisem mezi tím, co jest celou povinností země, a tím, čeho lze — také ne bez boje — dosíci. Ale je jasné, že jen postupně dojdeme cíle. A je také jasné, že provedením toho, čeho *zatím* žádáme, učiníme veliký krok kupředu. Kdyby to neznamenalo nic jiného než upravení cesty, dosti by to znamenalo.

Mluvili jsme také o tom, že splnění našich požadavků zůstalo by iluzorním, kdyby o rozdělení dotací a stipendií rozhodovali nepovolání lidé jako až dosud. Ale i zde jsme poznali, že na spisovatelích samých jest, aby dosáhli nápravy. Také v tom směru podniknuta bude akce, o níž prozatím pomlčeti je oportunní.

Naším ideálem jest, aby země konala svou povinnost s kontrolou veřejnosti a přísně dle dobrozdání povolaných soudců. Nikoli pod pokličkou jako v případě p. Martenově, nikoli s takovou protiúčelnou lehkomyšlností, jako se stalo při loňském a — stane bezpochyby i při letošním ještě — rozdělení existující zemské dotace.

Pokud jde o „stálé literární gáže“, jež prozatím žádáme pro pp. Uhra a V. Mrštíka, potřebuje věc, jak se zdá, vy-

světlení. Nejednalo se nám v teorii o jakési „penze“ pro určité osoby. Také nedá se vůbec mluvit o „penzi“ při spisovatelích, kteří dosud tvoří. Jedná se nám o postupné uplatnění požadavku, aby země umožnila časem řadě českých spisovatelů existenci bez výdělečných starostí, život věnovaný jen jejich umění (popřípadě i vědecké práci). Ostatně, čeho mohli od své země požívat Björnsonové nebo Ibsenové, nemusí se stydět přijmouti ani čeští autoři, zejména tehdy nikoli, když se jedná o uplatnění zásady, jež jednou uznána a důsledně rozšiřována, může z Moravy dát příklad...

Spisovatelé malého národa! Poznává se na této akci snad také, jsou-li to jen titěrní škorpiolové, kteří pro samé osobní choutečky a zaujatosti, pro ubohý konkurenční zápas mezi sebou nemohou postavit se mužně k obraně svých zájmů, anebo jsou-li to lidé, kteří mají aspoň tolik zdravého rozumu a tolik solidní energie jako prostí dělníci.

Teď chce přijít *akce českých spisovatelů na Moravě*. Fňukání a žehráni má přestat. Naše zásada je prostá a jasná: Země má povinnosti k spisovatelské práci právě tak, a ne-li více, jako k práci z jiných oborů, země musí být donucena svou povinnost konat. Má-li země peníze pro podporu nejrůznějších věcí a podniků, třeba ještě neosvědčených, musí je mít také pro spisovatele, za něž mluví jejich vykonaná práce. Dává-li subvence a dotace, musí je dáti také literatuře, a sice v poměru k jejímu významu.

Politikům a byrokratům zjeví se ovšem hrůzou vlasy. To není směrodatné. Věc bude provedena, budou-li spisovatelé spojení se žurnalisty mít dosti energie, aby pro svůj požadavek, o nic méně důležitý než kterýkoli jiný kulturní, vykonali onu práci, jež je povede k cíli.

Řekli jsme si: přímou akcí, když nepostačí prostá cesta instanční.

V tom není pranic pokořujícího, urážlivého, nečestného pro spisovatele.

Naše *zatímni* požadavky jsou ovšem kompromisem mezi tím, co jest celou povinností země, a tím, čeho lze — také ne bez boje — dosíci. Ale je jasné, že jen postupně dojdeme cíle. A je také jasné, že provedením toho, čeho *zatím* žádáme, učiníme veliký krok kupředu. Kdyby to neznamenal nic jiného než upravení cesty, dosti by to znamenalo.

Mluvili jsme také o tom, že splnění našich požadavků zůstalo by iluzorním, kdyby o rozdělení dotací a stipendií rozhodovali nepovolaní lidé jako až dosud. Ale i zde jsme poznali, že na spisovatelích samých jest, aby dosáhli nápravy. Také v tom směru podniknuta bude akce, o níž prozatím pomlčeti je oportunní.

Naším ideálem jest, aby země konala svou povinnost s kontrolou veřejnosti a přísně dle dobrozdání povolaných soudců. Nikoli pod pokličkou jako v případě p. Martenově, nikoli s takovou protiúčelnou lehkomyšlností, jako se stalo při loňském a — stane bezpochyby i při letošním ještě — rozdělení existující zemské dotace.

Pokud jde o „stálé literární gáže“, jež prozatím žádáme pro pp. Uhra a V. Mrštíka, potřebuje věc, jak se zdá, vy-

světlení. Nejednalo se nám v teorii o jakési „penze“ pro určité osoby. Také nedá se vůbec mluvit o „penzi“ při spisovatelích, kteří dosud tvoří. Jedná se nám o postupné uplatnění požadavku, aby země umožnila časem řadě českých spisovatelů existenci bez výdělečných starostí, život věnovaný jen jejich umění (popřípadě i vědecké práci). Ostatně, čeho mohli od své země požívatí Björnsonové nebo Ibsenové, nemusí se stydět přijmouti ani čeští autoři, zejména tehdy nikoli, když se jedná o uplatnění zásady, jež jednou uznána a důsledně rozšiřována, může z Moravy dáti příklad...

Spisovatelé malého národa! Poznává se na této akci snad také, jsou-li to jen titěrní škorpilové, kteří pro samé osobní choutečky a zaujatosti, pro ubohý konkurenční zápas mezi sebou nemohou postavit se mužně k obraně svých zájmů, anebo jsou-li to lidé, kteří mají aspoň tolik zdravého rozumu a tolik solidní energie jako prostí dělníci.

Je v českých zemích málo časopisů, jež máme tak rádi a jejichž osud sledujeme s tak opravdovou starostlivostí jako Volné směry. Stojít za nimi sympatický Mánes, v jehož čele jest několik skutečně drahých mužů, obráží se v nich kus naší kultury se vši její nejistotou a tápavostí, se všemi jejími bludy, ale i s celou její upřímností, jsou jakousi naší navštívenkou s láskou a péčí upravenou, za kterou nikde v cizině nemuseli bychom se stydět, kdybychom s ní zaklepali kdekoli.

To, že Volné směry existují, jest naší chloubou, třebaže to, *jak* existují, jest velmi často obžalobou naší nevyspělosti...

Jak známo, ukončily Volné směry s právě ukončeným jedenáctým ročníkem jakousi etapu svého vývoje. F. X. Šalda, který byl po několik let v jejich redakci a v tomto ročníku dokonce samostatným redaktorem textové části, odstoupil, a redakce nového ročníku bude zcela v rukou výtvarníků.

Těžko bylo by prorokovat, co Volné směry touto změnou získají nebo ztratí, tak jako těžko je stanovit, co skutečně získaly činností Šaldovou.

Ledacos může se nám však vyjasnit, postavíme-li se určitě k otázce, *čím mají nám Volné směry býti*. Šalda odpověděl: měsíčníkem umělecké kultury, a toto heslo trochu široké vykládal a prováděl po svém důsledně a jednostranně.

Propaganda umělecké kultury připouští však dvojí metodu. Buď vybíráme pečlivě vrcholná díla umělecká a předpokládáme, že jsou přístupna jen malé hrstce šťastných vyvolenců, tlumočíme své pochopení jich a svou lásku k nim příbuzným stylem, jakousi intimní zповědí o tom, jak jsme je pochopili, co nám řekla a dala procítiti. Žijíce v jejich sféře mluvíme řečí příbuznou jejich „materštině“ a očekáváme porozumění jen od těch několika vyvolenců, které považujeme za šťastnou náhodu uprostřed všeobecné

zploštělosti a povrchnosti. To jest jedna metoda. Té přidržel se Šalda, té drží se po léta u nás důsledně i Moderní revue.

Druhá metoda vybírala by rovněž jen to nejlepší, co se urodilo u národů v sadech umělecké kultury, ale vybírala by s ohledem k všeobecné úrovni kultury svého národa a především tlumočila by to tak, aby i vrcholná díla mohla býti pochopena všemi, kdož mají pro umění vnímavá srdce a nervy. Předpokládá tato metoda, že v každém národu jest tisíce duší, do nichž umělecká kultura může zapustit své kořánky, tisíce mužů a žen, u nichž jsou latentní všechny podmínky pro pochopení a milování uměleckého díla, a že jen neschopnost, sobectví a lhostejnost vůdců duchovního života vedle těžkých zločinů hospodářských a sociálních zabraňují tomu, aby i umělecká kultura šířila se všemi směry, do všech vrstev. Cílem této metody není ovšem umělý chov vyjimečných bytostí, jež se domnívají, že mohou žít jen ve sklenících a pařeništích, kde atmosféra jest jiná než nad ostatní zemí. Chce postaviti celý národ na vyšší stupeň života, přesvědčena zároveň, že ani velcí lidé nejsou docela náhodným zázrakem, nýbrž že čím všeobecná úroveň je vyšší a stálejší, tím že i génus a talent mohou se líp vyvinouti, hlouběji zakořeniti a širě rozložit.

Této metody měly by se dle našeho náhledu přidržeti i Volné směry, protože jsou jediným naším časopisem, jenž chtěl sloužiti výtvarnému umění cele, široce a v duchu odpovídajícímu modernímu citění a myšlení, a protože národ náš potřebuje při svých prvních krocích v ovzduší výtvarného umění opatrného a věrného rádce.

V tom je odpověď na otázku, čím mají nám Volné směry býti: učitelem, rádcem, průvodcem v oblasti výtvarné krásy.

To byl také aspoň do jisté míry původní úmysl mánesáků. Nemohli ho důsledně provádět, protože nebylo u nás lidí, literátů, kteří by se byli zajímali širě a všeobecněji o výtvarné umění a přitom vyhovovali mladým výtvarníkům jednak nezaujatostí a hloubkou hledisk, jednak vyspělostí charakteru. Učinili všelijaké pokusy, jež všechny více-

méně ztroskotaly, setkali se s nevděkem a nepochopením, sterými nesnázemi byli často znechuceni, — a přece udrželi Volné směry na dosti vysoké úrovni, jež v jistém směru dokonce stoupá. Jsou prostě a byly Volné směry dobrý náš umělecký časopis, ale my potřebujeme dobrou výtvarnickou *revui*, vedenou vědomě k cíli, jímž jest povznesení kulturní úrovně národa, jež jest právě v otázkách uměleckých žalostna, vedenou metodicky a s pochopením domácí slabosti.

Ještě ani dnes myslím nedá se se zdarem prováděti tento úkol. Není člověka, není lidí u nás, kteří by s něj byli. Skutečných literárně schopných a přitom nekantorských ani nekompromisujících odborníků nemáme, u nás i dějiny výtvarného umění píšou diletanti; z literátů pak, i z těch, kteří žijí s výtvarným uměním, bude každý jednostranně uplatňovat svou tezi, svůj víceméně úzký názor pěstít jen jednu parcelu velikého uměleckého luhu.

Textová část byla vždy hlavní slabinou Volných směrů. Kladli bychom dnes hlavní důraz na část čistě revuální a časovou. Ta by měla býti zdokonalena především, učiněna soustavnou, výchovnou a nabádavou. Ta byla také nejméně zdařile vedena Šaldou. Literatura, pokud nesouvisí nijak přímo s uměním výtvarným, měla by býti pominuta a zejména jest přímo *povinností* Volných směrů, aby *potlačily úplně beletrii*. — Máme celou řadu listů, jejichž hlavní součástí jest beletrie, a všechny tyto listy mají nouzi o dobré příspěvky. Přáli bychom si upřímně, aby pokus s beletrií, tak nešťastný za Hilberta a ještě snad nešťastnější za Šaldy, nebyl již opakován. Nejen beletrii omezit, jak jest úmysl nové redakce, ale docela ji potlačit! A tím více věnovat péče věcem, jež se dějí ve světě a kolem nás, pokud mají vztah k výtvarnému umění. Byly-li Volné směry za Šaldy bojovné, byla to chyba, protože Šalda je polemik vášnivý a osobní a protože většina těchto jeho výlevů nepatřila do časopisu výtvarnického; nicméně bojovnými měly by Volné směry zůstat i v říši, kde umění je ohroženo a hanobeno na jedné straně všelijakými copatými konšely, na druhé straně klerikální reakcí spojenou s c. k. policií.

Šalda staral se o Kunětickou, o Hilberta, o Dyka, ale proti klerikálním útokům neřeklo se ve Volných směrech ani slova. Také leckterý jiný důležitý boj měl býti tímto listem podporován, ne-li veden...

Právě ukončený ročník Volných směrů věnován byl hlavně a s velikou pietou klasickému hnutí francouzského impresionismu. Právem. Mezi studiemi, provázejícími část obrazovou, znamenají některé z těch, jež pojednávají o jednotlivých součinitelích tohoto hnutí, výstižnou a hlubokou charakteristiku; přitom však skoro všechny činí, myslíme, příliš velké nároky na českého čtenáře.

Přes všechny však nedostatky a Šaldovy nájezdy je to ročník skvělý na české poměry a jest si jen přáti, aby v novém ročníku nešly Volné směry aspoň pod jeho úroveň. Nemohou-li nastoupiti nejsprávnější cestu, podaří se jim snad aspoň to, že seskupí těch několik svých spolupracovníků, jako jsou například G. Jaroš a A. Novák, a učiní aspoň pokus o revui přístupnou lidem dobré vůle.

Těšíme se na nový ročník a jsme na něj zvědaví tím více, čím nesnadnější, jak víme, má redakce práci.

A těšíme se zároveň i na novou slibovanou revui: nevyhnutelný doplněk Volných směrů. Aplikované umění přesto, že nejhorší uměleckoprůmyslová horečka již přešla, znamená stále krásnou hudbu budoucnosti a nepostrádatelnou složku lepšího života vezdejšího.

Jaký úděl přiřkl kapitalism tvůrcům umělecké práce ať literární, ať výtvarné, je všeobecně známo. Jedním slovem: prostituci. Většina umělců vychází — zejména u nás — z nevalně majetných středních vrstev. Nechtějí-li v nejhorší bídě čekat na šťastnou náhodu úspěchu, jenž spíše nepřijde za jejich života než přijde, musí svůj život rozdělit na dvě poloviny. Jedna polovina, toť u spisovatelů malý úředník, žurnalista, kdokoli; u výtvarníků kreslíř kostýmů, pomocník při „restaurování“ někde v starém zámku nebo kostele, také kdekoli. Druhá polovina, toť milenec krásy. Ale jaký milenec! Nikdy se jí nesmí věnovati cele, do zapomenutí a vyčerpání. Jen na malé chvílky, kdy pouští ho ze své klece jeho „hlavní zaměstnání“!

Vol, jak chceš, vždycky ucítíš velmi brzo, že jsi spoután na rukou i na nohou. Cestou ke své svobodě vždycky najdeš nějakého „zaměstnavatele“, který se s tebou dělí o tvou úrodu, anebo nakonec ani se nespokojí s vykořisťováním tvé práce a chce ještě nádavkem tvé svědomí. Šéf, nakladatel, obchodník s obrazy, kupec tvůj... ech, je jich mnoho, či jest jeden ve sterých podobách.

A považuj se ještě za šťastného, když můžeš sloužit jen dobrému obchodníkovi, který se tím netají a za nic jiného se nevydává. Pravda, slovo obchodník, kupec má špatný zvuk mezi umělci. Ale zkušenosti tě poučí, že před obchodníkem víš aspoň, na čem jsi: obchodník chce na tobě práci, na níž může nejvíce vydělat, ty mu neseš to, co se mu bude nejlépe zamlouvat; nečekáš od něho porozumění, ohled, velkou poctivost.

Horší, tisíckrát horší jsou ti, kteří si tě najímají za tím účelem, aby z tebe pomalu vysávali myšlenky, s nimiž pak zfalšovanými a rozředěnými chodí na trh. A chováš-li se mírně, neprohlédáš-li ošemetnou hru, kterou hrají s tebou i s veřejností, zahrnují tě přízní, všechno své dají ti k dispozici, i třeba svou manželku; krmí si tě, ošet-

řují tě, aby v tobě nevyschla míza, jíž jsou živi.

Ale shledáš-li, že takto se prostituješ mnohem nedůstojněji, než kdybys vydělával své korunky u nejhorších lichvářů, zvedneš-li hlavu, prozradíš-li, že tě pohoršuje podvod, — běda!

Je tím vším vinen ovšem i jistý druh umělců a literátů. Vyhovují požadavkům. Neprodávají jen práci, prodávají se celí od hlavy až do paty. Snad každá kamerila a kamerilka velkých i malých pašů našeho veřejného života má jako ornament nějakého devótního umělce, který ji oblažuje vtipy a blaženým úsměvem, který pašovi dělá korteše a jeho fifleně seladónka...

Náprava? I umělci měli by se učit od dělníků. Vždyť jsou také dělníky v krásném slova smyslu. Čím dokonalejší umělec, tím lepší dělník, svědomitější, pečlivější, poctivější.

Tož organizovat se? Pěstovat solidaritu? Svorně postupovat proti „zaměstnavatelům“? Snad. Ale způsobem a prostředky prostými teroru organizací dělnických.

Mám na mysli *moravský případ*. Malé země nemusí se věru opičit po velkých a rozeštvat svůj život umělecký na tábory a straničky. Dnes přece znamenají tak hrozně málo zásadního a vždy něco ošklivého. Prospěl tento zmatek něco Čechům? Není to směšné, když lidé umělecky sobě co nejbližší musí státi v táborech protivných, často vedle lidí, s nimiž nemají jedné společné myšlenky? A neplatí každý umělec jen sám sebou dnes více než kdy jindy?

Jací slaboši jsou to, když se dají rozeštvati kritikou, osobními neshodami tak, že nikdy se nemohou setkati při jednotící myšlence!

Přestane tomu člověk rozuměti, když poznal slabosti i přednosti umělců z nejrůznějších táborů a kotéří a když pocítil, jak přítel často brutálně ranil a nepřítel podá pomocnou ruku. A když vidí ubohý výsledek bojů zdánlivě nejzásadnějších. Malicherné rozptýlení sil, nic důležitějšího to není.

Kritika má svá práva. Jen neschopný slaboch se jí bojí a opovrhne jí. Umělce neměla by se nikdy dotknouti, ani když je nespravedlivá, tak, aby propast slepé nevraživosti

vyhloubila mezi ním a kritikem. Kdo slepě zanevře na svého kritika, je slaboch; a slaboch je také ten, koho žádný majestát krásné a jednotící myšlenky nepřiměje, aby aspoň stál ve společné akci vedle svého protivníka. Pamatujme si: jen mezi nekulturními lidmi může kritika (jakákoliv) znamenati obtíž uměleckého života; u národů kulturních ne-vypustí takového stesku ústa inteligentního člověka...

Na Moravě máme prý rozlišovat: na jedné straně umělce — na druhé nuly. Kritika smí si tohle ovšem dovolit. Ale osud může si zahrát docela škaredě, jak se to již stává. Nuly se zorganizují, utvoří pevný cech, začnou kritizovat umělce; z umělců stanou se nuly, z nul umělci, a celá země uvěří. A pak, kýho šlaka! Taková nula má tisíce čtenářů, jejichž vkusu vyhovuje, ježž po svém způsobu dokonce vychovává pro lepší svět, a já, ubohý ryzí génius, mám snad deset čtenářů, kteří mi ještě nerozumí.

Někteří umělci projevují strašně křehkou aristokratičnost. Kdyby měli sedět vedle méně cenného spisovatele, ztratili by svůj lesk. Cožpak je to opravdu jen pozlátko, že to lze tak snadno odfouknout?

Vyslechl jsem kdysi rozhovor literátů. Mluvílo se o vstoupení několika mladých do Akademie. Jeden „revolucionář“ vytknul to jako nesprávné jednání. Druhý však odpověděl: „Budou-li mladí, kteří něco znamenají, trvati na svém pasívním odporu, dosadí staří za sebe samé své stvůry, a Akademie bude za padesát let právě tam, kde jest nyní.“

Ano; tato pasívnost jest velmi pohodlná. Pár opovržlivých lokálek a fejetonů nahrazuje práci. Ale tak se ne-urovnávají cesty pro lepší budoucnost. Tak se jen rozeštvete to, co ještě není rozeštváno, tak se pomáhá nulám k solidaritě a moci.

V umění je impresionism podstatou modernosti, jež jest pomalu již překonávána. Přinesl neočekávaná bohatství, ukázal nesmírnou hodnotu individua. Ale znamenal zároveň nejvyšší rozklad a tak zřetelně, že za jediné východisko z něho uznává se dnes všeobecně jen cesta, jež povede k nové umělecké syntezě.

Impresionism chce tlumočiti jakýmkoliv reprodukcími prostředky bez ohledu k *akademickým* pravdám, zákonům, pravidlům a tradicím pravý a hluboký vztah uměleckého individua k předmětu jeho studia. Impresionista nám vypráví o nejdůvěrnějších chvílích svého obcování s jednotlivostmi nebo celky skutečnosti; vypráví, co *on* slyší v písni hmyzů, ptáků, lesů, vod a žen, co *on* vidí za zdánlivě všedním vzezřením krajin a měst, koutů a ulic, věcí a těl, co *on* cítí v hodinách důvěrného hovoru s lidmi a věcmi.

Impresionista jest individuum jako svrchovaný vůdce a tvůrce. Není od něho odvolání k nikomu. Tak to vidím, slyším, cítím *já*, to jest moje pravda. Je-li vaše pravda jiná, dobrá, moje není proto méně svatá. Tato úvaha je správná a zdravá, znamená konec umělecké konvence, lži, šablony a machy, konec akademičnosti.

Proto doba impresionistická bude považována jednou za dobu v jistém směru klasickou, dílo impresionistické, jež potrvá, za dílo klasické. Impresionism naplnil znovu umělecký zákon, jak se tomu dnes rádo říká, navázal znovu akademičností porušený poměr k tradici, jež jest plynoucí a vládnoucí páteří uměleckého vývoje. Postavil umělce opět *bezprostředně* před přírodu, před skutečnost, jimž ho odcizila tradice akademická, nastavivši mezi umělce a skutečnost haraburdí predsudků, falešných pravidel a konvencí.

Doba a dílo impresionistické zdály se revolučními. Byly jimi také často a krásně. Splynutí dvou proudů, umělecké minulosti a umělecké přítomnosti, nedalo se docílit jinak než rozmetením překážek, jež nahromadila akademičnost.

Proud tradice mohl býti dokonale obnoven jen revolucí. Revoluce a tradice nejsou tak absolutní protivy, jak nám někdy namlouvají ideologové.

Ale ovšem, revoluční doba má svoje nepříjemnosti. Bitev-
ním žářem strhováni jsou jednotlivci i celé skupiny za meze
dovoleného. Bije se, aby se bilo. Boří se, aby se bořilo. Dílo
neschopnosti vydává se za čin odvahy. Ze strachu, aby
nepracovali konvenčně, pracují jedni jako šílenci a druzí
bezvýsledně, mučení pochybami, které šírají jejich energii.

V impresionistické době vzniklo a nahromadilo se mnoho
této kalné revoluční pěny. Mnozí a mnozí bloudili; mnozí
vyšli jako vítězové, mnozí zahynuli tápáním.

Obohatila nás však impresionistická doba umění o to
nejdražší a nejvzácnější, čím jest sám základ impresionismu,
o pravý poměr umělce k předmětu jeho studia, o pochopení
neocenitelné pravdy, že v umění musí tvůrčí individuum
státi před skutečností přímo, poctivě a *svobodno*.

V literárním umění, v malířství, v plastice, v hudbě.

Co bude z této doby odmítnuto a zapomenuto, toť indi-
viduelní kaprice a svévolnost, zpupnost a libovůle, povrchní
flirt hejsků a fanfarónství zeleného mládí a pak — mnohé
a mnohé z pochmurné úrody patologického ovoce, jemuž
v revoluční době uvolňujících se rytmů a maleb plných
slunce a vzduchu dařilo se dobře z rozmaru osudu, který
ji učinil soudobou a poněkud souvislou s časem umdlených
duší skomírajícího a vyžilého měšťanstva.

Impresionism rozložil umělecký život ve všechny jeho
prvky, význam individua uplatnil k posledním mezím
možného, došel k přeceňování výlučnosti a aristokratické
křehkosti. Přejde doba syntézy, význam individua bude
smířen s významem kolektivity.

Největší revoluce byla však již provedena impresionis-
mem. Nebojoval za umění nové proti starému; umění nové,
umění staré, to jsou pojmy pro kočku: *umění svobodné je
všecko*. A tu za žádných okolností nebude zapomenuto, že
impresionism umění cele osvobodil. O tento fakt ztroskotají
bohdá všechny pokusy o to, aby bylo znovu zotročeno.

Významná válka za uměleckou svobodu, boje o principy impresionismu, jeho pravých a levých křídel, jeho hlavních a vedlejších proudů, boje o práva individua a subjektivní pravdy měly veliký vliv na generace. Nikdy nemluvílo se snad o literatuře a o umění tolik i v kruzích, jež nejlépe činí, když o nich mlčí.

Mladé umění, nesouc na svém praporu heslo „Svobodu!“, strhlo k sobě přirozeně také čilejší mládež. Zejména literární umění, jež se *zdá* býti snadnější než umění výtvarné, a z literárního umění zejména lyrika, jež se *zdá* býti ze všeho nejsnadnější, ponoukaly kdekoho, aby přišel se svou troškou do mlýna.

Nastaly zcela mimořádné poměry.

Nebývá ovšem nikdy nouze o verše a veršotepce. Okresní poeti touží a budou toužiti a lkáti bezpochyby vždy a všude. Jsou však pravidelně i mimo umění i mimo literaturu. A také průměrné debuty studentské zapadají bez následků pro svět i pro autora: jen láska nebo žena poetova dostane je skvostně vázané, aby je uschovala v prádelníku. Snad se jimi pobaví někdy manželé ve dnech své usedlosti jako herbářem vzpomínek.

Ale impresionistická doba, přemrštěně zdůrazňující význam literatury, plná zmatků, pojmů na hlavu postavených a protiv zdánlivě nesmířitelných, dodala nejen odvalu a sebevědomí mládeži, která psala, nýbrž vnucovala jaksi do ruky básnické péro i mladým lidem, kteří v jiné době byli by mařili svůj čas zcela jinak. Nebylo již třeba piplati se těžce s obstojnými aspoň verši a větami; nelogické slepence módních slov, divně artikulované skřeky mohly také platiti za projev umělecké individuality.

Ale nebylo vše jen chvilkovou pózou a povrchním napodobením. Přicházely horší časy. Póza zpočátku zcela nevinná stala se zvykem; jedy a lži, přijímané z bravury, přecházely pomalu do krve. S jednou částí literatury, s tou nejchorobnější a nejbizarnější, začalo se žítí až příliš hluboce. Emoce, senzace a nálady výjimečných a nemocných duší, napodobené na jedné straně nejvšednějšími lidmi, zachvacovaly a ničily na druhé straně generaci.

Impresionism přecházel z umění do života mládeže, stal se jí kýženou metodou života, jež se ovšem nesnášela se skutečností, o níž se *předpokládalo*, že jest brutální. Mladý muž myslil již jen na to, co ho odlišuje od jeho prostředí, a styděl se za to a opovrhoval tím, co ho s prostředím pojilo.

Výsledek byl žalostný...

*

Když stůně generace, nejhoršími lékaři jsou moralisté. Svůj ideál zdravého člověka, i kdyby na něm bylo něco krásného, činí a priori odpuzujícím a nepřijatelným pro způsob, jímž ho vnucují. Provokují a dráždí nemocného svou neomaleností a nevědomostí. Nerozumějíce horečkám generace, zamezují jí přímo přístup k jasnému slunci a čistému vzduchu, stojí na jejích prahu směšni se svými ledovými obklady, jež mají stále pohotově, a ženou ji do nových bludů, do ztřeštěností ze vzdoru.

Proč bych však nemluvil o českých lidech, proč bych nemluvil o nás?

Zachránilo se nás několik; to je náhoda, jež v životě generací neopomene přijíti, neboť vývoj musí dále, — a nikoli naše zásluha. Naše konstrukce prostě vydržela útok bacilů a překonala moralisty.

Generace není ještě uzdravena. Ale lidé z jejího středu snaží se učiniti diagnózu: to jedni jsou již nad svou nemocí a druzí jsou již rekonvalescenty. Nová generace může pomalu přijíti, její zárodky musely se ukázati předem v generaci předchozí a také se již ukázaly.

Uzdravujeme se, neboť nebojíme se doznati, že jsme nemocni. Uzdravujeme se, neboť jsme dosti silni, abychom i moralistům brali, co jim nepatří a co patří nám: slunce, energii, cíle, zdraví, vzduch, pevný krok a jasnou mysl.

Symptomy našeho zítřejšího zdraví jsou na všech stranách. Ve skutcích všedního i literárního života. A já píšu tyto řádky, protože jsem poznal právě jeden symptom, knihu, melancholická pozorování, jež p. Otakar Zamrazil vydal pod názvem *My*.

Napsal jsem: reakční kniha, nikoli reakcionářská, neboť

znamená mi reakci proti impresionistické chorobě, pro-
zatím *jen* reakci, kus kritiky a sebepoznání, nikoli pokus
o stanovení nových hodnot.

Významný jest již ten fakt, že bývalý senzitivní a unylý
lyrik přichází s románem, jehož suché a střízlivé věty hvíz-
dají jako studený vítr a v němž na jednom místě horlí se
proti románům s „lyrickými pasážemi“. Ale nejen tento
fakt, celá kniha potvrzuje myslím můj názor!

My! Jsme tu mnozí, nejsme tu všichni. Ledakdos chybí,
aby tato pozorování byla úplnější, mnozí chybí, aby obraz
generace byl úplný. To však nebylo úmyslem autorovým:
jako symptom sebepoznání a vůle k obratu stačí kniha tak,
jak jest.

Vyzvedněte z románu p. Zamrazilova *typ Vrublevského*
a poznáte celý jeden postup toho, co nazývám impresio-
nistickou chorobou, poznáte případ nevyléčitelný: Edvard
Řehoř Vrublevský chtěl býti umělcem. Byl něžný, senti-
mentální a bez energie, podléhaje neobyčejně vnějším
vlivům; rád zalhal, zveličil a obkreslil vzor, který se mu
líbil. Četl mnoho a bez soustavy, čímž se dokonale popletl;
pohrdal zásadně vším nemoderním a hesla dne měla úrod-
nou půdu v jeho duši. Nade vše se mu však líbili lidé ne-
šťastní, unavení a morózní. V podivných náladách bděl
nad knihou dlouho do noci, touže usilovně, aby byl také
nešťasten a světem unaven. Nápodobil řeči svých hrdin,
osvojil si jejich myšlenky a zvyklosti, nevěda ani, že tak činí,
a byl tím převelmi dojat a zarmoucen... Spekuloval, jak
by bylo možno přivoditi si krásné a veliké neštěstí, jež by
navždy vyloučilo banální radost ze života. Také se mu za-
chtělo milovati strašlivou láskou nějakou pekelně svůdnou
a neobyčejnou ženu, která by mu dala okoušet divoké roz-
koše až do úplného vyčerpání a hnusu... Žil v Praze, dostá-
vaje od šetrného otce dosti skrovnou měsíční podporu. Jeho
poměr k otci byl zdvořilý, ale významně chladný... Byl
nešťasten. Studií filosofických zanechal, začal studovat me-
dicínu a napsal polovici tesklivého románu, jehož dějištěm
bylo malé norské městečko: neboť se mu zdálo banálním
voliti látku z českého života. Románu však nedopsal, ježto

byl zdrcen nespokojeností. Své zklamání vyjádřil potom ve svazečku netištěných básní, umíniv si, že již nikdy nebude tvořiti... Všechno ho omrzelo, i medicína. Otec byl skoupý a tu nezbývalo než hromadit dluhy. Pak rozhodl se, že se usmrtí. Přemítal o podrobnostech činu... Otec zemřel srdeční mrtvicí, Edvard Řehoř stal se posledním z rodu Vrublevských. Objímal otcovo tělo, vinil se z necitelnosti a plakal hořce. Část kapitálu prohrál na burze, kde spekoval pro zábavu a ze zvědavosti, zbytek uložil v bance.

Obraz mládí bledl vždy více a moudrost kázala užívat života. Ale tu přicházela nuda, „nejhorší zlo“... S naivní venkovskou holčičkou, s níž se nějaký čas tahá, nedovede se dorozuměti, vypravuje jí o mlze, jež leží hrozná na jeho životě, přivede ji k sobě do bytu, a když děvče se mu poddává, vystřízliví, zchladne a pošle ji domů: „Není možno,“ opakuje několikrát po sobě... A pak zmírá pomalu a zbaběle v nabubřelém, líném těle...

Tento život, vypravovaný se znatelnou ironií, jest, chtěj nechtěj, autorovým protestem proti generaci, z níž vyšel a jejíž choroby část má ve své melancholické krvi. Bylo by zbytečno, abych ukazoval i na ostatních typech románu prvky veliké časové nemoci: nepřečtete této knihy bez zisku, tož ji čtěte, zajímá-li vás věc blíže.

My jest kus kritiky a sebepoznání, dílo ironického boření. Neukazuje východiska, cest ze zakleté končiny, ironii následuje melancholie, která nechce pomáhati ani sobě, ani jiným.

Ale za výkřiky a protesty, jimiž dráždí se navzájem často figurky tohoto románu, cítíme někdy autorův názor a jeho rozhořčení. A tu vždy vidíme, že tyto jeho výkřiky a protesty diktovány jsou láskou ke zdraví, k silné životnosti a energické práci, láskou k vlastnostem, jichž nedostatek ubíjel a ubíjí část generace a snad i národ.

Smysl knihy jest tedy jaksi rozdvojen. Její ironie, toť útočný intelekt autorův, jenž stojí nad svou generací; její melancholie, toť nemocné srdce autorovo...

Myslím, že by se mně byla stala tato kniha méně milou,

kdyby se byl autor pokoušel přejíti od diagnózy k léčení. Není v ní stopy po hlubším cítění sociálním. A cestu k syntetické době, jež, jak se zdá, vystřídá dobu impresionistickou, budou moci určití a nastoupiti jen velicí sociální optimisté.

Seděl jsem kdysi v silvestrovské společnosti. Jeviště bylo odhaleno a na pódiu se zpívalo i deklamovalo, nálada byla převýborná. Když bylo hodně po půlnoci, odešla již většina obecnstva a u našeho stolu zůstalo jen několik hostů; stulili jsme se k sobě a vypravovali si, co slína na jazyk přinesla. A tu se přiklonil k nám pokladník z továrny a počal svoji zvláštní kapitolu. Vyšel od stolu, k němuž seděl zády, pak přešel na sousedy vlevo, vpravo, zasáhl i ty, kteří se pekli u kamen, a o každém, malém i velkém pánu, významném i bezvýznamném člověku, pověděl s bravurou i vytrvalostí záviděníhodnou něco zajímavého. Vždycky pak doložil svoji řeč jakousi zaříkací formulí: „A to je, pánové, faktum, zaručené faktum!“ Dověděli jsme se, že k profesoru obchodní školy chodí selky se zakrytými košíky, že dcera prvního radního leze za svým berním adjunktem oknem, že s jměním strojníka Valoucha nestojí to příliš skvěle, že žena účetního ze spořitelny je dlužna i pradleně, — krátce, abych neunavoval, každý dostal svůj díl, vždy osolený a opepřený. Zapomněl jsem už v noci uvažovati o řeči pokladníkově, neboť doba na to velice pokročila, avšak druhého dne jsem uznal, že ten, kdo tak dobře zná každou chybičku na svém bližním, jest jistě mužem znamenitým, proto jsem si opatřil příležitost a stýkal se s ním den co den. Neuplynulo ani měsíc a viděl jsem skoro každému, jejž jsem potkal, až do žaludku, jak se říká, věděl jsem, co jídá, kdy a jak překročil meze svého práva, kdy a jak zneužil svého vlivu, čím se vůbec prohřešil. Zároveň se utvrdilo moje mínění, že obcuji s mužem kromobyčejným, jenž se honosí pamětí lepší než Napoleon, s mužem, jenž by mohl napsati paměti našeho města. A horlivost, s níž měl denně ke svým schůzkám připravenu celou spoustu podrobných zpráv, dala mi konečně přesvědčení, že jedním — se sportsmanem. Ano, lepšího slova pro to není. Pro pokladníka onoho bylo povídání o jiných zábavou, jíž musil denně vyhledávati, aby dobře

trávil a klidně spal. Byl to sport, protože snášel všechny obtíže toho podniku bez nároků na odměnu, byl to sport, ježto hověno mu jen za volných chvilí, byl to sport, protože jeho jediným cílem byl výcvik a dosažení zručnosti.

Nepravím, že bych býval tím nadšen a že bych býval zamýšlel dáti se k mistru za učně, ale zjev sám mne zajímal tak, že jsem počal pátrati po celém původu této výjimečné záliby. Předně jsem uvážil, že člověk ten je ženat. Má ženu z místa, a kdy může, jde s ní na návštěvu k tchánovi a tchýni. Rodina, sedíc pohromadě u okna, má oči stále na ulici a pozoruje bedlivě mimojdoucí. Služka často stává tam u nich a vykládá. Také mlékařka, zelinářka a poslice bývají usazeny na židli k oknu a těší se veliké přízni svých hostitelů. Jde-li některý člen rodiny uvečer po ulici, neopomene se podívati do nezastřených oken, žádná tvář pak neujde, aby nebyla rozpoznána. V obou rodinách, zeťově i tchánově, nechte se nic kromě dvojích novin, jichž nebudu jmenovati, jež však jsou známy a oblíbeny ne tak pro svou serióznost, jako pro bohatství na osobní nájezdy a výsměšky. Zajímavé partie čtou se celému shromáždění a neskrbli se zdravým smíchem ani výkřiky: „Ten mu dal! Jaké ostří ironie!“ a tak podobně. Po svatbě vykonal zeť návštěvy všem možným veličinám v městě, nešetřil časem, zdržel se všude hodnou dobu a zapřádal vždy podrobnou rozmluvu o poměrech, příbuzenstvu a známých. O Všech svatých býval se ženou, tchánem i tchýní po celé odpoledne i pozdě do večera na hřbitově a obcházivali s tváří zřejmě zkormoucenou všechny hroby, prohlíželi navštívenky na věncích, počítali lampióny i svíčky. Týž přesný zřetel se věnuje každému pohřbu. Po bále mají zprávy, kolikrát která s kým tančila a ke komu přistoupila prvnímu o volence. Před každou svatbou opatřují si podrobné zvěsti o družbech a starosvatech a často zabloudí na cestě z domu a domů k obydlí svatebčanů, aby viděli, jaký je tam ruch a nálada. Je-li možno, zjednají si též příležitost k návštěvě u nevěsty. Nákup si obstarávali sami, ten to, ten ono, a vyznačovali se v obchodech vzácnou trpělivostí, nenaléhali na rychlé obsloužení, nýbrž bavili se pozorováním kupujících, jak

smlouvají, kolik mají v tobolce či vytahují-li peníze bez tobolky, jen tak z kapsy. Vůbec oči a uši jsou vždy v plné činnosti a dovedly to až k úchvatné zručnosti dělati se přitom nevidomým a hluchým a zaujatým vlastními starostmi. Ačkoliv se v obou rodinách šetří, dopřáváno manželům každý den několik sklenic piva, kteréž oni vypijí s trpělivostí za celých několik hodin, považující za cennější svoje pozorování než mrzký nápoj. Vědí, že je čeká v domácnosti povinnost podati zprávy, kdo hrál v karty, jakou hru, jak se tvářil při výhře a prohře, co se mluvilo i co se jen napovědělo, — vše to cenný materiál k úvahám a rozborům za intimních večerních hodin v kruhu rodinném.

Kdežto se tyto výzkumy děly cestou nepřímou, spoléhající se na tiché potřeby a pak dohad a domysl, měli naši milovníci cizích záležitostí ještě celé pole, vydávající úrodu bohatší a jistější: byly to rozmluvy v soukromí s těmi, o něž šlo. Každý člověk se ocitá občas v takové situaci, v níž napíná se zvědavost zvědavých: nevěstě se skácí svatba, suplent se vrátí od nezdařilé zkoušky, matka hořekuje nad dcerou, jež spáchala ve stavu požehnaném sebevraždu. A tu přichází tato rodina jako těšitelka. Muži podělí se o mužské, ženy o ženské nešťastníky. Protože každý, kdo má neštěstí, je zaslepen a ohlušen výčitkami svědomí a malomocným už „bych a kdyby“, mají u nich vždy vyzvědači cestu volnou. Začnou zdaleka od všedních věcí a vždy se odvrací nešťastník s nechutí od hovoru o počasí, trhu a drahotě, aby prozradil, co ho tíží. Potom s opatrností lékařů duše klade vyzvědač otázku za otázkou, všechny jemné a jen tak zdaleka, jako by o všem tom slyšel teprve dnes. Může-li si nešťastník stěžovati na některou osobu z města a vytýkati jí vinu na svém nezdaru, počne jej vyzvědač ujišťovati svojí přízní a pravdymilovností a vyjeví mu, že již i on leccos postřehl, co je spravedlivým důvodem k nenávisti mezi oběma protivníky. Tak krok za krokem přivádí vyzvědač svoji oběť v plamen rozhořčení a dovídá se vždy více, než chtěl.

Nepřátelství vůbec a nevraživost i závist jsou věrnými pomocníky jejich zvědavosti. Znají dokonale onu síť, jež

poutá kříž na kříž všechny obyvatele města sympatií a nenávisť. Navštěvují obě strany rozlučované a diplomaticky se zaujímají vždy pro toho, s nímž právě mluví; a nedbají ani tak svých vlastních výroků, všechna pozornost se nese k tomu, co se nového poví a která podrobnost jim nebyla ještě známa. — Ani však přátelé láskou stmelení nejsou vyňati z okrsku jejich pátrání. Naopak probouzejí jejich zvědavost tím intenzivněji, neboť nejhorší muka připravují zvědavým ti, kteří žijí zcela pro sebe nebo kteří se stýkají jen s přáteli upřímnými. I tam jsou činěny pokusy, a jsou-li ústa vyšetřovaných na dva zámky, přikročí se vždy k operaci. „Mluvívám s vaším přítelem, ale nezdá se mi upřímným. Já na vašem místě bych mu tolik nedůvěřoval.“ Tak asi bývá nastrojen onen řez do duše i srdce. A je vždy zdvořilý. Ježto vyzvědači vnutí tuto nedůvěru oběma stranám, počnou se přátelé prohlížeti a stopovati a je to známá věc a osvědčená, že konec takové hry bývá nepřátelství intenzivnější než jiné.

Sport a sport! Zábava, jež vyžaduje cviku. Ale řeknete, že je to sport jistě nebezpečný, neboť jsou zákony, které trestají pomluvu. Ukáží vám, že se této rodině nestalo ještě nic nemilého, ač vystupuje již celou řadu let. První jejich ochranou jest ona dychtivost lidská zvědět o svých bližších něco hodně nepěkného. Četl jsem, že lidé potřebují svých vrahů, lupičů a zlodějů, a tak potřebují i svých pletichářů. Tak jsou členové této rodiny vzácní a milovaní v soukromé rozmluvě i ve společnosti, od nich je možno se dovědět něco pikantního. I kdo ví, že pomlouvají kdekoho, utěšuje se myšlenkou, že na něho nelze nic povědět, a tak vlézá sám do osidel. Mocným jejich pomocníkem jest také malá záliba lidí v mlčení. Lidé ještě pořád raději mluví než mlčí a v řeči, jež teče jako voda, dají se od pleticháře svést k rozčilení a hněvu na toho, o němž se mluví. Pak řeknou leccos, zač by nemohli zodpovídati, dají se i proti svému zvyku strhnouti k pomluvě a počínají si přitom neobratně, ba hloupě. I ocitají se úplně v ruku vyzvědačových, neboť vyzvědač mluvil opatrně, kdežto oni byli v pomluvě nehorázní a sprostořecí. Jsou od té doby jeho spojenci, bojí se ho

a sami se vracejí k němu, aby se přesvědčili, zdali dosud nic neprozradil z jejich choulostivého sdělení. A když dojdou upokojení, počnou jej milovati, s ním se důvěrně sbližovati, netušíce, že se za těma milostnýma očima raduje chytrák ze svého díla. Tak vniká pomluvač - sportsman čím dále tím hlouběji v ledví svých obětí, posiluje svoji pozici a nabývá takové asi úcty jako tyran u svých poddaných.

Sport, sport! Volám po systému tohoto sportu. Ať má své mistry a šampióny, své kluby, své výroční ceny a zvláštní rubriku v novinách! Je to nejbezpečnější zábava v krátkých chvílích, nikdo vás při ní nekopal do břicha jako při fotbalu, nikdo se nezblázní jako šachisté, nikdo si nesrazí hlavu jako automobilista nebo žokej. Nezkřiví se ani vlas. A jest to sport, který jest starší než krasojízda a zápasnictví. A jest to sport duševní, což jest také výhoda. Ať žije sport pomluvy! Pěstuje se již v novinách a hojně (člověk se může ve čtyřech listech najednou dovědět, který velikán chodil za cizí ženou, který malíř hladověl v Paříži, kdo a zač si koupil pudla), jde jen o rubriku. Zařídme ji brzo, abychom se aspoň dověděli již jmen šampiónů!

MATEŘSTVÍ A OSVOBOZENÍ ŽENY

Nejsem slepý k nedostatkům evangelických románů Zolových, ale přesto miluji je jako velebné hymny, aniž mi chybí v nich papírová psychologie a ufnukaná lyričnost modernějšího zboží. Miluji i jeho Plodnost, bohatýrskou píseň o divech mateřského mléka. Je to kniha hluboce počestná, jasná a zdravá. A přece! Pozměňme poněkud své sociální hledisko a shledáme, jak nebezpečná a lživá je to kniha. Jsem přesvědčen, že ideje tohoto románu, prostě, ale mocně sugestivní, natropily tolik zlého, že se nic podobného nedá říci ani o nejstíhanějším románu Zolově, o Naně, této mohutné a jemně moralistní epopeji prostitutky.

Plodnost je evangelium, ale kdyby její autor nebyl tak počestným měšťanem, jakým Zola skrz naskrz skutečně a vždy byl, mohla se tato kniha, maličko pozměněna, státi snadno i krutým výsměchem vrženým do uplahočené tváře naší společnosti.

Zola, Francouz také trochu stíhaný fantómem odlidňování své vlasti, napsal svou chválu plodného mateřství a energie budující mocné rody v době, kdy syn proti otci, dcera proti matce, žena proti muži, člověk proti člověku rvou se o život způsobem neslýchaně bezohledným a urputným; v době, kdy velká rodina jest břemeno, kříž stokrát tragičtější legendárního kříže Ježíšova, pod nímž tisíce lidí klesají hmotně, mravně, obojím způsobem, aby nikdy již nepovstali. Kdyby byl Zola přenesl děj svého románu do zámořské farmy a do středu žírné a málo lidnaté končiny, panenské půdy, mohl stvořit i jasem a zdravím sálající obraz, stejně krásný jako *pravděpodobný*. Ale v kapitalistické, civilizované zemi evropské jest jeho román lží a jeho evangelium záludným jedem.

Chtěl bych, aby byl napsán román mateřství moderního, na něj Zola ve své knize činí jen chybně tendenční narážky, chtěl bych, aby byla napsána ta strašlivá obžaloba společ-

nosti, aby geniální ruka sebrala všechny nářky dnešních matek a v úžasný obraz shrnula dokumenty *největšího otroctví ženina*. —

Mluví se stále ještě mnoho o nové ženě. Reakce jest již patrna u všech kulturnějších lidí, ale emancipační metoda žen vcelku se nemění. A toto úsilí znamená na jedné straně *neblahou krizi ženství*, na druhé straně pak dobrovolné rozmnožování a utahování řetězů, v jejichž poutech žena vězí. Problém „nová žena“ nemá smyslu, nebo má velmi špatný smysl, neznamená-li úsilí o *ženu svobodnou*.

Je nejvyšší čas, abychom hodně hlasitě volali: Ponechte si svou „novou“ ženu, ponechte si svou suchou tyčku s odbornickými okuláry, ponechte si svůj politicky povykující sádelný žok, máme už dost podobných mužů; ponechte nám „starou“ ženu, ale — osvobodte ji.

Emancipace ženy, jak se dnes provozuje, je neblahý plod hospodářských poměrů; kapitalistický systém ji vyvolal. Ohromná většina mužů živí se příliš nesnadně a těžce, a tak přestalo se pomalu rozuměti samo sebou, že muž má živiti ženu. Nesmyslné dnešní otroctví nutí také ženu velmi často, aby živila sebe, své děti, někdy celou rodinu i s mužem.

A z nouze stala se ctnost. Učení lidé dodali této ctnosti teorii. Usoudilo se, že když žena jest nucena někdy najíti schopnost k tomu, aby uživila sebe a případně i celou rodinu, má také právo vydělávati všemi těmi způsoby, jimiž vydělává muž; z ošklivé nutnosti stal se hrdý požadavek ženy. Bylo to vítězství lidožravého kapitalismu, jenž se radoval nad tím, jak poklesnou ceny jeho otroků, ale žena domnívala se, že to bude krok k jejímu osvobození. Nebude již otrokyní otroka, bude svou vlastní paní... pardon, přímou otrokyní zaměstnavatelovou.

Žena se vzbouřila. Otázka ženská má mnoho podobného s otázkou dělnickou. Vznikl zuřivý antagonismus mezi ženou a mužem, velmi podobný antagonismu mezi dělníkem a zaměstnavatelem. Dělník je dnes přesvědčen, že každý zaměstnavatel je lump; žena vidí v každém muži tyrana. Dělník kleje na otroctví v továrně, snaží se státi se nejrychleji malým samostatným mistrem, „svým pánem“ čili

otrokem zákazníků. Stane se, živoří, hospodaří od deseti k jedné a nakonec vrací se do továrny, kde vydělává víc a snadněji. Žena nechce slyšet o manželství, nechce být otrokyní muže, jde do služeb takových nebo makových, zařídí se pro sebe, — aby se za nějaký čas co nejrychleji vdala.

Tento antagonismus rozrušuje i domácnosti. Jsou ženy milované a milující, které každý pokyn mužův považují za rozkaz tyрана. Ze strachu, aby se nezdály loutkami, přehlížejí, co je nutno k míru a pořádku. Jsou zase otrokyněmi — svého předsudku.

Kapitalismus získává lacinější otroky a ještě lacinější otrokyně; žena nezískala nic, rozmnožila jen způsoby svého poddanství...

Vím, že postup této „emancipace“ je nezadržitelný. Nikoli proto, že ženy křičí, nýbrž proto, že tomu chtějí hospodářské poměry. Konkurence žen jest vodou na kapitalistické mlýny — pro dnešek. Nesmíme se však klamat o zítřku. Žena, domnívající se, že pracuje ke svému osvobození přímo, stává se jen obětním beránkem vývoje, a tímto způsobem nepřímo přispívá k rozrušení dnešního pořádku, k znemožnění kapitalistického systému: konkurence žen je činitel revoluční. To je světlá stránka věci, jejíž temná stránka je to, že otroctví ženy se de facto přirostuje.

Nebylo by nám tedy vcelku truchliti nad tímto stavem — když ženy mají to, čemu chtěly, a vývoj to, čeho potřebuje —, kdyby nehrozilo jisté nebezpečí kulturní, ztráta pochopení pro to, co jest smyslem existence ženiny, kdyby nebylo toho, co nazýváme *kříží ženství*.

Žena na své cestě za domnělou emancipací nezastavila se na místech, kde se *vzdělává*; chce dále, chce konkurovati s mužem i na místech, kde se *tvorí*. Chce dokázat, že jest rovna muži, což u ní znamená: nápodobit vše, co dělá muž. To jest dosti přirozené. Když už jednou vyšla z chybného stanoviska, musí jíti aspoň logicky.

Sama o sobě nebyla by tato snaha příliš důležitá. Svět šel až příliš rychle kupředu bez všestranné účasti ženy, šel by tedy bez ní i dále. Nežijeme konečně proto, abychom pro

zběsilou honbu za tím, čeho nemáme, zapomínali těšiti se z toho, co máme. Kdyby však postavila žena dobré své dílo vedle dobrého díla mužova, nestalo by se žádné neštěstí.

Zkušenost však učí, že tato snaha ženy stírá z její bytosti původnost, že jí bere — *ženství*. Ale úpadek ženství, kdyby se rozšířil a zevšeobecněl, znamenal by pohromu pro kulturu. Tož: caveant...

Bylo, jest a jistě bude dosti žen *žensky* geniálních. To však, zdá se, ženám nestačí. Chtějí mezi sebou míti družky *mužsky* geniální, chtějí býti samy mužskými talenty a nechtějí pochopit, že propagují hanebný hřích proti přírodě a ještě něco horšího: vzdání se sama sebe, rezignování na své místo v přírodě, odhození své individuality, nejotročtější skutek!

Nevím, existovaly-li mužsky geniální ženy. Ale mužsky talentované i netaalentované ženy existují a množí se dokonce, nestvůrné existence, kulturní pohroma — das dritte Geschlecht.

Nebudu ho charakterizovat. Jest to patvor příliš známý, pitvorný rezultat nesmyslného „kulturního“ proudu.

To je koruna dnešního emancipačního hnutí žen. Žena vyšla se osvobodit, ale docházejíc ke konci cesty, kterou si zvolila ke svému cíli, vzdává se i toho posledního a nejlepšího, své přirozené povahy a individuality, svého ženství. Jaká ironie!

Nejsmutnější fakt jest však to, že ve vřavě boje za domnělou svobodu ženinu ztratil se skoro všeobecně smysl ženiny existence.

Není snadno najíti nějakou cestičku zmatkem hesel, programů, požadavků a — předsudků. Ale zkusme to jakkoliv a kdekoliv, vrátíme se vždy k onomu primitivnímu poměru, jehož jádro jest prosté, jasné a přirozené stejně jako krásné, sladké a užitečné: Muž s kořistí vrací se z lovu; doma ho čeká teplé objetí, teplé ohniště, teplá večeře. Dejme tomuhle jádru jakýkolivěk obal, skořápku, ale neporušujme jeho povahu.

Smysl existence mužovy jest v poměru k dílu, jemuž se

věnoval; smysl existence ženiny jest v poměru k muži, kterého si zvolila.

Muž je síla, žena jest teplo; muž dává práci, žena připravuje rozkoš; muž buduje, žena okrašluje. V tomto poměru jsou oba činitelé velmi nevyhnutelní, tedy rovnocenní. V tomto poměru mohou býti oba činitelé také stejně svobodni. K tomu poměru vrací se a vrátí se člověk po všech křečích a po všem bloudění.

Žena jest bílý plamen, na němž muži hřejí se opilí nejintenzívnější rozkoší; žena jest bílý plamen, z něhož děcko saje teplo a nejlepší potravu. To a vše, co k tomu patří, jest animální funkce ženy; učiniti tuto funkci nejkrásnější a nejbohatší jest kulturní poslání ženy.

Funkce milenky a matky je krásná a příjemná, je-li svobodná. Žena měla *zde* zakročiti ve prospěch své svobody místo honby za funkcemi mužů, která jí vynáší ztrátu individuality a jejího nejlepšího bohatství: ženství, a způsobuje, že jest předmětem požadavků, jimž nemůže vyhověti. Od úlohy milenky a matky jest odvracena, v úlohách mužských nevyniká a zvrhuje se. A co vše se po ní nežádá! Vedlejší sociální služba, vynikající tvůrčí činnost, veliké vzdělání, veliké nadání vychovatelské atd. To však je všecko klam a mam. Funkce milenky a matky, má-li býti plněna cele a kulturně, je tak veliká a cenná, že stačí k dobrému vyplnění života, zejména tehdy, řídí-li žena ještě k tomu domácnost. Ostatně, má-li žena dosti volného času, jak může užítí ho lépe, než když snaží se pochopiti dílo mužovo tak, aby rozkoš, kterou mu poskytuje jako milenka, byla „oduševněna“, znásobněna porozuměním, hlubší láskou?!

Ale poskytovatí rozkoš, to se dnes ženě zdá úlohou opovržením hodnou. Ženy nechtějí býti „pasívním předmětem, na němž muž ukájí své choutky“. Tak to zní v emancipačním žargonu. Kdybychom chtěli věc odbýti žertem, mohli bychom ubezpečovati rebelantky, že muži nebudou pranic namítati proti tomu, když ženy odloží svou „pasívnost“ v této záležitosti a stanou se aktivními, hodně aktivními; muži tím jen získají. Ale je to tragikomické, vidíme-li na

jedné straně prázdné a zbytečné muže, kterak se naparují proto, že jsou vyhledáváni a milováni ženami, kterak činí z poskytování rozkoše svou životní funkci z nouze, a na druhé straně slyšíme ženy, které touto funkcí od přírody byly pověřeny, jak se jí brání, zapírajíce věčný smysl svého života, opovrhující svým osudem, jenž z nich činí bílé světlo s tmavým středem, kolem něhož točí se svět a vědomě či nevědomě, přímo či nepřímě, prostě či přeneseně všechna energie lidská.

Smysl ženiny existence byl tedy zatemněn a ztracen skoro všeobecně, a vinu mají jednak hospodářské poměry, jež ženu milenku a ženu matku snižují na luxus bohatých, jednak emancipační hnutí žen, jež odvádí ženu od pravého jejího povolání.

Sektářskou zaslepeností zůstalo hodně nedotčeno jen umění, jež udržuje v celé kráse starou, ale věčně mladou ženu. A ovšem nezanikl také hluboký a nevyhladitelný instinkt mužů i žen, jenž zavede ve šťastnějších hospodářských poměrech opět starou harmonii a rovnováhu mezi chtěním ženy a chtěním muže.

Výsledek dnešní emancipační metody jest její mravní porážkou.

Shrnuji krátce: Žena domnívající se, že dojde svobody, když bude ve všem napodobiti muže, rozmnožila jen a upevnila způsoby svého poddanství tělesného i mravního a dochází nakonec až k zřeknutí se své individuality, svého ženství. Výsledek dnešní emancipační metody jest na jedné straně das dritte Geschlecht, na druhé straně ženský otrok kapitalismu, upotřebitelný pomalu všude, ale všude laciněji než otrok mužský. Přitom vzdává se často žena dobrovolně — i tam, kde k tomu není nucena hospodářskými poměry — své nejpřirozenější funkce milenky a matky, aniž se pokouší dostatečně jako milenka a zejména jako matka se osvobodit.

O svobodě ženy jako milenky bylo již mnoho napsáno. Rozumím těmito slovy ženu v jejím poměru k muži milovanému a milujícímu, tedy ženu v manželství lásky, ať jeho forma zevní jest jakákoliv. Nelze popřít, že tady — jako konečně dosud skoro všude — nejsou ženě příznivy ani

zákony, ani mravy. Ale nelze také popřít, že do jisté míry poměry tyto se lepší, jednak pod nátlakem přímé revolty ženiny, jednak proto, že žena, nemůže-li veřejně, bere si svou svobodu tajně, a tím nepřímou přispívá k překonání mravů jí nepříznivých.

Nesvoboda ženy jako milenky jest však také jeden z následků jejího otroctví jako matky. Hospodářské poměry brání ženě velmi často v tom, aby si vzala svou svobodu jako milenka, ale tytéž hospodářské poměry ponoukaly by ji přímo k tomu, aby pomýšlela na svou svobodu jako matka, kdyby byla nastoupila pravou cestu ke svému osvobození.

Moderní mateřství a jeho následky, toť tragický důkaz toho, jak žena jest nesvobodna, a ticho, jež panuje všeobecně kolem tohoto faktu, jest důkaz toho, jak povrchně a nesmyslně myslí se o emancipaci ženy.

Opakuji: Chtěl bych, aby byl napsán román moderní matky, hrůzná epopej bolesti a zoufalství, jež se rodí z největšího ženina otroctví.

Moderní matka! Nemysleme, že to jest jen bohatá fíflena, která potřebuje ke svým dvěma třem dětem legie služek a vídá své děti na okamžik jednou za týden, neboť „společenské povinnosti“ neoponechávají jí více času k tomu.

Moderní matka, toť také chudá služka, která pár vteřin rozkoše zaplatí několika měsíci úzkostí a zbavuje se svého novorozeněte jako šílená, a pak je vystrčena před mlsné publikum a domácí pány na lavicích poroty.

Moderní matka, toť dělnická dívka, která byla volná a zdravá jako pták, ale vdala se, aby svému chudásovi rodila se zoufalou pravidelností děcko za děckem a nakonec bídou a porody sešla v mladém věku jako onuce nepotřebná a špinavá.

Moderní matka, toť nebohatá žena, která chápe, že hospodářské poměry její domácnosti nedovolují jí míti tucty dětí, ale nechtějíc se zříci rozkoše nebo nechtějíc, aby její muž hledal rozkoš jinde, a neznajíc prostředků intimní hygieny, hyne nakonec v bolestech jako oběť nesčetných potratů obratně i neobratně vyvolaných.

Chápete, proč zde musíme hledati *největší otrokyně* mezi ženami?

Jsem přesvědčen, že v ženě jest průměrně ještě tolik utajené touhy po návratu k nepřirozenější její funkci, že by se okamžitě vzpamatovala a skutečně osvobodila — snad lépe a rychleji než muž —, kdyby ji netiskl k zemi a nezotročoval na jedné straně strach před mateřstvím, na druhé straně mateřství samo.

Strach před nevítaným mateřstvím jest jednou z příčin dnešních nepřirozených poměrů pohlavních i dnešní ohavné formy prostituce. Kapitalistická společnost provádí křiklavou zvrácenost: jednu část dívek nutí k nepřirozenému panenství, druhou nutí k prostituci. Jedná jako šílený hospodář, který část svých pozemků nechává bezdůvodně ladem a na části druhé žádá, aby mu dávala každoročně několikanásobnou žeň. Má-li i dnešní forma prostituce svůj hlavní kořen v hospodářských poměrech, zmenšila by se přece, kdyby strach před „následky“ nebránil dívkám v přirozené míře oddávati se lásce. Neboť většina vysmála by se aspoň tajně morálce a obětovala by bez okolků své panenství. A společnost, poznávajíc, že nemůže žen připoutati k panenskému loži, pozměnila by své mravy, žena stala by se svobodnější a na světě bylo by o trochu méně zbytečných bolestí.

A mateřství samo? Stačí tu upozorniti na hroznou otázku násilných a umělých potratů. Francouzští odborníci tvrdí, že potratů jest do roka stejný počet jako porodů a většina z nich jsou potraty násilné. V jiných zemích civilizovaných a kapitalistických nebude tomu jinak. A přidružme k tomuto zjevu, za nímž tušíme nesmírné moře muk a bolestí, druhý podobný zjev, velmi časté vraždění novorozeňat matkami, a povstane před námi hrůzně tragický obraz, před nímž budeme na rozpacích, máme-li trnouti nad bezohledností společnosti, jež svými mravy a zákony ho udržuje, nebo nad zotročilostí žen, které s rezignací nesou svůj osud, stávající se buď samy vražednicemi, anebo nechávající se dobrovolně a pomalu vraždit.

Kdo viděl matky, jejichž život od šestnácti do třiceti let

jest jen stálým úpěním jednak hrůzou před novým a novým těhotenstvím, jednak bolestí při novém a novém potratu a které umírají ve třiceti letech při posledním potratu s tím vědomím, že byly horšími stroji než prostitutky, ten nechápe, že lidé mohou tak dlouho čekat se vzpourou proti pořádku, na němž jest vina.

A násilný potrat jest aspoň již jakousi formou sebeobrany, projevem částečné vzpoury. Co však říci o těch otrokyních, které mlčky rodí a rodí až k úplnému vysílení?

Chápete již, co to znamená, řekne-li se: moderní matka?

Naznačuji jen letmo a úryvkovitě body otázky, nad kterou měli bychom se více než zamysleti.

Jak malicherná a lhostejná jest před zdrcujícími fakty tohoto otroctví ženina otázka, dovede-li žena dělat doktorát, malovat obrazy, sedět v úřadě atd.! O hrůzách moderního mateřství musí ženy mysliti, zde jest nejdůležitější pole pro jejich emancipační činnost, chtějí-li kladně odpovědět na otázku, zda dovedou být svobodny.

Svobodu mateřství *mohou* si ženy vynutiti, a svoboda mateřství je základní kámen, jenž musí býti předem postaven, má-li se žena opravdu osvoboditi.

Aby žena dosáhla svobody jako matka, k tomu je nutno, aby se v této otázce vzdala rezignace a předsudků, aby řekla kategorické „ne“, když se jedná o to, aby se stala matkou proti své vůli.

Toto „ne“ nevyžaduje odříkání a askeze, stačí porada s lékařem dobré vůle. Před sňatkem chodívá se ke „zpovědi“, bylo by mnohem rozumnější, kdyby se šlo k lékaři...

Mateřství je krásná věc, ale jen tehdy, když zdraví lidé zplodí zdravé dítě, jemuž mohou dáti vše, čeho potřebuje ku zdravému vývinu. Přejde doba, kdy mateřství, jež hází bez rozmyslu do světa nevíтанé děti, mrzáky a bytosti, které musí již od prvních svých dnů jen bídne živořit, bude považováno za veliký zločin...

Není tuším nikdy pozdě pokusiti se napravit omyl, zvláště je-li pravděpodobno, že se bude opakovati.

Tož vracím se k takzvanému procesu Hardenově, vlastně k důsledkům, jež z něho povšechně odvozoval český tisk.

Naši vlastenci byli rádi, že když tak leckde se hnije, mohou ukázat i na milovanou „říši bázně boží a dobrých mravů“; naši „nevlastenci“ byli rádi, že mají opět jeden domnělý důkaz proti dnešní společnosti a zároveň domnělý důkaz jejího rozkladu.

Kamarád V., který v tomto listě rovněž dal se svéstí lákavou příležitostí, aby promluvil o rozkladu dnešní společnosti, měl předem uvážiti, že anarchistům zřídkakdy se doporučuje výti s vlky a že právě každý *všeobecný* pokřik má je nabádati k největší opatrnosti.

Chci tedy říci své mínění o některých věcech a pojmech, jichž se kamarád V. dotkl ve svém článku Rozklad v čísle 72. —

Mluvíme-li o „dnešní společnosti“, rozumíme tímto slovem souhrn národů po evropsku civilizovaných a pod jařmo kapitalistického systému sehnutých. Víme, že vedle těchto národů existují ještě národové s jinou civilizací, a jest jasno, že převrat, sociální revoluce, jež se připravuje v lůně naší společnosti, nedotkne se vůbec některých z těchto národů ostatních nebo bude míti na jiné jen jakýsi vliv méně podstatný.

Ale ani naše po evropsku civilizovaná a kapitalisticky organizovaná společnost není jednotná. Skládá se z národů starých a mladých, z národů ohnivých a chladných, z národů, kde kapitalismus jest dokonale vyvinut, a z národů, kde jest teprve v počátcích, krátce z odlišných a svérázných národních celků. Je tedy pravděpodobno, že sociální revoluce nebude míti u nich ani stejného průběhu, ani stejného trvání.

A jděme ještě dále. Každý národ a celá naše společnost dělí se ve stavy, kasty a třídy, jejichž zájmy jsou nestejně, ba úplně protilehlé, jejichž úroveň, myšlenka, ideál jsou rovněž nestejně a protilehlé. Víme, které jsou dva hlavní tábory: na jedné straně kapitalistická buržoazie, na druhé straně vykořisťování pracovníci. Na jedné straně všichni, kdož zuby nehty brání kapitalistický pořádek, na druhé straně revolucionáři méně nebo více důslední. Ale víme rovněž také, že tyto dva nekryjí se přesně s dvěma příslušnými kastami nebo třídami. Nikoli všichni dělníci jsou uvědomělými revolucionáři, a mezi buržoazií jest mnoho lidí osvěcovaných a převratu přejících.

Můžeme říci tedy, že takzvanou dnešní společnost tvoří v teorii dva tábory, tábor reakcionářský a tábor revoluční, že však v praxi není tento stav tak jednoduchý, nýbrž naopak velmi složitý. Naše společnost je souhrn individuí, která se od sebe navzájem vzdor uniformujícímu vlivu civilizace liší v tolika směrech, že snad ještě nikdy nebyl tento souhrn zmatenější a složitější.

Vím, že každá z vět, jež jsem právě napsal, dala by se rozvésti ve článku, doufám však, že čtenáři i tak porozumějí.

Chci říci na základě toho, co jsem tuto předeslal, že naše společnost nedá se charakterizovati jedním slovem odsouzení nebo chvály, ledaže by to bylo slovo naznačující její dezorganizovanost a přechodnost.

Nesmíme říkat: naše společnost jest zkažená a zvrhlá, *Není*. Zkaženou a zvrhlou jest jedna část vykořisťovatelů a vládnoucích, a tato část jest menšinou, dokonce nepatrnou menšinou. Veliká část dnešní společnosti skládá se z lidí zcela průměrně mravných: jejich chyby i zločiny jsou následek špatné organizace, jednali by zcela jinak, kdyby byli svobodní. A pak jest v naší společnosti mnoho, velmi mnoho lidí, i když na první pohled se to nezdá, kteří svým dílem, nadšením, energií, odvahou a poctivostí dokazují, že ani z dnešní společnosti nezmizela obrozující síla, naopak: že právě naše společnost jest tak nabita touto silou, že se musí její organizace rozpadnouti, aby mohla

vzniknout organizace nová, přiměřenější novým ideálům lidstva.

Společnost a doba, jež projevují s takovou vytrvalostí a obětavostí tolik krásných, obrodných snah jako naše společnost a naše doba, nemohou být v celku zkažené a zvrhlé.

To vše platí ovšem i o naší kultuře. Je také nejednotná kvantitativně i kvalitativně. Zavádějící nepatrnou menšinu ve stav přesycenosti a dekadence, probouzí na druhé straně nesmírný vzmach, jež pochopit může jen ten, kdo sleduje snahy všech kulturních směrů.

Jeden příklad: V touž dobu, kdy všichni moralisté a „idealisté“ vylévali své rozhořčení nad zkažeností světa dokumentovanou naturalistickými romány a kdy, o trochu později, reakce proti naturalismu zašla v poezii až k takzvanému dekadentismu, v touž dobu rodilo se v umění výtvarném klasické umění impresionistické, jež stejně jako chápaná současná literatura znamenalo definitivní a veliký zápas o uměleckou svobodu a stvořilo díla nejjasnějšího zdraví, energie a síly. Kultura, jež dala světu toto veliké dílo impresionistických malířů, — nikoli: ta kultura nezahnívá!

Stará kultura! Tato dvě slova mají dobrý zvuk, a nikoli špatný. Národové se starou kulturou znamenají a dovedou víc než národové s kulturou mladou, kteří se teprve učí a mají všechny dětské nemoci.

Přirovnání dnešní doby k takzvanému úpadku slávy římské kulhá víc, než to bývá zvykem u všech přirovnání, ať již posuzujeme nebo nepovažujeme za pravdu vše, co se na účet římské dekadence tvrdí, ale špatně dokazuje.

Hlavně s oblíbenou frází o vpádu barbarů (také jsem jí kdysi rád užíval) měli bychom zacházeti opatrněji.

Naše společnost nečeká „barbarů“ z dalekých končin. Mluvívá se o takzvaném „žlutém nebezpečí“. Ale předně máme dosti důvodů považovati toto „žluté“ nebezpečí jen za nebezpečí domnělé, a po druhé nejednalo by se tu o vpád skutečných barbarů, nýbrž o Číňany s kulturou

trochu starší, než jest naše, a vedené Japonci, ze země militarismu a kapitalismu v nejlepším květu.

„Vpád barbarů“, o němž však mluvíme, znamená revoluční akci „vnitřního nepřítele“, jak se říká v evropských parlamentech. Nuže, tento „vpád barbarů“ trvá již ve skutečnosti hezky dlouho a jest jím jen stále postupující demokratizace všeho našeho života, demokratizace v dobrém i špatném smyslu slova. Sociální revoluce bude jen jeho vrcholem a zpečetěním.

Kultura nezahynula při stoupajícím účastenství demokracie v životě, kultura nezahyne také v revoluci, kterou nebudou provádět „barbaři“, nýbrž lidé, kteří chtějí býti účastni celého kulturního života a jsou dnes vyloučeni z větší jeho části.

Kultura dnešní společnosti zůstane jako základ pro další kulturní vývoj, a bude-li i zmařeno to neb ono kulturní dílo — a jest právě na nás anarchistech, abychom se snažili vždy a všude zabraňovat vandalismu —, nebude vyhlazena naše kulturní tradice, jež umožní nově organizované čili obrozené společnosti započaté kulturní dílo přivést k velikému rozkvětu.

Abychom mohli lépe, krásněji a zdravěji žít, k tomu nepotřebujeme se vzdávati ani jediné věci ze skutečného kulturního bohatství naší doby. Naopak. A vše to jest zbytečné, co jest jen zdánlivě kulturní, odpadne samo sebou, zvyšováním úrovně.

Člověk, ubohá lidská duše, není ani dobrý, ani zlý. Narodí se však někdy v nepravý čas a na nepravém místě. Pak jedni ho považují za zločince, druzí za modlu, nebo jedni za revolucionáře a druzí za zločince. Společnost lidí bude vždy směsí, s kterou vývoj či osud si zahrává ze svého hlediska velmi logicky. Až společnost pochopí logiku, smysl, směr vývoje, bude se snažit jednati tak, aby nepřišla ve zmatek, jako jest dnešní. Kdyby většina mohla pochopit, že vývoj, jenž nám dal kapitalistický systém, zlomil nad ním již hůl, neváhala by učinit totéž a převrat uskutečnil by se velmi hladce. Ale je vinen člověk svou slepotou, když se slepým narodil?

Nezlořečme, ale buďme rádi, že nejsme docela slepými a můžeme ve shodě s vývojem připravovat rozumnější a harmoničtější budoucnost.

Co nás tíží, nejsou lidské hříchy, ale to, že naše organizace společnosti jako žádná jiná nesmyslně nutí i nejnevinnější ke zbytečným zločinům, že vyrábí zločince ve velkém. Společnost, lidé a jejich kultura, to nejsou viníci. Viníkem je kapitalistická organizace, jež způsobuje, že skoro každý narodí se na nepravém místě a v nepravý čas.

*

Zanechme zbytečných iluzí a nadějí. Ráj nebude na zemi nikdy a lidé nebudou nikdy anděly.

Ale dvě věci mohou a musí býti odstraněny.

Předně: organizace společnosti, která místo aby se snažila o dohodu mezi lidmi, štvě bezúčelně jednoho člověka proti druhému. Ostatně dříví do lesa nosit nebudu: Proč kapitalistická organizace padne, víte.

Po druhé: může a musí býti odstraněno každé protikulturní mravní násilí, *moralism* zejména, a my si musíme odvykat podrobovati se mu a báti se ho.

Vím, že i tady má většinu viny tlak života kapitalismem dezorganizovaného, ale není nikdy brzo začít u sebe, a jsme proto revolucionáři, abychom začínali proti všem.

Nemysleme si, že je něco krásného a užitečného na tom, když člověk snaží se proti své vlastní povaze jednati tak, jak všichni jednají. Neosvojujeme si zásadu lenocha, který říká: „Je to sice blbost z mého hlediska, ale když to všichni dělají, musím to dělati také.“ A zároveň nechtějme, aby každý měl takové vášně, záliby i nechuti jako my. *Nehasme, co nás nepálí*. Nestarejme se o věci, jež neškodí ani nám, ani světu, a hlavně přejme i každému zvířátku jeho zábavu. Má-li býti společnost zbavena policie, musíme sami také odnaučit se policajství.

Nezapomeňme, že jsme „nebezpečná individua“ proto, že máme jiná mínění než většina, a proto sami nemysleme si, že se musí mýlit člověk, který samotný zastává nějaký názor.

Říká se: Když má člověk názory, jež nejsou sdíleny všeobecností, tak si je má ponechat pro sebe. Tomu se smějeme, proti tomu protestujeme.

Ale — konečně to řeknu: tleskali jsme Hardenovi, který vyslídil věci, jež si lidé chtěli ponechat pro sebe a jež se týkaly jen jich samých, aniž komu ubližovaly. Kdo to dosud nevěděl, přesvědčil se o tom nyní: že Harden je docela obyčejný šmok. Ale my mu tleskali, protože se nám dobře hodilo do krámu to, že jsme mohli s revolverovým žurnalistou ukazovati na „nemravnost“ nejvyšších kruhů a znovu opakovati příjemný úsudek o německém militarismu a o rozkladu dnešní společnosti.

Vím, že ten radostný povyk české žurnalistiky byl hodně frivolní a pokrytecký. Křičelo se, protože byla k tomu vhodná příležitost, křičelo se, aniž se přemýšlelo, je-li či není-li proč křičeti.

Nemluvílo se příliš mnoho o homosexuelnosti, mluvílo se o bahně. Nač manifestaci kaziti debatou! Pro dobrý účel přijalo se za něco samozřejmého, že homosexuelnost jest neřest.

Ale — není to ani poprvé a bezpochyby ani naposled, co tu pravím hodně nahlas — *homosexuelnost není ani následek zvrhlosti, ani sama o sobě neřest nebo zločin. Homosexuelnost jest ve všech dobách a ve všech kruzích, u „divochů“ právě tak jako u „civilizovaných“ málo vzácná odrůda sexuálního stavu. Skutečný homosexuelní stav, k němuž dispozice rodí se s člověkem, není sám o sobě také ani chorobný, ani nepřirozený, nechceme-li považovat za chorobu, nepřirozenost nebo i neřest, zločin vše, co není právě normální.*

Člověk homosexuelní může být úplně zdravý a vysoce mravný a nepotřebuje pak ani lékaře, ani kněze, z nichž ani jednomu, ani druhému nepodařilo by se přeformovat přírodu a učiniti z něho člověka sexuálního pro potřebu žen. Takovému člověku nemůžeme pak — zejména jako anarchisté — bránit, aby své sexuální potřeby ukájel s osobami stejně sexuálně založenými. Není také prázdného důvodu, abychom směli naň hleděti spatra jen proto, že jest poněkud jinak stvořen než my.

Podobně třeba také uvažovat o lesbické povaze žen, jichž pohlavní styk z estetického stanoviska dokonce vyniká nad normální lásku muže se ženou.

Od homosexuelnosti přirozené liší se ovšem homosexualnost zdánlivá nebo jaksi uměle vynucená, choutky chorobného stavu přesycenosti a touhy po stále výjimečnějších a silnějších senzacích. Jednotlivci, celkem vzácní, kteří vyčerpali všechny rozkoše, jež může poskytnout sexuální styk se ženami, jdou hledat nepoznané dosud rozkoše v sexuální styk s muži. Jejich duševní i tělesná konstrukce mohla býti původně zcela normální, ale střemhlavou pohlavní kulturou přišla ve stav, jež můžeme již nazvat chorobným. I v tomto případě však musíme my anarchisté ukázat tolik porozumění a tolik svobodné mysli, že ho nebudem nazývat zvrhlostí v moralistním smyslu slova.

Homosexualnost přirozená i „umělá“ jest vcelku docela nevinný sociální zjev, jenž nikomu nepřekáží a jenž musí býti klidně trpěn aspoň tak, jak ho trpí třeba vídeňská policie. Zejména tehdy, je-li omezen na kruh lidí stejné sexuální povahy. Existují ovšem výhonky homosexuality, proti nimž společnost musí se brániti. Jsou to hlavně útoky na děti a jistý druh nebezpečný lidskému zdraví: pederastie. Ale bez podobných výhonků není konečně žádný sociální zjev. —

Vraťme se k procesu Hardenově.

Harden, politický intrikán, machr a docela kamarilový člověk, zahrál si na obránce vlasti a potřel kamarilu. Je známo ovšem, že to učinil jednak z ješitnosti, jednak ve prospěch kamarily jiné. Ale věc mohla by nám býti sympatická potud, pokud přispěla k objasnění poměrů u panovnických dvorů.

Prostředky, jimiž však Harden dosáhl vítězství, toto odhalení věcí, po nichž nikomu nic nebylo, činí z celé aféry ohavnou senzaci, při níž nejsmutnější úlohu hraje Harden a tisk, který ji rozšlapává.

Státníci a vojáci Hardenem obvinění jsou nám v každém případě nesympatičtí. Je nám zcela lhostejno, že se stali

nemožni ve veřejném životě. Ale kdyby byla homosexuálnost jedinou jejich „chybou“, pak neměli bychom práva nazývat je lidmi zkaženými a nemravnými. Proč, vysvětlil jsem napřed.

Kamarád V. dal proloženě tisknouti, že znalci, tedy lékaři, shledali u generála hraběte K. Moltka homosexuální náklonnosti, abnormální zálibu v mužském pohlaví, řadu ženských vlastností a prohlásili, že Moltke nemohl svého pudu potlačit. Je také známo, že ve vlastní generálově rodině byly známy „ženské“ jeho vlastnosti a on obdařen jakousi přezdívkou.

Nuže, tyto věci dokazují jasně, že homosexuálnost hraběte Moltka jest homosexuálností *přírozenou*, nikoli tedy „umělou“, při níž dalo by se spíše mluvit o „zvrhlosti“. Jeho homosexuálnost nedokazuje tedy pranic proti jeho mravnímu charakteru, a tož tím méně proti soudobé společnosti a její kultuře. —

Ale dosti o generálovi, o kamarile, o Hardenovi, po nichž nám docela nic není.

Chtěl jsem jen dokázat, že je ošklivé, hrajeme-li si na moralisty, a že je to zcela nesmyslné, hrajeme-li si na ně před homosexuálností, která kulturnímu člověku neznamená ani zločin, ani neřest, ani nemoc, ale spíše málo vzácný a hodně nevinný rozmar přírody.

Jsmo tu také velmi blízko u *třídní morálky*, kterou pěstují tak obdivuhodně sociální demokraté.

V ústech těchto prohnaných sociálně demokratických moralistů mají některá slova zvláštní, hrůzostrašný zvuk. Například slovo: orgie! Ubohý proletář je celý zkoprnělý, zaslechne-li ho na schůzi. Jeho fantazie pracuje, představuje si všechna ta jídla, vína, nahé ženy, zkrátka: ráj Mohamedův, a zatíná pěstě — nikoli však z odporu k této „nemravnosti“, nýbrž tak trochu ze závisti a ze vzteku, že na tyto „orgie“ platí ze své kapsy.

Orgie! Orgie! Ano, opakujme to stokrát, tisíckrát, že tyto divoké zábavy platí si páni z toho, oč okradli pracovníky, ale moralism nechme doma, nemluvme o bůhvíjaké nemravnosti, když několik opilých lidí pomiluje se

s ženskými. Totéž děje se i po každé socialistické slavnosti někde venku na trávníku. Rozdíl jest jen ten, že tam to činí bohatí lidé bohatě a tady chudí lidé chudě.

Peníze nejsou ani bůh, ani ďábel. Neodporučuje se tedy míti k nim devótní úctu nebo považovati naopak za jakousi necudnost, mluví-li někdo o nich, chce-li je, přiznává-li se k jich nedostatku. Peníze jsou přechodní národohospodářská instituce, kterou ovšem oficielní naši učenci v tomto oboru považují za jeden z výsledků vyspělé sociální moudrosti, kterou však všichni tušitelé lepší a logičtější budoucností odsoudili k vyhlazení. Toť vše.

Člověk, který zbožňuje a hromadí peníze, je ohavný modloslužebník. Pro lásku ke zlatému klíči od bran života zapomíná brány otevřít, vejíti a milovati život.

Člověk však, který stydí se mluvit o penězích, je hlupák, který zavírá oči před nejskutečnější — třeba bolestnou — skutečností, před níž postavila nás hospodářská organizace užší společnosti: že peníze jsou „nerv věcí“. Anebo je pokrytec, který maskuje studem nezřízenou touhu. Chtíti peníze nemůže být hanba, ani jen neslušnost ve společnosti, jež dovoluje ukájet i ty nejdůležitější životní potřeby jen tomu, kdo je má. A přiznati se k nedostatku peněz není ani zbabělost, ani necudnost v době, která povšechně nejtěžší a nejužitečnější práci odměňuje nejhůře a nejsnadnější, nejzbytečnější práci a vykořisťování práce nejlépe.

Toť jasné stejně jako to, že člověk za svou práci špatně odměňovaný nebo vůbec neodměňovaný, člověk pracující, jemuž odpírány jsou peníze, má právo, ano i povinnost hlasitě domáhati se spravedlnosti. Čím drzeji a nestoudněji hájí dnes vykořisťovatelé práce svá privilegia, tím hrději a energičtěji musí vykořisťování domáhati se svého práva.

Nesmí nás dnes již zajímati osud dělníka, který se nebrání svému osudu. Je mu z toho nebo onoho důvodu milejší klidně snášeti vše, co bůh a pán naloží, než postaviti se do řad protestujících. Budiž, proti gustu není odvolání; ale stejně není odvolání ani proti tomu, když takového

člověka považujeme za překážku sociálního vývoje, za pilíř špatného pořádku.

A co platí pro dělníky, platí stejně pro všechny druhy pracovníků, platí u nás i pro českého spisovatele. —

Nepozorovali jsme skoro ani v poslední době zvláštní stránku vývoje našeho literárního života. Viděli jsme stále jen temnou jeho rub: dezorganizovanost, zmatek, vzrůst arivismu. Konstatujeme však dnes jeho světlou stránku. Táboři a tábořečky jsou zdecimovány, promíseny a rozbity. Snaha toho neb onoho jednotlivce, který se bojí státi bez opory, zdá se směšná. Každý platí již jen sám sebou. Proto i ty drobné rvačky jsou tak osobní, že každý brání jen sám sebe. Tam staří, tu mladí nedá se již říci. Tam ty, tu já, jinde jiný a čtvrtý zase jinde se svými sympatiemi a odpory. Není-li to ještě celá pravda, nechybí aspoň mnoho.

To je zdravé, protože to pomalu vyloučí křiklavé bezpráví, fanatismu tábora, slepou jednostrannost. Lidé jsou vzdáleni jeden od druhého, mají k sobě však blíže než dříve. Nejhorší nespravedlnosti byly napraveny, i když se to ještě nerado někdy přiznává. Je také velmi pravděpodobné, že vývoj půjde lhostejně přes jednotlivce ješitné příliš divoce.

To je myslím však stav hodně příznivý pro akce ve prospěch hospodářského postavení českých spisovatelů. —

Musíme trvati na tom, že u nás kulturní instituce, obce, země, stát musí přispěti k zdárnému řešení této otázky. U velkých národů mají spisovatelé nakladatelské „honoráře“, rostoucí aspoň tehdy, když přijde úspěch. Ale národ malý nemá si předně dovolovati ten luxus, aby nechával své tvůrčí duchy hynouti při očekávání úspěchu následkem materiálního strádání, po druhé u nás ani úspěch nepřináší, nemůže přinášet opravdových „honorářů“, nehledíc ani k tomu, že „honoráře“ řídí se konec konců vždy kvantitou díla. Nezdár známého pražského nakladatele, který chtěl dokázat, že všichni ostatní vážnější nakladatelé nadmíru vykořisťují čtenáře i autory, je v tom ohledu poučný.

Tož obecní, zemské, státní dotace a stipendia jsou tu

povolovány, aby se snažily vyrovnati rozdíl v materiálním postavení, jenž jest mezi spisovatelem velikého a malého národa.

Je zřejmo, že rozdělení dotací, stipendií a cen může se všeobecně díti jen na základě veřejných soutěží. Nuže, právě proto jest k zřizování podobných podpůrných fondů příznivá doba, že jest jakási naděje ve spravedlivější výsledky soutěží, kdyžtž úplně jednostranná porota jest velmi nepravděpodobná. —

Je teď na českých spisovatelích, aby doby použili a využili. Socialism dělníků vyšel dávno již z plenek sentimentálních nářků; je na čase, aby i sociální a hospodářské snahy českých spisovatelů dostaly se od pláče k pozitivní práci.

Akce českých spisovatelů na Moravě, která tolik rozčilovala lidi vlastní vinou neinformované, znamená významný krok kupředu, protože pětitisícová dotace pro literární umění vymožena tu byla přímo od země. Ovšem, dotace není veliká a způsob jejího rozdělení přes letošní reformu není vzorný. Ale to jest jen otázka času, odvislá očividně od dalšího postupu spisovatelů samých.

Peníze! Nemáme-li předsudků kapitalismem horlivě vštěpovaných, odpovíme jistě kladně na otázku, má-li člověk právo žítí a ukájetí své potřeby již proto, že byl beze svého přičinění zplozen a do světa postaven. Tím více práva k celému životu má tedy každý člověk pracující, sám sebou, bez ohledu k významu své práce pro společnost. A uvážíme-li, že kasta sociálních cizopasníků škodlivých i neužitečných disponuje ohromnými a pro sebe zbytečnými milióny, musíme také uznati, že člověk pracující užitečně není nikdy dosti honorován.

Tedy také spisovatel má již sám sebou jako člověk pracující a dvojnásobně jako člověk užitečně pracující právo k tomu množství peněz, jehož potřebuje k ukojení všech svých potřeb.

Ale tato teoretická pravda doplňována jest zejména v našem kulturním životě praktickou nutností, naléhavou potřebou toho, aby český spisovatel své právo uplatnil.

Pohledme do šťastné literatury francouzské. Uvažme, jak veliké vědomosti má takový Paul Adam, Maurice Barrès, Anatole France nebo Remy de Gourmont a jak nesmírné perspektivy života odhaluje mnohé jejich dílo. Musíme si před tímto faktem přiznati, jak málo průměrně ví český spisovatel, jak stlačený všeobecně jest obzor české literatury. Naše literatura podává nám zrcadlo, z něhož se neklamně dovídáme, jak náš národ a jeho spisovatelé s ním relativně živoří politicky, sociálně, hospodářsky i kulturně. Jsme stále ještě národem lidí spoutaných, naše literatura je dílo duchů s podvázanými křídly.

Vzpomeňme jen Machara, v jehož díle hledá se rádo české „krédo“. Bylo velmi správně řečeno, že takové jeho knihy, jako jest Výlet na Krym nebo Řím, dokumentují jasně naivní radost malého českého člověka nad „uniknutím z vyjetých kolejí existence, z její úmorné šedi“, duševní stav, kdy „nejjednodušší dojmy jsou zázraky, nejmalichernější věci ohromují“. Český spisovatel, na okamžik zbavený svých okovů, počíná si jako dítě.

Bez peněz nedosáhne člověk ani pravé svobody a kultury ducha. I kulturu musí si národ i jednotlivec koupiti a dobře zaplatiti. Nedosáhne každý všeho za peníze, ale bez peněz nedosáhne nikdo nic z toho, co mu není dáno shůry.

Český spisovatel musí především vydělávat — vyjímek bylo a jest hrozně málo — *tvorit* může teprve potom, a studovat? Kdy, prosím vás, když musí také žít, nechce-li papír přenášeti na papír! Proto český spisovatel je průměrně tak brzo „hotov“, proto zastavuje se tak často navždy na prvním nebo na druhém stupni vývoje. K bohatství života a kultury může jen jednou úzkou cestičkou, na které srazí si vaz dříve, než se někam dostane; k ostatním cestám, k ostatním branám nemá zlatého klíčku.

Úroveň české literatury pozdvihne se, obzory její rozšíří se jen tehdy, když zlepší se nepoměrně a všeobecně hospodářská situace českých spisovatelů, když se tvůrčím duchům národa poskytne možnost, aby volni, s rozepjatými křídly mohli procházeti nejen knihami, ale i životem, světem, všeobecnou kulturou dle svých sklonů a sympatií.

Schopných duchů máme dosti, to víme. Tož teď potřebujeme ještě schopných bojovníků za dobrou věc. —

Opakuji: moravská akce bude státi v popředí těchto snah, jež asi neopomenou se ukázati i v království. Má dvojí hlavní účel: rozšíření a řádné upravení zemské dotace a zřízení „kulturní rady“. Obě snahy mají sílu a význam příkladu.

Můžeme tu zcela klidně čeliti všemu nesvědomitému posměchu a povyku. Domáháme se a budeme se energicky domáhati pro české spisovatele — a jimi počínajíc pro všechny kulturní pracovníky — organizovaných a stálých splátek na to, co jim patří. Nechceme jíti, co se toho týče, ve šlépějích literárního života v Čechách. Jeho bludy a nešvary jsou pro nás dobrou výstrahou. Nebudeme se žebravými akcemi a plakáty doprošovati přízně a podpory publika, jež musí přijíti k nám, a nikoli my k němu, a jež příliš často skládá se většinou z těch, kteří si myslí, že podporují luxus a lenochy, když koupí jednou za čas českou knihu nebo český obraz. Postaráme se také všude, kde náš vliv bude rozhodující, aby na Moravě poroty jinde zdiskreditované znamenaly počestnost a měly na zřeteli jen a jen prospěch kultury. Chceme, aby země a stát donuceny byly uznati a potvrditi význam a právo kulturních pracovníků; chceme veřejnou, veřejně prováděnou a veřejností kontrolovanou úpravu jejich hospodářských poměrů. Jako spisovatelé počali jsme se spisovateli, aniž chceme u nich přestati.

Není nám tedy třeba výslovně odmítati insinuace lidí, kteří neuznali za dobré ani informovati se nebo kteří cítí, že za takových poměrů nebude protežována neschopnost.

To ovšem neznamená, že budeme vždycky mlčky přecházeti útoky nebo že strpíme obcházení veřejných a dovolených cest. Dáme si dobrý pozor, nejsou-li mezi odpůrci našich snah lidé, kteří sami rozhazují cizí tisíce a desetitísíce a přitom spatra hledí na českého spisovatele, hlásí-li se o své právo ke kulturnímu životu; dáme si dobrý pozor na vymetače kancelářů, z nichž kyne protekce.

Tu již dnes konstatujeme jasně a hlasitě toto: Zásluhou

literárního odboru Klubu přátel umění jest, že zemská literární dotace na Moravě rozdělena bude způsobem aspoň dočasně snesitelným, na základě prozatím nezavazujícího dobrozdání literární poroty (Al. Mrštík, E. Sokol, J. Mahen). Tento způsob snažila se však celá řada „také spisovatelů“ s českým učitelem v čele již obejít: jednotlivci, mezi nimiž není naštěstí žádný spisovatel s vážnějšími aspiracemi, snížili se až k „čistění klik“ u velkých a největších pánů ze zemského výboru...

Český učitel nestyděl se žádati, vydírati přímo podíl z literární dotace nejen za jakýsi beletristický výrobek, ale i za volební práce vykonané pro jistého politického matadora! A ještě k tomu chlubiti se svým kouskem a politickým slibem v hospodě! Prosím, náš veřejný život je tak zkorumpovaný, že tento pán *nebyl* z hospody vyhozen a že tato věc nebyla hned druhého dne postavena na pranýř v novinách!

To křičí a vyzývá nás, abychom byli na stráži. To také velí nám pracovati k tomu, aby kulturní záležitosti byly nadobro a úplně vzaty z rukou politiků a dány v ochranu těch, kdož o ně mají zájem, v ochranu kulturních pracovníků.

Pro peníze učiní slabí lidé všechno. Nesmíme se tomu diviti, když skoro vše jest od peněz odvislo, když náš sociální a hospodářský pořádek nemůže býti snad již nesmyslnější. Ale je-li pro nás korupce v životě politickém tak hrozně všední zjev, musíme se aspoň snažit, aby byla pokud možno vzdálena života kulturního, aby aspoň kulturní pracovníci *mohli* zůstat čisti a pracovati v čistém vzduchu. I to je důvod pro to, abychom se snažili opatřiti jim snesitelnější existenci, peníze, jež nejsou ani bůh, ani ďábel.

Žijeme v době přechodu, čekáme příchod života jasnějšího, radostnějšího, šťastnějšího. Poslední chmury středověku brání ještě jasů plného poledne lidského života na této zemi, neboť je jisto, že pádem duševního otrokářství padne i vše, co se drží absolutismem církevním.

Absolutismus církevní potřebuje světské moci, světský despotismus potřebuje oddanosti, poslušnosti, která se získá učením náboženským o moci světské z milosti boží, o úctě k vrchnosti, o autoritě, učením o věčné odplatě.

Kněz, despota, voják. Nedá se mysliti zde existence jednoho bez existence druhých dvou.

Kulturotvorná síla církve zhasla. Žije jen kompromisem, síla pak církve spočívá jen v náboženské policii a demagogii.

Milujte i nepřátele své — nestarejte se, co byste jedli atd. — království mé není z tohoto světa — rozdej statek svůj, abys byl dokonalým... hle toto učení dobrého, snivého Krista, který snil o bratrství, rovnosti lidí, jak jest sofismaty dnes zatemněno! (Pomalu snad tak jako vznešené učení Buddhovo dnes v Číně.)

Ty ubohý drvaři arcibiskupský, ty chudáku, ať jsi kdekoliv, snášej svůj osud trpělivě, neboť Bůh ti odplatí v nebesích. Boháči jsou zde k tomu, aby ti poskytovali výdělek, jsou to tedy nástrojové boží. Ctít člověka jen dle jeho vnitřní hodnoty jest kacířství, protože vrchnost je z milosti boží, protože i Kristus nad ostatní učeníky povýšil dvanáct apoštolů...

Ovšem život, hrozný útisk vrchnosti světské i duchovní (!) vyvolal bouře proti feudalismu, robotě, revoluci, již měšťáci dosáhli skoro práv šlechty, jejíž privilegia pochováme zcela a navždy v dohledné době, život, uvědomění, svépomoc lidu vyvolala ovšem i v církvi „socialismus“. *Něčím se přece konkurovat musí!* Neznám však na světě nic neupřímnějšího, mazanějšího nad „socialismus“ kněžský.

Než vše marno!

Dobře praví Petr Kropotkin: „Každé veliké události v historii odpovídá určitý vývoj lidské morálky. Morálka lidí rovnoprávných nebude jistě stejná s morálkou milosrdného boháče a vděčného chudáka. Novému světu třeba nové víry, a svět, který se dává tušit, bude jistě nový. Neopakují to ustavičně sami naši odpůrci? „Boží se kácí! Králové prchají! Vliv autority mizí!“ A kdo nahradí bohy, kněze, despoty, ne-li svobodný člověk, důvěřující ve svou sílu? Naivní víra prchá! Věda na její místo! — Rozmar a milosrdnost mizí. Spravedlnost na jejich místa!“

*

Žijeme v době adventní, v době čekání nového člověka. Rodí se nový životní názor radostnější a krásnější všech minulých.

Vytýká se nám pokrokářům materialismus, požitkářství, pýcha, bezideálnost. Jaká zlomyslná pomluva!

Tedy my, kteří kvůli svým ideálům ohrožujeme i ztrácíme existence, kteří jsme beztrestně tupeni na kazatelkách, o křesťanských cvičeních, časopisy, jež se lidu zdarma v kostelích rozdávají, my, kteří jsme pobouření nadutou pýchou a despotismem kněží v nádherných zámcích bydlících, ve zlatých kočárech jezdících skrz slavobrány alejemi pokorně v prachu klečícího lidu, my tedy jsme bezideální, materialisté a pyšní!!

Velební pánové, nepomlouvejte tolik! Vždyť říkáte, že věříte, že pomluva je hřích.

Na Slovensku brutálně uráží Maďar ubohý lid, naši biskupi nedovolí audienci Hlinkovou. Proč? Ach co výmluv! Kristus ujímá se prostitutky, navštěvuje její rodinu, když ji získal láskou a vlídností svého vše milujícího srdce, mluví s pohany, publikány, neuchází se o pomoc mocných tohoto světa, narodí se mezi chudými, miluje uražené, ponížené a nebojí se, že jeho cíle zaniknou, *nepotřebuje protekce pánů, zámků a lokajů, aby udržel autoritu, bez níž si páteři nevědí rady...*

Vizme školy v klerikálních zemích, v Tyrolsku, Španě-
lích... a vizme školy ve svobodné Americe!

Žijeme v radostném očekávání vykoupení lidstva, žijeme
v době adventní. Dni vašeho panství jsou sečteny.

Sdělili jsme již včera, jaký osud stihl obrazy *Jossotovy* v Praze na výstavě v Rudolfinu: policie dala odstraniti osm obrazů Jossotových z výstavy, a sice pro jejich prý protivojenskou a proticírkevní tendenci. Obecenstvo širší bude asi zajímat, kdo to *Jossot* jest?

Společenský klub Slávie v Praze chystá první mimo-francouzskou výstavu *díla Jossotova*, která má pak nastoupiti pouť po Čechách i Moravě, jako svého času výstava Kupkova. To je docela radostná a pro nás velmi *zdravá* událost. Jsme totiž všeobecně nakloněni hleděti na umění tak nebo onak *extrémně*: buď se považuje u nás za něco velmi nízkého, za jednu vlasteneckou, podruhé třeba sociálně demokratickou služku, za titěrné zaměstnání lenochů, jež nutno bohužel někdy „podporovat“, anebo naopak za něco velmi vznešeného, za luxus několika výjimečných duchů, za božstvo, které má svůj kult, velekněze a kaplany, celou hierarchii, za bezúčelnou a vznešenou posvátnost, od jejíhož prahu nutno odhánět reelní život. Jossot je však kacír pro oba tyto druhy dobrých lidiček...

Měl jsem tu čest, že mi bylo dopřáno poprvé v Čechách upozorniti širě na Jossota ještě velmi málo populárního; stalo se to článkem p. Emila Strause z Paříže, jež jsem uveřejnil (r. 1899) v druhém svazku Nového kultu zároveň s několika reprodukcemi Jossotových kreseb. Od té doby jméno Jossotovo proniklo již do různých končin a vrstev; zejména *L'Assiette au beurre* učinila z něho aspoň ve Francii jméno vítané a — obávané.

Tož, teď se jedná o to, abychom také na Moravě vzbudili zájem o tohoto „barbara“, který dává křičeti veselým barvám a — zpátečníkům všeho druhu. Chci to učiniti ve třech článcích: Jossot jako umělec, Jossot jako člověk, Jossot jako bojovník.

*

Jossot stal se nejdříve trochu známým svými plakáty.

Jejich princip jest něco nového: *karikaturální dekorace*. Definoval ji těmito slovy: „Přesvědčen, že karikatura může a má míti širší úkol, než jaký dosud zastávala, rozšiřuji ji na dekoraci, spojuje groteskní s arabeskním. Pocity jako bolest, smích, překvapení, hněv, leknutí atd. vyvolávají kroucení, konvulze, znetvoření, jež mně poskytují nekončnou různost linií. Chci stylizovati lidské a zvířecí postavy v groteskní obludu. Namítá-li se, že oko může se unavit těmito nestvůrami, odpovídám, že nezacházím stejně s ornamentací kuřáckého pokoje, kde se odpočívá, jako s ornamentací tanečního sálu, kde je vše v pohybu; ona místnost je intimní, tato je zaplavena davem; jedna bude dekorována nenuceně, ale se zdržlivostí, kdežto veselost druhé bude zabíhat až k bláznovství.“

Tedy, byla-li kdysi ideálem výborného belgického propagátora a tvůrce v oboru umění aplikovaného, Henrya van de Velde, arabeska absolutní, tj. z tvarů říše rostlinné nebo živočišné nikterak neodvozená a mající jen účel čistě estetický — dekorativní, jest arabeska Jossotova pravý opak: karikaturou známých forem a jejich zejména neklidných stavů, dekorací, jež nemá působit jen esteticky, nýbrž také prudce a hlučně jako reklama nebo pohlavek, jako šaškova rolnička nebo hvizd karabáče.

Dle toho účinek Jossotových plakátů, jež vtrhly do francouzských měst ohromné a řvavé jako žádná jiná umělecká afíše předtím ani potom, jest velmi složitý. Jsou neocenitelnou reklamou, která strhuje; jsou skvělým, třebaže dosti jednoduchým, barevným ohňostrojem, jenž blaží v šeru ulic; jsou seskupením karikatur lidí i věcí, jež vyvolávají smích a veselost, případně nemilosrdně vraždí lidskou hloupost, zlobu a sprostotu; jsou konečně uměleckým dílem, jehož rozmarné kompozice a divoké stylizace můžeme obdivovat.

Pro každého něco! Ale bez kompromisů, neboť umění Jossotovo přiléhá šťastně k požadované účelnosti.

Zároveň s plakáty pracoval Jossot na cyklech kreseb, karikaturových listů, jichž první album *Artistes et bourgeois* vzbudilo ihned pozornost přátel umění. Byla asi dosti pla-

tonická, neboť o hodně později nenacházel nakladatele na nový antiklerikální cyklus, jež nabízel do Čech, nemaje patrně tušení o dobrodiní rakouské cenzury.

Tyto cykly nečiní ovšem vezdy tak šťastného dojmu jako plakáty. Je-li v Jossotově kresbě hlavní důraz na živlu karikaturálním, na geniální deformaci, stojí v nich nicméně v popředí i jejich živel dekorativní. Jako dekorace uplatňuje se však Jossotova kresba především ve velikých rozměrech a v širším prostoru. Jako předmět intimního pozorování působí jeho albové listy příliš neurvale a znepokojivě. Zato ovšem odškodněn jest jejich milovník krutou a drsně vtipnou bojovností tohoto osamoceného karikaturisty.

Od té doby, co vychází *L'Assiette au beurre*, našel v ní Jossot útulek pro své lučavkovité cykly a jeho sešity patří asi k nejvítanějším. Promluvíme si o nich více v třetím článku, až bude řeč o Jossotovi jako bojovníku.

Jossotovo umění charakterizuje pan Straus takto: „Ve svých albech dává tento zvláštní umělec lháti přetvářkám, maskám, a na kovadlině myšlenky buší do vřískajícího předmětu. Umění jemných bodnutí bolestných a úskočných mu chybí, tluče slepě jako hluchý a vrhá se přímo. Nesmíme u něho hledati záliby v odstínech. Jsa celý z jednoho kvádru, pozitivní jako rovnice, nezná umělkování a zasazuje své divoké závitiny a násilnické úponky s barbarskou vervou. Zhlédnutí jeho kreseb posedá duši jako strašidlo; zjednodušením gesta nabývají charakteru bezprostřednosti, jenž je činí každému přístupnými, stávají se vnitřní součástí, bezprostředním osudným reflexem pobuřujícího zjevu, jež představují a tlumočí. Schematizování vyvíjí kritický smysl na stupeň extrémní břitkosti, rysy vtiskují se do sítnice oka a odtud nemilosrdně do mozku jako chvějná senzace, přivoděná exaltací grimasy. *Grimasa jest u Jossota fotografií duše*. Svazuje nahodile podstatné a nutné formy, aby napjal tělesné pohyby... Duch Jossotův s tím humorem v linii pravděpodobně barokní a točité, s tou novou, nevyčerpatelnou, nemilosrdnou komikou, s tou barvou divokou a rozmarně udatnou, travestující skutečný život neuvěřitelným viděním, často heroickým nebo epickým, prozrazuje

inspirovaného mistra, který v životě i v umění pracuje sám...“

Velekněží Krásy krčili nad ním ovšem často útrpně rameny. Ale Jossot odpověděl jim s celou prostotou šťastného venkovského neotesance a stejně prostě vyložil, co chce.

„Slyším neustále opakovat za svými zády: ‚To, co dělá Jossot, není umění.‘ — Zajisté není to Umění, protože je to karikatura, a karikatura je považována za něco nízkého. — Proč? Protože i největší revolucionáři podléhají nevolky předsudkům Školy a jsou nasáklí starými názory na Krásné (s velkým K ovšem!) ... Po mém názoru přepadlá potočená huba zdeformovaná utrpením, hněvem, smíchem nebo hrůzou jest tisíckrát *krásnější* přes šířku svou než nevkusné a nevyjádřené hlavy, jež zdobí tolik *antik*. Ach, výraz a pohyb! Toť celé umění! ... Chci býti karikaturistou a ničím jiným. Řekl jsem, že by si karikatura mohla přisvojiti lepší místo, než měla dosud; že by herna, kavárna, kuárna, jídelna, všechna místa radosti a odpočinku byla v užší harmonii s duševním stavem lidí, kteří je navštěvují, kdyby byla zdobena veselými náměty pojatými v trochu nové formě, a přemýšlel jsem o *karikaturální dekoraci*.“

Zmínil jsem se minule v tomto listě o neschopnosti našich umělců sloučiti písmo na plakátu s ostatní kresbou v organický a harmonický celek. Jossot jest jedním z těch, kteří to dovedou výborně. A zcela správně píše o povaze plakátu:

„Plakát na zdi musí řvát, musí znásilniti chodcův zrak. Mohu říci bez nadsázky, že jsem učinil nesmírnou reklamu dvěma obchodním domům stejně svými řvavými barvami jako svou groteskní kresbou vyhrocenou až v obludné. Mimojdoucí rozzloben nejprve, jako kdyby dostal sám pěstí do nahých prsou, zastaví se a... podívá se, oč se vlastně jedná. To je výsledek, jehož nedosáhnou nikdy přes všechn svůj talent umělci zrození k tomu, aby malovali plakáty, jako já k tomu, abych vedl pluk. Zacházejí s ‚nástěnnou ikonou‘ stejně, jako když kreslí rytinu, a to je omyl mnohým společný.“

V jednom se Jossot mylí. Totiž když se domnívá, že jeho karikaturální dekorace hodila by se na místa *odpočinku*. Nikoli: je příliš pobuřující a terorizující. Má zcela zvláštní, sugestivní krásu: krásu brutální.

JOSSOT JAKO ČLOVĚK

Gustav Jossot narodil se v Dijonu 16. dubna 1866. Osud určil, aby opět jeden synek starousedlé rodiny zvrhl se měšťanským rodičům. A tak všechny jindy osvědčené cesty vedly ho k cíli rodiči nekýženému.

Prvním jeho vychováním pověřeni byli bratři ignorantini a jezuité. Výsledek: nezapomenutelné zkušenosti jako základ nenávisti ke knězi a k náboženství, jež se stupňovala později ve styku se svobodnou myšlenkou. Když vystudoval dijonské lyceum, poslal ho otec do Toulonu, neboť ho určil pro námořnickou kariéru. Výsledek: útěk z Toulonu, odsloužené dobrovolnictví a základ pro další nenávist, nenávist k militarismu, k níž později přidaly se ještě dvě: nenávist k soudci, k *tapinofagu* (tj. malých lidí žroutu), a k buržoovi, k Hloupé hubě, jak říká Tailhade.

Gustav odchází do Paříže a stane se úředníkem pojišťovny. Naskýtá se mu poslední možnost solidní kariéry; ale marně. Je brzo propuštěn, když se u něho příliš jasně prozrazuje jeho skutečné povolání, a jeho stolek se plní karikaturami.

Tu stává se pomalu svobodným člověkem v nejlepším slova smyslu. Koupí si domek v Saint-Mauru, schránku na barvy a vykořisťuje malířsky břehy a ostrůvky Marny, máje hned veslo, hned paletu v ruce. Ale v r. 1891 jest jat na okamžik touhou po novém. Prodá domek a loď, odchází do Bretońska. Tu poznává hudebníka Gabriela Faura, který ho seznamuje s novým životem uměleckým a literárním, s hesly a láskami symbolistů a impresionistů. Z Jossotova ducha padají poslední pouta. Jest nejen svobodným člověkem, ale i silnou individualitou, jež vidí, pojímá a tvoří věci svým vlastním způsobem. V r. 1894 vystavuje v malé výstavce sérii akvarelů, jež najdou nakladatele. Album Artistes et bourgeois vychází a Jossot má náhle jméno v uměleckých kruzích.

Přichází objednávky a Jossotova karikatura je předmětem ostré diskuse...

Mistr žije zatím na jakési zapadlé vesnici, zavalitý člověk s širokým plným vousem, který v temném a trochu romantickém šatu připomíná pány vlašské renesance. Je brutální, hranatý a jednostranný. Umělecky tvoří jen po jistou periodu. Koncem června opouští péro a štětec, aby „chytil rýč a hrábě: toť okamžik pro vysévání zelin. Tu oddávám se zahraničtví a vysévám byliny, jimž dá vzklíčiti dobré slunce, náš otec, který je na nebesích. Ten nám navrátí také zdraví, neboť přichází potříti zlo země. Hosanah! Sláva mu na výsostech nebes!“

Z dopisů, jež zaslal Jossot kterémusi českému anarchistovi, stůjítež zde některá charakteristická místa, dobře osvětlující jeho povahu a názory:

„...můj život, ačkoli prost hmotných starostí, nebyl příliš slunný. Naštěstí přicházím s léty k jakémusi skepticismu či spíše nihilismu, jenž mi trochu ulehčuje můj hořký život. A jsem čím dále tím více přesvědčen, že lidé jsou jen nesmírné stádo stupidních a zlých bestíí. Utěšuji se; když sním a pracuji...“

„Rozbíjeti idoly a provokovati opovržení velekněží působí mi stále novou radost, jíž se nikdy nevzdám... Co se týče mého křestního jména, Gustav, myslím, že jest blbé, a proto ho nikdy nepřipojuji k svému jménu. Přivěsili mi je v době, kdy mne pokřtili na římského katolíka a mne ubombardovali na francouzského občana...“

„...Nepřipouštím tyranie zeshora ani despotismu zespoda a nechci se zařadit pod žádný prapor, ať je černý nebo ten bílé anarchie. *Mimo vše!* To je moje heslo...“

„...Jsem tak málo seznámen s uměleckými záležitostmi, že jsem neslyšel nikdy ještě vysloviti jména *Munchova*, jež uvádíte vedle *Steinlena* a *Willetta*... Tito dva nejsou již mladí: Steinlen je myslím starší o několik let než já. A Willette je hodně starší. Oba jsme prošoupali zadky svých spodků na lavicích téže koleje v Dijonu. Ale Willette loučil se již s řeckými a latinskými autory, když jsem jim byl představen... Willette je staré dítě s naprosto gaminskou

veselostí. Prožil život ve smíchu a měl (1906) bezpochyby nesmírnou radost, když mu odměnou za to, že byl hezky hodný, připíchli červenou stužku do knoflíkové dírky. Tuto čestnou pozamenturu Steinlen prý odmítl; vážný a odměřený je zcela protichůdný Willettovi, svému nejlepšímu příteli. Jsem však přesvědčen, že tato odměřenost jest umělá, aby držel dotěravce dál od těla. Považuji ho za velkého umělce. Willettovo umění líbí se mi méně: jsa *brutální* chutnám *graciézní* jen napolovic...

Neptejte se však nikdy umělce, co si myslí o svých družích, chcete-li si utvořit nějaké mínění. Umělci jsou lidé nadevše nervózní a dráždiví, a jsou kořistí bratrovražděných žárlivostí..."

„Ve svých počátcích byl jsem obětí církviček. Bylo mi bojovat proti zvláštnímu nepřátelství a často byl jsem sklíčen malomyslností, nemoha vraceti rány, o nichž jsem nevěděl, odkud dopadly. Žil jsem vždy osaměle, nikde jsem se neukazoval — lidé mne nemohli znáti a originalita mých prací skličovala mnohé jednotlivce — — Naštěstí měl jsem co jísti a mohl jsem vzdorovat..."

Proti knězi a náboženství, proti militarismu a soudci, proti buržoustu a jeho pokrytectví... Jossot míří a bije velmi dobře. Tu a tam v zápalu bojechtivého výpadu je snad slepý a nespravedlivý; ale bývá zato velmi často originelní a — vtipný.

Nedá se dnes již říci docela nic nového snad proti sociálnímu cizopasnictví, otrokářství a pokrytectví. Vidíme, že zcela originelní myslitelé — nelibují-li si ovšem jen v neplodném ideovém žonglérství — docházejí k závěrům známým, které často již ovšedněly, aniž ztratily něčeho na své pravdě, nebo citlivým lidem zdají se i nevkusné, protože byly příliš neomaleně a slepě hlášány a aplikovány hrubým socialistickým tiskem a hrubými socialistickými lidmi.

Ale to, že i u nesporných a originelních umělců shledáváme ideje a narážky dělnického tisku, nesvědčí proti umělcům, kteří z tohoto důvodu bývají měšťanskými dušičkami obviňováni z povrchnosti, nýbrž znamená to jen nový důkaz pro pravdu revolučních idejí, jež pomalu stávají se všeobecným vlastnictvím, základem, o nějž zítra nebo pozítří opře se nový pořádek.

Jossot je skeptik, nezná té kypré a zdravím překypující ženské postavy, která u Kupky představuje harmoničtější budoucnost lidstva. Jossot je také nepřítel socialistů a anarchistů; nejednou, uznejme to, často spravedlivou ranou postihuje anarchistické a socialistické typy. A přece jeho cykly, až na zcela nepatrné výjimky, podepíše rád každý poctivý revolucionář. Můžeme říci, že tento neotesaný a na svou neodvislost žárlivý samotář pérem a štětcem píše drsnou, ale upřímnou a vtipnou socialistickou kritiku v nejlepším smyslu slova.

Postačí uvést tu obsah některých cyklů, jež vyšly v *L'Assiette au beurre*:

Respekt: Respekt jest pokleknutí před někým — poutníci

lížou střevíce papežovy — nebo před něčím — měšťáček modlí se k soše republiky. Ale jsou lidé, kteří neklekají, aby si nepromáčkli kalhot. Máme respektovat stáří: tož, učenče, pokloň se před sešlým zvířetem, jemuž teče z huby i z nosu! Máme respektovat rodiče: tož vdechuj uctivě krkání opilého tatíka. Máme respektovati děti, ale bijeme je zběsile. Máme respektovati náboženství: tož uctívejme blud, lež, nesmysl! Máme respektovati armádu: zboží železnické, klempířské, prymkářské! Respektovati mrtvé: zaživa nebyl bys mu podal ruku, po smrti smekáš před jeho mrchou. Respektujme autoritu anebo — dejme na tabák... Nakonec zasypou tě příkazy respektu od respektu k bližnímu až po respekt k sobě samému, od respektu ku praporu až po respekt k práci.

Čest: Čest jest — vynález vysokých prostopášníků. Majitel bordelů prohlašuje, že vždy dělal čest svému podpisu. Pan kdokoli říká: Je to mizera, ale je poslanec, a tedy úctyhodný člověk. Nebo: Jen blázen může podezřívát čest člověka tak bohatého. Nebo: Váš otec udělal úpadek, vaše žena vás podvádí, vaše sestra má milovníky — a vy se opovážíte mluvit o své cti?! Nebo: Že se cti dává přednost před penězi, to se stává někdy, ale — v románech. Soudce praví: Mějte ohledy k obžalovanému, je důstojníkem Čestné legie. Pan měšťák praví před bordelem: Sundejme řádovou rozetu, než vejdemo. Pepík praví: Je to můj šestnáctý kriminál, na mou čest! — A cti je zadostiučiněno, když v souboji kordy vniknou do těla...

Stud: Stud je nečistota. Babka povídá: Ta ženská je nestydatá; svlékne se do naha, když převléká košili. — Velebníček usuzuje: Člověk musí býti nestydatý, když si myje zadnici. — Babka s dědkem ukazují si malíře: To je jeden z těch chlapů, kteří kreslí nahé ženské. — Stará panna: Koupel je nestoudná záminka k svlékání. — Jiné babky při svatbě: Ta ženská bere si ho jen proto, aby s ním spala. — Jeptiška ukazuje nejnovější model košile pro křesťanské manželky: Je to dlouhý šat k upjetí, ale uprostřed napředu je záklopka na knoflíčky. — Babka k lékaři: Ale pane doktore, ta vaše hygiena, to je nestoudnost. — A k témuž

cyklu patří jakési panó v černé, červené a bílé: *Stud?* Různí psi s vyplazenými jazyky kol elegantní chrtí fenky. A v pozadí jako ornament skoro průvod psů, jejichž čumáky stýkají se s podocasím předchůdcovým...

Legitimní manželství: Žena, která jest „povinna muži poslušností a úctou“, řadí a doléhá naň jako saň. Muž, který „jest povinen pomáhati ženě a podporovati ji“, zapřáhne ji do vozíku a nechává ji táhnouti za sebe. — Manžel u rodinného oběda praví ženě: Ty mne podvádíš, vím to, — — moje metresa mi to řekla. — Měšťanský párek spatří v parku líbající se milence: Ti jistě žijí v konkubínátě! — V manželské ložnici rozčiluje se Ona: Co si myslíš; takové věci tropí se s metresou, ale nikoli s legitimní manželkou. — Zeť zlobí se: Pročpak jste mi neřekli, že vaše dcera má chladnou povahu. — Dobrý muž myslí si, když přečetl anonymní dopis: Mám pochybovat o ženě, která mi přinesla osmkrát sto tisíc! Jak hloupý je tenhle anonym! — Matka se děsí: Probůh, můj hoch hraje si s panchartem! — Moderní novomanžel: Teď, když jsem se oženil, musím si najít také metresu. — Žena otrokyně: Cože, Viktoro, ty chceš, abych se strojila jako tamhlety herečky? — Muž nad k porodu nemocnou ženou: Dodělá-li dříve, než slehne, musím vrátit věno. — Žena prodává se, ať se vdá nebo prostituje, praví kdosi. Ale pan Šosák rozhorlí se: Dovolte, v prvním případě prodej jest legální! — A čtenář novin ulehčuje zarmoucenému srdci: Tihle polygamové, jaké zdraví!!

Jossot je rozhodný přívrženec kvality proti kvantitě, přívrženec prozřetelného plození dětí. Senátoru Piotovi, který jest zuřivý propagátor „repopulace“ ve Francii, věnoval cyklus *La Graine* (Semen):

Matce jedenácti dětí radí: Na vašem místě, paní, nechal bych si to nejhezčí, a ostatní bych utopil. — Kreslí ubožáčku — žebračku, která vykládá: Ano, ano, drahá paní, mám třináct malých dětí, a to nepočítám svých devět potratů. — Kreslí mrzáka, jehož otec byl syfilitikem, pátera, který má jen spirituální děti, lékaře, který má svou radost z potracených plodů v líhu... — Dívka matka je před

soudem, že zabila své děcko: Byla jste sama, když jste ho zabila, praví soudce. Byli jsme dva, když jsme je dělali, odpovídá matka. — Kreslí velikou, jedenáctičlennou rodinu, co obličej, to svědectví kretinismu: Zapomněli jsme se, praví otec. — Dělejte děti, radí generál. Nezabíjejte jich, odpovídá matka. — Heslo páterů: Rosťtež, ale nemnožte se! — Opilý dělník křičí na těhotnou ženu: Tak, ty se toho, s....., neznavíš? — A seladon šeptá své holce: Zbav se toho, nebo tě pustím k vodě!

Upozorňuji zúmyslně na cykly tendence méně běžné. Kněze, soudce, vojáky, šosáky, hlupáky, opilce pronásleduje Jossot stejně drsně, stavě jim před oči své obludně karikující zrcadlo. Strašidla, která v něm spatřují místo sebe, jsou nezapomenutelná.

Jossot je více než kritik; je moralista ukrutný, poctivý a nereakcionářský. Chce především, aby věci nazývány byly tak, jak zasluhují, aby *jasně* byly tím, čím skutečně jsou.

Jeho bujná křivka v pádu naprosto neidealistická a nic nezatajující nepřipouští ani při syžetech tzv. „choulostivých“ vedlejších myšlenek. Je přísná a cudná až k studenosti naturalistické.

Z obsahu cyklů, jež jsem uvedl, zdálo by se, že některé kresby musí působiti aspoň trochu lechtivě. Ale není tomu naprosto tak. Jossot není francouzský rozkošník, a francouzský je na něm jen vtip, a snad i jeho odvaha.

Smýšlí velmi přísně. Toto například napsal o Felicieu Ropsovi (nespravedlivě!): „Měl talent; myslím však, že jeho dobré jméno jest upřílišněno. Mnozí bláznili po něm zejména proto, že dělal necudné práce... Celkem byla to pornografie. Nejsem jistě stydlivý; ale košonerie se mi hnusí. Obdivuju nahé; ale na tuto nahotu klásti pokrývky, jež dráždí staré sviňáky, toť opouštět umění a vejít přímo do bordelu.“ —

V cyklu Stud je ještě tato kresba: Dva šosáckové potkali Pravdu, nahou se svým zrcadlem. Spínají ruce: Jaká nestyda, tahle pravda! Takhle opováží se vyjít na ulici! —

Ba, ba, jaká nestyda, vidíte, kněží a pokrytečkové!

v čísle ze dne 2. ledna „vzestup českého novinářství“, čímž bezpochyby chce říci, že úroveň české žurnalistiky stoupá. Uvádí pár dokladů a mezi nimi také tu okolnost, že Národní listy přinesly ve svém novoročním čísle dvě prácičky J. Vrchlického a přehled původní české beletrie za rok 1906 od J. Rowalského. O próze Vrchlického Kus autobiografie zmiňujeme se na jiném místě. Článek p. Rowalského mají patřiti tyto řádky.

Stěžovaly si nedávno některé listy na to, že literatura je žurnalistikou — i pokrokovou — zanedbávána, že více místa věnuje se nejmalichernějším „událostem“ v oboru sportu než literatuře, hlavně té, která znamená kulturní činy. Upozornil bych přitom také na nepoměr mezi referáty hudebními a divadelními a referáty literárními. Každému bezvýznamnému koncertu nebo ochotnickému představení věnuje se často půl sloupce, sloupec, ale pozoruhodné knize — nic. Propaganda literatury přenechává se nakladatelům a jejich kolportérům — a to bez kontroly a bez výběru. Lid má ve svých časopisech politické, snad i hospodářské rádce; často i v jiných oborech jakžtakž ukazují se mu dobré prameny, ale v literatuře je skoro všeobecně ponechán zvůli kramářů — a to ještě těch nejnestydatějších.

Přečteme-li si však článek pana Rowalského, jsme opravdu na rozpacích. Nenatropí oficielní žurnalistika ještě více zla, když si bude všímati literatury častěji? To je otázka, která se nám přímo vnucuje, když seznáme, jak p. Rowalski veřejnost informuje.

Takovým stařeckým tónem a nejhorší žurnalistickou češtinou souká tu ze sebe nejbanálnější a prázdné fráze o bezvýznamných publikacích „uznaných autorů“ a s chlapeckou drzostí odbývá právě to, co nejlepšího nám v beletrii minulý rok dal.

Napřed o Vrchlickém. Slyšte jen! „*Náš první poeta*“ (to se nestydí říci mladý český literát!) přinesl nám dvě knihy parnasistní poezie „*s toužou pílí, s toužou snadností i osobitostí*“ jako vždy. Vrchlický a osobitost!

Pak přijde ubohý vítěz nad Adlerem — Adolf Heyduk. Jeho dva svazky „*plně charakterizují neobyčejně ustálený poetický charakter tohoto básníka*“. To by ovšem mohl býti vtip na jednu z našich literárních mumií, kdyby... kdyby se to nepředkládalo čtenářům Národních listů.

O Antonínu Sovovi dovídáme se, že mu „*dnes už bohudík přiznáno místo, jež mu náleží v české poezii přítomného okamžiku*“. Je tohle štěstí přece pro českého básníka! Škoda jen, že si ho musil vydobýti systémem „dvě knížky ročně“.

„*Onu generaci, která přinesla k nám nejvíce tendence modernismu*“ (obdivuhodně přesný výraz, což?), představuje p. Rowalskému — Adolf Čer-

vinka, jenž vyjadřuje se „*dikcí moderní a běžnou, nikoliv přemrštěnou*“.
(Nekrouť se ti již žaludek, trpělivý čtenáři?)

O dvou nejlepších básnických knihách, které v poslední době vyšly, dovídá se nešťastný abonent Národních listů toto: Melancholická pouť Karla Tomana je „*malou knížkou životných a obstojným veršem psaných básní*“. A Machar ve své knize V září helénského slunce „*vzdělil se docela svojí bývalé lyrické noty a zveršoval v básních nezcela epických některé epizody z antických dějin*“.

Šrámek a Toman „*používají k vyjádření smutků prostředků nejméně běžných, často tak například ironie*“.

Zato Fr. Tábořský má „*kus citění národního a lidového a pevný idealism*“.

Do úvahy p. Rowalského o české próze nepovedu tě, čtenáři. Máš jistě již dosti jasný názor na to, jak p. Rowalski usuzuje a jak se vyjadřuje. Jen poznámečku ještě pro tebe, Moravane, hrdý na svou literaturu.

O p. Merhautově Vranovu napsal hodně, jistě přiměřeně ke tloušťce svazku. Ale na konec, docela na konec, slyš jen: „*Mezi moravskými beletristy vystoupili letos oficielně K. (!) Sokol a J. Uher, jichž práce dosud nepodávají tolik, kolik bylo očekáváno*“.

Tedy Uher nezasluhuje ani tolik pozornosti jako všelijací Sumínové, Heritesové, Jonášové, z Finberka, Havlasové atd. ...

Ale dosti o „kritických“ mravech p. Rowalského. Patří k družině hladíkovského Lumíra, k literárním diletantům bez individuality a páteře. Jeho novoroční referát má tu zásluhu, že jeho autor mohl býti přistižen in flagranti a v celé své nahotě ukázán jako velmi, velmi výstražný příklad.

Ubohá literatura, jejíž „ideální cíle“ uvědomují čtenářům novin takové kritické „individuality“. Její sestup, znemrahnění a zpovrchnění je dnes zcela jasné již. A na tom má hodně viny i žurnalistika, která zase jednou tam, kde se literatury někdy za čas všímá, podporuje houževnatě všechny hanebné kompromisy, na nichž se literární žabaři smluví u svých kavárenských stolků, v ústavech pro udržování literárních mumií nebo v salónech literárních klepen.

PAN PROF. JUDA VYDAL

tedy svého Čtenáře. Litujeme opravdu, že jsme svou upřímnou poznámkou o literární kvalifikaci p. profesora zbytečně na tento list upozornili a dodali mu snad nějakého významu. První číslo vyhlíží jako nejvšednější nedělní beletristická příloha některého provinciálního listu. Máme rozhodně celou řadu lidových listů podobných a všechny jsou snad lepší. Například i takové reklamní Vydrovy besedy dokonce. Ve Směsi na obálce hněvá se p. profesor na Moravský kraj. Rozumí se, že mu do smrti neodpustí, že jako pokrokový časopis měl odvalu býti nespokojen s tak zasloužilým mužem. Toho bychom si

ovšem nepovšimli již. Ale p. profesor hněvá se na nás ještě *prý* pro něco jiného — a tenhle jeho hněv je již pokrytecký a zákeřný. Moravský kraj opovážil se *prý* mluvit „o králích české literatury, o Nerudovi a Vrchlickém“, a náš „vtip“ a „kritika“ „necouvla ani před majestátem Nerudova díla a jeho památky!“ A víte, co tento nabubřelý panoš českých literárních králů uvádí za důvod našeho zneuctění Nerudova díla a Nerudovy památky? To, že náš fejetonista „rt“ (Karel Toman) nazval jisté Nerudovy fejtony ironicky „uličnickými“! Způsob, jakým p. profesor provádí tuto svou hyperjezuitskou machinaci, je nejen slovně ubohý, hnusný, ale věcně přímo *podlý*. Proto už ani nebudeme reagovat na věci týkající se Vrchlického. S p. profesorem Judou jsme v této rubrice hotovi: literární osobnost nikdy pro nás neznamenal, a teď zlomili jsme hůl i nad jeho osobností mravní.

JEŠTĚ NĚKOLIK POSLEDNÍCH SLOV K NOVĚ „AFÉRE JUDOVĚ“

Za svou osobu. Moravský dopisovatel Osvěty lidu zmínil se také o té věci. V podstatném dal mi *naprosté zadostučinění*. Píše: „Každý přece věděl, že spisovatel Kara Ben Jehuda (pseudonym prof. K. Judy) jest beletrista stojící *pod* úrovní Štechovou... Prof. Juda v Příboře počal vydávati časopis Čtenář, stojící na témž nivó jako jeho redaktor... Padla kritika ostrá a správná v Moravském kraji...“ Nuže, jedno je ovšem velmi nejisté: že totiž „každý věděl...“ Takové spoléhání se na to, že „každý ví“, je velmi nebezpečné, a obyčejně se tím omlouvá strach před kousnutím do kyselého jablka. Konal jsem tedy jen svou povinnost, moravský dopisovatel Osvěty lidu uznává, že *ostře a správně*. Mé první poznámky byly nejvýše loajální, zdržlivé, klidné. A proto odmítám co nejrozhodněji tvrzení téhož p. dopisovatele, že jsem se „na prof. Judu vyřítíl způsobem přímo hnusným, prohlásiv ho *hněd* za bezkarakterního“. Chtěl-li již p. dopisovatel někoho napomínat, měl odsouditi ty, kteří se po mé *správné* kritice vyřítili na mne nejsprostším tónem skutečnými nadávkami (literární gigrle atd.), to jest Lubinu, Ostravský deník a prof. Judu samého. Moje lokálka byla věcná a na ni patřila jediná věcná odpověď: že se mýlím a že prof. Juda kvalifikaci má. Místo toho vylila se mi na hlavu špína, žádná však replika — tu špínu především měl p. dopisovatel odmítnouti jako naprosto nepřipustnou a zásadám věcné diskuse se příčíci. Je naprostá nepravda, že „se reagovalo i na jiné názory K. Tomana, literárního referenta Moravského kraje. (Pan Toman není stálým literárním referentem Moravského kraje!) Nereagovalo se věcně na nic, nýbrž prof. Juda s *policajtským gestem* obvinil nás z urážky „králů české literatury“, a to takovým způsobem, že jsem měl plné právo nazvati to „hyperjezuitskou machinací“ a pomysliti si svoje o mravní osobnosti páně profesorově. Po odpovědi Lubiny, Ostrav-

ského deníku a prof. Judy nebyla žádná věcná diskuse možná: teď se jednalo již jen o to, se vši energií odrazit klukovské způsoby, jimiž u nás na Moravě se teď soustavně odpovídá na věcné a správné kritiky. Literární referent, který koná poctivě svou povinnost, nesmí si prostě dát líbit hrubé kopance od prvního příchozího škrabala: to by byl především konec každého slušného literárního života. Nenazval jsem prof. Judu *hned* bezkarakterním, nýbrž odsoudil jsem jeho mravní charakter teprve tehdy, když ohavným způsobem *štvál* proti mně a literárním spolupracovníkům Moravského kraje. Pan dopisovatel Osvěty lidu zapomněl při svém posuzování této aféry na nestrannost a zkomolil fakta.

KAMARÁDI,

zakoupíme na jaře t. r. pozemek a počneme se stavbou budov, jež budou základem, na němž *postupně* má vzniknouti *svobodářská kolonie*, volné a zdravé prostředí pro radostnou práci.

Místo bude vzdáleno hodinu, nejvýš půldruhé hodiny od Brna, v krajině velmi pěkné, lesnaté a zdravé. Podrobnosti o celém postupu budou uveřejněny v tomto časopise, jakmile přípravné práce budou skončeny.

Za tím účelem hledáme:

1. *Dobrého kamaráda*, obratného krejčího nebo obuvníka, bez konfese, s kapitálem nejméně 1000 K. Mimo práce svého oboru pro kolonii obstarávati má administraci větší revue a pomáhati v zahradnictví. Kapitál pojistí se mu na pozemku. Hlásící se kamarádi přiložtež doporučení příslušné skupiny ČFVO nebo ČAF. — Podrobnosti písemně.

2. *Větší děvče*, rovněž bez konfese, zdravé a pracovitě, pro domácí práce a dohled na děti. Odporučení skupiny žádoucí. Přednost mají ty, které přinesou si nejnutnější výbavu. (Nejlépe, když skupina postará se o výbavu chudému děvčeti.) Bližší rovněž písemně.

Dopisy vyřizuje prozatím

Stanislav K. Neumann,
Řečkovice u Brna, 205.

UPOZORNĚNÍ

Některé sociálně demokratické časopisy dělají strašné vtipy na domnělou mou kandidaturu. Nevěří tomu samy, ale chtějí vyvolat zdání, že se zúčastňují politického života jen proto, abych dostal mandát.

Pro lidi neperfidní nemusím snad podotýkat, že jsem se svých anarchistických názorů nevzdal, třebaže nechci přísahat na dogmata

a hledám cesty k účinnější a plodnější propagandě volného socialismu. Proto sám také jsem nevolil a voliti nebudu. Tím méně chtěl bych se státí přímým účastníkem veliké parlamentární komedie vídeňské, třebaže vím, že ještě nadlouho je nutná.

V Brně 22. února 1907

Stanislav K. Neumann

UMĚNÍ A SPOLEČNOST

V té ubohé záplavě knižního koloniálního zboží pro slečinky, jež vydávají naši dobří nakladatelé o překot, bojíce se knih „rázu truchlého a pošmourného“, objevila se zas jednou kniha neobyčejné čistoty, jasu a vysoké ceny. Je v ní tolik nových a bohatých idejí, je tolik dílem obrozujícím, že u nás nutně najde málo čtenářů, zato najde několik — a to hodně málo — zamilovaných, kteří se od ní nedovedou odloučit. Je moudrá, a proto ji nebudou čísti ženy s porozuměním a pohnutím; je to beletrie a ta je v klatbě u vážných mužů, i když právě není „sezóna“ politická.

Volné směry vydaly ve sbírce Dráhy a cíle tu k zapadnutí určenou knihu: Město světla Camilla Mauclaira. Román soudobý — nazval ji autor; je románem uměleckého života dnešní Paříže. Vše, co u nás neuvědoměle tušíme, co u nás raší, je zde řečeno směle, odvážně a upřímně hlasem milujícího srdce. Autor staví proti sobě deformaci umění starého a umění nové, jež hledá si vítězné cesty. Historie románu je úžasně prostá:

Malíř Rochès přichází za svým přítelem Morsannem do Paříže, s ním vniká do jejího vnitra. Rochès setkává se s velkými umělci naší doby, dochází k smutným poznatkům, že „lidé v Paříži nemilují příliš slunce“, že město světla je „tyglík, v němž se vše taví“. Žijí tu silní umělci jako Rodin, ale ruch trhu společenského účinkuje zpovzdálí na ně; hůř je s těmi, kdož skutečně sestoupili na tržiště; zabili v sobě umělce pro *slávu a obchod*. Pro slávu módy a pro obchod klesají lidé v této štvanici.

Tak upadá i velký malíř Alquier. Kritika, které platí krvavou daň svými nejlepšími pracemi, udělá z něho duši umělecké Paříže. Alquier musí pak neodvolatelně fabrikovati, musí svou práci platiti vše od toalet svojí choti až po lokaje a domovníka, musí krmiti bohatými hostinami celou smečku žurnalistů a recenzentů, přátel a ještě více nepřátel, aby je při sobě udržel.

Ale přežívá se posléze módě, neplatí daň a rota příživníků ho svrhuje a staví na jeho místo impotentního ignoranta a hrubce De la Gaude. Alquier nečiní ani pokusů zachrániti se, ví, že soudu umělecké lůzy nelze uniknouti, zastřelí se, zvěděv o smrti své dcerušky, pro kterou mu zbývalo žíti. Jeho stopou jde řada jiných, menších umělců, družic *svého*, ale nikoliv silného světla, jako Hermaines nebo Aurize; jiní umírají udupáni nespravedlivostí, jako podivuhodný malíř Brignon.

A Rochès vrací se nakonec domů na jih k horám a k moři s chorou slečnou Eltenovou, seveřankou, ženou hlubokého pochopení a odhodlanosti, odjíždí s ní uzdravit ji i sebe. Zatím v městě světla klíčí již nové umění. Revoluci v něm počal umělec a propagátor Delcombe. Zavrhuje a proklíná umění bohatých, umění přepychu, přináší nové světlo z dělnických čtvrtí a od řemeslníků, jichž práce zatlačena průmyslem již pozbývala významu.

Čtete knihu a žijete v ní únavným životem lesklé Paříže a radostně odvracíte se s Rochèsem k revolucionářům v umění. Jim patří budoucnost. Staré umění ztratilo svůj radostný „evangelický“ význam, jeho zdroje vyschly. Z osamělosti na rozcestí otvírá se pojednou nová cesta: k přírodě, k lidu, k bídě a chudým. Marný život a marná práce se nalévá jako klasy. Večerní, smutný, plachý Rodenbach, básník mrtvých Brugg a zapadlých končin vlámských, přejde tiše v některých kapitolách, v jeho očích svítí západ leskem tichého šílenství jak lesk na hroznech zralého vína; a proti němu Rodin jako mohutný strom; slova jeho jsou světlem jitra: „Život je bohatý, syžety jsou chudé. V ústraní je spokojen a kliden: vydělávám tolik, že mám z čeho dělati, co chci skorem. To jest vše, čeho si má přát umělec...“

*

Knihy Maclaairova je však kromě kritiky a analýze smutné minulosti knihou odvahy a naděje. Obírá se úzkostně a poctivě otázkou, jak utváří se poměr umění a socialistických idejí. Tato otázka a řešení její není v knize dokreslena pozitivně, zůstává celkem druhořadou. A přece jen a jen pro ni stává se nám tak blízkou a drahou, neboť učí nás toužiti po spravedlnosti, dobru a kráse — úkolu a cíli socialismu.

Praví umělci jsou revolucionáři. Podlamují shnilé předsudky a zasívají místo nich ideje radostné, oni jsou dětskými nadějemi kulturní epochy. Umělci došli k anarchismu, slunci svobody, onou podivuhodnou cestou, kterou se kdysi ubíral William Morris. Rochès ptá se svého přítele:

„De Neuze, kam se poděl váš bývalý, krásný anarchistický zápal? Byl jste přece z přátel Klaudia Pallata, zavražděného vojáky, byl jste z těch, kteří toužili po velkém sociálním povstání... Křičel jste: Ať žije Vaillant na náměstí Roquette onoho jitra, kdy byl spáchán soudní zločin. A proto jsem vás miloval, jak jsem vás poznal.“

A de Neuze odpovídá:

„*Anarchie sama též musí změnit formu. Ožije znova, je na dně všeho... Ale staré vzbuření na nůž je skončeno.*“

Tak hledí vstříc budoucnosti dva zdraví lidé, dva umělci, kteří nesplynuli a nestali se shovívavými, *necouvli k měšťáctví*. Ale je u jiných strach, u těch, kdo socialismu neznají. „Socialisté jsou bytostí protiumělecké... Socialisté, obrazoborci budou metlou boží.“ Ale i velcí umělci a velcí myslitelé nejsou bez obav: Rodin, Charpentier, Del-

combe, Lepère „věděli, že stojíce mezi třídou majetných a socialistic-kými požadavky budou obětováni a zneuznáni“. „Socialismus se přibližoval. Když se objevila anarchie, veliká naděje vzplanula: všichni znudění, všichni přejemnělí, unavení tímto stavem, opustili vonné a smrtící ovzduší umění pro umění a našli radost uzdravujícího jara ve vzpouře pro vzpouru. Ale nyní byla skončena vzpoura, která rozpaluje krev a dává život: pomalá, šedá, soustavná, dobývavá práce socialismu bez lyriky a bez zevní krásy postupovala den po dni.“

I tito hlubocí myslitelé vědí o existenci demagogů, nivelizátorů, ochuzovačů života. I oni jsou přesvědčeni, že nejde o zdravou evoluci revoluce, proto ta jejich hluboká láska k výbuchům anarchismu. A tu chybí i Maclair sám: zapomíná, že anarchismus se ve vývoji nezastavil, že nepřestal na pouhých explozích, že se stal zatím formou socialismu radostného, volného a neústupného. Tou formou socialismu, po které touží a kterou stvořiti chce Delcombe, — vyjítí vstříc barbarům a zastaviti je na půl cestě. Delcombe druží kolem sebe lidi ztracené, ze středního stavu, řemeslníky, od nichž nikdo ničeho nečekal, a pod jeho vedením dosud neznámí čalouníci, truhláři, řezbáři hotoví právě divy užitého umění. A jejich práce bude vnikati do širokých vrstev, bude rozbíjeti to úsilí nivelizační a kasárnické a vstřípi lásku *krásy*. Všichni tvoří samostatně, a přece jen společně: decentralizace se vnucuje jakožto jediný lék.

Pro tuto druhou složku zasluhuje Město světla, aby se rozšířilo jako učebnice krásy, jako kniha, jež uspokojuje mnoho nejistot a dává velký mír a klid. Bylo by hříchem, kdyby zapadla bez ozvěny a bez úrody. Měli by ji čísti všichni, kdo se dávají neuvědoměle do služeb špatného socialismu, nechápavého a necitelného pro jemnost umění a hloubku vědy, aby přestali hloupě mluvit o popularizaci umění, dokud dělnictvo zapřaženo v úmorném otroctví stroje a politického kasárnictví nesmí ani jíti za hlasem své touhy a musí neúprosňě poslouchat. A nejvíc by ji měli čísti ti, kdož chtějí si uvědomiti rozdíl mezi socialismem z řemesla po živnostensku provozovaným a socialismem z přesvědčení, který tvoří a staví rovnoměrně na poli kulturním všude a ve všech oborech lidské práce.¹

BOHOPUSTÝM TĚMĚŘ ŠTVANÍM

proti třídně zorganizovanému dělnictvu nazývá známý p. Kr.-v Osvětě lidu naši kritiku sociální demokracie. Ač v poslední době nebyl právě náš boj nikterak akutní, vzpomněl si p. Kr.- *náhle* na to, co se stalo dříve a o čem dříve soudil objektivněji. Proč to asi? Inu, uvedl to ve spojení s dr. Stránským. Mrzí ho tedy asi něco jiného...

¹ Město světla vyšlo nákladem Volných směrů Praha II, Vodičkova ul. Vydavatelstvo nám ji nezaslalo.

nějaká „koncentrace“ bezpochyby! Tím „bohoupustým štváním“ jest mu, když Moravský kraj srovnává sociální demokraty s církví, s klerikály a vyčítá jim teror! Vrhá se také na redaktora Neumanna, že uveřejňuje inzert „publikace“ Učení a skutky sociální demokracie. Inzert uveřejnila administrace, redakce neměla na tom nejmenšího podílu, ale i kdyby byla o tom předem věděla, byla by k uveřejnění inzertu jistě svolila. Pan Kr.- nemá mluvit o tom, čeho nezná. Nazývá „publikací“ v uvozovkách pěknou populárně vědeckou brožuru ruského knížete Čerkesova je prostě pitomost. Čerkesov, jenž se vzdal pro své přesvědčení všech vezdejších statků a hodností, zasluhuje jistě býti slyšán spíše než nějaký provinciální politik velmi pochybného charakteru. Proti dělnictvu nešve v Moravském kraji nikdo. To je od p. Kr.- velmi laciná perfidie. Kritizujeme-li politiku, sociální a kulturní snahy některé strany, neštveme ještě proti její přívržencům. Zejména u sociální demokracie nikoli, neboť její dělnictvo má příliš málo chtěného a vědomého podílu na tom, co se v této straně děje. Je příliš často slepě vedeno. Hájíme v Moravském kraji socialistické snahy vždy a všude; není to naší vinou, že tak často musíme hájit socialism proti sociální demokracii. Výpady p. Kr.- jsou příliš mstivé a hloupé, aby mohly míti váhu u lidí, kteří ještě ke všemu vědí, *kým* p. Kr.- jest.

KAREL KÁLAL: OBRÁZKY ZPOD TATER

Jsem přesvědčen, že většina čtenářů, hlavně z království, jimž se dostane tato knížka do rukou, bude ji pročitati s tímž zájmem, jako čte jiné podobné cestopisné a národopisné obrázky z „temných pevnin“, někdy bližších, někdy hodně vzdálených. Jsou nám ti ubozí Slováci tak příliš ještě cizí a vzdálení! Náš průměrný občan smířil se snad již se slováckými výšivkami a malovanými vejci, ale o slováckém lidu má mínění ošklivé, pociťuje před ním svou (jak často jen domnělou!) kulturní povýšenost, hledí na Slováka hodně spatra, o nic lépe (jen méně zvědavě) než na Ašanta nebo Dahomejce někde v boudě se produkujícího.

Často jsem vyslechl trapné poznámky všelijakých pochybných maloměšťáků ve vlaku, v jehož zadních vozech natlačeni byli hůř než dobytek Slováci ze žní se vracející. Bývalo mi velmi smutno z toho opovržení člověka k člověku. A přitom cítil jsem jasně jeho nespravedlnost. Vidím, jak zchátralý je často ten slovácký lid, zotročilý i zvířecí, a přece ta jeho tak málo zaviněná bída odpuzuje mě méně, mnohem méně než to nespravedlivé, blbé opovržení městsky oblečených, hladčeji se chovajících, ale ve svém nitru tak odporně často zkažených lidí „kulturních“.

Pravda, v posledních letech mnohé se napravilo. Neunavní apoštolové lásky k Slováckům, k nimž patří i autor Obrázků zpod Tater,

pokrokové časopisy a zejména — zločiny maďarského násilnictví dovedly již získati sympatie a pochopení pro slovácký lid na různých stranách.

Ale je toho ještě málo. Nikoli soucit, ne shovívavost, ne zájem zvědavosti, ale stejnou lásku k nim, jako máme k sobě jako národu, potřebují od nás Slováci. Vědomí jednoty, lásku praktickou, snahu pracovati současně vždy i pro tuto větev našeho národa.

Vím, že to jednou přijde, ale jsme toho ještě často příliš daleci. Vždyť v našem lidu existuje ještě nesvár Čecha s „Moravcem“; nedovedli jsme vypěstovat v našem lidu ani mezi Čechy a Moravou pocit jednoty, jakž teprve mezi Čechy a Slovenskem.

Takové knížky, jako jsou Kálalovy Obrázky, mají proto svou cenu a čteme je se zájmem, jako když nám někdo vypráví o našich nejmilějších, od kterých náhoda nás na okamžik vzdálila. Tak by je měli všichni čeští čtenáři čísti.

Škoda, že tak mnozí z těch apoštolů Slovenska jsou takoví měkčí, někdy až plačtiví lidé, nedosti mužní ve své lásce, nedosti rozhodní ve snaze ojasnit nám prostředky k nápravě.

Zdá se mi, že i p. Kálal mezi ně patří. V jeho Obrázcích je mnoho zoufalství a bezradnosti. Vidí, že okamžitě nejde všechno napravit, že leckde celé generace snad ještě prodělají krutou cestu nevědomosti, mravní i tělesné bídy, že pomalu jen a těžce stvoří krásná práce několika statečných lidí nový život, nový národ v tomto koutě naší vlasti. Je mu z toho smutno, zapřísahá se, že „sem již nikdy nepůjde“. A zní to jako malá víra, malomyslnost, beznaděj.

A přece Slovensko není již ztraceno. „Nad Tatrou se blýská.“ Slováci již se pomalu probírají z mdloby nekulturním vrahem uměle na ně uvalené. Pomalu ve všech dědinách zahoří světélka, rozsévající jisker chodí po Slovensku, nová generace staví se na pevné nohy.

Stará je ovšem odsouzena. Nic ji nezachrání. Příliš mdlá je, aby pojala ideály, aby chtěla vědění. S tím třeba se smířiti, nefňukati, a když již tendenční obrázky toho, tož vyzývané, prudké, revoltující proti příčinám.

Pan Kálal příliš tone v „antialkoholickém moralismu“, jak bychom mohli nazvat celý ten nerozhodný a váhavý směr, jenž je zamilován do abstinentů a tolstojců, kteří mohou být nejlepšími lidmi na světě, ale často poškozují nejvíce sami své vlastní snahy.

Jak málo je platen ten příklad abstinence, jak málo účinkuje „pěkné čtení“ v brožurách proti alkoholu, o tom se sám přesvědčil. Takové „hlasy v poušti“ zasluhují někdy obdiv pro svou vytrvalost, ale svou bezúčelností vynucují i smích.

Pan Kálal také na jednom místě lituje, že už ani pro náboženství nemá lid někde smyslu: živí jen ze zvyku svého kněze, lhostejného a zbytečného. Je těžko ovšem na Slovensku, kde „buditelská“ úloha kněží není dohrána, předložit si tu otázku, ale p. Kálal sám mohl

na ni přijíti: Zda to nebylo náboženství právě, jež ze Slováků nadělalo mrvu pro maďarskou setbu?

Jedno je jisto, že přes velikou účast kněží v díle snad více zachovávatelském než skutečně buditelském musí se obroda Slováků, má-li býti trvalá a plodná, založiti na činiteli kulturnějším a životnějším, než je náboženství. Kéž by pokrokoví buditelé Slovenska pochopili, že tímto činitelem je socialism...

Knížka p. Káralova je po stránce literární příjemnou beletrii bez nároků a také bez účinků uměleckých. Slovensko zasloužilo by si však i v umění apoštola ohnivějšího, citěním modernějšího a před trpkou přítomností vřele k jasnější budoucnosti obráceného.

TŘI AKTOVKY

Páně Dykova Smuteční hostina je vtipně a — až na několik málo vět banálních, jež mohly býti vypuštěny — pevně stylizovaná dramatická hračka. Hořká anekdota nedůvěry k ženě. Její rafinovaný nápad a trpká elegance jsou zcela dnešní, její hrot, či řekněme raději její žena, připadá mi však přece jen jako něco včerejšího, ovšednělého, mělkého. Že zrazuje, říká autor. Ale my dnes rádi se dovídáme něco o vnitřních, nejtajnějších příčinách, o původních popudech jednání ženina, neboť nám nestačí již stará „věčná hádanka“, „věčný rozmar“, jenž přichází tak často draho mužům, jimž je nepochopitelný.

To v aktovce p. Těsnohlídkově Panenky jsou už ženy zajímavější, určitý sociální typ ženy „vyděděné“. Snad se řekne, že mladí naši autoři, aspoň právě ti, kteří něco znamenají pro nové naše umění a něco slibují, rádi se hrabou v „pikantních“ žalech dnešní ženy, zejména proletářky. Jsou to prostitutky, pepice, číšnice, trafikantky, holky „počestné“ i „nepočestné“, které jsou oblíbeny u našich mladých autorů; ale pozorujme jen, jak hluboce jsou jimi chápány a — milovány. Setkáváme se tu s něčím hlubším než s pouhou módou dočasnou nebo dokonce pózou. To blouznění o slunci, tak příliš oprávněné v dnešních temných a trudných zmatcích, projevuje se i zde; mladí muži vyhledávají a vycítují ho u mladých žen, kaceřování autoři, „prokletí“ básníci, nespokojenci a rebelanti u žen opovrhovaných.

Pan Těsnohlídek se značným dramatickým smyslem, jenž velmi mnoho slibuje, načrtl ve svých Panenkách tragédii ženských srdcí, jež nemají nouzi o „milování“, ale o — lásku, tragédii panenek, jichž sociální postavení dává je všanc prostituci, pro niž nejsou vždy stvořeny.

Učinil to velmi delikátně. Jen jedno odsuzují, nakažlivou nemoc, již můžeme pozorovat u všech mladých autorů, o nichž jsem mluvil: ti lidé z „lidu“ mluví velmi rádi rafinovanou básnickou mluvou. Pan Těsnohlídek měl snad na mysli určitý případ z vlastní zkušenosti. Tu svou Lenku snad někde v Praze viděl a slyšel. Ale jeho malé drama je konec konců založeno příliš jako sociální (již název to myslím

naznačuje), a nikoli jako aktovka tragiky zcela individuální. Tož působí takové básnické obrazy v ústech trafikantčiných — míním tu především její dlouhý dialog se Zemanem — rušivě, aniž přispívají k náladovosti scény. Naopak, ta by jen získala prostotou dívčiny mluvy.

Námluvy Čechovovy jsou bezvadná, řekl bych klasická veselohra, jež však, není-li vervně a exkvizitně hrána, stává se nudnou. Dobrácký žert, jenž trvá příliš dlouho.

Sehrány byly tyto tři aktovky nestejně. Smuteční hostina byla prostě zabita p. Dobrovolným a pí Dobrovolnou. Pan Dobrovolný pojal Hocha zcela povrchně nebo mu vůbec nerozuměl. Učinil z něj něco zcela nemožného: blazeovance, který není blazeován. Všechna hořkost zmizela z této hry a zásluhou pí Dobrovolné změnila se v poslední scéně na hrubou frašku. Pí Dobrovolná, zůstane-li při naší scéně, bude její zloduchem. Je s rtuřovitostí svých gest, s věčným třepotáním těla a zpíváním vět prostě nemožnou herečkou. Nesnesitelné karikatury podala také v Panenkách a Námluvách.

Pananky, až na pí Dobrovolnou, sehrány byly pěkně. Dámy, pí Pechová a Štursová, byly velmi dobré, znamenitou epizodní postavku vytvořil p. Čepela a všechna chvála patří i p. Balounovi. Námluvy sehráli pánové dobře, ač bez pravého temperamentu, pí Dobrovolná, jak jsem již pravil, karikovala z neschopnosti.

UPOZORNĚNÍ

Abych předešel takovým sprostým a chytrácky — aby nebyly žalovatelný — napsaným útokům, jako jest lokálka od známého neznámého pomatence v Rovnosti (číslo 106) o „řečkovickém kuplířství atd.“ uveřejněná, prohlašuji, že napříště každého, kdo přijde stěžovat si mně na domnělé nebo skutečné pronásledování a nebude chtít stát za svými výroky a udáními, — vyhodím prostě ze dveří. Totéž učiním i paničkám, které mi přijdou ukazovat modřiny po výprasku, jež obdržely od svých manželů, socialistických učitelů.

V Řečkovících 10. května 1907

Stanislav K. Neumann

BEZMEZNÁ ZUŘIVOST SOCIÁLNĚ DEMOKRATICKÝCH ŽURNALISTŮ

proti všemu, co se opováží bodnouti do hnízda těchto prospěchářských vos, provalila se opět ve vídeňských Dělnických listech. Citujeme s příslušnými poznámkami kus této pitomosti z Brna do Vídně zaslané, aby si naši čtenáři učinili úsudek o — omezenosti pisatelově:

Moravský kraj jest houfně vracen a má málo půdy v obecnstvu¹.

Přispěly k tomu skutečně bezmezně nízké a hnusné Šibeničky² (redaktorem na listu jest p. Svozil, autor Bílého světla, vskutku p. Neumann, jemuž v Řečkovících se pokroutil mozek; bývalý sociální poeta dnes se válí v kalu, prasáctví³ považuje za erotiku a sprostotu za bodrost a nadávky socialismu⁴ za povýšenost ducha), a pak zmotané, žádné páteře⁵ nemající řízení listu. Dva anarchisté, neznající zbla z národohospodářství, sociologie, dějin politiky⁶ atd. a odbývající chvatně svou práci⁷, aby mohli už v kavárně u Přikryla hrát v karty a pít absint s rumem⁸, snaží se jako nenápadně⁹ propašovat anarchism do všech sloupců listu a také se jim daří do té míry, že pak vládne v něm anarchie. Pan Svozil jest dost nevycvičený žurnalista, aby to rozpoznal, a tak Moravský kraj jest jen kuriózní četbou, nad níž kroutí hlavou ten, kdo nějaké pevné stanovisko¹⁰ má. Jen tak namátkou z posledního čísla: musí prý nastat vystřízlivění, střední vrstvy se musejí spojit dohromady, poněvadž všeobecné právo hlasovací není s to provést revoluci¹¹ a střední vrstvy nesmí zapomenout, že vládnouti je nemravnost.¹²

A teď poznámky: 1. Moravskému kraji přibyl a přibývá fakticky značný počet odběratelů, nezvýšil-li se příliš náklad listu, stalo se to jen proto, že bylo jeho zasílání zastaveno všem větším dlužníkům. 2. V „bezmezně nízkých a hnusných“ Šibeničkách uveřejňují své práce: Viktor Dyk, Fráňa Šrámek, Rudolf Těsnohlídek, Jiří Mahen, Frant. Taufer, Karel Toman, Fr. Gellner, J. Rosenzweig Moir, Lev Freimuth, St. Kovanda atd., své kresby: Fr. Gellner, V. H. Brunner, T. R. Chvojka atd.; Šibeničky uveřejnily překlady z autorů: E. Zola, L. Descaves, O. Mirbeau, St. Žeromski, Olha Kobyljanská, Multatuli, Roda-Roda, dr. Ludvík Thoma atd. Je to ovšem malér, že všichni tito umělci podávají věci „bezmezně nízké a hnusné“, ale redaktor Neumann, jak jest jeho povinností, dává přednost dobrým jménům z mladého českého a cizího umění před jinými, jež by snad byla ctnostnější, zejména kdyby byla sociálně demokratická, ale umělecky znamenala by 000000... 3. Redaktor Neumann neválí se v kalu, ale v krásných adamovských lesích, když může. A co se týče prasáctví, to, jak známo, sluší hledati u těch, kteří se před každou nahotou a „frivolností“ křížují a rozhořčují: jsou mezi nimi sociální demokraté vedle klerikálů, jinak by nebylo Švabinského záhlaví zmizelo z Rudých květů. 4. Redaktor Neumann nenadává socialismu, nýbrž kritizuje sociální demokracii a upozorňuje na její zločiny. Sociální demokracie a socialism jsou dvě věci. Redaktor Neumann socialism propaguje vždy a všude. Ovšem nevymiškováný rudými prospěcháři. 5. Dle sociálních demokratů musí list míti páteř, což znamená u nich, že musí mít redaktory slepé aspoň na jedno oko a musí metati kozelce před nejpitoměšími dogmaty některého programu: to dělají sociální demokraté, a kdo to nedělá, je bezkarakterní člověk. 6. Naši „dva anarchisté“ nejsou tak domýšliví, aby se chlubili tím, co znají třeba ze sociologie nebo z dějin: pravda je však, že vidí a znají všechno jinak než sociální demokraté a že nemíní konkurovat v otázce vzdělání

se sociálně demokratickými poslanci à la Havlena, Pik, Svěcený atd. 7. Odbývají svou práci tak dokonale, že Moravský kraj má nejvyšší úroveň z moravských časopisů a je listem velmi hledaným kulturními lidmi v Čechách. Je pravda ovšem, že se nemusí nad každou řádkou potiti, než ji ze sebe vysoukají. 8. Nepijí absint s rumem, nejvýše absint bez rumu nebo rum bez absintu. Redaktor Těsnohlídek je bohužel tak zanedbaný člověk, že v karty hráti neumí (mimo „černého Petra“), redaktor Neumann hraje taroky tak jednou za měsíc. 9. Nepašují *nenápadně* anarchism do listu, nýbrž píšou dle svého přesvědčení a způsobem na Moravě vhodným. 10. Pevné stanovisko přenechávají rádi sociálním demokratům, kteří rozviklaný marxism považují za skálu, jež spadne na svět a udělá do něj díru. Nebo těm, kteří byli anarchisty tak dlouho, dokud se nedostali ke žlabu. 11. Všeobecné hlasovací právo není bohužel opravdu s to provést revoluci: zato nadělalo několik tuctů poslanců z lidí, kteří neznají většinou ani abecedy z kulturního života. 12. Také je bohužel pravda, že vládnouti je nemravnost: snad je to pravda dosud ještě anarchistická: ale ani sociální demokracie neučiní výjimku a právě na sobě ukáže tuto pravdu nejdříve ze všech stran bývalých a budoucích. U ní moc a vláda za pár měsíců zkorumpuje i to, co se ještě dá. Mnoho toho ovšem už není. — A tož se vám, pánové, poroučíme nazatím a doporučujeme vám, abyste se místo péči o Moravský kraj věnovali raději tomu jedinému, čeho jste dosud nezmohli: *pravopisu*. Redaktor Tusar vám dosvědčí, že je toho opravdu třeba.

SOLIDNÍ KNIHA¹

Slušný a solidní zevnějšek má teď značný kurs u nás, snad od té doby, kdy v našem literárním světě nad jiné oblíbeno je heslo: dostati se „někam“, znamenati „něco“, sklízeti pochvalu a vydělávati peníze. Nikdo neprotestuj laskavě: vím, že je to do jisté míry všeobecná a stálá vlastnost snad všech pracujících lidí, zejména literátů. Každý z nás má trochu své ješitnosti, potřebu býti někdy ceněn, a — není-li z dopuštění nějaké renty, za níž docela nic nemůže, bohat, — má také nad sebou kategorický imperativ: vydělávej! Ale byly i u nás doby, kdy steeplechase, jehož cenami jsou oficiální úspěch a zlatý pohár, nebyl hlavní podívanou literární arény. Rvali jsme se předem o ledacos jiného...

Tehda nervali jsme se v rukavičkách. Slušnost, dobrý tón, opatrníckost, ohledy velmi praktické, to vše přišlo později; literární boje přestaly býti boji literárními; jsme už jen časem svědky zápasů, jichž smyslem je pouze, že jeden chce zaujmouti místo druhého...

¹ Jiří Mahen: Plamínky. Nákladem Časopisu pokrokového studentstva v Praze. Cena 1,20 K.

To jsou skoro rekriminace. Vnucuje mi je nějak zevnějšek knihy p. Mahenovy. Zdá se mi, že prostředí, v němž se rodila, zanechalo stopy aspoň na tom zevnějšku. A rodila se opravdu těžce. Autor mohl by vyprávět dost zajímavou jistě historii o její osudech, než byla — konečně vytištěna. Zase něco o našich nakladatelských poměrech, jež, zlepšují-li se, jak se domnívají optimisté, kteří nakladatelů nepotřebují, zlepšují se jistě strašně pomalu.

O těch stopách však. Zdá se mi, že se p. Mahen *snažil*, aby první kniha jeho veršů vyhlížela co nejsolidněji. Spořádaní kritikové naši mohou být spokojeni. Kniha není ani velká, ani malá, právě padesát básní, jak se sluší a patří. Nikdo nemůže ji ironicky nazvat knihou „tlustou“, nikdo neřekne také, že je to tenký sešitek, jenž byl v proskribované oblibě v naší poslední a — bohudík! — zapomenuté literární revoluci. Má prolog a epilog, moto ze slavného autora v čele, je sama výborem, hledaně uceleným a umírněným, z dosavadní básnické činnosti autorovy.

Nepřekáží mně, když básník shrne do knihy špatné i dobré básně určité periody, mrzí mne však vždycky, když z formálních důvodů vynechá — své nejlepší věci...

Ale, budiž mi odpuštěno: jak vidím, nápodobím skoro jistě naše „kritiky“, kteří nic nedovedou říci o kvalitě básní, jež přečetli, a zabývají se jen knihou, jejím zevnějškem a složením. Ovšem ti to činí proto, že nesnesou nic prostě, bez vedlejších myšlenek se podávajícího; já v tomto případě proto, že mi chybí u p. Mahena nehledanost, již nepovažuji však za prostý nedostatek vnitřní tvůrčí zákonnosti a disciplíny. —

Zvláštní šed' zahaluje knihu p. Mahenovu. Jsem však jist, že by bylo v ní více krve a méně jakési přemoudřelosti a stařeckosti, kdyby byl p. Mahen chtěl nebo mohl učiniti jiný výbor ze své poezie, či kdyby byl chtěl nebo mohl vydati v jedné knize všechno. Jsem si jist, že by v ní byly pak bezprostřednější tóny, spontánnější projevy vřelého mládí, básník, jakým jest v nestřežených chvílích, a nikoli jen, jakým chce a snaží se být.

Snaha autorova zdáti se vždy povzneseným, filosofickým, prohlédavým, skeptickým a moudrým má myslím také hlavní vinu, že nejedna báseň této knihy je — nebojím se to říci — nesrozumitelná. Četl jsem leckterou jednou, dvakrát, třikrát, neporozuměl jsem. Falešný stud nezabrání mi to říci. Nemám náklonnosti k rébusům: počtvrté nesnažil jsem se řešiti šifry. Nepatří také do poezie klece vyřezané z lupenky, v nichž pták pošel!

Spí někde radost života prudká,
že by se nymfa zalkla jí!

Takové krásné verše jsou v knize p. Mahenově, o jehož talentu nebude nikdo pochybovat. Ale je v ní málo krásných celků: mnohomluvnost a zoufalý nedostatek reliéfnosti kazí tak mnohé.

Pan Mahen předeslal knize slova z dopisu Ibsenova: „Chci zůstatí osamělým záškodníkem avantgardy a dělat, co za dobré uznám.“ Troufalé heslo, svaté v ústech takového Ibsena, ale docela podivné jako moto Plamíneků. Nechápu, proč předeslal je autor v této knize svým rozbolestněným, tápavým básním. A sledoval jsem dosud veškeru literární činnost p. Mahenovu: měl jsem z ní dojem člověka bolestně hledajícího, nemohoucího spálit za sebou žádných mostů, spjatého sentimentální láskou se všemi minulostmi...

OD ĎÁBLA K BOHU

Staří čtenáři Moderní revue a Nového kultu mohou býti překvapeni. Byl jsem také zpočátku překvapen, když jsem náhodou nahlédl do inzertní části jednoho čísla revue *Mercure de France*, kde nástupce nakladatele Vaniera, dobře známého čtenářům moderní poezie francouzské, oznamuje, že vydal novou knihu p. Adolfa Rettého, duchaplného kdysi anarchisty, jehož krásné Podvratné procházky byly nám v Praze zkonfiskovány, a že k této knize napsal předmluvu — František Coppée, veliký katolík.

„Čtete tuto knihu,“ praví Coppée, „sledujte s Adolfem Rettém bolestného průvodce po cestě, jenž ho vedl od falešného k pravdivému, od hříchu ve stav milosti a — jak to praví tak silně — od ďábla k bohu... Co se mne týče, zanechává ve mně nejsladší jistotu, tu, že jedna duše jest spasena, a dobrou radost, že víra, že pronásledované náboženství má opět o jednoho obhajce víc.“

A nakladatel ujišťuje publikum, že v knize najde zajímavá odhalení z kruhů socialistických a radikálních, portréty politiků...

Nuže, to je to překvapení. Bystrý, logický duch, který dopracoval se povzneseného hlediska, intelektuelní výše, z níž je tak nádherný pohled na krvavé východy a kde je tolik ryzího vzduchu, — zatváří se náhle jako přiblblý stařec, chce nás přesvědčit, že došel pravého poznání v říši tmy a nejhorší pověry...

Ale nechám raději předem mluvit p. Remyho de Gourmont. Glosuje případ asi takto:

Nevytýkám pranic náboženskému citu, neuráží mne prostý člověk, který vychován v náboženství zůstává při něm ze zvyku. Stejně neuráží mne prostý člověk, který po periodě zbytečné nevěry vrací se pomalu k víře svého mládí. Jinak je tomu s hlučnými konverzemi, jež vidáme nyní ve světě literárním. Řekne se, že tito literáti obrácení na víru vrací se do třídy prostých lidí. Ovšem, ale nejednají prostě. Jejich obrácení na víru provázeno je obyčejně jako náhodou knihou, jež je vysvětlující a v níž tento prostý člověk vrhá se s nevšední neschopností na apologetiku i všeobecnou, i osobní. Literát na víru obrácený vypravuje o svém obrácení, a to je ubohé jako všechny zpovědi, jež nejsou než nestydaté. Vykládá, jak patřil ďáblu a nyní

jak jest cele boží. Následuje chvála boha a pak chvála svaté Panny. Jsme daleci katolického pohanství symbolistů, jež bylo zajímavou dekorací literární. I apologetické spisy Huysmansovy měly veliký vkus jeho tak originelní literatury. A pak Huysmans měl tolik studu, že dával všemu romaneskní formu, podával historii nikoli svého, nýbrž nějakého obrácení. S ním zůstávali jsme vždy v umění. Teď přišli běda! jiní a jiní přijdou, neboť je to epidemie. Chtějí v nás vzbuditi úžas, a zatím nás jen nudí. Žili prý banální život rozkošnický a nyní jdou žít s pomocí boží banální život pobožný. To jest jejich věc, ale co je po tom nám, kteří dýšeme v nejistotě umění a v nejistotě vědy a opovrhujeme pravdami, jež se dají najíti v obecné škole nebo v sakristiích?

Potud p. de Gourmont ze svého hlediska, jež není nepřátelské citu náboženskému. Má pravdu zejména v tom, že překvapení, úžas může v nás vzbuzovati obrácení se na víru jen potud, pokud si neuvědomíme, že v podobném případě, jako jest Rettéův, nejedná se ani o stařeckou slabomyslnost, ani o estetickou nebo literární libůstku, nýbrž o hnusnou pózu bezohledné a ze vši zodpovědnosti se vymýkající ješitnické hry s hloupostí publika.

Chápeme nyní, že p. Retté se stejnou nepočestností chtěl kdysi děsiti obecenstvo svými anarchistickými nájezdy a zájezdy, dokud anarchism byl epidemií v literárním světě francouzském; nyní, když už nikdo se neděsí, kdy nikomu neimponuje anarchistická dekorace literární a žádají se skutky tam, kde anarchism je milován, dnes p. Retté chce uváděti v úžas svým katolictvím v zemi, jež provádí rozluku.

Jenže Retté jako anarchista zanechal nám krásné stránky, jichž hodnota dlouho potrvá, protože měl spisovatelský talent a bystrého ducha, kdežto Retté jako katolík přichází příliš pozdě, nemůže nám dáti pranic nového, je figurkou k smíchu nebo k politování.

Na sociální život působí tito na víru se obracející tatramani jinak, než se snad domnívají sami nebo jejich zítřejší klerikální ctitelé. Nedávají příkladu leda sešlým starcům a potměšilým histriónům. Vývoje náboženské myšlenky nezadrží, tím méně zastaví.

Co rozsévají, jest nedůvěra v kastu intelektuelních. Nedůvěra, jež postihne také je a jejich napodobitele.

Opravdu, jak je krásný asi život, jenž nezná intelektuelních a nemá s nimi styků, jenž nezná jejich falše a ohyzdného histriónství, jejich ješitných póz měnavých a prázdných, jejich žvatlavosti bez taktu, bez vkusu, bez cudnosti, jejich pustého života, jehož koloběh má jediný účel: „aby o tom mohli napsat knihu“.

Oč všechny bludy a předsudky, nectnosti a zločiny, hrubosti a lstivosti prostého lidu jsou snesitelnější, protože spontánnější, pravdivější, poctivé!

Šestého července tohoto roku, v den, kdy zástup antiklerikálních apoštolů poučuje nebo má aspoň poučovat lid o tom, aby neodpíral poznané pravdě a ze všech sil ji zastával, skončila pro mne „řečkovická idyla“ před čtyřlenným senátem v Brně, před nímž stál jsem jako obžalovaný z urážky Veličenstva. Zároveň v týž den, v den čtyřstého devadesátého druhého výročí tragické smrti Husovy, popraven byl mravně před týmž senátem „boží bojovník“ zcela jiného, modernějšího a méně ušlechtilého rázu — klerikální nadučitel řečkovický, nadučitel Filkuka. Soud mne osvobodil, neboť uznal, že svědectví manželů Filkukových, dvě zcela určité proti mně namířená, nejsou dosti spolehlivá.

Denunciant zůstal „utajen“. Jako hrdinný dr. Václav Řezníček schoval se za „redakční tajemství“, tak četníci schovali tohoto denuncianta za „úřední tajemství“. Prohlásili prostě, že to byl „konfident“. Před tímto posvátným slovem musel se sklonit i „vysoký soudní dvůr“: denuncianství je zákonem chráněno.

„Řečkovická idyla“ skončila tedy pro mne bez vážného úrazu a konec této kapitoly mého styku s „naším boдрým venkovským lidem“ zastihl mne již jako občana bílovického. Odešel jsem z Řečkovic dobrovolně a z důvodů skoro úplně náhodných. V Bílovicích je lepší vzduch, hezčí krajina, milejší byty a život, jak se zdá, méně klepařský. První výročí svého vypovězení z Řečkovic oslavím tedy... nu třeba ještě v této obci. Můj rekurs ležel osm měsíců na hejtmanství a byl — záporně ovšem — vyřízen teprve na urgenci mého právního zástupce, nyní leží na místodržitelství. Snad se připravuje na ještě delší cestu.

Ostatně se přiznám, že nesnažil jsem se v Řečkovicích zůstat. Předně proto, že jsou Řečkovice obec zvláště ubohá; mezi kořalkou a kostelem živoří se tu docela hanebně; všecko je tu podprůměrné. A kdyby i člověk nebyl s nikým ve sporu, jest obklopen malichernými spory sousedů: nízké zášti a nejnižší chamtivost otravují skoro vzduch. Řečkovice jsou znamenité pole pro činnost četníků, kteří mají snad v každé ulici „konfidenta“: a mně pouhý jejich zjev kazí žaludek, vyrušuje mne z klidu a práce.

Po druhé poznal jsem, že vývoj *takové* obce musí postrkovat kupředu lidé, kteří nejsou kompromitováni aspoň tím, že nepatří k žádné uznané straně. Kdybych byl sociální demokrat nebo národní socialista například, nebyl by býval můj boj považován tak důsledně za mou soukromou věc. Na sociálně demokratické schůzi proti mému vypovězení pravil řečník, že teprve mým vypovězením stala se má čistě soukromá záležitost věcí veřejnou. To byl názor zcela falešný. Zabýval jsem se klerikálním terorem, jenž postihl v první řadě jiné osoby, a teprve v druhé řadě snažil se postihnouti i mne. Liberálnější lidé v obci toho nepochopili. Vystoupili na okamžik na obranu mé osoby,

nedovedli však ve hlavní věci mé osoby se netýkající prováděti důsledně boj. Zůstal jsem sám, protože jsem anarchista.

Toto slovo vzbuzuje na Moravě ještě pověrečnou hrůzu: má ji před ním obecní policajt, má ji před ním okresní hejtman. Obecní policajt se upokojí, když mu zaplatím v hospodě nějakou tu skleničku, okresní hejtman popíše aspoň mnoho papíru: dlouhé rozkazy četníkům, aby pátrali, kam chodím, s kým se stýkám, *jakou mám korespondenci*. Bilovičtí četníci dostali celý takový arch, sotva jsem do obce přišel.

Tohle ovšem budí u mne jen útrpný úsměv: ale je pak pochopitelné, že klerikální lůza, cítíc oporu ve smýšlení vládní autority, jest výjimečně drzá, a lidé pokrokovější, nedosti neodvislí duševně i hmotně, se krčí.

Kdybych byl na Moravě činil vedle své činnosti žurnalistické nějakou veřejnou propagandu anarchismu, kdybych byl organizoval, agitoval, svolával důvěrné schůze a mluvil na veřejných schůzích, byla by celá tato quasiperzekuce přirozenější. Nejsem z těch, kteří fňukají, jakmile se autorita, jsouc napadena, brání. Ale já jsem pochopil, že na Moravě nutno předem objasňovati pojmy, vykládati myšlenky, jež jsou stejně lidu jako advokátům, profesorům, učitelům španělskou vesnicí. I to však a prosté přiznání se k tomu, že moje smýšlení jest z těch, jež se mohou jmenovat anarchistická, stačí, abych se zdál autoritě nebezpečný.

Ubohá autorita! Ježí se, chudák, defenzívně při slově anarchism jako sociální demokracie. Špatné svědomí, nedůvěra v sebe na obou stranách. *To je také poučné.*

Nakonec měl bych se zmíniti o tom, co jedině mne bolelo v celé „řečkovické idyle“. Řečkovická idyla poskytla mi možnost nahlédnouti do několika idyl ze života *učitelského*. O učitelích bude nutno brzo promluvit několik upřímných slov. Prozatím řeknu jen tolik: S tím spoléháním se na cizí pomoc, s tou opatrní a zbabělostí ve hlavě i v údech nedostane se učitelstvo nikam. To, co reprezentace českého učitelstva nechá beztrestně tropiti s příslušníky svého stavu, je prostě ohavné. To, co spolkuje mlčky český učitel, nedal by si líbiti příslušník žádného jiného stavu. Ani lokaj v knížecím paláci.

O JEDNÉ KNIZE ZEYEROVĚ

*Vše je tak prohláno u Tebe, vše:
kadidlo, varhany, zpívání mše. —
Dál mužů bez mužství těchou buď jen,
přezrálých panen a neplodných žen!*

Machar

Není toho mnoho, co jsem přečetl asi před dvanácti lety ze Zeyera. Několik povídek, jež, pokud se pamatuji, dojaly mne tehdy svou strašidelností, a trochu veršované epiky, jež mne nudila.

Od té doby nečetl jsem již nic z tohoto básníka.

Nepovažuji dávno za nutné pro své duševní blaho přečísti vše, co má po českých zemích jakousi pověst. Neplyne to z „nevlastenectví“, ze skepse k našemu domácímu umění. Neboť nesplatil jsem ani a sotva kdy ještě splatím svůj „dluh“ i mnoha a mnoha „arcidílům světové poezie“, jimiž bývají trestáni gymnasisté, filologové a literární historikové.

Není-li četba (rozumí se beletrie) jen poobědní zábavou před odpoledním zdřímnutím, pak má býti, může býti jen intimním svátkem, rozkošnou chvílí zvěstování: člověk má si velmi opatrně vybírat, aby neubil dne svátečního bezúčelným zápolením s naší nevkusnou tiskařskou literou.

Ale někdy probudí se v člověku zvědavost literáta z profese, toho zlého, zkaženého zvířete, jež musí býti všemožně potlačováno, aby si člověk neotrávil život.

V takové chvílce objevil se u mne tlustý, „nádherně“ vázaný svazek, a já neodolal pokušení přečísti ho ze zvědavosti, poví-li mi něco nového či nepředpokládaného o svém autoru.

Byl jsem krutě ztrestán.

Svazek se jmenoval: Román o věrném přátelství Amise a Amila.

Zapřísahám vás: nedávejte této knihy do rukou svým ženám, svým dcerám, svým synům, lidu, nikomu, kdo není dosti silný, aby se jí vysmál hned po prvních stránkách nebo ji odhodil s ošklivostí.

Je to jed pro duševní zdraví naivních, je to jed pro nevyvinutý vkus.

Oceán „poetických“ slov zmítá se tu bezúčelně semo tamo: není smyslu ani logiky v nakupených vlnách věcí stříbrotkaných a drahokamy posázených, není života ani horoucí symboliky v teatrálních kozelcích histriónů z předměstských arén, není vkusu ani umírněnosti v křiklavě pomalovaných kulisách z plátna a papíru.

Nejsem dogmatik. Ve všech ismech starých i nových, jimiž lidé dávali dogmata umělecké tvorbě, našel jsem, ne-li „své básníky“, tož aspoň příjemné sobě autory. Mohu se obdivovat takové básni katolické pověry, jako je Ženatý kněz, stejně jako takové apoteóze křesťanské hysterie, jako jsou Bratři Karamazovi. Milovati těchto děl nebudu, ale konec konců řeknu: je to umění.

Ani mýtus, legenda, pohádka nejsou mi a priori nesympatické; hlavně mají-li pod zázrakovým povrchem hlubší smysl, jehož nezanedbávaly primitivní výtvořky tohoto druhu, mohou mnoho krásného krásně povědět.

Ale román, jež jsem se naučil právě nenávidět, nemá krásy vnější ani vnitřní; bez tvárné síly, bez uměleckého taktu, bez logické stavby, bez delikátnosti, umírněnosti, disciplíny navlečeny jsou tu na jakousi náboženskomoralistní základní „myšlenku“, jež není myšlenkou, ale jakousi mátožnou zvětšelou onucí ze staré pověry, navlečeny jsou paskvily báchorečných dějů namátkou vybraných z mezinárodního skladu mýtů, pohádek a pověr.

Nic vřelého, nic pravdivého, nic svého, žádného upřímného citu, žádné poctivé myšlenky nedal autor do tohoto románu skrz naskrz vylhaného a prolhaného, psaného bezkarakterní češtinou, za níž nestojí žádný člověk a v níž není rytmu ani čistoty.

Zeyer nemá tu fantazie naivních, ani fantazie roznícených romantičků, ani rafinované fantazie některých moderních vědeckých vymožeností. Nemá vůbec své fantazie; je chladný a nezúčastněný, všecko je u něho vypůjčeno a bezcitně a neorganicky slátáno.

Říkává se, že u Zeyera rozhoduje náklonnost k exotismu, láska k mýtům, záliba pro bibeloty a starožitnosti. Budiž. Ale v této knize nenajdete jediného procítěného popisu, labužnického pipláni se s krásnou věcí, výstižné charakteristiky, miniaturní práce: nejběžnějšími „poetickými“ slovy líčí autor nejběžnější nádheru, nedovede pro obdiv inteligentního čtenáře najíti ani ve svých či cizích sbírkách, ani ve své fantazii jediného originelního předmětu; spoustou zlata, stříbra, rubínů utlouká jen hloupé zevlouny z nejposlednějšího Balíkova.

Mánie zámožného člověka, který se nudí, napsala tuto knihu, nikoli zjemnělý vkus člověka umělecké kultury.

Procovská záliba v nádhře je to, nikoli smysl pro krásné.

Také není v tomto románě snad smyslu pro náboženskou nebo mystickou myšlenku: kult nej povrchnější pompy vládne tady, pompy v dějích i ve slovech. Jasně to praví závěrečná slova této snůšky nesmyslných dobrodružství, řvoucí fráze, již dobří křesťané měli by cítit jako profanaci, komicky slavnostní gesto dryáčníka:

„...Amis a Amil, jimž *milostiv buď Pán náš Ježíš Kristus, který žije a vládne bez konce s Bohem Otcem a Duchem svatým. Amen.*“ —

Nebudu již nikdy čísti žádné knihy Zeyerovy. Je mi již docela lhostejno, jsou-li ostatní horší nebo lepší. Cítím jasně, že tento básník nedal do nich ani své krve, ani svých nervů, ani svého mozku.

Byl jistě lepší člověk než umělec. Dovedl docela dobře vyprávět i pikantní anekdoty, při nichž by se bezpochyby červenaly jeho nedozrálé nebo přezrálé ctitelky, a jsem mu vděčen kdesi v koutku své kacírské duše za to, že mi kdysi dal tak prostě a bez předsudků příspěvek do Almanachu secese.

Ale nedám nikdy nikomu čísti knihy tohoto básníka, který byl obdařen pozemskými statky, který měl obec zbožňujících ctitelů a hlavně ctitelek, jehož sebrané spisy vyšly rychle a jako dobrý obchůdek Unie, na jehož pomník dalo ministerstvo neslýchaný v Čechách obnos, — básníka, v němž si ukrutně libuje dr. Karafiát v Hlasech z Hané a kterého považuje za zneuznaného p. Quido Maria Vyskočil, nějaký český lyrik, jehož knih rovněž nikdy čísti nebudu.

Kdesi v Uhrách spáchali prý cikáni loupežnou vraždu; hýbe se tedy cikánskou otázkou.

Velebný Hlas uvažuje o tom (číslo 59), kterak by se dali z cikánů nadělati lidé kulturní a civilizovaní. Cikány možno je ovšem pozavírat, dokáže-li se jim vina, *o což u cikána nebude zle*, ale vězení jest prý jen na čas. Vyvézti je nelze, protože jsou to občané našeho státu, tož nutno prý počít rázně s výchovnou a osadnickou prací. Ta se však nesmí dít na venkově, nýbrž ve městech, zvláště průmyslových: neboť jedině tady dá se nad nimi zříditi *přísný dozor pracovní*.

Velebný Hlas má ze svého *křesťanského* stanoviska jistě pravdu, když považuje cikána za vyvrhele, za zločince v každém případě, kterému nutno vzíti jeho quasisvobodu a udělati z něho průmyslového otroka.

Já ze svého docela *nekřesťanského* hlediska mám cikány rád a upřímně lituji nikoli toho, že se rádi toulají lesy a poli, nýbrž toho, že jsou štváni z místa na místo reprezentanty instituce, již nenávidím bezpochyby stejně z duše jako oni, — četnictvem. Víím, že nejsou všichni ani zlí, ani chudí, ani lenoši; víím také, že kdybych byl pronásledován jako oni, mstil bych se také. Viděl jsem tábor kotlářů: a dosud vzpomínám těch roztomilých a drzých děcek, těch žen všetečných i pyšných, těch mužů hrdých a milých. Závidím jim skoro jejich potulný život a jistě nedovedl bych se před nimi honosit svým člověčenstvím kulturním a civilizovaným. Jsem také přesvědčen, že trochu pochopení pro jejich lásku k volnosti v přírodě, trochu shovívavosti k jejich nezbednosti učinilo by z nich neškodné tuláky, je-li vůbec pravda vše, co se na ně svádí a co možná tropí — a to je velmi pravděpodobné — na jejich účet lidé civilizovaní. Ovšem, těžko žádati pochopení a shovívavosti tam, kde poroučí okresní hejtmané a četníci, a těžko pak také žádati — po věčných štvanicích, aby byli přívětiví a dobří. —

Velebný Hlas jde ještě dále. Opět jistě ze svého *křesťanského* stanoviska přimlouvá se vřele za návrh uherské vlády: *odebrati cikánům dětí jejich a dáti je do státních ústavů na vychování a už jich k rodičům jejich nepouštěti!* Po celou jednu generaci takto důsledně postupovat a cikánská otázka by byla rozřešena. Cikánů by nebylo.

Já, *nekřesťanský* člověk, otrásl jsem se hnusem po přečtení těchto rádek.

Nechám vši ironie: Takhle mohou mluvit jen celibátníci, u nichž všechny zdravé živočišné city jsou zkaženy, lidé, u nichž otectví je hřích a kteří nechápou mateřství.

V orgánu katolických kněží, kteří mají co chvíli plnou hubu křesťanské lásky a jiných méně abstraktních křesťanských nicotností, rozumí se Kristovu „Nechte maličkých přijíti ke mně“ takovým způsobem. Zavřete je do státních polepšoven, kde ve velkém vyrábí se kretění, protože jejich rodiče milují volnost jinak než ubohá civilizovaná společnost.

Uherský návrh mohl se zrodit jen v celibátnickém mozku klerikálově nebo v prázdné lebce byrokratově; Hlas libuje si v něm právě v době, kdy individua z téže čisté společnosti podnikají nové útoky na nahotu v umění.

To souvisí: celé kněžské spiknutí proti člověku je akcí kleštěnců nebo perverzních, kteří nejsou však politování hodni, neboť svou zvrácenost a zkaženost nepěstují jen pro svou osobní radost mezi čtyřmi stěnami, nýbrž pro zkázu lidského rodu.

ZASLÁNO!

Prosím, by kamarádi, jichž se věc týče, vzali laskavě na vědomí, že z důvodů, jež jsem písemně i ústně několika přátelům vysvětlil, nezúčastním se zcela určitě kongresu amsterodamského.

St. K. Neumann

V Bílovicích 8. srpna 1907

V NOVÉM MĚSTĚ NA MORAVĚ

chtěl profesorský sbor reálky pořádati cyklus přednášek ze zdravotnictví pro studující mládež. Přednášky měl konati místní lékař. Zemská školní rada přednášky — *zakázala*. Proč? Inu, přednáseti se mělo také o pohlavním životě. Tedy historie, jež se v různých formách opakuje stále a stále. Mládež má pohlavní pud — ale nesmí vědět, že je to pohlavní pud, nesmí vědět, že se tento pud dá ukájet bez nebezpečí pro tělo a ducha, že však pravidelně z nevědomosti a hloupého studu vrhají se nejzdravější mladé síly ve sterá nebezpečí bez přípravy, bez poučení, a právě proto nevycházejí z nich bez úhony. Pohlavní nemoci jsou nejvšednější zjev, ale v zájmu bůhvíjaké morálky nesmí se o nich mluvit a nesmí se o nich poučovat. Otcové, vychovatelé, školní úřady vědí dobře, že mládeži nezabrání styk s prostitutí, ale jako nejhloupější pštroši strčí hlavu do písku: pro ně tento styk neexistuje a ani jeho důsledky: pohlavní nemoci. To je ta nejnemravnější taktika. A víc: to je spoluvina na tom, když mladistvá těla jsou ve dvaceti letech zkažena a mladistvá srdce také.

Stejně geniálním jako tací starochové ze školního úřadu je p. Alois Hajn z Osvěty lidu. Učinil nesmrtelný objev: čeští anarchisté hledí prý na všechny otázky politické i kulturní, hospodářské a sociální *pohlavně*. Pardubický „jenerál Lojza“ řekl sice věcný nesmysl a s poukazem na Šibeničky pitomost, protože Šibeničky nebyly vůbec časopis anarchistický, nebyly ani mezi anarchisty valně rozšířeny a měly za spolupracovníky českou uměleckou mládež bez rozdílu přesvědčení, ale v každé hlouposti bývá kousíček pravdy. Je například pravda, že čeští anarchisté beletristé pokoušeli se mnohdy s pěknou upřímností a přirozeností

zpracovati motivy, jež dotud byly jen záminkou pro přesládlé pokrytecké nebo chlípné výkony. Je pravda dále, že anarchisté propagují a v praxi provádějí myšlenky, jež se shrnují — snad nedosti přesně — v pojem „volné lásky“. Je také pravda, že věnovali pozornost akci mnoha lékařů a filantropů proti neprozřetelnému plození dětí. Je konečně i pravda, že někteří v satíře a karikatuře posmívali se pohlavním mravům svých bližních. A můžeme jíti ještě dále: příslušníci našeho anarchistického hnutí projevovali v různých dobách řadu krásných vlastností, obětavost, nezištnost, nadšení, temperament, energii atd., o nichž někteří filosofové se domnívají, že jsou konec konců jen zakuklenou pohlavností, která jest pro ně zřídlem vši lidské aktivity. Tak tedy mohl by míti p. Hajn nevolky jakous takous pravdu, třebaže nechtěl říci než nesmysl. A pak se anarchisté nemusí stydět za svou práci, jež má vědeckou sankci tolika krásných duchů. Paň Hajn ukazuje nedůtklivost před pohlavními věcmi, jež obyčejně vyznačuje individua jistým způsobem chorobná, ale myslím, že trpí chorobou zcela opačnou: *bezpohlavností*. Pan Hajn je žurnalista a politik dokonale *bezpohlavní*. A jeho duševní vlastnosti a jeho vědomosti nestačí právě na nic víc než na intrikánství a politiku v nejhorším smyslu, na vyšlapanou cestičku, jež zaručuje velmi pohodlnou „důslednost“ a na níž nemusí se docela nic myslit. Pan Hajn je prostě nejvšednější typ politika, ke všemu ještě bez talentu (to jsou následky *bezpohlavnosti*!), odstrašující příklad mělkosti pokrokářské. Doufejme, že zůstane jenerálem jen na Pardubicku.

VOLNÉ SMĚRY A F. X. ŠALDA

Když Čas otiskl několik mých slov o povinnosti Volných směrů a o činnosti p. Šaldově, věděl jsem ihned, co se stane a co se také stalo: Volné směry uznaly za dobré ignorovati klerikálně policejní útoky na umění a F. X. Šalda odlehčil si několika svými pošklebky a blaho-sklonnostmi dobře již známými a majícími jistý kurs u lidí, kteří i v kavárně chtějí se pobaviti trochu duchaplněji. Pospíšil si nejprve ne-nechatí nás ani na okamžik v pochybnosti o tom, že Moravský kraj nechte: což je hrozně všední polemická grimasa, jež minula se u nás docela s účinkem již proto, že nikdo z nás ani ve snách nebyl by si dovedl představit Šaldu s Moravským krajem v ruce, takový vrchol komiky. Mne aspoň dráždilo by to k smíchu stejně jako před delším časem podívaná na nesnáze, jež jistý Šaldův literární bliženec pociťoval nad párkem uzenek, jež nedovedl jinak snísti než s rituelní vážností oloupaný a vidličkou a nožem rozkouskovaný.

To je však vedlejší. Hlavní je, že se p. Šalda ozval, aby nás poučil, že život se skládá z akcí a reakcí (což jsme ovšem zcela jistě nevěděli), že „reakcionářský“ je kulaté slovo, že jsme kaprály pokrokovosti; že on jest v nejlepší společnosti, — — že v umění nestačí pouhá svoboda

a pouhý útěk k přírodě, že jest třeba čehosi vyššího a kladnějšího: zákona tradice, metody, a že konečně — Werner Sombart pje kdesi hymny na kulturu Vidně.

Pan Šalda mluvil již velmi často o kulatosti mnoha a mnoha slov: vyzná se v tom. Kulatý je dnes skoro každý pojem; mnozí duchaplní i neduchaplní lidé věnují často mnoho času tomu, aby dodali slovům nový smysl, což jest někdy jen negativní hračka neplodných duchů, někdy však také zcela pěkné a užitečné zaměstnání. Pan Šalda dovedl kulatosti slov náležitě využití; má dokonce tolik erudice a eskamotérské kultury, že dovede i slova zcela nekulatá přiměřeně zkulatit: je to nepohodlnější způsob polemiky. Žurnalista však (to jest člověk, kterým p. Šalda jistě hluboce opovrhne) musí pracovati s běžným smyslem slov a pojmů jednak proto, že s lidmi prostými nutno mluvit prostě, a jednak také proto, že se nezaměstnává výrobou literárních a estétských klaunů.

Řekl-li jsem tedy, že myšlenky „pravých Francouzů“, jež p. Šalda počíná propagovat ve Volných směrech, jsou reakcionářské, užil jsem tohoto slova v nejběžnějším smyslu, a p. Šalda jistě zcela dobře ví, nač jsem přitom narážel a co jest to reakcionářství — vyložené, nepochybné, protikulturní — u nacionalistů a katolíků, z nichž rekrutují se „praví Francouzové“.

Vím právě tak dobře jako p. Šalda, že podstatou kultury — a nejen umělecké — jest smysl pro zákonnost, tradici a metodu. Snad nikdo víc než já nepocituje bolestněji ubohost nejnovější fáze české literatury a nechápe jasněji, že jest zaviňována právě opovržením k této pravdě.

Ale — a to pravím jen mimochodem — p. Šalda dal se na pokání příliš pozdě. Nesnesitelná a chlapecká troufalost impotentních literárních mrzáků, naprosté nepochopení toho, že umělcova tvůrčí svoboda má své přesné meze, zbabělý račí pochod k ošumělému, ale oblíbenému řemeslu, to vše, naprosté opovrhování uměleckou kulturou, zda nemá konec konců logickou příčinu ve vychvalované kritické generaci, k níž patřil i p. Šalda? Nebyla to její slepá lhostejnost k národní kultuře, její zuřivá láska ke všemu importovanému, zběsilá jednostrannost a především její — nepoctivost, spolehající se na svou jednookost mezi slepými, na svou polemickou obratnost, jež oslní, aby mohla z černého udělat bílé, jež smí všechno si dovolit, protože skvělou eskamotáží vždycky se nakonec spasí před diváky, — nebyly to tyto vlastnosti slavné kritické kohorty, jež zavinily dnešní nevázanost, troufalost a podlost?

Pan Šalda se tedy snad kaje: ale horlivost na víru obrácených nezná mezí. A p. Šalda ještě ke všemu valně se nezměnil. Je stejně lživý eskamotér a firma importující. Kdyby byl ve francouzských knížkách a revuích neobjevil „novotradiční a novoklasické hnutí“, nebyl by se z něho stal apoštol — samozřejmých idejí.

Pro mne aspoň je jisto, že žádný skutečný a poctivý umělec, jehož

talent není jepičí mávnutí křídly a jehož život není hodina, nikdy se nevymknul z kulturní souvislosti a že u každého takového umělce nalezneme zákon jeho tvárného úsilí, metodu a článek, jenž ho pojí s tradicí. Na druhé straně jsem si však stejně jist, že tvorba umělecká není a nebude nikdy skrz naskrz uvědomělá a přesně chtěná, že umělec — hodný toho názvu — má zákon, tradici, metodu jako vlastnictví krve a nervů. Racionelní tvorba uměleckých děl je právě tak málo možná jako racionelní chov umělců.

Dogmata a formulky — romantické stejně jako protiromantické — jsou dobré pro kritické výletníky v umělecké bohatství nebo pro módní esejisty, jejichž produkce, velmi často varietní, neobešla by se bez tohoto materiálu z uměleckých děl zdánlivě vydedukovaného. Nové umělecké dílo však poráží vždycky formulku, jež se chce vnucovat z díla starého. Zákon, tradice, metoda leží prostě hlouběji, než si myslí kterákoli „škola“.

A všechno tvárné a metodické úsilí musí býti provázeno tvůrčím opojením, v němž se rodí ta těžko analyzovatelná věc, jíž se říká „inspirace“, jinak zvrhá se v marné opičení se nebo sterilní formalism, jenž činí tak směšnými a nestavitelnými nejnovější povídky Růženy Svobodové (Karáskovy často také) nebo novely Šaldovy a Martenovy.

Ale „praví Francouzové“ učinili také z pojmů zákona, tradice a metody velmi kulatá slova, přenášejíce je na pole politické, sociální a hospodářské, postavivše je nejen proti revoluci romantické, nýbrž proti revoluci vůbec v naprostém nepochopení skutečného poměru mezi revolucí a evolucí. A tak vidíme Maurice Barrèsa holdovati po boku Františka Coppéa katolictví a stavěti se v čelo ligy proti špatným (rozuměj: socialistickým) učitelům. (U nás v Čechách zbožňovatel nacionalisty Barrèsa, Milan Fučík, je zapleten v klerikální denunciaci.)

Že p. Šalda nemá daleko do tohoto čistě reakcionářského ovzduší — odplivněte si třeba zase vy, kulturní poctivče — třeba jen z trucu a pózy, to dokazuje jeho obdiv nad Sombartovou „hymnou Vídni, její staré kultury a tradici — ano té feudální, zpátečnické, nepokrokové Vídni —“, jak píše se strašným hrdinstvím p. Šalda.

My si svoji „pokrokovost“ ponecháme: máme dobré vědomí, že jí dodáváme obsah hutnější než obvyklá politika, a p. Šalda toho nechte a tomu nerozumí. A pokud se jedná o Vídeň — tento Šaldův zdrcující argument —, zůstane pro nás tím, co skutečně jest, i kdyby si Šalda narobil ad hoc „nejlepší německé kulturní psychology“ ze všech Vídeňáků: Pro českého člověka zůstane Vídeň macechou — v kulturním ohledu ještě větší než v jiném; co znamená pro Němce její kultura, jejíž jediným plodem je nej povrchnější rozmařilost, o to budeme se již méně starati.

Ironií je, že podobné soudy, jako je Sombartův, reprodukuje Šalda ve Volných směrech, v orgánu českých výtvarníků, jichž úsudek o vídeňském umění jistě sám již je vyvrací...

Ubohé Volné směry! Jejich výtvarná část zaslouží si lepší části textové a také uznání toho, co pro výtvarné umění v Čechách vykonaly. Pan Šalda sleduje, zdá se, opak: dobrodružství pro Volné směry *nebezpečné*.

TAK TEDY JEŠTĚ F. X. ŠALDA

Kopl nehorázně do mé prosté židličky — na níž jsem ovšem ledacos pozměnil s mijejícími léty, neboť člověk nesedí ve dvaatřiceti spokojeně na tom, na čem bylo mu dobře v osmnácti — a se siláckým gestem postavil místo ní svůj papírový trůn, uvelebil se v něm a vynadal mi jako špatně vychovaný špačíček.

Mám se svíjeti jako dešťovka, kterou přejel hrubý forman zablácenými koly svého vozu?

Svíjím se opravdu, ale smíchem, co to už zas Šalda provedl před p. t. publikem Radikálních listů za veřejnou produkci borce české kultury.

A vzpomínám Karáska, Procházky, F. V. Krejčího, Herbena, Dyka, Hilberta, Mrštíka, Holého, všech těch, při nichž to neb ono je nám milé a kteří všichni okusili té polemické špíny, jejíž jeden škopíček vylil Šalda právě na mne. Málo jmen zůstalo ušetřeno, a to jen proto, že jejich nositelé uznali za prospěšnější nedotknouti se nikdy Šaldova majestátu.

Je to jeho sport, zejména od té doby, kdy vystupuje víceméně jen pohostinsku, sport kritika v penzi, sport okřídleného literárního řečníka.

Nestalo se tedy nic mnou neočekávaného. Znáám Šaldu. Věděl jsem, co mne čeká, upozorním-li na jeho hospodářství ve Volných směrech.

Ale právě jen a jen o Volné směry se mi jednalo. Je tolik lidí, kteří jsou nespokojeni s jejich textovou částí a kteří je mají přece tolik rádi, protože jsou jediným měsíčníkem svého druhu u nás, kusem naší chlouby, revuí, od níž tak mnoho očekáváme.

Nikomu však nechtělo se promluvit; každý netráví tak dobře při Šaldových nadávkách jako já.

Tož jsem si vzal záminku: možná že se neozve nikdo vedle mě, jsou už tací hrdinové u nás.

Nezmění to ovšem pranic na věci, že Volné směry, pokud má Šalda vliv na jejich text, přinášejí krasořečnické eseje, v potu tváře slátané novely a překlady vcelku málo šťastně volené, věci, jež zajímají malou hrstku lidí, mezi nimiž snobové obojího pohlaví mají většinu, obsah strašně jednostranný, v němž je tak málo živného a povzbuzujícího pro českého člověka.

Měsíčník pro uměleckou kulturu v Čechách — nemá to být takový lesník, jenž nerozhazuje semena nazdařbůh po skále, ale dá jim vyklíčiti a vzrůstí ve školách a pak přesazuje malé stromky na vhodná místa? Je kulturní práce nemotorným vtlokáním do hlavy, anebo

soustavným a pomalým pěstěním vlastností dřímajících v lidech? Nenastane u nás zlatý věk umělecké kultury, jakmile jen pár lidí dovede chutnat stylovou a ideovou akrobatiku, jejíž čeština ještě k tomu bývá prahanebná a směšná zároveň. Je to marné, deklamovat o novém klasicismu, když se přitom tvoří a podporují všelijaké „tragédie estétství“, nejhorší barok upiplaný, malodušný, literatura z pokojů a salónů, kam slunce nemá přístupu, literatura koktavá, zamilovaná do malinkých, snad někdy skutečných, ale nejčastěji smyšlených bolestí a chorob, literatura živořících, nikoli živých.

Proč právě jediný náš řádný umělecký měsíčník má plouti v tomto módním proudu: což by bylo zločinem počítati — nikoli kompromisovat! — s úrovní českého čtenáře inteligentního?

Je to hrozně pohodlné, nadávat na publikum, jež nechce pochopit Gauguina, na žurnalisty, kteří píšou o výtvarném umění nesmysly, na celé to neporozumění, s nímž setkává se činnost Mánesa u nás, a přitom — odříznout pár vrcholků od kmene nebo pár zkomolených větví: kdo se po jejich zhlédnutí nenaučí milovat lesa, je blbec.

Proč vydává Mánes Volné směry? Myslím, aby vychovával, aby šířil porozumění pro výtvarné umění, pro uměleckou kulturu, protože je mnoho lidí, kteří všechna zjevení této kultury přijmou ochotně jako něco, co chybělo jim k úplnému životu.

Část obrazová je také redigována tímto směrem; „metoda“ Šaldova v textové části kazí věc.

Lidé, kteří s uměním již poctivě a hluboce žijí, ti jsou spíše uráženi, protože položit vedle Gauguina Město v růžích a vedle Maneta Život ironický jest pro ně prostě blasfémie, blasfémie stokrát trestnější než všechny ty, jež jsou stíhány trestním zákonem. A pro vrstvy, jež mají býti teprve informovány?

Volné směry vydaly krásné číslo moderního českého leptu. Měli jsme radost, jak v několika letech bylo pracováno v české grafice. Ale v textu ani slova o věci. A přece i lidé, kteří vědí, co to je lept, byli by rádi slyšeli, jak se u nás došlo k této žni, jak se naši výtvarníci dívají na grafiku, je-li to náhoda nebo slibný začátek atd. Lidé, kteří nevědí, co to lept, dívali se na obrázky...

Volné směry se nečtou. Lidé seznali, čím se musí prokousati, než dosáhnou nějaké neúplné informace.

Šalda může mi opět vynadat Zákřejsů; je mi to hrozně jedno. Mluvím za ty, kteří chtějí s Volnými směry dostávat víc než obrázky...

Vím z hovorů se členy Mánesa, vím to i z jejich dopisů, kolik nesnází již měly Volné směry s textovou částí a že věc nejde tak snadno upravit. Šalda je ve Volných směrech proto, že nelze najít nikoho lepšího, že za jeho režimu aspoň na pohled část textová neuráží. Ale to vám nesmí bránit kritizovat...

A teď se vrátím k Šaldově odpovědi v Radikálních listech.

Poznámka, jež vyprovokovala dva výlevy Šaldova péra, těžko říci, do jaké tekutiny namáčeného, nebyla první z těch, jež chci věnovat

nedostatkům textové části Volných směrů. Vysvětlil jsem také v odpovědi na Šaldovu lokálku z Volných směrů, jakého rázu obavy mne k ní pohnuly. Dotekl jsem se přitom chyb kritické skupiny, k níž Šalda v devadesátých letech patřil, — to ho pobouřilo.

Nespecializoval jsem chyby jednotlivců — toho Šalda využil. Bylo by mne to zavedlo příliš daleko od vlastní věci, kdybych byl chtěl dokládati, kdy ten neb onen se tím neb oním provinil. Je snad pravda, že lhostejnější k národní kultuře byl třeba Jiří Karásek než Šalda, zato je jisté pravda, že jako kritik byl Karásek opět poctivější a upřímnější než Šalda. Také je pravda, že oba se z ledačehos vystonali — tak jako já, který jsem ovšem v té době byl jen příliš vnímavým hochem, a nikoli neomylnickým kritikem. V době, o které jsem mluvil, byli jiní, než jsou dnes, nic není také přirozenějšího: ale porozumění pro úroveň české kultury, českého člověčenství, jež by mělo převahu nad kosmopolitickou aristokratičností, toho měli a mají až dosud pramálo.

Citáty ze svých — nevím už doslova, jak to *před deseti lety* již nazval A. Sova, když se dotekl Renesančního snu — hájí se Šalda zbytečně. Tyto sváteční a parádní eseje, krasořečnické, mnohosmyslné a mnohomluvné traktáty, to jest něco zcela jiného (neškodného, slavnostního) než denní jeho kritická činnost z doby, kdy vynášel pro svou společenskou politiku „vedlejší možnosti“ tento pamětihodný poctivec a džentlmen.

Kdo bude chtít souditi činnost Šaldovu, nebude ji souditi dle svátečních esejí, jež se snad pěkně vyjímají na stolku v salónu R. Svobodové nebo jiné estetické madam, ale nemají ani precizní a přesvědčivé výmluvnosti, ani vlivu na generaci, nýbrž bude ji souditi dle jeho práce ze všedního dne, jež vyzněla naprázdno, protože nebyla bez vedlejších úmyslů. Porazil několik nul definitivními slovy, a nuly žijí vesele dál, protože sám ulomil hrot svého úsudku „vedlejšími možnostmi“. A nestyděl se jíti do Lumíra, třeba jen nakrátko, a dáti tak sankci kotéřii škralabů, jež naštěstí také již dodělala.

Tenhle zkrachovaný literární politik chce mne pak ubíjeti chytře vybranými piecami z toho, co jsem napsal v osmnácti nebo devatenácti letech! A tváří se jako hlupáček ze Lhoty, aby dodal váhy svým urážkám před lidmi, kteří se zabývají státoprávní politikou, a nikoli literaturou, kteří vědí, kdy byl vydán nějaký reskript, ale nevědí, kdy a proč bylo co napsáno v literatuře.

Říká třeba snobism tomu, o čem ví zcela dobře, že vzniklo ze snahy „pobuřovat prostoduché krajany“, říká „satanism“ tomu, co sám F. V. Krejčí dovedl správně pojmenovat a dobře analyzovat.

A Šalda čistě nefalšuje, Šalda jest jediný poctivec v Čechách!

Odsuzovat nejpopvrchnější rozmařilost vídeňskou, to je moralistní quakerovství! Napsat *jeden* sonet na obraz Ropsův, *jeden* sonet na obraz Costenoblové, užít jako mota citát z Przybyszewského, to jest *žít* ze satanismu Ropsova a Przybyszewského!

A Šalda jistě nefalšuje, Šalda jest jediný džentlmen v Čechách!

Má mu člověk znova dokazovat, že Rops není žádný „satanista“? Mám mu vysvětlovat, že nemohu dnes číst románů Przybyszewského (toho starého Przybyszewského), abych se upřímně nesmál své staré lásce? Mám ukázat, že také vyplňuje Volné směry ze tří čtvrtin překlady, jako já vyplňoval Nový kult, protože to v Čechách jinak již nejde?

Šalda je roztomilý polemik: i šaška ze sebe udělá, aby vyhrál před „počestnými měšťaniny“.

Také „zrádci“. Podsunuji prý Sombartův soud o Vídni Šaldovi. Šalda chce být však hezký před publikem Radikálních listů. Tož on nic. On to nebyl, který dal impertinentně do pomlček *svá* slova o „feudální, zpátečnické, nepokrokové Vídni“. A já to nebyl, který uvedl Sombarta.

Jsem také šmok. Kvituji Šaldovi slovo rád. Před několika roky byl jsem mizera (zároveň s Karáskem). Teď jsem už jen šmok. Šalda slevil. A sleví podruhé ještě. To je tak, když hned v první polemice s člověkem užije svých nejšťavnatějších nadávek. Škoda, že nepíše německy. To by měl lepší slovník k takovým produkcím.

A proč jsem šmok? Protože jsem řekl, že Šalda provozuje s Volnými směry *nebezpečné* dobrodružství. Jsem totiž přesvědčen, že Volné směry *čte* jen bezvýznamná hrstka lidí, a bude-li Šalda ve své „metodě“ pokračovat, že je nebude číst nikdo. Proto jsem šmok. Denuncuji a chci, aby pokroková žurnalistika Volným směrům „zatopila“.

Šalda nefalšuje.

A nakonec: jsem také — Herbenův spojenec. Teď jsem ti dal, myslíš Šalda. Teď se stydíš do hloubi duše.

Ba nikoli. V mnohých věcech si s dr. Herbenem nerozumíme, ale budu vždy litovat, že názory moje nedovolují mi, abych byl spojenec tohoto dobrého člověka, poctivého žurnalisty a milého spisovatele. Ledacos jsme si řekli, ale sešli jsme se vždy, když se scházeli slušní lidé v Čechách. Šalda se dosud vždycky s každým rozcházel. Co však znamená proti němu s celým svým papírovým trůnem?

Herbenův spojenec — to je také šlágr pro společnost, v jejímž středu Šalda pohostinsky vystoupil.

Nebudu pokračovat. Mohl jsem Šaldovi věnovati několik sladkých bonbónů v rubrice, již rediguji, a byl by ze mne udělal geniální hlavu nadevšecko: bylo by mu k tomu stačilo vybrat jiné básně z mých sbírek. Pověděl o mně již dost pěkných věcí kdysi; bohužel, já si toho nevážil a vážit nebudu.

Proto také mu odpouštím větu: „Hraje si dnes na lidovce a pokrokovce, jako si hrál včera na satanistu a aristokrata.“ Jiný by dostal pár pohlavků za to, protože od příčetného člověka nedal bych si bráti svou poctivost.

Co jsem byl, byl jsem vždycky upřímně a bez pózy. Z dětství svého literárního anarchismu šel jsem, jak jsem jíti musel, k anarchistickému socialismu, jež snažím se teď prohloubit, zčeštit a přiblížit účelně

praktickému životu. Jaký jsem „lidovec“ a „pokrokovce“, to vědí nejlépe na Moravě.

Tomu Šalda však nerozumí. O tom se nedají psát parádní eseje, v nichž se řekne ledacos, ale nikdy nepřizná barva.

„ANARCHISTICKÝ“ DŽENTLMEN

Pražské vši mají gaudium.

Opět někdo z jejich kruhu přišel ze samé vděčnosti vydělat se na můj prah, a to způsobem takovým, že — džentlmen Fučík je překonán.

Je to zvláštní: každá epizodka z mého života shromáždí houfec pejsků a čubiček s mlsně vyplazenými jazyky. Jedná-li o muže, čubičky jenjen kousat; jedná-li o ženu, pejskové krouť milostně očima, dělají říjové kozelce a chystají se uskutečnit hrdinský skok na chorobnou, slabou bytost, která byla zmatena nemilosrdností života.

To je ovšem jen živočišná stránka věci; pejskové mají však i čisté lidské slabosti. Jeden chtěl by se lacino uvelebit v teplém ještě hnízdě; je to pohodlnější než stavět své vlastní. Druhý... třeba ten, o nějž se mi dnes jedná — — —

Ješitný džentlmen, anarchistický amatér. Dobývá světa koktavou beletrií, rozředováním cizích myšlenek, anekdotami svých přátel, vlastními vtipy, jimž se samojediný směje, „taháním lidí za nos“, uskutečňováním velikých věcí hubou, vymyšlenými „milostnými dopisy“ a nabídkami velikých honorářů, seladonstvím a patolízalstvím, blaženým úsměvem ke všemu, co říká šéf a dělá jeho manželka.

Poznával jsem ho bohužel pomalu. A tak džentlmen „náhodou“ nahodil se k tomu, když jedna žena trpěla akutní nervovou chorobou...

Jaká to vzácná příležitost k nalezení látky pro hysterický román, blabolivé fejetony nebo „náladové“ drama. Sliboval — rozumí se z anarchistického přesvědčení — počestnou svatbu a přitom spekuloval s nějakou *opět* dramatickou sebevraždou.

Překazil jsem mu jeho plány se sebezapřením, na něž jsem hrd, jež považuji za svůj nejlepší anarchistický skutek a za něž se mi dostalo té nejlepší odměny: vděčnosti a *hlubší* lásky.

Džentlmen byl zklamán. Tolik musí si přimyslet, aby mohl napsat nějakou „zamženou“ historii, a teď ještě i sebevražda chybí!

Džentlmen napjal poslední síly. Ženě napsal, že se musí do měsíce zavraždit, chce-li, aby on měl na ni „pěknou“ vzpomínku, o muži kolportoval domnělý výrok brněnského novináře, pana A. H., že mu nezbývá než sebevražda.

Tu ovšem rázem stává se z komedie fraška...

Hledím na ženu, které chutná znamenitě a která má výborný spánek, a směji se již docela upřímně.

Džentlmen se pomstil!

Překonal džentlmena Fučíka! — — —

Kamaráde Vohryzku, nesmírím se nikdy s některými Tvými způsoby, ale máš právo hrdě pozdvihnout hlavu nad takovou anarchistickou chamrad.

ANTIMILITARISM SOCIÁLNÍCH DEMOKRATŮ

karakterizuje lokálka Rovnosti o ostrých patronách v manévrech. Prý jest jisto, že v manévrech ten který voják střílí (naostro) z *hlouposti* a že nevyloží si (ach, té češtiny!) následky nepředloženého (tak?) skutku. Nutno prý podotknouti, že u takové setniny obyčejně vládou nesnesitelné poměry (aha!). Povolání činitelé zavčas by měli zjednat nápravu, než se skutečně nějaké neštěstí (opravdu?) přihodí. Rovnost ovšem zná jediný prostředek proti týrání mužstva — stížnost v sociálně demokratických novinách nebo u sociálně demokratických poslanců. Nebo se snad bojí o své známé sociálně demokratické zupáky?

ZASLÁNO!

Konstatuji, že jsem se teprve ze sobotního čísla Moravského kraje dověděl, že z redakce tohoto časopisu odcházím. Toto oznámení stalo se v témž čísle, do něhož jsem dal svůj protest proti tendenčním zprávám o mém odchodu, a který ovšem byl potlačen. Tolik prozatím.

V Brně 7. října 1907

Stanislav K. Neumann

PAPÍROVÁ KULTURA

V jednom z posledních čísel Moravského kraje uveřejnil p. R. B. Mácha jakési stesky na české spisovatele, dosti oprávněné, ale nedosti jasné.

Případ kritiků Macharových stojí však opravdu za to, abychom si ho povšimli blíže.

Na první pohled opravdu zaráží, kterak je možno, že úsudek Šaldův o Macharových fejetonech je tak dokonalý opak úsudku Karáskova, třebaže se tu jedná o dvě různé knihy Macharovy, neboť Šalda psal o „Próze“, kdežto Karásek referoval o „Římu“. Cítí se zcela dobře, že oba kritikové byli by se stejně diametrálně rozcházeli, i kdyby se bylo jednalo o jednu a tutéž knihu.

Ale povšimněme si jen — nikoli paušálních výkřiků nadšené chvály nebo rozhořčeného odsuzování — nýbrž výtek doložených a přesných a stejně i doložených a přesných pochval. Tu shledáme, že doklady podávané Šaldou, aby motivovaly jeho nadšení, jsou skutečně dobře

voleny: Macharovy fejetony o Gautschovi, Körbrovi, o Grillparzerovi, „Rakouská sláva“ atd. jsou opravdu výborné věci. A podobné doklady, jimiž Karásek motivuje své odsouzení Říma, nejsou nesprávné. Machar dívá se skutečně na antiku velmi často šosácky, dělá z ní něco buržoazního, nedomýšlí svého protikřesťanství, zůstává často povrchně antiklerikální, jeho pojetí renesance je dětinské, jeho názor na Řím královský je nekritický.

Z toho následuje, že oba naši kritikové mají kus pravdy; jsou však příliš zaujatí, než aby chtěli mít pravdu celou, třeba každý po svém způsobu. Nemají pravdy v tom, že jeden jest z osobního zaujetí *pro* autora slepý pro slabiny jeho díla a druhý z osobního zaujetí *proti* autorovi nechce vidět světlé stránky jeho knih. Kdo zná Šaldu, ví, že by mu bylo hračkou rozdrtit Machara na prach stejně dokonale a temperamentně, jako ho vynáší. Motivy by si našel a byly by to bezpochyby tytéž, jež nalézají nyní Karásek.

Pro čtenáře je to ovšem zlá věc — ne-li zábava —, jež zavádí vkus na scestí.

Ovšem ti, kteří čtou všechny pozoruhodné kritiky, mají v nich i při jejich jednostrannosti dobrou pomůcku k tomu, aby si utvořili úsudek dosti objektivní. Přečtete si ke Karáskovi a Šaldovi ještě referáty Arne Nováka v Přehledu a vybaví se vám, máte-li trochu konstruktivních schopností, jasně umělecká a ideová povaha Macharových fejetonů se všemi svými krásami i bludy.

Nicméně zůstává politováníhodno a nebezpečno, že naši kritikové s takovou metodou ženou do krajností svou jednostrannost a zaujatost. Chápu zcela dobře výkřik slepého nadšení nebo rozhorlení ve výjimečných případech, kdy celá bytost kritikova byla tím nebo oním uchválena, ale odsuzuji takové soustavné a dětinské zneužívání kritických schopností, toto houževnaté rozbíjení obce spisovatelské a čtenářské na zaslepené tábory. Neboť ne všichni mohou čísti všechny kritiky a ne všichni dovedou je čísti kriticky.

Důsledkem této mánie je především znemrazení literární mládeže. A to je bolestné. Mladý literát nedovede rozlišovat podstatné od nepodstatného, pravdivé od lživého a myslí si: Když Machar je chválen za všechno, mohu já psát také všechno, nebo: Když takového Machara řezou nespravedlivě, řezou nespravedlivě také mne. A tož ztrácí všechnu schopnost naučiti se něčemu z výtek nebo uznání, i když jsou oprávněná a objektivní, ztrácí veškeru úctu k práci, jež byla vykonána před ním nebo vedle něho.

A čtenáři drží se buď starých škvárů, nebo jdou slepě za svým kritikem.

A přece mají naši kritikové beze sporu mnoho kultury. Šalda, Karásek, Arne Novák, Vodák, Krejčí, to nejsou přece všední referenti bez erudice, beze snah. Ale jejich kultura jest *jen papírová* a to platí hlavně o Šaldovi a Karáskovi. Takový divošsky nezpracovaný, nekultivovaný duch jest v nich, dravý egoism, nezodpovědně bezohledná snaha

uplatnit nikoli svou individualitu — ta jest de facto mnohem sociabilnější —, ale svůj rozmar, literární kaprici dětinskou a malichernou.

Proto tak často slyšíme teď jízlivý úsměšek lidí, kteří umění a literaturu snesou jen jako služku!

Řekl bych: *Caveant*... Ale vím, že podobné výstrahy jsou marné. Nedá se také již mnoho zkazit. Zato všechno napravit. Staří musí vymřít se svými bludy, jež v naší literatuře natropily tolik zlého. Přijdou jiní a snad lepší. Arne Novák například, který již se hodně vybouřil, začíná psát referáty velmi pozoruhodné a nezaújaté.

POZNÁMKY K NOVÉMU ROČNÍKU MORAVSKOSLEZSKÉ REVUE

Kýžené přání inteligentní Moravy uskutečnilo se konečně za okolností, jež připouštějí trvalý zdar: máme „*moravskou revui*“ a doufáme, že si nejen udržíme její vycházení, ale i stoupající její úroveň. Dobré znamení jest, že se nalézá v rukou spolehlivějších než dřívější pokusy, a dobré znamení jest také, že její obsah bude pravděpodobně výsledkem poslední etapy literárního života moravského, obrazem shody, kterou předcházelo částečné vyjasnění pojmů.

To je důležité. Nesmíme zapomínat, že máme k dispozici dosti veliký výběr revuí z království, a že nám tedy stačí pro Moravu jedna poctivá revue kulturní. A nejen stačí: ty osudy rozmanitých předchozích pokusů znamenají, že dnešní Morava nemá ani sil pro *několik* podniků. Tož musíme si přát, aby nyní ta jedna, kterou šťastně již máme, vyhovovala po stránce reprezentativní, aby reprezentovala celou kulturní Moravu, aby byla úplným obrazem našeho duševního vůbec a literárního a uměleckého života speciálně.

Malá vojna, jež předcházela nynější stav, ukázala myslím, že dojdeme dále v otázkách všeobecného kulturního významu při nezávazné součinnosti, která nebude nikoho nutit ke kompromisům, než bychom došli, kdybychom tříštili síly kvůli tomu, co nás dělí a co si nedáme vzít.

Vím, že není na Moravě dobojováno v záležitostech literárních a uměleckých. Ani ty nejpodstatnější věci nejsou všeobecně ještě přijaty, ani ty nejprimitivnější bludy ještě odloženy. Ale není v každém případě důstojnější věci i lidí, když literární boje nevyhlubují propasti mezi lidmi, když přátelství a nepřátelství zůstává stranou a bojuje se jen o věc na společné půdě? A nemůže Moravskoslezská revue býti touto společnou půdou?

Těch několik příliš moravských a stereotypně se opakujících názorů, jež potřebovaly revize a korektury, bylo uvedeno na pravou míru. To se cítí, i když se to vždy nedozná. Padla ovšem ostrá slova. Neváhám ani okamžik nahlas říci, že i u nás jsou nutná. Pan Vilém Mrštík mi to dosvědčí, neboť ví, proč napsal svého času svou *Bestia triumphans*.

Ta ovšem mířila proti pražským konšelům, ale což opravdu nemáme leckde v literatuře naší a v umění podobné konšely s kůží stejně tlustou? Ostrá slova prostě odpovídají době honbou za populárností a touto cestou za výdělkem skrz naskrz zkažené. Mírným upozorněním nepořídí se dnes docela nic, protože celý způsob dnešního života nutí obláci kůži hroší a neustoupiti leč po smrtelné ráně. Ostatně víceméně užívalo se ostrých slov vždy. I ta domnělá laskavost Nerudova jest jen legendou s vedlejším úmyslem vymyšlenou. Stačí otevřít vyšlé sešity jeho divadelních kritik a poznáte ihned, že bojoval sice hlavně ironií, ale ta že musela raniti tisíckrát hůř než dnešní ostrá slova, vyhledávaná nejčastěji ze snahy po nové a výstižné charakteristice omylů a slabostí. Co tato dravá ironie znamenala v době, kdy stačilo mírné napomenutí, pochopí se ovšem stěží dnes, kdy často nepomůže ani nejzoufalejší křik.

Přiznávám však, že s ostrými slovy hraje se nehezka komedie: všichni jich užívají a všichni stěžují si na ně u druhých. Všichni volají pak po slušnosti.

Ale slušnost je velmi málo, je-li než zevnějškem. Poctiví hrubiáni jsou milí všem zdravým lidem; úlisní hadové jsou tisíckrát nebezpečnější a odpornější. Nebojme se zdánlivě hrubé slupky, ale chtějme, aby i hrubá, i hladká slupka skrývala poctivé jádro. Slušnost, kterou musíme chtít vždy a všude, jest vlastností jádra, nikoli povrchu, jest kritická poctivost, nikoli výrazové prostředky.

Až shodneme se však na podstatném, bez čeho není kultury a svobody v umění a v literatuře, zbude ještě vždy dost příležitosti ke sporům: jednotlivé zjevy literární a umělecké sumy.

O teorii se lidé vždy shodnou snadněji než o výsledky praktické činnosti, literární a umělecké práce. Aby ten neb onen uznal správnost některé teoretické pravdy, k tomu stačí, aby dobře chápal, a ten, kdo ji obhajuje, aby dobře a jasně mluvil. Setká-li se tu zdravý rozum s dobrou výmluvností, pravda zvítězí. Ale hůře jest, jde-li o knihy, o obrazy, o tvorbu samu.

Aby čtenář pochopil, že objemná povídka, kterou právě přečetl, jest umělecky naprosto bezcenná; aby prostý občan pochopil, že krásný obrázek, jenž visí na jeho stěně a jehož voda je jako zrcadlo, nemá nejmenší umělecké hodnoty; aby pilný a s nejlepší vůlí pracující autor pochopil, že jeho práce je marná a zbytečná, protože nemá uměleckého talentu, — k tomu nestačí jejich zdravý rozum, k tomu jest třeba pěstění, aby měli uměleckou kulturu.

Jedním z činitelů umělecké kultury jest kritika.

Kritika ovšem nemůže z neschopných nadělati génie. Kritika je vůbec až v druhé řadě určena pro autory, pro skutečné tvůrčí duchy. Má na ně leda zcela nepatrný vliv. Ale kritika, její lepší a plodná část aspoň, přispívá k nalezení, rozšíření a pochopení hodnot. Ukazujíc, co v díle jest z uměleckého hlediska přijatelné a co nepřijatelné, tříbí u svých čtenářů — i když k dílu samému jest nespravedlivá — smysl

pro nutné postuláty v umění, a je-li doplňována stálou vlastní zkušeností čtenářovou, nabytou z četby knih, z návštěvy výstav atd., vede ho pomalu na vyšší stupeň umělecké kultury.

Účel předchozích řádků jest tento: Chtějme na Moravě pracovat v dobrovolné shodě v otázkách všeobecného kulturního významu, ale postarejme se zároveň, aby tato shoda byla též zárukou, a nikoli překážkou poctivé kritické práce.

Morava literární a umělecká potřebuje intenzivní kritickou činnost.

Viděl bych v tom velikou zásluhu Moravskoslezské revue, kdyby věnovala místo a pozornost, hodně místa a hodně pozornosti kritice. To nebyla by jen práce negativní, to by byla pozitivní akce pro kulturní úroveň moravského člověka. A představuji si to dokonce tak, že redakce části literární skutečně by řídila tuto kritickou práci a — což by byl způsob nejvýhodnější — svěřovala vždy knihu jednoho „tábora“ referentu „tábora“ druhého. Nic nesnižuje úroveň čtenářů i autorů víc než nekritické, lyrické chvalozpěvy, jež jsou na Moravě ve veliké oblibě. A na druhé straně je to jen a jen pohádka, že kritika ubíjí umělce. Neubila ještě nikoho, v kom něco bylo: umělecký talent jest příliš elementární, než aby nezdolával tuto domnělou překážku. —

Bylo — v Lidových novinách — řečeno, že trochu podivně vyjímají se v prvním čísle Moravskoslezské revue články politické a podobné. Snad. Ale nepřimlouval bych se nikdy za to, aby Moravskoslezská revue scvrkla se jen na revui literární a uměleckou. Předně nebude asi vždy dosti *dobré* beletrie a *dobrých* článků literárních a uměleckých, aby značný rozsah Moravskoslezské revue mohl býti jimi dobře naplněn. Po druhé je třeba také kulturních pokynů pro politiku a otázky sociální. Naším cílem nesmí býti nějaké politeráčtění moravského života, stejně jako se budeme brániti jeho zpolitizování. U kulturního člověka splývají umění, politika a snahy sociální vjedno, v jednu touhu po svobodném a krásném člověku. Výrazem této touhy na Moravě měla by býti Moravskoslezská revue. —

Konečně slovo k zevnějšku prvního čísla. Obálka je svrchovaně nevkusná. A ošklivé iniciály a typografické ornamenty mohou také odpadnout. Vyslovuji předem přání, na něž by se nemělo zapomenout: Aby, jakmile to dovolí finanční stav Moravskoslezské revue, svěřena byla výzdoba obálky, iniciály a linky vnitřní *Jurkovičovi*. Ať se dobrá snaha také zevně pěkně reprezentuje!

GODIVA

(*Provedeno na Vinohradském divadle*)

K otevření Vinohradského divadla užito bylo dramatické legendy od Vrchlického. Obecenstvo svátečně naladěné přijalo tuto hru s vlídnou shovívavostí, ba s jakousi radostnou emfází, která se dá příliš dobře vysvětlit slavnostní příležitostí.

Látka hry vzata je z pověsti 11. století. Hrabě Leofrik, vladař v Coventry, byl zlou metlou svým poddaným, jimž pro jakýsi přečin poručil krutou daň. Nic nepomohly prosby něžné choti. Vladař nepovolí za žádnou cenu od své vůle, leč že by snad jeho choť ctnostná, která se tak přimlouvá, jela městem nahá o poledni. Godiva se chopí tohoto nápadu, a nakázavši obyvatelstvu uzavřít se v obydlí, projede městem, jak choť naznačil. Pověst vypravuje o pekaři, který podívav se oknem, odpykal smrtí svou odvážnost.

Tato anglická pověst byla často básnicky zpracována. Učinil tak Tennyson, Poláci mají drama o Godivě a nedávno vyšlo německé téhož jména. U nás užil již Ženíšek tohoto motivu k obrazu, který představuje lady, ana na koni projíždí pustou ulicí.

Na drama potřeboval Vrchlický trochu více děje, i přidal dvorského blázna Peeping Toma, pod jehož harlekýnským šatem tlučé citlivé srdce, zanícené bolestnou vášní k slícné lady Godivě.

Druhým přídávkem je Steno, velitel posádky, italský rytíř, který s obdivem a posvátnou úctou obrací ke Godivě své láskou svítící zraky. Je hodně sentimentální, ač jinak dobrého srdce.

I do motivů sáhl Vrchlický a změnil leccos, ne právě ku prospěchu celkového dojmu. Kdežto v pověsti Godiva jede ze své vůle, ráda, že pomůže lidu, zapomínajíc velikost své oběti, ač jistě též trpí vnitřně, bojuje Godiva těžký boj, který je rozhodnut ne tak její vůlí, jako tlakem okolí: biskup Beno jí připomene, že chtěla učinit vždy něco pro lid a příležitost že se naskytla; Godiva slyší hlasy, které doznávají, že by jí měly za zlé, kdyby se nerozhodla jeti; vše kolem ní ji nutí k rozhodnutí.

A nakonec, když oznamuje choti, že pojede, tu on, uchvácen podezřením a zlostí, že není milován, přímo jí to rozkáže, že musí jet, ať se daň splatí nebo ne. Tak daleko to u Vrchlického dochází, že konec konců to není ani dobrovolná oběť, nýbrž nutné nezbytí, které ke všemu lidu ani nepomůže, když vládce hrozí provést svou. Oč hrdinštější je Godiva pověsti, oč vnitřnějším její zranění! U Godivy Vrchlického je všim její stud: po činu lituje skoro, že tak učinila. Ježto její oběť neměla významu, musel Vrchlický pomoci jinak. Steno, který odešel pro pomoc královskou, přivádí právě v okamžiku, kdy Leofrik prohlašuje svou choť vězněm, pomoc: vyzývá hraběte na boží soud. V souboji obou je Leofrik přemožen a odveden jako zajatec královský. Hrabství je odevzdáno do rukou Godivy, aby vládla nad svým lidem.

K této oběti Godivy, jako jádru celé hry, připínají se dvě epizody: historie Peeping Toma a Stena. Dvorský blázen, trpící duševně příliš svým nízkým postavením, zvláště nablízku té, kterou vášnivě miloval, odhodlá se zahodit navždy své rolničky, a vyjeviv lady své tajemství, prchá z hradu. Leč dostane se na náměstí ve chvíli, kdy tudy má projet nahá lady a kdy ozbrojení žoldnéři prohledávají každý kout. Ti ho vženou do krčmy, kde se Tom na schodišti skryje. Když zazní zvony

na znamení, že jízda skončena, vyběhne z krčmy, ale je chycen a v domnění, že se díval na lady, od zuřivého davu ubit. Tak se skoro vyplnilo jeho přání, že by rád zhynul pod kopytem Godivina koně. —

Tak je odstraněn jeden milovník, který nemůže mít naděje a který by mohl překážet druhému, šťastnějšímu Stenovi. Ten upoutá pozornost Godivy, která si cení jeho náklonnost, odmítajíc ji však. Nechce myslet na to, že by jako manželka mohla opětovat jeho lásku. Čin manželův musel ji však tak pobouřit, že jí nelze s ním žítí dále. Chce odejít do kláštera, když zakončení Stenem inscenované jí určí jinou úlohu. Zároveň je polosvobodná, že dává doufajícímu Stenovi jakýsi záblesk naděje, když se ho ptá, přijde-li někdy do Coventry. Je ovšem těžko si představit, že by tato ctnostná choť ještě za života manželova mohla myslet na možné spojení s tím, který ji miluje. Není to přece Monna Vana. Na to je příliš ctnostná a jemnocitná.

Herecké výkony, též shovívavě posuzované, ukazovaly, že bude třeba velikého studia, že bude nutno materiál teprve vychovati, což nebude snad nesnadno, když dobrá vůle byla všude patrna. Ovšem poskytovala tato hra mnohé potíže a dávala málo příležitosti k uplatnění. Snad při jiné příležitosti objeví ty lepší kvality, kterých nebylo zřít. Nejlepší výkon podala pí Tábořská; vlhce měkký hlas, její něžná lady přesvědčovaly hloubkou citu, její zdrželivě vznášené gesto prozrazovalo cudnou duši. S jejími výkony byl Vrchlický již při zkoušce nadmíru spokojen a při repríze objevil se s ní ruku v ruce za hlučného aplausu. Uceleným výkonem mimickým vynikal Jiřikovský, jenž hrál earla Leofrika. Bojíme se pro budoucnost jeho známého zlovyku mručení chraplavého v duševních pohnutích. Konečně takové plus se dá odvyknout. Temperamentní, ale ne mnoho víc byly výkony Stena a Toma pánů Zakopala a Bláhy. Jiné role byly podružné a nestačí k ocenění jich představitelů.

NOVINA

bude se dle slova Turgeněvova jmenovati revue, již redigovati bude pan F. X. Šalda s pp. Macharem a Vodákem; „oráči“ chtějí pracovati pro českou kulturu. Dobrá! Ale na počátku prosince měl p. Machar opět jeden literární fejton v Času. V něm jest ošklivě napadán p. Viktor Dyk; mladí literáti, kteří dostali peníze z Akademie, nazýváni jsou tu „mladými žraloky“. A ještě něco. O p. Karáskovi ze Lvovic tvrdí se tu, že není a nikdy nebyl básníkem, že jest nejhorší diletant atd. Člověku může se nelíbiti p. Dykův Posel, člověk může býti odpůrcem umělecké metody p. Karáskovy, člověk může mítí rád Machara, ale — tyto útoky musí kvalifikovati prostě jako výron slepého záští a surového ducha. Tož, můžeme vysloviti obavu, aby redaktori Noviny nebyli podobni našim největším přátelům — německým „kulturträgern“?

rádo se někdy skáče. Donedávna bylo na Moravě zvykem chváliti vše, co se tu urodilo. Teď chtějí někteří páni stůj co stůj strhati vše. Neuznají za vhodné přijíti a informovati se a nazdařbůh se rozhorlují a rozhorlují. Tak o akcích českých spisovatelů na Moravě a o otázce divadelní zbytečně se blamují.

NEBEZPEČNÝ BLUD,

velmi nebezpečný konstatovali jsme v jednom prosincovém čísle Plzeňských listů (číslo 280). Mluví se tam v uměleckém přehledu o vídeňském zákazu Ernstovy hry Největší hřích, jenž vedl k jakési anketě, ve které obviňuje se ze zákazu dr. Lueger a klerikalism. A Plzeňské listy píší doslova: „Židovská žurnalistika chopila se také této příležitosti k novým apelům proti ‚klerikalismu‘, jež se stále množí a přiostrhují, ač židé ve *vlastních* věcech náboženských jsou vesměs fanaticky klerikální... Židé sami z houževnaté dávné víry svého lidu *nesmírně* těží, ale jinde ji ve svůj prospěch oslabují. Podivno, že tuto tendenci, každému dítěti zřejmou, právě *pokrokoví* lidé nedovedou prohlédnouti.“ — My na Moravě nemáme jistě nejmenšího důvodu býti jakkoli příznivi židům a jest i nám známo, že židovská žurnalistika umí se svými svobodomyšlnými apely dobře manévrovati; ale to nám *nesmí* překážeti v energických protestech proti klerikálním útokům na vědu a umění. Pokrokovost, nepokrokovost, to jsou všelijaké pojmy: svobodu vědy a umění však musí hájit každý kulturní člověk. Proto z nelásky k židům nebudeme slovo „klerikalism“ psát v uvozovkách, tím méně, že dovedeme klepnout přes prsty Luegra stejně jako fanatického rabína. Z víry těží všichni klerikálové.

NOVÁ ČESKÁ POEZIE

Dávno slíbený a dlouho očekávaný doplňující svazek k České poezii 19. věku jest právě rozeslán. Vyšel také nákladem Vilímkovým, ale ovšem nikoli péčí Máje, nýbrž Kruhu českých spisovatelů. Redakční práce vykonali Viktor Dyk a Arne Novák; Jiří Karásek ze Lvovic, který se zúčastnil rovněž prací přípravných, později se vzdal.

Jak známo, došlo k vydání tohoto jaksi neoficiálního svazku proto, že naši „staří páni“ z Máje zřekli se úmyslu pojeti ve svou antologii i reprezentanty moderní české poezie hlavně z nechuti k literárním proudům, jež v české literatuře objevily se v posledních patnácti letech. Bylo dobré, že se tak stalo. Nebylo v redakčním kruhu, který sestavil Českou poezii 19. věku, ani dosti objektivnosti, ani dosti porozumění a schopnosti pro tento úkol. Obraz nové české poezie byl by dopadl

velmi uboze a myšlenka vydati samostatně a svědomitě antologii z české poezie z doby jejího největšího a nejkrásnějšího rozkvětu nebyla by bývala třeba ani pojata. Takto, díky Kruhu českých spisovatelů, dostalo se naší literatuře malé antologie v nejednom směru vzorné.

V knize přes tři sta stran obsahující zastoupení jsou následující básníci (čísla v závorkách udávají počet básní, jimiž autor jest zastoupen): Auředníček (5), Babánek (2), Bezruč (6), Borecký (6), Březina (13), Červinka (9), Dvořák X. (3), Dyk (8), Gellner (6), Hašek (1), Hilbert (5), Hlaváček (11), Holý (13), Houdek (5), Chaloupecký (1), Jelínek Hanuš (3), Karásek (12), Kles Petr (4), Knösl (4), Kvapil Jar. (8), z Lešehradu (1), Mahen (2), Mašek (3), Müldner (2), Nejš (1), Neumann (14), Opolský (10), Arnošt Procházka (1), Sova (30), Suchý (2), Šrámek (1), Theer (8), Toman (8), z Wojkowicz (15), Ziková (4). Tedy celkem 35 autorů 227 básněmi.¹

Antologii zahajuje krásný úvod Arne Nováka, který na celých pětatřiceti stranách podává výborně zestylizovaný obraz generace, jež českou poezii dovedla na kvalitativní i kvantitativní vrchol, a současně snaží se postihnouti genetické zákony její tvorby.

Postup a výsledky Novákova výkladu — jemuž podobných máme málo v české literatuře a na něž by se byl neodvážil aniž zmohl nikdo z těch, kteří redigovali Českou poezii 19. věku — zasluhují, aby byly tu stručně nastíněny:

Nová česká poezie při různosti veškeré své techniky, tendencí, směrů, vzorů nezdá se býti organickou jednotou uměleckou a vývojovou. Ale hlubší pohled zjeví, že jest přece jen výrazem organicky jednotné generace, jež od počátku let devadesátých hlásila se u nás o vůdčí podíl na českém duchovním životě a snažila se plněji použití a zhodnotiti život a ze svých výprav přinésti skvělejší kořist, než byla ta, z níž klidně žili uspokojení otcové.

V literatuře jeví se toto úsilí od počátků dvěma směry. Jedni přilnuli ke skutečnosti a jako *realisté* a *analytici* prožívali intelektuelní i mravní krizi společnosti. Tato poezie vybírala se zálibou scénérie velikého města, pokročilé společnosti, obchodního světa a přírodu na rozdíl od staršího pokolení pojímala buď s chladným determinismem vědeckého poznání, buď se smyslovostí impresionismu.

¹ Machar zastoupen ve výboru není. Neodpověděl na žádost o svolení a redakce vzhledem k jeho prohlášení o antologiích vůbec vyložila si jeho mlčení jako odmítnutí. Dle původního plánu měl býti do svazku zařaden také F. X. Svoboda; odepřel však výslovně svolení. Zdá se mi, že redakce neměla respektovat rozmaru těchto pánů. Antologie, zejména taková, jako jest tato, vydává se pro všeobecnou potřebu čtenářů a jejich poučení, nikoli pro autory, jejichž ješitnost musí zůstatí stranou, i když se projevuje — takovým negativním způsobem.

Druzí básníci, méně odtržení od svých předchůdců, odvraceli se naopak od skutečnosti do snění, iluze a mystiky, jimiž zmocňovali svůj život. Směsovali Západ s Východem, gotiku s renesancí, pohanství s úpadkovým novokřesťanstvím. Jejich formalismus, spíše hudební než výtvarný jako u předchozího pokolení, vžil se pomalu do světa západních básníků úpadkových. Byli to *mystický zabarvení syntetické a novoromantické*, kteří obohatili život novými odstíny nálad a novým kultem slova.

Oba tyto proudy zaujaly k předcházející generaci stanovisko buď nepřátelské, nebo aspoň odmítavé, a tak uvědomily si dosti pozdě, že nová česká poezie měla své velké předchůdce v Janu Nerudovi a v Juliu Zeyerovi...

Novorománští lyrikové, kteří přihlásili se na počátku let devadesátých, zdají se na první pohled epigony Vrchlického a jeho francouzských vzorů. Ale již u nich nalézáme sliby nového umění veršového. Stylizují účelněji, stupňují místo hromadění, ladí obdivující se zejména Chopinovi. Za touto technikou jest i méně hymnické pojetí života, krize nervové a senzitivní, hořká erotika. Tři lyrikové představují tuto skupinu: O. Auředníček, J. Borecký a J. Kvapil. Ve svém pozdějším vývinu zdůraznili však rysy, jež je pojily s předchůdci, a v jejich knihách není již uměleckého výrazu nové citovosti. Patří k nim i rozmarný K. Mašek a verbulisti B. Knösl.

Tito lyrikové projevují také nové hledisko náboženské: vzdali se indiferentismu a snášelivého liberalismu a hledali senzace v polymystickém katolictví. Tak vzrostl v této skupině první moderní český lyrik katolický, Xaver Dvořák. Jeho vzor stal se východiskem literárního bludu: deset let po Dvořákových debutech semkli se katoličtí veršovci v takzvanou *Katolickou modernu* a zpola pod jeho vlivem, zpola s pomocí lidové písně mechanicky a trdně veršovali...

Ani první básničtí realisté nevystoupili s odvážnými gesty. Eklekticism předchozí generace znal také drobné obrázky ze současného života, jež však hojně retušoval a zahrocoval tendenčními pointami. K společenskému realismu, k realistickému pojetí individuálního duševního života bylo však nutno se vypracovati, společenský názor a pozorovací schopnost musely býti změněny. Na onen mělo vliv soudobé sociální hnutí, na tuto působil impresionistický proud v malířství.

U impresionistů učili se Fr. Kaván a Fr. Pečínka, ale první jistě a sytě malující básník krajinář byl Karel Červinka. K němu blížili se v některých partiích svých prvních knih J. S. Machar a A. Sova.

J. S. Machar nebyl ve své první knize ani důsledný novotář, ani čistokrevný realista. Byl zrádným synem romantismu, který důslednou ironií vrhal se na moderní život hned v písních připomínajících lyriku Heinovu, hned v žánrech s výsměšnými pointami. Záhy odhodil však tuto dekoraci a novou, smělou metodou důsledného lyrického impresionismu kreslil svou citovou pouť, projevuje zároveň sklon stále rostoucí k ideovému pojetí lidské komedie. (Světácká ironie prvních knih Macharových vrátila se i později v českou poezii, zejména v málo

stylizovaných intimních verších Petra Klesy.) Spřízněn s mravním a kritickým hnutím realistickým vrhl se na celou řadu otázek, jež měly býti novým způsobem formulovány. Od jeho knihy nacionálně politické poezie datuje se v české národnostní poezii pesimismus se svými okamžiky víry a naděje; tedy souhlasí s Macharem Sova, Dyk a Bezruč. Sklon k jizlivému zkreslování veřejných směšností vede Machara od satirické karikatury a epigramu k širokým společenským kresbám, kde splývá s jeho sklonem k socialismu. Vedle toho dovedl však Machar ze své jemné citovosti podati doklady intimního umění moderní podobizny, pak několik takměř goethovsky slunných krajin, některé dějinné a legendární evokace mající i krev, i nervy a několik hymnů patetické síly. Tyto rysy své básnické tvorby stylizuje v poslední době příliš násilně do strojeného klasicismu.

Machar osvědčil se také jako mistr polemiky. Metodou této a metodou psychologické kritiky, kterou F. X. Šalda zejména si osvojil, zjištěny byly rozdíly mezi dvěma generacemi. První veřejný útvar, s novými cíli, jež však příliš rychle a nahodile vznikl uprostřed bitevní vřavy, byla *Česká moderna*, vymezená manifestem z r. 1895. Manifest byl nevyjasněně zmatený z hlediska uměleckého i politického a sociálního. Formuloval individualismus, ale i sociální kolektivismus měl tu odlesk; vedle kriticismu a analytičnosti byla tu i touha po vyšší sociální a kulturní syntéze. Na poezii neměl manifest vlivu. Přibližně usku-
tečňoval jeho hesla jen Machar.

Druhý básník hlásící se k České moderně, Antonín Sova, vyvíjel se těžce jakoby za celou generaci. Zprvu ztrácel se v davu realistických žánristů. Odstiňoval se však vyšší smyslovou vnímavostí, impresionistickým sklonem, jež ho odvedl až k novým, svrchovaně jemným vyjadřovacím prostředkům. Těmi vytvořil Sova takřka klinickou monografii české úpadkové duše. Pak přihlásila se u něho básnická syntéza. Dovedl v témže svazku veršů vyjádřit krizi úpadku životního u jednotlivce i zástupu a vytušit šerící se budoucnost, vytvářenou odvahou individua i davu. Před jeho zraky jdou v mohutných rytmech vysněné postavy obyvatelů z nedobytných pevnin zítřka: „Od referujícího realismu k lyrickému impresionismu, od zlomkové analýzy k umění syntetickému, od humanitně pointované skutečnosti k poezii snů a proroctví, tak spolupracoval Sova na převratu, setkává se čas od času s individualitami svého nebo mladšího pokolení, nejdražší těm, kteří zpívali hymny životní renesance.“

V době, kdy byl básníkem úpadkové společnosti, byla mu nejbližší básnická skupina, již od r. 1894 seskupil kolem *Moderní revue* Arnošt Procházka. Její nejtypičtější představitel jest Jiří Karásek ze Lvovic. Vyšedše od naturalismu, pojali tito básníci cestou k symbolismu svět jednostranně podrážděnými smysly a obrazy zachycené chorobně vyvinutou citovostí načrtávali v nervózních úryvcích, užívajíce hned tradičních forem, hned psychologických svobod volného verše. Manifestovali roku 1896 *Almanachem secese*.

Toto úpadkové umění dospělo zřídka k ideové spekulaci a k filosofické syntéze. Jejich pojetí světa pod zorným úhlem úpadku dovršoval myšlenkový nihilismus. I symbolism této školy byl více výrazem dojmového než intelektuelního života. Nad dav epigonů, jako byli K. Babánek a E. z Lešehradu nebo K. Nejš a Luiza Ziková, vynikl vysoce Karel Hlaváček. Jeho dvě tenounké knížky veršů skrývají takměř celý smysl české dekadence: málokdo z mladých poetů dospěl tak blízko k typickému.

O jeho dědictví přihlásil se Jan Opolský. U něho projevila se schopnost symbolizovati duševní stavy náladové a dojmové krajinářskými neb legendárními motivy nejbohatěji. Do jeho poezie přichází však rozčarování; cynik a ironik odvrací se od života.

Ze skupiny symbolistů vyšli Jan z Wojkowicz a Otakar Theer. První vypěstil svou chorobnou citovost k veliké subtilnosti. Své nadání, upomínající na umění staré německé romantiky, postavil tento snílek do služeb zvláštní panteistické kosmologie, naivní metafyziky. Druhý, senzuelní spíše než intelektuelní, prováděl heslo ideového experimentu ještě výbojněji.

Většina českých symbolistů a dekadentů uprchla před ideovým pojetím všehomíru k barevné hře. Pouze největší z nich, Otokar Březina, stanul na opačném pólu. Svět jevů mizel u něho pomalu ve světě idejí, básník zbudoval transcendentní kosmos úžasnou mohutností syntetickou. Utvořil novou, vnitřně zákonnou soustavu mystiky, odpovídající moderním srdcím a exaktnímu myšlení moderních hlav. Za vrcholnou myšlenku této mystiky možno považovat „důslednou představu evolučního vývoje k tajemné Vůli za stálé součinnosti všech součástek vesmíru, za vnitřní jednoty veškerého tvorstva, veškerého dění i myšlení“. Tato idea není u Březiny suchou abstrakcí, nýbrž hymnickou větou od knihy ke knize mocněji a sytěji zpívanou. Básník stává se skoro absolutním...

Dílo školy jest dokonáno. Fyzické ustoupilo metafyzickému. Nastává prudká reakce, generace vrací se k životu. V tendenčně podmalované poezii St. K. Neumanna ozvala se tato nota poprvé. Vyšel z dekadentních nálad a vzepřel se jim se svéhlavostí krajního individualismu (v čemž setkal se s Jar. Hilbertem). Pak přehodnotil strnulá již dogmata dekadentní školy a přinesl mohutný symbol Satana, reprezentující již čínorodou energii. Po rozkladu tradičních útvarů přichází radostná anarchie. Dovedl narýsovat mohutná freska osvobozených zástupů, stvořil volným mocně rytmovaným veršem hymniku života, jakýsi protiklad Březinovy nádhernější hymniky filosofického snu.

Provedl extenzívně reakční tah, jenž má intenzívnější podklad u spřízněných básníků Viktora Dyka a Josefa Holého. S jejich poezií hlásí se ke slovu bořivý intelekt, proti rafinované kultuře ryzí instinkt, proti přepychu slavnostního verše krajní prostota slova. Viktor Dyk je složitější a výraznější. Rozpoltil záhy svoji bytost: jedna půle žije a touží, druhá zkoumá, ironizuje, odmítá. Básník neprchá však

ve filosofické odevzdání, nýbrž vrhá se do skutečnosti pro nové rány. Zasáhl pronikavě do veršové techniky, provedl důsledně zákon soustředění vrcholící ve stručném a výrazném obratu. Přiblížil se k úsečné formě lidové písně. Z těch, jimž byl vzorem, jedni vrhli se do víru velkého města, aby odstoupili předčasně zhnuseni: Fr. Gellner a Fr. Šrámek; druzí snilkové zasnoubili meditaci s ironií a zpívali trpce pointované písničky: H. Jelínek, R. Hašek, J. Mahen, J. Müldner, V. Chaloupecký a zejména Karel Toman, jeden z prokletých básníků. Také drsný talent Josefa Holého projevoval se podobně jako u Dyka rozkladným intelektualismem a prudkou analytičností, ale bylo tu více živlu meditavního a více vnitřních zmatků. Individualista pral se tu se společností, s bohem i se sebou samým, selský primitivista proklínal po svém jaderném způsobu. Všecky jeho verše jsou vášnivým hlasem: zpět k přírodě!

Současně s těmito dvěma básníky debutoval Vladimír Houdek, spíše nehorázný lyrik jediné struny. Chtěl býti psychologem kliniky moderní lásky, zůstal však jejím kronikářem.

Nejdále odchyłil se od básnictví fiktivního osamělý zjev básníka rasového a sociálního zoufalství zároveň, Petr Bezruč. Dovedl zdramatizovati zraněný národnostní cit, jež stupňoval živelním pocitem sociálního útisku. Našel nejvyšší tóny života, které zalehly barbarsky v generaci hrající si s hudbou umělé smrti.

Takový bludný balvan, jako jest Bezruč — podotýká na konec správně Arne Novák —, naplňuje skepsí o oprávněnosti pragmatického výkladu nové české poezie. Ale úvod se svou snahou srovnat a učlenit tuto poezii měl konečný cíl: usnadnit rozkoš z četby — — —

To jsou tedy hlavní rysy A. Novákovy skici, která je neobyčejně vynalézavá a barvitá, přitom však melodická, zkrátka: umělecké dílo.

Antologie není bez chybiček, či lépe řečeno: já bych chtěl míti to nebo ono jinak. Totéž pomyslí si bezpochyby i leckdo jiný. Budou také zcela nespokojení lidé, kteří budou přesvědčeni, že jim bylo ublíženo. Ale jak jsem již řekl, v mnoha ohledech je to práce vzorná a poctivá, přesto, že je zcela patrně *kritická*. (Například: Epigonská a bezkarakterní poezie E. z Lešehradu zastoupena je zcela správně jedinou ukázkou, ač autor vydal celou spoustu sbírek.)

Ze svých námitek uvedu jen tyto: Příliš mnoho pozornosti i v úvodu, i v antologii samé je snad věnováno poezii pp. z Wojkowicz a O. Theera, příliš málo Fr. Šrámkovi, který dle mého soudu mohl býti blíže a lépe charakterizován a aspoň třemi ukázkami zastoupen. Také Fr. Gellner není vystižen s dostatečným pochopením a mezi ukázkami jeho poezie měla býti rozhodně báseň Francesco Farniente (Nový kult, sv. 7), která obsahuje skoro celou jeho lyriku in nuce. Konečně, když jsou v antologii zastoupeni pp. Jelínek a Müldner, mohl býti aspoň jednou ukázkou z první své sbírky zastoupen Adolf Racek, třebaže žalostnou uměleckou nekázní ubíjí svůj talent.

To jsou však nedostatky vcelku nepatrné i v mých očích.

KLADENSKÉ HLASY uvažovaly v čísle 52 o středisku pokrokové mládeže na českém severozápadě a přitom uklouzl pisateli lokálky tenhle klasický výrok, charakterizující jeho pravověrně realisticickou dušičku: „Co by ty hlavy mohly vykonati dobrého, kdyby v nich zavládl jiný duch, kdyby šli ti, kteří mají nějaké aspirace literární a politické hlouběji a nezůstali trčeti v mělkém dekadentismu literárním, politickém anarchismu — ať už je to anarchism socialistický nebo měšťácký —, jaký je u nás reprezentován například Dykem“. Nehleďme k tomu, že autor tohoto skvostu povídá vlastně čiré nesmysly, a chťejme pochopiti, co chtěl říci a kam míří. Nějaký zneuznaný básník bezpochyby — není to zase p. Martin Věžnar, který již jednou svezl se v témž časopise duchaplně po Dykových satirách? — horší se tu na literární mládež, která přinesla do naší literatury nejen silné talenty, ale i odvahu a ideje a má tu — pro všechny politické náhončí ovšem špatnou — vlastnost, že je žárlivá na svou samostatnost a propaguje jen myšlenky, a nikoli politické programy. Také nemiluje ovšem jednostranností a zaslepeností našeho realismu, což je druhý a asi hlavní neodpuštělný její prohřešek. Proč však tytéž Hlasy v témž čísle odporučují a chválí — Kupku? Kupka je přece výtvarnický bratr této mládeže a — jak dobře vycítil dr. Chalupný — protirealistický člověk.

OPRAVDU PĚKNÝ VÝBĚR laciné četby poučné a zábavné podává vcelku Ottova Světová knihovna. Několik posledních svazků představuje skupinu knížek zejména účelně a dobře volenou. V. G. Bělinského: Kritické články (č. 549—550), E. T. A. Hoffmanna: humoristickou pohádku Zlatý hrnec (č. 551—552), dr. A. Bauera pojednání o životě a práci vynikajícího učenice Lavoisiera (č. 553), nové vydání českého cestopisu z 15. století Putování k svatému hrobu Jana Hasištejnského z Lobkovic (č. 554 a 555) a konečně román Georgese Rodenbacha: Mrtvé město (č. 556—557). Odporučujeme tuto knihovnu, která vychází a plní svůj úkol tiše, vážně a bez špinavých reklamních manévrů.

HOLÁRKOVA VOJNA loni vyšlá objevila se nyní v ruském vydání. Reprodukce perokreseb doprovází výňatky z traktátů Tolstojových a úryvky z Maupassanta, Roda aj. Škoda jen, že nepatrná umělecká úroveň těchto Holárkových kreseb nedělá velkou čest českému umění.

JAKO 6. ČÍSLO ČESKÉ GRAFIKY, kterou vydává p. Vojtěch Preissig (Král. Vinohrady, Chodská 7), vyšel barevný lept Fr. Šimona: K prvnímu přijímání v Paříži. Cena 5 K. Odporúčujeme tuto sbírku grafických listů poznovu svým čtenářům. Najde-li více přízně, bude moci přinášeti snad také listy *ideově silnější*.

FRANCOUZSKÉ LISTY přinášejí vyobrazení zmrskané polské dívky Jos. Teclovy, která byla ztýrána do krve za to, že se nechtěla německy modlit. Do historie pruské knuty chyběla už jen tato řádka, aby historie byla dokonalá.

OZNÁMILI JSME, že někteří umělci vystoupili z Klubu přátel umění. V projevu, který o této věci uveřejnily, byla klubu vytýkána nečinnost. Nuže — zjistili jsme, že všechny podpisy na projevu — nebyly pravé. Pan Štursa nám osobně sdělil, že projevu nepodepsal, protože s ním nesouhlasil. Jakým právem tedy připojil pan Kalvoda jeho podpis ke svému? Je jisto, že celou tuto akci vyvolal pan Kalvoda sám. Je v tom jeho „politika“ — na niž konečně bude nutno docela veřejně upozornit. Chtěli jsme ho původně šetřit. Ale takhle — byla by šetrnost víc než nemístnou. Pan Kalvoda si měl věc rozmyslit, dobře rozmyslit. Takhle poškodil jen akci, která by také ve sněmu byla mohla přivést k platnosti — požadavky umělců a těch, kdo mají pro umění smysl. — Pan Kalvoda přece věděl a mohl vědět, že jím kaceřování členové Klubu přátel umění vymohli solidnější postup při nákupu uměleckých děl pro zemské muzeum, že si vymohli, aby bylo kupováno jen to, co doporučí a vyberou skutečně znalci. Věděl, že se dělalo, co bylo možno. Ale pan Kalvoda by chtěl, aby se všechno dělalo — jen pro něho.

PAN KALVODA POSLAL NÁM DOPIS, ve kterém žádá za opravu. Žádný podpis na listině vystouplých členů nebyl nepravý. Štursův podpis nebyl vůbec na listině klubu zaslané, protože bylo ohlášeno pouze vystoupení z výboru, v němž p. Štursa není. Kalvoda nekoncipoval formu prohlášení, ani nenutil nikoho k podpisu. — Švabinský vystoupil už týden před Lolkem, Kalvodou a Fr. Úprkou. — Konstatujeme tedy, co si pan Kalvoda přál. Ale — je třeba některých dodatků. Proč bylo uváděno na zprávách, které zasílány do novin, také jméno Štursovo? Zprávy přece mohly býti podány pouze vystupujícími samými. Pan Štursa pak byl o podpis přece také žádán — a odepřel jej. Proč tedy bylo spojeno jeho jméno s ostatními? Pan Kalvoda slíbil, že pošle materiál, kterým podá pádné důvody pro vystoupení. Proto zatím zastavujeme psaní o té věci, ač jsme měli už nové stati připraveny. Neodmítáme přirozeně žádných informací. Chceme ukázat na poměry

prostě, jak jsou. Čekáme tedy na informace p. Kalvodovy proto, aby-
chom snad na některou ze sporných stran nenanesli více stínu, než
zasluhuje.

K UMĚLECKÝM POMĚRŮM NA MORAVĚ. Zatím se zmiňujeme pouze
o některých věcech. Teprve ve čtvrtém nebo sobotním čísle podáme
úplný materiál o činnosti Klubu přátel umění. — Tedy: Z dopisu
páně Kalvodova by se zdálo, že p. Jurkovič se choval ke Kalvodovi
nepřátelsky a že jej u země poškozoval. A přece pro žádného umělce
neučinil Klub více než právě pro Kalvodu. Již r. 1900 prodal Kalvoda
muzeu, tedy zemi, dvě krajiny za 900 K, jednu ještě k tomu prostřed-
nictvím Klubu. Roku 1901 prodal zemi zase obraz Zbloudilý —
prostřednictvím Klubu. Roku 1903 dostal Kalvoda od země subvenci
3000 K, aby jeho hrady a zámky mohly býti dokonale reprodukovány.
Dosud vydal Kalvoda u *nakladatele* jediný Buchlov. A přece má
odvahu tak nepěkně a nepoctivě vytýkat 5000ovou subvenci Jurkovi-
čovi, ač Jurkovič ji dostává na dílo, které je nákladnější, a dostává ji
mimo to v ročních lhůtách dle postupu díla po 1000 K.

Programové body, o kterých Kalvoda mluví, sestavil Jurkovič
a troufal si je provést, počítaje s českou většinou na sněmu. Jako jiní
měl za to, že volby budou v létě, a proto mínil na vánoce pořádat
reprezentační výstavu. Zatím se volby protáhly, a protáhlo se tedy
ovšem také vymahání Lužánek a jiné.

Aby se dostalo umělcům zastoupení tam, kde se rozhoduje o muzejní
galerii, je potřeba změny stanov muzejních. Že by byl Jurkovič sám
rozhodoval o tom, co se má koupit, je nesmysl. Už na schůzi 30. pro-
since 1905 prohlásil přece, že na rok 1906 dá kuratorium samo návrhy,
protože do 7. ledna musejí býti podány. Jurkovič přijal tedy pouze
kuratorium v klubovních místnostech a podal žádané vysvětlivky.

Pro letošek pak slíbilo kuratorium, že bude podporovat návrhy
umělců. Rozhodnou instancí však je zemský výbor, a tu mají někteří
za to, že by bylo dobře, kdyby umělecký výbor podával přímo své
návrhy zemskému výboru, který není vázán na návrhy muzejního
kuratoria.

Právě proto pak, že teprve letos mohou býti prováděny práce dle
plánu Jurkovičova, žádal Jurkovič o písemný souhlas se zprávou
klubovní. Pánům do Prahy nemohl podávat prostě písemných sáho-
dlouhých zpráv. Nemá sekretáře a sám na takovou práci nestačí
a nemůže stačit.

Venkovské výstavy nemohly býti pořádány prostě proto, že Klubu
vynesly i brněnské pouze deficiency. K Jurkovičově výstavě nedal Klub
nic než právě tiskopisy. Pan Kalvoda přece také ví, že výstavy pořádal
Jurkovič sám a že každá zabrala aspoň hodně práce. Je tedy nejméně
nespravedливо, co píše p. Kalvoda.

A nakonec zatím toto: Zprávu, kterou jsme měli v Moravském

kraji uveřejněnou o vystoupení p. Kalvody a soudruhů, *diktoval* p. pisateli *sám Kalvoda*. Kalvoda tedy diktoval také jméno páně Štursovo docela bezprávně. Pan Kalvoda tedy dělal prostě machra proti Klubu, jako jindy zase pracoval na úkor druhých, jako například v Luhačovicích. Ale o tom zas příště.

NOVÁ POLITIKA, ČÍSLO 19, napsala ve fejetonu o humoristických listech také toto: „Nemyslíme, že v českém životě možná je existence listu rázu *Simplicissima*, jenž tak mnohým jest ideálem. K tomu je třeba naprosté samostatnosti a bezohlednosti, které si nikdy nedovolí obchodní podnikatel, sevřený na jedné straně cenzurou státní a na druhé straně cenzurou vlasteneckou, odkázaný na protekci denního tisku všech politických konfesí.“ Pisatel těchto řádků dává bezděky to nejsmutnější vysvědčení našim literárním poměrům. A přitom, zdá se, rád by vzal chuť k práci všem, kdož o samostatný a bezohledný satirický list se pokoušejí. Českému národu stačí Švanda a Humory, vždyť se dokonce zreformovaly! Vše ostatní je nemožné, a proto každý pokus o něco lepšího česká žurnalistika umlčí prostě. Umlčí? To snad přece ne, pánové.

V TÉMŽE ČÍSLE NOVÉ POLITIKY káře někdo nepřístojný tón, jakým mluví v Moravském kraji literáti, a diví se, že majitel tohoto listu trpí taková literární alotria. Nová politika ukazuje zejména na článek p. Máchy o Zvonu. To je tak. Moravský kraj je časopis pokrokový, tož musí se i v literatuře snažiti o vývoj kupředu. Vždyť konečně býti pokrokovým v literatuře a v kulturních otázkách bylo by konec konců důležitějším než býti jím v politice, kdyby to náhodou spolu v praxi nesouviselo. A pro volnou cestu pro pokrok v literatuře nestačí dnes jen pracovati, třeba zase jednou důrazně a nemilosrdně *bojovati*. Kompromisních frází a poklon říká se dnes tolik, že naše literatura je zanešena a páchne jako stoka. Tož chceme trochu bahnem pohnout, špínu vymetat a ztuchlé kouty přepadnout trochu studeného a řezavého vzduchu. Při takové práci se však něžně nemluví, to je přece jasné.

HLASY Z HANÉ DOVOLÁVAJÍ SE ze špinavých politických důvodů našeho úsudku o literární kvalifikaci prof. Judy. To je prostě sprostota, které se dopouští jen časopisy velmi nízké kulturní úrovně, jako Čech — který zkomoleně citoval Šibeničky proti sociálním demokratům — nebo Nový život, který Dykových satir použil proti Judovi a Langových proti Macharovi. Hlasy z Hané mohou býti jisty, že takovým způsobem svému Perkovi nepomohou pranic.

POSLEDNÍ (4.) ČÍSLO VOLNÉ ŠKOLY přináší zajímavou ukázkou z protináboženských úvah filosofa, který je u nás velmi málo znám a který přece zasluhuje býti čten spíše než celá řada autorů kožených a v podstatě reakcionářských, kteří se u nás houževnatě předkládají inteligenci. Je to Jan Maria Guyau. Článek, jež přináší Volná škola, má název: Úpadek náboženské výchovy. Citujeme zde úryvek o odloučení církve od státu. Vidíme na něm, jak filosof i ten nejprozíravější často se mylí: názor Guyauův jest teoreticky správný, ale praxe ukázala, že „chirurgická operace“ jest přece jen nutná, že síla kléru nemůže býti využita, nýbrž že musí býti zlomena. Guyau napsal: „Volní myslitelé, místo aby hleděli odloučiti Církev a Stát chirurgickou operací, jež by nebyla ničím méně než vyléčením, mohli by se držeti konkordátu, těžiti z toho, že stát má ve svých rukou mzdu kněží, aby působili na to velké zdřevěnělé tělo, a snažiti se je probuditi. V sociologii jako v mechanice není třeba vždy chtíti zlomiti síly, které jsou překážkou na pochodu vpřed; jest třeba uměti jich využiti. Vše, co jest, jest jistou měrou užitečno; proto právě, že výchova dávaná klérem ještě trvá, možno tvrditi, že hrá ještě nějakou roli ve společenské rovnováze, třebas roli pasívní, roli protiváhy. Jenže vše, co má určitý stupeň užitečnosti, může nabýti stupně vyššího, vše, co jest, může býti změněno. Jest třeba hleděti ne zničiti kněze, nýbrž přeměnití jeho ducha, dáti mu teoretická a praktická zaměstnání jiná než například mechanické zabývání se breviářem. Mezi doslovným náboženstvím, jemuž jedinému vyučuje většina kněžstva, a nepřítomností pozitivního náboženství, která jest, myslíme, ideálem národním a lidským, jsou nescíslné stupně, které mohou býti překročeny jen postupně, pozvolným vzletem ducha, téměř neznatelným rozšiřováním rozumového obzoru.“

SJEZD ČESKÝCH ANARCHISTŮ konal se 24., 25. a 26. prosince v místnosti u Čížků. Zastoupeno bylo 34 skupin, mezi nimi Česká federace všech odborů, jež má sama 82 organizace se 4000 členy. Časopisů zastoupeno sedm: jeden obdeník (Nová Omladina), pět čtrnáctideníků (Práce, Maticе svobody, Dělnické plameny, Proletář, Hornické listy) a jeden krejcarový list agitační (Chudás). Probírány byly otázky taktické (revolučním bojem a revoluční výchovou), organizační, otázka autority v anarchismu, volení do obcí (proti němuž se vyslovila značná většina přítomných) aj. Rokováno bylo celkem klidně a věcně. Ze zpráv na sjezdu přednesených zaznamenáváme: Nákladem vydavatelstva Nové Omladiny bude vycházeti knihovna anarchistických klasiků (Kropotkin, Reclus, Proudhon, Domela Nieuwenhuis aj.). První svazek, obsahující Kropotkinovy Buřičovy řeči (Paroles d'un révolté), vyjde již v lednu 1907.

SIONISTICKÝ, V LONDÝNĚ VYCHÁZEJÍCÍ ČASOPIS Jewish World přinesl zprávu, že zemská židovská organizace, jejímž předsedou je spisovatel Zangwill, obírá se plánem usadit v galvestonském území ve státě Texasu židovské uprchlíky z Ruska i jiných zemí, ve kterých židé jsou pronásledováni. Galvestonský okres, v němž má kolonie být zřízena, oplývá přírodním bohatstvím. Newyorský bankéř Jakob H. Schiff zavázal se, že věnuje na tento účel milión dolarů, bude-li v Evropě sebrán stejně velký obnos. Poněvadž plánu jsou nakloněni také všichni Rothschildové, dojde asi k uskutečnění. Jen aby však ti ubozí židovští proletáři nedostali se z bláta do louže, z područí ruské knuty do područí svých bohatých souvěrců, kteří dovedou tak znamenitě vykořisťovat.

V DNEŠNÍM FEJETONU počínáme otiskovat úplný překlad knihy francouzského revolucionáře a znamenitého stylisty umělce Zo d'Axy Z Mazasu do Jeruzaléma. Je to jakýsi cestopis politického uprchlíka, plný vzrušujících scén, originelního a bodavého vtipu a svérázných myšlenek. Čtenáři naši dostanou tak do rukou četbu vysoce zábavnou a zároveň dílo veliké ceny ideové i umělecké.

CHCEME „POPULARIZOVAT UMĚNÍ“, lépe řečeno snad uchovávat a zvyšovat vkus lidu; přitom však uvažujeme asi takto: „Kniha je bez tepla a krve. Na ochotnické jeviště možno ji však doporučit, zvláště tam, kde dosud nevyvázli z různých těch hloupě zamilovaných a zamotaných frašek.“ (Viz Podřipské slovo číslo 1, referát o Rožkově „sociálním dramatu“ Absolvo te.) — Tu pak není divu, že se nedostaneme se svou snahou nikam. A autoři, nemožní ve vážné literární a umělecké společnosti, chytanou se tak velmi lehce lidu, znešvařují jeho vkus zase po svém způsobu a zaneřádují literaturu.

DĚŠT PAPÍROVÝCH KNEDLÍKŮ namáčených v inkoustu snáší se na naši hlavu. Přejeme dobrou zábavu. Zvon zmohl se na náramný „epigram“:

Zakvákal o Zvonu, aj,
Moravský kraj,
vyvolil si k tomu notu
idiotů.

Mohli bychom usouditi takto: Náš pisatel článku o Zvonu nejednal s jeho stařečky příliš jemně; Zvon mu to oplatil. Tož, dejme tomu, že jsou si v tomhle ohledu teď rovni. Ale náš pisatel měl ve svém článku velmi mnoho čistě věcného, v epigramu Zvonu není věcného nic. Tož *to má náš list k lepšímu*. Ostatně, mohli jsme odbýt Zvon kratčeji

tím starým českým: „Kdo v té jámě sedá, jiného tam hledá.“ — Na Moravě rozhořčují se také: Lubina, prof. Juda, Ostravský deník. Jedni nadávají (docela neoriginálně!), druzí vyhrožují (Ostravský deník). Nu, konáme jen svou povinnost, pánové; podezřívejte, plivejte, vyhrožujte! A nejlepší bude, když svoláte — protestní schůzi nebo vydáte — manifest k moravskému lidu. Zůstanete aspoň ve šlépějích svých kongeniálních otců z království. *Litujeme vás, že se musíte hýbat, ale nemůžeme vám pomoci.*

„SKVĚLÝ PŘÍKLAD VLASTENECKÉ OBĚTAVOSTI.“ Pod tímto titulem děkuje Národní jednota brněnská za stokorunový dar, který dostala od hranického továrníka Kunze prostřednictvím pí Šílené. Věc je asi taková: Dr. Šílený vymohl továrníku Kunzovi titul císařského rady a pan Kunz dal za to několik stovek, jež nyní paní Šílená rozděljuje dle svého uznání spolkům. Z toho — toť se ví — veliká sláva pro p. Kunze i paní Šílenou. Účinná reklama — ale o nic cennější než objednaný inzerát. — Nu — také kulturní dokument.

DR. TUČEK DOKAZOVAL, že do novin vlastně nepatří denní události, jako jsou podvody, vraždy atd. — Proti tomu dokazoval dr. Herben, že i takové věci patří do novin. Záleží ovšem na tom, *jak* jsou podány. Z bibliografie v novinách by literatura mnoho neměla. Noviny mají býti zrcadlem dne, praví dr. Herben. Nu — a na tyto věcné důvody odpověděl dr. Tuček v Samostatnosti sprostě. Dr. Herben prý dokázal, že se po denním tisku nesmí žádat víc než skandály. Takhle aspoň dokázal pan dr. Tuček, že „jemný“ literát dovede býti časem sprostější než nejsprostší lokálkář. A takoví lidé chtějí — reformovat novinářství.

UČITELÉ PENZISTÉ scházejí se v Praze častěji na přátelské besedování. Nedávno měli takovou besedu na Smíchově v restauraci U Štěpána. Zvali na ni v novinách. Nu a — pražská policie rozehnala učitele penzisty. Nesměli ani v hostinci zůstat. Takové veřejné schůzky prý se nesmí trpět. Pomalu bude člověk musit ohlašovat policii už také každého hosta, kterého si pozve na kousek řeči!

MNOHO DISKUSE bylo vyvoláno sporem o podporování literatury žurnalistikou. Vyvolaly ho A. Tučkovy fejetony v Nové politice, na něž odpověděl v Času dr. Herben a v Lidových novinách p. -ich. Literáti přeceňují svou literaturu, žurnalisté svou žurnalistiku. Denní, konec konců jen informacím věnované listy nemohou se ovšem věnovati literatuře jako nějaká revue a nemohou za to, že nemáme české

revue literární v pravém slova smyslu. Pro ně skutečně každý nový fakt má hodnotu jednotky, ať je z kteréhokoli oboru kultury nebo života. Kniha jako vražda. Ale drží-li se pp. žurnalisté těch svých vražd tak houževnatě a výbojně jako p. -ich v Lidových novinách, tvrdí-li, že často nějaká vražda nebo loupež má větší význam než řada špatných knížek, tož jim odpovíme: Někdy zase čestná knížka má víc významu než padesát vašich vražd, loupeží a pouličních nehod; jedná se jen o to, aby žurnalistika informujíc dovedla vždy to *pravé* náležitě pozdvihnout nad ostatní potíštěný papír a soustavně nezastrkovala literaturu a soustavně nevystřkovala vraždy i ty nejvšednější. Vše registrovat a o všem pozoruhodném promluvit, to jest její nejvlastnější povinností. Ale pak musí například i všechny knihy registrovat, jako registrují všechny vraždy a podobně. To je jasné. A nic jiného od ní nechceme.

BYLO DOSUD SKORO NESLÝCHÁNO, aby jakžtakž oficiální politický časopis, jako je třeba Moravský kraj, *opovažoval se mluvit od srdce*, aby nedbal na úsudek p. doktora X nebo Y, aby nečekal, až nejvyšší instance strany jeho názory schválí, aby zapomínal na politicky nejvýš oportunní ohledy ke straně té neb oné, aby nepodřizoval umění, literaturu, kulturní otázky politice, aby dovolil si napsati pravdy, které kdekdo uznává, ale veřejně říci se bojí... Pokud se pamatujeme, byl v českých zemích kdysi jen ještě jeden takový časopis; vycházel v Praze, jmenoval se Česká stráž a jeho dobrým duchem byl spisovatel Gustav Jaroš. Česká stráž padla, když byla nejlepší; Moravskému kraji jeho politika jde prozatím k duhu.

Říkati pravdu bez ohledů napravo i nalevo! Co člověk přitom zkusí. Škopky špinavých nadávek a podezření lejí vám co den na hlavu. Ale zato vám nahradí všechno jediný nesmírný a nadzemský požitek: radost z lidské hlouposti. Tryská do výše v úvodnicích, v lokálkách, v polemikách; snaží se pochopiti nepochopitelné: vaši odvalu a smělost, snaží se vyčenichati tajné a jistě špinavé vzpruhy vašich skutků, dohaduje se všech možností, jichž stali jste se obětí, vymýšlí nesčíslné kombinace, které vás zavedly k tomu bláznovství, říkati pravdu.

A to, tato mocná a vzkypělá orgie lidské hlouposti, překvapeně nenadálým zjevem nahé pravdy, to je božské divadlo. Člověk znaje motivy svého jednání, slyší pod sebou vřavu dohadů a kombinací, podezření a urážek tak malicherných, nicotných a skutečnosti hrozně vzdálených, že roste svou odvahou před sebou samým, že má nejkrásnější pocit povznesení. Stojí nějak výše a dýchá ve zdravějším a silnějším vzduchu. A dole věčně smlouvající, ohleduplní, prohnání a zbabělí lámou si hlavu nad jeho bláznovstvím.

V RATIBORU PÍŠE PRAŽSKÝ DOPISOVATEL p. Pachmayer, že básník Machar, vraceje cenu Akademii, ukvapil se prý svým příkrým prohlášením, poněvadž — *Akademie hledá cestu k nápravě* a zvláště předseda p. Hlávka snaží se velmi úsilně o smír s novými směry. Pan Pachmayer dovídá se, že Akademie bude prý se snažiti postaviti se na nejmodernější stanovisko a neuzavíratí se mladým, od nichž čeká, aby sami se jí nevzdalovali a nemařili snahu o obrození. Konečně pan Pachmayer slibuje, že přinese vbrzku autentické zprávy o poměrech v Akademii a o nových směrech, jimiž tato instituce hodlá se brátí. — Tolik — p. Pachmayer, firma velmi nespolehlivá. Ale ovšem. Když se reformují Švanda a Humory, proč by se nemohla reformovat Akademie? Když budou „mladí“ uznalí, nasype se jim trochu semence a reforma bude „fertig“ snadno a rychle. Jsme však jisti také tím, že ti „mladí“, kteří sednou pánům na lep, jsou lidé stejné mravní i literární hodnoty jako „staří“. Čtvrtá třída Akademie musela by se nejprve řádně vymést, vysmejčit, provětrat a dezinfikovat — a pak... Ale což pořádný kumštýř vůbec tam někdy vkročí?

ČASOPISY, HLAVNĚ UČITELSKÝMI, probíhá časem diskuse o tělesném trestu ve škole. Dva tábory, pro a proti, nemohou se dohodnouti. A to bezpochyby proto, že odpůrcové jsou příliš teoretičtí a zastanci tělesného trestu (aspoň částečného) příliš praktičtí. Teoretické argumenty zastanců tělesného trestu nemohou býti ovšem hlubšího rázu. Všeobecně projevuje se u nich snaha odůvodniti dočasně něco, co tuší, že je všeobecně nesprávné. Jsou hodně neupřímní, protože nevědí, jak překlenouti propast mezi teorií a praxí. Ale každá taková neupřímnost zakaluje otázku, je překážkou řešení. Pro moderního a pokrokového člověka musí zůstatí jasnou pravda, že *tělesný trest dětí, ať ve škole, ať v rodině, je nesmyslem*, větší nebo menší krutostí, zlem nebo aspoň nesprávností. Ani zvířata nejsou vychovávána tělesným trestem; člověk užívá tělesného trestu u zvířat jen, když je chce drezovat. A stejně i u lidí. Nechceme, lépe řečeno nedovedeme a nemůžeme děti vychovávat, a proto je drezujeme. Tím neříkám: tělesný trest musí býti odstraněn z našich škol a rodin. Nemůže být odstraněn, protože nedovedeme — až na řídké výjimky — vychovávat, jsme nervózními, k jiným věcem odvrácenými, spěchajícími a všemi možnými způsoby zaměstnanými lidmi, rodiči a učiteli, kteří musí býti co nejdříve poslechnuti, kteří nemají času hledati důvody toho neb onoho dětského jednání, kteří mají nervy napjaté a při každé sebemenší příležitosti praskající. Jsme lidmi, kterým by se vůbec děti neměly dávatí do ruky, kterých by děti neměly ani viděti, aby naše hrůzné, vrásčité a věčně nespokojené obličejí jich neotravovaly. Co tedy dělat? *Být upřímnými především*. Nedělat z nouze ctnost. Neříkat, že tělesný trest je nutný, když je nutný jen proto, že *my* bez něho nedovedeme se obejít. Tělesný trest ve škole i v rodině je zlo, krutost, nespravedlivost,

nesmysl; ale nepomine v *našich* školách a v *našich* rodinách. Pomine však ihned, jakmile dítě bude zavčas odňato nám, lidem neschopným i jen hleděti na dítě, a dáno výhradně do rukou skutečných a svobodných pedagogů. Mladý stromek, mladou rostlinu, má-li z nich něco býti, musí dostati do ruky zahradník, — jen mladý člověk, dítě, smí růsti v rukou kohokoli, kdo si usmyslí je zploditi. A pak v rukou učitelů, kteří mají jich ve třídě několik desítek a o jichž pedagogických schopnostech ví se často jen to, že udělali učitelskou zkoušku.

KLERIKÁLNÍ MIZERNOST nezapře se ani v nejnepatrnější věci. Hlas (číslo 15) cituje naši odpověď prof. Judovi, ale tak, že vynechává bez označení celý pasus, čímž dostává naše odsouzení Judova útoku na nás (pro Nerudu) zcela jiný smysl, jako by se týkalo celého Čtenáře a Čtenář byl tou „hyperjezuitskou machinací“.

HORLIVOST NAŠICH FEMINISTEK byla nedávno trochu zchlazena. Vyvolily si pro představení v brněnském Národním divadle ve prospěch Dívčí akademie Fuldovu Novelu d'Andrea. Je to špatná hra, je to hra s hrdinkou mravně velmi pochybnou a nakonec to nejlepší — je to hra s tendencí protiemancipační. Nějaká špatná čtenářka dala se lapiti trochou neupřímného emancipačního bombastu a hry bezpochyby nedočetla. Což jest velmi divné: dámy obyčejně podívají se nejdříve na konec knihy.

PELCLOVY ROZHLEDY přešly v majetek nakladatele Kočího čili z ruky jednoho obchodníka do ruky druhého. Pan Pelcl zůstane jejich redaktorem. Kam to až dopracoval, o tom svědčí doporučení klerikálních listů, které si Rozhledy pochvalují jako „revue velmi seriózní, která jak v otázkách náboženských, tak i politických zachovává vzácnou objektivnost“.

FRANCOUZSKÝ BÁSNÍK A ROMÁNOPISEC Joris Karl Huysmans obdržel od francouzského ministerstva vyučování výnos o svém jmenování členem Čestné legie. Je v tom trochu ironie osudu (nebo snad politiky? člověk nikdy neví), že protiklerikální vláda vyznamenává básníka, jenž se vrátil ke katolicismu.

MNOHO SE PÍŠE O „INDICKÉ“ TANEČNICI Ruth St. Denis. Je to jistě umělkyně, ale v kultu, kterým ji někteří lidé zahrnují, jest jistě i mnoho nezdravého. Slečna umí totiž povídat něco o tom, že ji nejvíce zajímá „mystický ráz“ tanců, myslí, že „všichni se skláníme k mysti-

cismu, a proto že ji také vábí“. To je prostě humbuk. Proto má mnoho pravdy Simplicissimus, který slečnu dobře karikuje a doporučuje jako protilek životné a smyslné národní tance španělské a vlašské, jež tak pěkně zachycuje někdy Reznicek.

VŠICHNI OPATRNIČTÍ LIDÉ mají dva znamenité léky proti sporům, při nichž by se mohlo jednati také o jejich kůži. *První*: Přenechte rozhodnutí výkonnému výboru! To znamená: vzdejte se své pravdy, nechte se prostě přehlasovat, anebo vložte svou pravdu do rukou lidí, kteří se již o to postarají, aby všichni vlci se nažrali a všechny kozy zůstaly celé. To však je užitečné a mravné leda v politice, ale nikdy v otázkách literárních, uměleckých, vědeckých, kulturních vůbec. Tady nesmí platit žádný areopag, nýbrž jen veřejná diskuse, dle níž si každý interest učiní svůj úsudek. Všechno jiné znamená zbabělost nebo násilí. *Druhý lék*: Vyřídte svůj spor soukromou korespondencí! To je pravidelně procedura velmi špinavá. A jakým právem účastníte se veřejného života, jakým právem mluvíte k veřejnosti, když veřejnost nesmí poznat argumenty vaše a protivníkovy? Což vydáváme časopisy pro idioty, o nichž předpokládáme, že si nedovedou učiniti samostatného úsudku? Což listy, které mají především výchovný úkol, splní ho tím, když budou své čtenáře krmiti jen výsledky tajných kompromisů? „Pokroková věc“ ještě nikdy neutrpěla polemikami na své *vnitřní* podstatě; jen modly a lži se pokácely, pravda však a pokrok šly právě proto tím rychleji a volnější cestou.

O VÝSTAVĚ ALFONSA MUCHY v Milwaukee (dekorativní kresby, studie, portréty) píše místní Sentinel: „Mucha jest bez odporu největší dekorativní umělec naší doby a jeho práce přítomně vystavené v Milwaukee jsou těmi nejlepšími, jaké kdy do Ameriky byly přivezeny. Mucha jest idealista v nejvyšším a nejoprávdovějším smyslu.“ Ubohý americký vkus; je-li ovšem nadšení milwaukeeského žurnálu pro něj směrodatným.

NOVÝ ZĚLAND DÁVÁ STÁLE socialistům starého i nového světa odvažné příklady. Časopisy z Austrálie přinášejí dlouhé zprávy o zvláště zajímavém sezení sněmovny obcí novozélandských, v němž byla diskuse o následujícím návrhu poslance Barclaye: „Sněmovna jest toho mínění, že přišla doba, kdy jest v zájmu kolonie, aby stát převzal řízení těch průmyslů, které dodávají lidu to, co jest nutné k jeho existenci.“ Poslanec Barclay upozorniv na státní železnice, na státní pošty, na státní telegrafy a na příklad rozhodující o možnosti takových všeobecnějších podniků, jež podávají americké trusty, dokazoval, že země, která chce co nejdříve zavést systém preventivního znárodnování

půdy, musí jít logicky také ještě dále. Návrh nebyl přijat, ale již sama diskuse a hlasování o něm jest něčím bezpříkladným. Je ovšem trochu daleko Nový Zéland, nicméně každý musí jasně vidět, že tyto snahy novozélandské jsou jen článkem ve hnutí všesvětovém skoro, a že je tedy směšné zavírat oči před nejbližší socialistickou budoucností, jako to činí tak rádi měšťáci různých odstínů. Nejsme přívrženci *státního* socialismu, ale to nám nevadí těšit se z pokusů, které jsou k tomu, aby pomáhaly zlomit nadvládu kapitalistickou; lidé svobodomyšlní přičiní se již, aby státní socialism hrál úlohu přechodní a upravil cestu ke kultuře na principech autonomie a federace.

NĚKDO MĚL V ČECHÁCH NEDÁVNO NÁPAD, aby se sbíraly odpadky jídel z pražských domácností a věnovaly se pp. psům. Tato rozumná zvířata, stokrát lepší někdy než celý houf kamarádů, by to konečně zasluhovala. Ale přišel člověk nepřející. Spolupracovník Národního obzoru. A ten navrhl: *Dávejme odpadky ne psům, ale chudým lidem.* K jeho cti budiž řečeno, že dodal: ovšem odpadky čisté! — Ale takovým tónem neměl bych vlastně o věci mluvit. Je to pro člověka hluboce ponížující, že také člověk vypustil z úst, ne, dokonce veřejně napsal něco tak hnusného. Jak jsme ještě kulturně nízko! Ten občan řekl to beztretně. Nikdo se nenajde, kdo by ho chytil a měsíc aspoň těmi odpadky krmil. Natáhl by bačkory bezpochyby již za týden, ale ukápla by nám jediná slzička nad ztrátou takového spolubližního?

JEŠTĚ JSOU NA SVĚTĚ UČENÍ LIDÉ a učené společnosti, které se vážně zabývají historií Adama a Evy. Někde v Americe dokazuje nějaký profesor, že Adam dostal od své družky citrón, a nikoli jablko, protože jablko jest ovocem mírného pásma a ráj byl v pásmu horkém. Bible musí být opravena! Kde je občan Sarto, aby dal požehnání panu profesorovi: takové bohulibé dílo musí být přece dovedeno ke kýženému konci!

TI, KDOŽ SE JEŠTĚ ZAJÍMAJÍ o sociálně demokratické Rudé květy, pamatují se snad, že vloni vyšlé 1. číslo nového ročníku mělo roztomilé záhlaví kreslené Maxem Švabinským. Byla to velmi delikátní dekorativní linka s jemným ženským aktem. Při druhém čísle toto záhlaví zmizelo a již se neobjevilo. Nahradila ho linka povrchně stylizovaných karafiátů. Nuže: *Švabinského záhlaví muselo pryč, protože soudruzi byli mravně pobouřeni.* To však není ani první, ani poslední případ. Opakuji: Kdyby tak mohli sociálně demokratičtí redaktoři mluvit. Aspoň Krejčí a Macek. Tu bychom nejlépe viděli, mnoho-li práva má tato strana holedbat se svou kulturní činností. Umělecká nahota například pochodila by v jejich společnosti hůř než v režimu klerikálním. *Nečistě*

viděti, to umí příslušníci červené armády snad ještě líp než armáda černá. A to není nic vedlejšího. Čistě nazíratí je základ kultury.

HLASY POKROKU PÍŠÍ: „Blížící se volby vyvolávají nové a nové listy a časopisy. Je to symptomatické. Strany a lidé, kteří dřív o lidovýchově a o pravém vzdělání venkova neměli nejmenšího zájmu, přicházejí učit a vzdělávat. O volbách a do voleb by nasadili pro lid všechno, po volbách ten jejich zájem a nadšení pro osvětu a vzdělání lidu zhasne a listy jejich většinou s nimi.“ Svatá pravda!

BRRR, MRÁZ JAKO JEHLY BODAVÝ běží mi po zádech! Morava, ta, jež byla právě novým, trochu řezavým vzduchem vzrušena z libého klímání, nespokojí se již jednotlivými projevy rozhorlení a sprostými lokálkami po časopisech. Chystá *hromadné protesty*. Jeden si objednala již Rovnost u nějakého Klubu učitelů socialistů. O něm pojednati patří ovšem do jiné rubriky. Jen na jeho úroveň upozorňuji prozatím. Ubohé děti, které jsou svěřeny takovému sociálně demokratickému učiteli, jakým musí býti pisatel tohoto „veřejného listu“. Takovému docela *obyčejnskému štváči*! Jsem přesvědčen, že inteligentní učitelé odvrátí se s hnusem od elaborátu svého kolegy, který nestyděl se pod pláštěm pokrokových myšlenek snížit se k takovému nástroji volební machinace. Jménem politiky ubíjeli sociální demokraté vždycky diskusi ve vlastních řadách; na Moravě domnívají se býti takovými pány, že chtějí hromadnými protesty a klackem ubíti i diskusi mimo svůj vojáký tábor. Hrubý klacek, to je „veřejný list“ těch nepodepsaných „učitelů socialistů“, hrubý klacek, jediná zbraň, s kterou sociální demokracie dovede manipulovati. Ten klacek prohrál však dosud sociální demokracii všechno; někteří ovšem se jí báli, klacku se báli, ale jediný příklad nebázně stačí často, aby se všichni vzmužili. Metoda sociálně demokratická přestává působit, její hromy vyvolávají veselost nebo ošklivost. Má kulturu a mravy silničních lupičů: dej mi kabát, nebo tě zabiju! Proti našim důvodům a faktům (jichž sílu v duchu uznává a jichž se bojí, jak dokazuje její zuření) dovede jen vyslat demagogy, kteří z okna nás denuncují nemyslicímu davu. To bude však také naše zásluha: že ukáže sociální demokracie veřejně svou odpornou nahotu.

JAK UŽ VĚTŠINA NOVIN OZNÁMILA, zemřel na jihu redaktor J. J. Drobný na — plicní neduh. Zabilo ho špatné novinářství i tělesně, jako dříve ho zničilo duševně. Znal jsem ho před lety v Praze, kdy byl pln zdravé energie mladého člověka, nasyceného moderními snahami. Napsal tehdy pěknou úvahu o poměru studentstva k dělníkům a tíhnul k volnému socialismu. V nešťastném Prostějově stal se služebníkem

hanebného pána. Ten mu zlomil nejlepší síly mozku, zničil a zabil. Není ani první, ani poslední obětí námezdného žurnalismu, jenž za své groše chce umrtvení individuality, často i všeho lidského v člověku. A tenhle žurnalistm povstal přímým vlivem špinavé politiky, nekulturního stranického života a boje, jenž vyžaduje, aby se umlčovaly zločiny vlastního tábora a zveličovaly poklesky protivníků, jenž je takovým nepřitelem vážné kritiky a diskuse. Časová poznámka, že ano?

PERLA SOCIÁLNĚ DEMOKRATICKÉHO BOMBASTU: „Doba je veliká a těžká. Od revoluce husitské nebylo u nás okamžiku pro pokrok národa i lidu dějinně hlubšího. My mluvíme k vám! My apelujeme na vás! My voláme k vám: Připravte se k volbám!“ Z provolání sociální demokracie k říšským volbám, jež by vlastně mohlo se v tomto smyslu citovat celé. Je tohle také kulturní činnost pro lid?

SOCIÁLNĚ DEMOKRATICKÉ ČASOPISY rozhodly se jíti se svým surovým klackem na osoby. *Konstatuji to prostě*. Následovati jich nebudu a nikdo asi z naší redakce.

Stanislav K. Neumann

O ČESKÝCH LITERÁTECH NAPSAL do nového čísla Volných směrů spravedlivě rozhořčená slova p. F. X. Šalda, jenž, jak se zdá, chce dodati v novém ročníku časovým glosám a poznámkám *nový bojovný ráz*. Zde několik citátů: „Jak dnes v Čechách věci stojí, není tvora cechernějšího, méně přístupného každému lepšímu hnutí mysli a srdce, myšlence opravdu volné a svobodné, soudu opravdu spravedlivému a velikodušnému, než jest průměrný a běžný český literát... Literární řemeslníci a živnostníci sešikovali se již v tlupy, v cechy, v korporace, spolky, družiny, hospodské a kavární stoly, vykořisťují literaturu jako těžařská společenstva... Dnes přicházejí v české literatuře ke slovu kvality kupecké chytrosti a vojenské subordinace. Lépe než myšlenka poslouží ti rozhodně ohebná záda a lépe než talent dobré bezohledné lokty a vykřičený, drzý hlas; učelivá poslušnost jest lepší než básnická inventivnost; kvantita cení se výš než kvalita, a hodnotí-li se již nejvyššími měřítky, cení se píle a všechny mechanické obratnosti tisíckrát výše než vlastní tvůrčí čin a básnický a umělecký charakter... Není dnes již skoro bojovníků — jsou jen žoldnéři ve službách táborů a táborků. A všude jedna snaha: asekurace prostřednosti...“

POSLEDNÍ ČÍSLO VOLNÉ MYŠLENKY má zase jednou dva slušnější články. Jeden od dr. Th. Bartoška: Náš poměr k náboženství. Autor se domnívá, že rozpor mezi těmi, kteří považují náboženství za „roz-

padávající se relikvii“, a těmi, kdož si myslí, že „s pádem pozitivních církví nepadne ještě náboženství“, — dá se odstraniti, zmírniti dohodou na novém slově, označujícím sociologický prvek, jenž prý zbývá po odstranění všeho překonaného z pojmu náboženství. Autor odporučuje termín „souvědomí“ a odůvodňuje ho. — Tož jistě zajímavý článek, třebaže odporučuje lék příliš teoretický. — Druhý článek jest Deformace reformace p. Jiřího Mahena, temperamentní obsažný útok na český protestantism.

PO PRAZE KOLUJE POVĚST, že návštěva sekretáře Nobelovy ceny Jensena má i ten smysl, že pro příští rok má dostati Nobelovu cenu Jaroslav Vrchlický. Zač právě cenu Nobelovu?

„ČESKÝ PROLETÁŘ DLOUHO JIŽ ČEKÁ, kdy i česká inteligence opustí egyptské hrnce buržoazních snů svých (? co to je?) a podá mu ruku k sociálnímu i politickému osvobození našeho národa.“ Tak píše nepodepsaný inteligent socialista v Rovnosti (číslo 29). Čekají-li sociální demokraté *skutečně* na to, aby česká inteligence přiklonila se v sociálním zápasu dnešní doby k té straně, na které je tolik práva a pravdy, k proletariátu, tož mohou konstatovat, že v posledních letech (a nikoli jejich přičiněním) stal se v tom ohledu pokrok značný a že by byl býval dvojnásobným, nebýti hrubého egoismu sociální demokracie. Rozumějí-li však tím „podáním ruky“ nekritické stanovisko ke své straně, uznání jí jako jediné představitelky socialismu, čekají-li, že inteligence zapomene všech svých ideálů svobody a mravního vývoje a zavře oči před sociálně demokratickým terorem, tož se nedočkají vůbec. Naopak, přinutí inteligenci, aby se srazila v jeden šik proti straně hrubého násilí.

POZOR V ČÍSLE 25 OZNAMUJE, že nakladatelství J. Otty chystá se k novému záslužnému podniku, Slavische Roman-Bibliothek. To je ovšem trochu veliký omyl. Tato knihovna vychází již dávno a vyšla v ní celá řada překladů z češtiny i z jiných jazyků slovanských.

STÁVÁ SE TEĎ VELMI ČASTO: napíšete kritiku věcnou a doloženou a dostanete odpověď: nějaký hodně sprostý a hodně pitomý epigram hodějí po vás. To je *zneužívání literární satiry*, znehodnocování uměleckého žánru. Pan F. X. Šalda píše o tom několik dobrých slov v novém čísle Volných směrů, ač ovšem nemůže si odpustit své zcela osobní zaujetí uplatnit přitom na škodu dobrého útoku. (Proti Dykovi nebo Holému například.) Také je marno brániti satiru proti básníkům, kteří jí použijí časem k aktu osobní msty. To bylo vždy a bude, najdeme to ve všech literaturách, „dopustili se“ toho největší géniové. Konečně,

tenhle způsob msty je konec konců nejušlechtlejší a nejméně nebezpečný pro napadeného. Ovšem, jen tehdy, mstí-li se básník, poznáváme-li umělce i v projevu příliš lidském. Pan Šalda ve svých kritikách octl se dosti často v téže situaci, a my mu to rádi odpouštěli, vidouce *umělce*, který se mstí. Jinak je jisto, že taková satira není vrchol žánru, že stojí níže než „krásný a vysoký básnický žánr“, jež píše „duše trpící malostí doby“.

OLOMOUCKÝ POZOR DÁVÁ NÁM CELE ZA PRAVDU v polemice o *kulturní snahy sociální demokracie*. „Kde sociální demokraté pracují pro kulturu, pracují pro to, aby za to měli odměnou úspěch pro stranu... Názor, že prosté vyznávání sociálně demokratických tezí jest znakem kulturní činnosti, jest chybný... Nejohnivější vyznavači sociálně demokratických požadavků mohou být přece ve smyslu kulturním naprostými barbary. A nutno doznat, že v tom opět vyniká, bohužel smutně, především moravská sociální demokracie. Jen uvažte, že z Brna rozesílají se do českého lidu Rašple a Červánky v mnoha tisících exemplářích! Rašple je naprostý bezcenný škvár. A přece to má být literatura a přece obrázky mohly by být uměleckými karikaturami! Obsah Rašple jest literárně naprosto bezcenný, takzvané básně jsou psány bez náležitého zřetele k požadavkům rýmu a rytmu a nádenicky vysoukávány. V tom ohledu vynikají verše redaktora Jana Filipinského, poslance na moravském sněmu. Jeho značkou jest vykřičník. A ještě hroznější to jest s obrázky. Jsou to hrozně odporné křiklavé strakatiny, nejenže neumělecké, ale naprosto zkažených kontur, namazané. Tím se tříbí krasocit 100 000 sociálních demokratů. Oč výše stojí různé pouťové barvotisky! A jako charakteristické nutno uvést, že tyto obrázky za drahé peníze dává redakce zhotovovat až v Berlíně. Čmáraniny vyrábí jakýsi Kaskeline, velkovýrobce takových malířských oplzlostí!... A o nic lepším škvárem jsou Červánky, ploché myšlenkově a vyšeptalé, chudé a kostrbaté formou. A konečně dalo by se mnoho vykládat též o Rovnosti, o jejích fejetonech a zábavných přílohách...“ Jsme žádostivi, řeknou-li sociálně demokratické časopisy o těchto řádcích, že je to — anarchistická práce.

O ÚROVNI P. VELEBY, autora Bahna, svědčí také těchto několik řádků z Moravské orlice: „V Moravském kraji jsem se ničeho posud nedočel, ale jistě budu odmítnut. Pan Sigma je příliš suverénní básník apostrof hrdých a vášnivých. Nemůže uznat než sobě podobného, anarchistického a ‚zdravě erotického‘ umění. Velice by mne mrzelo, kdybych se zklamal.“ Ujišťuji nového zneuznaného génia českého, že jsem velmi šťasten, že jsem jeho dramatu neviděl a o něm psati nemusel. Lituji přitom však jen p. Merhauta. Což opravdu chce hráti úlohu patrona všech literárních nedochůdčat?

PROTI PLAKÁTŮM VYSTUPUJE kantonální rada ve Sv. Havle ve Švýcarsku; v celém kantoně mají býti reklamní tabule buď zdaněny, nebo odstraněny. Přáli bychom si, aby příklad švýcarský byl následován i u nás; nešetrnost, se kterou se dryáčnické, obrovské, řvoucí reklamy lepí a přibíjejí v Praze i na místa historicky nejvýznamnější, i umělecky důležitá, nalézají věru sobě rovné jen v bezohledné výdělkářské surovosti Američanů. — To píše Národní obzor, časopis bezohledně atd. p. Kočího. Je to sice ošklivé, lepí-li se plakáty na historicky nebo umělecky významná místa, ale kvůli tomu chtějí nějaký zákaz plakátů vůbec je výmysl slabomyslnosti, která ovšem ve Švýcarsku má teď kurs a velmi volné pole. Myslím, že je to barbarství, chtějí naše ulice šedé, špinavé, nudné připravit o těch několik oáz pestrého života, jímž jsou tabule pro plakáty.

V NOVÉ POLITICE, která teď změnila název v Den, navrhuje kdosi, aby se na Kamenném mostě, kde jsou ještě od zřízení mostu r. 1890 dvě místa pro osoby prázdná, postavila socha mistra Jana Husi. Byla by to vcelku dobrá demonstrace, kdyžtě Husův řádný pomník má již v Praze své místo a svého umělce, ale odvahy k ní nebudou asi pražští tatíci míti.

RADIKÁLNÍ ČÁST sociálně demokratické organizace italské snaží se pomocí svého listu Avanti způsobiti hnutí proti branné povinnosti a službě vojenské. Tedy rozhodnou *akci protimilitaristickou*. I žádá, aby nováčkové netáhli sami svoje čísla, nýbrž aby žádali o zařazení do vojska tlakem vyšší moci. Většina sociálně demokratické strany italské však vystupuje proti této agitaci, poukazujíc na porážku, kterou sociálním demokratům německým při volbách přivodil jejich odpor proti branné moci německé říše. I tady tedy rozhoduje politika v neprospěch nejkulturnější snahy.

NA SCHODIŠTI RAKOUSKÉHO PARLAMENTU jsou sochy řeckých bohů. Byly bez fíkových listů. A to, jak známo, je nebezpečné klerikálům. Takové nahotiny vzbuzují v nich necudné chtíce, takže jejich noci nebývají dosti klidné. Když se řádně nevyspí, nemohou ve dne řádně pracovat na vinici Páně, což zejména u klerikálních poslanců má jistě neblahé konce. Proto poslanec Einspinner a soudruzi podali loňského roku interpelaci namířenou proti nezakryté nahotě pohanských bohů. Bylo jim vyhověno a sochy dostaly plechové fíkové listy. — To ovšem není první případ, kdy vláda podlehla klerikálnímu vlivu a na sochách svých budov provedla podobné operace. Podobné doplnění soch Suchardových na Františkově nádraží jest jistě ještě v čerstvé paměti. Pokrokové žurnály věnují tomu posměšné lokálky — a klerikálové pra-

cují dál nehlučně, ale s úspěchem. Pokroková veřejnost nemá času vzchopit se k nějakému odporu — zdá se, že pro samou velkou politiku.

NAKLADATELSTVÍ B. KOČÍHO zahájilo vydávání Románové knihovny Národního obzoru Annou Kareninou od Tolstoj. Vyjde v dílech po 80 hal. ve známé ohybné úpravě laciných edicí p. Kočího. V dalších svazcích slibují se autoři, kteří — jdou dobře na odbyt. To je jediné měřítko tohoto nakladatele. A tak vedle Dostojevského, Tolstoj, Björnsona, Čechova, Turgeněva, Zoly atd. setkáme se, neudeří-li hrom do celého podniku, také — s Prévostem, Marlittovou, Ohnetem, Herlošem, Hackländerem. V prospektu mimo jiné se také píše: „Původně chtěli jsme svazky této knihovny opatřit na obálce barevným obrázkem po způsobu našich levných svazků dobrodružných románů Julia Verna. Radili jsme se však o tomto svém úmyslu s vážnými, na slovo vzatými kritiky, kteří nám úmysl tento rozmluvili, pokládajíce to jaksi za nesrovnatelné s vysokou literární a uměleckou hodnotou vybraných románů světového jména. Uznali jsme námitky ty za správné a obrázky na obálku svazků nedáváme.“ Rozkošné pokrytectví, což? Ostatně p. Kočí má dokonce pravdu: vždyť nedovede obálky opatřovat slušnou titulní kresbou, nýbrž jen „barevnými obrázky“, které táhnou. Také bylo by zajímavé vědět, které romány takové Marlittky třeba považuje za věci s vysokou literární a uměleckou hodnotou!

MEZI POZOREM A VENKOVEM odehrává se malá vojna o p. F. X. Šaldu. Šalda napsal do nového čísla Volných směrů vehementní, až příliš vehementní útok na Jar. Hilberta. Podstatné je v něm zcela oprávněné. Pan Hilbert v posledních letech má fixní ideu o nějakém svém napoleonském povolání a dopouští se prostě směšností, protože jeho ambice nejsou v žádném poměru s jeho tvůrčí silou. Pana Hilberta zastal se ve Venkovu smutně známý již Jean Rowalski ufnukaným protestem, v němž je dokonce leccos perfidního. Například již tato věta: „Naši literáti všude a vždy bojovali pro Mánes a jeho podniky — a v listě tohoto Mánesa odplácí pan Šalda literátům přátelství to hanebnou mincí. Nutno již jednou veřejně konstatovati, že právě naši nejlepší mladí autoři ve Volných směrech jsou panem Šaldou snižováni a ubíjeni.“ Správně na to odpověděl Pozor, že „žádost, aby spolek Mánes za služby, které mu prokázali Šaldou kriticky ztrhaní literáti, zakázal svému redaktoru a hlavnímu mluvčímu volnost projevu, jest úžasně nízká žádost, prostě surová z hlediska lidské i literární etiky“.

Je nutno opravdu s rozhodným důrazem ohraditi se proti tomu, aby kriticky (ať již jakkoliv ostře) napadení lidé bránili se veřejnými nebo skrytými (což se děje nejčastěji a pro co my v Moravském kraji

máme řadu dokumentů) útoky na pozice kritiků. To je špinavá taktika v každém případě, ať již ji provozuje zneužitý spisovatel, nebo ztřeštěná redaktorka, nebo univerzitní profesor.

DLE ZPRÁV DENNÍCH LISTŮ — jež v takových případech ovšem znají zpravidla jen tendenční zprávy policejní, jimž věřme vždy raději opak — byli zatčeni v Berlíně tři anarchisté a přitom zabaveno patnáct tisíc exemplářů slavné a ve všech skoro jazycích vyšlé brožury Příručka vojínova, obsahu protimilitaristického. Brožura byla prý tištěna v Holandsku, měla na obálce pruského orla a poznámku „Nákladem pruského ministerstva války“. Vtip byl by dobrý, jen je-li pravdivý.

VE STÁTNÍ TRESTNICI NA BORECH zemřel jednadvacetiletý, bývalý kovář, později národně sociální žurnalista Josef Šídlo. Zesnulý odsouzen byl dne 17. května 1906 zdejším trestním senátem pro zločin urážky císaře a zločin pobuřování a rušení veřejného pokoje a řádu, spáchaný na schůzích ve Stupně a Nymburce, do těžkého žaláře v trvání 10 měsíců. Na odvolání státního zástupce zvýšen mu byl trest ten na 15 měsíců do těžkého žaláře, k jehož odpykání dodán byl do borské trestnice, kde včera dotrpěl. V „kulturním“ státě!

STRÁŽNICKÝ P. DR. KOUTECKÝ, autor bezcenného dramatu, našel pro své docela drzé zasláno útočiště v Moravské orlici. Je to zvláštní, kterak tento časopis roztahuje ochranná křídla soustrastně nad literárními nulami a propadlými autory. Ale hlavně smutné je, že list, v němž sedí pan Josef Merhaut, otvírá své sloupce lidem, kteří, jako strážnický advokát, nejsou jen směšní ve své nijak neoprávněné ješitnosti, nýbrž zasluhují několik řádných literárních pohlavků za svou drzost, s níž opovazují se neodvislé kritice vytykáti nepravdivost, nedůstojnost, nepoctivost jen proto, že nedovedli nic pořádného napsati. Jsou to na Moravě smutné literární poměry, když lecjaký provinciální advokát smí se rozkřiknout na kritiku, na lidi s kulturou, a najde časopis, jenž mu to uveřejní pod egidou „předního moravského literáta“. Když se p. dr. Kouteckému osobně nepodařilo dostati kritiky na stranu svého pochybného talentu, prská nyní po nich a dovolává se ubohého publika, jež si napolo sám sehnal a jež ovšem propadlo s ním. Moravská orlice pomáhá mu prskat. Ví, proč asi. Sedí v ní lidé, kteří mohli by teprve tehdy něco znamenat, kdyby kritika a kritičnost vůbec zmizela.

OŠKLIVO JE ČLOVĚKU NĚKDY z českých literátů. „Ježto národní strana svobodomyšlná svým postupem při volební reformě, dále nově upraveným svým programem politickým i hospodářským, jakož i obno-

veným svým vnitřním ústrojím poskytuje záruky...“, přihlašují se k „veřejné práci do řad této strany“ mezi jinými také: Jaromír Borecký, Jiří Guth, Alois Jirásek, Jaroslav Kvapil, K. B. Mádl, Frant. Táborský, Otakar Theer! Ošklivo je někdy člověku z duševní ubohosti a — štrébrotství v české literatuře!

SVOBODNÁ AMERIKA SE TUŽÍ. Kráčí pomalu v čele *proti* „nemravnému“ *umění*. Nedávno odpravili v Novém Yorku Wildovu Salome jako „nemravný“ kus a v Omaze dokonce nazvali „necudnými“ díla starých mistrů jako Rubensá a van Dycka. Z Omahy se sděluje: Staří mistři obdrželi onehdy políček od omažského soudce, který prohlásil reprodukce pověstných obrazů Rubensových, van Dyckových a jiných za „nemravné“, a obchodník, jenž je měl na skladě, byl pokutován a kromě toho dána mu výstraha, aby se vícekrát něčeho podobného nedopustil. Reprodukce pak byly šmahem zkonfiskovány. J. Greenberg, místní obchodník s různými drobnostkami, vyložil za oknem svým několik poštovních lístků s reprodukcemi obrazů v barvách tištěnými. Policejní seržant, jehož ctnostné oko obrázky ty urazily, zatkl obchodníka, sebral lístky a dopravil vše na policejní stanici. Zde pak vznesl na zatčeného žalobu pro prodávání „necudných věcí“. Policejní soudce Grawford Greenberga pokutoval a poštovní lístky zkonfiskoval. Později shledáno bylo, že poštovní lístek, jenž nejvíce byl odsuzován, byl kopií Rubensova obrazu Soud Parisův, jehož originál nalézá se v drážďanské umělecké galerii. Jiným obrázkem byla kopie van Dyckova obrazu Diana a zlatý déšť Jupiterův, Maří Magdaléna od A. van der Werffa nalézala se rovněž v zabaveném svazku, právě tak jako kopie děl jiných mistrů.

FRANCISCO FERRER Y GUARDIA, zakladatel volné a moderní školy ve Španělsku, jest ještě s jinými nevinnými vězňem pro domnělé účastenství na atentátu anarchisty Matea Morrala. Celý kulturní svět protestuje proti tomu. L'Assiette au beurre vydala zvláštní číslo tomuto novému zločinu španělské vlády věnované; přinášíme z něho tyto čtyři drobné ukázky zároveň jako protest proti moderní španělské inkvizici.

V ČASE ČÍSLO 59 POVZDECHL SI p. prof. Vodák v literárním referátu takto: „Když se tak díváte stále kolem sebe, na spoustu všelijakých zjevů, obyčejně deprimujících a zřídka povzbuzujících, — není vám smutno, děsně smutno, že se cosi lepšího tvoří do budoucna a že nikde nejste si bezpečni, co a jak?“ Pan prof. Vodák je vážný a poctivý muž, třebaže jeho literární sympatie a antipatie bývají často velmi málo podepřeny a oprávněny, takže deseti řádky dovede odbýti nebo prostě ignorovati knihu nejvýznamnější a na dvou hustých sloupcích rozpo-

vídati se o literárním braku. Ale jistá jeho serióznost je bezesporná. Proto považujeme citovaná slova za velmi zajímavý dokument a p. profesor se nám jím opravdu zavděčil. Je to skutečný výkřik de profundis, jsou to slova charakterizující výborně veškeru poctivou pokrokovou buržoazii, zmatek její srdcí, její nesnáze a bloudění o zdánlivém soudobém chaosu myšlenkovém. Je dosti poctivá, aby nezavírala oči před zločiny kapitalistického pořádku, je příliš buržoazií, aby mohla pojmout pevný ideál socialistický a pracovat k němu po přímých i nepřímých cestách. Pozorujme jen pokrokové lidi, kterak tápají. Jedni zdají se jižjiž přesvědčeni, že vývin soudobé společnosti směřuje k socialistickému útvaru, vydají knihu Mengerovu a za několik měsíců, hop hop, jsou v mladočeské straně, ve straně měšťácké par excellence. Jiní navazují se dnes na reformaci a na české bratry a zítra smlouvají se s nejhoršími politiky. Nebo hlásají zásadu: „napřed světový názor a pak práce“, a mění své názory v každém čtvrtletí. Nebo poskytují veřejnosti ten tristní obraz, že jako reprezentanti české kultury v cizině běhají doma za mandáty jako Ahasveři. Jiní konečně ve své bezradnosti hledají všechnu spásu v parlamentární politice, sjednocují za každou cenu nejrozumnější živly, aby o několik poslanců obohatili „stranu“ bezradných. Mnoho, velmi mnoho má pravdy p. dr. Kalandra tam, kde čte levity pokrokovým lidem. Nejsou si opravdu nikdy bezpečnými, *co a jak?* A budou věčně přistipkařiti — a nejen v politice —, budou sami pouhým přistipkem, dokud nebudou chtít rozpoznati v dnešním šeru socialistickou budoucnost, jež přece rysuje se v mlhách již tak jasně.

ČESKÉ OBECENSTVO musí býti výjimečně nepřátelské věcem smutným a truchlivým. Nejen Národní divadlo vrací autorům neveselé hry, vymlouvajíc se na obecenstvo, také nakladatelé nejsou nakloněni smutným knihám. Pan Vilímek vrátil překladateli krásný román Žeromského, protože je prý příliš pochmurný pro české obecenstvo.

KNIHY DOBRÝCH AUTORŮ nastoupily již třetí ročník. Vše, co vykonaly bez reklamy, s aristokratickým klidem, nedá se dosti doceniti. V stagnaci Vzdělávací bibliotéky a v kupeckém chvatu nakladatelů po „laciném čtení“ podávají celou knihovnu, z které je člověku líto jedné, jediné knihy postrádati. Vyšel první svazek Waltera Patera Imaginárních portrétů. Ve sbírce Čeští autoři vyšla Dramatická sonáta Jaroslava Marie. Dvě prvá dramata trilogie byla hrána v Národním divadle v Praze (Johana Radimská) a v cyklu Máje na Smíchově (Irrlacherové). Obě sbírky vydává pí Kamila Neumannova v Olšanech (Praha-Olšany 45).

PAN ŠALDA ZCELA SPRÁVNĚ charakterizuje p. F. S. Procházku, fenomenálního autora fenomenálnějších epigramů Semenec. Pan Procházka chtěl asi jako protějšek k Hradčanským písničkám zbásnit písničky z Podskalí. Nebo si tento obor ponechal ještě na později. Zajímavý jsou přitom výlevy mravokárce naší „literární Albánie“ p. Hladíka. Můžeme klidně opakovat, co řekl o elitě Zvonu p. Šalda. Snese mezi sebou člověka, z něhož kapou nadávky a sprostoty jako z tuláka nepřijemný hmyz? Půjdu pání na p. Šaldu také po cestičkách za humny?

V NEDĚLI VYŠLO PRVÉ ČÍSLO deníku národně sociálního České slovo. Obsahově je chudý, v prvním čísle působí trapně a smutně interview Vrchlického; dál — obvyklé šlágry a fráze venkovských národně dělnických týdeníků.

V PRAŽSKÉM NÁRODNÍM DIVADLE vystoupila v Bernsteinově hře oklikou paní Susanne Després. Růžena Svobodová komentuje hru její řadou poznámek ve včerejším Času. Národní divadlo dalo nám již několik nádherných večerů, které byly pro naše dramatické umělce, jak herce, tak spisovatele, sladkou předzvěstí jako první květy jara. Umění, které vrhá dlouhé majákové reflexy do všedního života. Připomínáme Čechova, hry Moskevských, premiéry Ibsenových her.

A proti tomu je den po dni odhalována klika *několika* pražských klepařských oficín, pátrajících po skandálech. Padá tím hezká trocha *bývalých* veličin, polobohů, kteří dál již jistě nedojdou za hranice tuctového hereckého naturalismu. Musíme se zmíniti například o paní Laudové. Hrála ve vídeňském Pokroku. Představení chtěl navštívit bývalý předseda ministerstva Körber. Vymínil si, že nesmí však býti hráno ve prospěch *národních účelů*. Na jeho podmínku se přistoupilo. Připojit několik slov poznámkou je zbytečno, fakta mluví! Vzpomeňte, co spřízněné „umělecké“ kruhy vyvedly pro národní dělníky při štvanicích proti sociálním demokratům. Prostá, poctivá charakternost schází těm lidem — natož *charakternost umělce!!!*

NÁRODNÍ RADA VYDALA PROVOLÁNÍ ku všem spolkům a veřejně působícím osobám, aby rozhodně vystoupily *proti nešvarům při odvodech*. Je to záslužný čin, je však smutno, že mládež sama je tak málo uvědomělá a potřebuje podobných napomenutí. Musí pochopiti, oč jde: že ji čeká smutná a trapná služba, *že mnohý pohřbívá krásná tři léta mladosti*. Toto vědomí nechť doprovází mládež k odvodům; se stoupajícími břemeny militarismu ať roste její sebevědomí a stírá každou známku barbarismu. *I při této příležitosti může svým chováním manifestovati svou pokrokovost.*

ÚSTŘEDNÍ MATICE ŠKOLSKÁ vydala sérii pohlednic velikonočních, deset tisíc kusů bylo jich rozebráno v několika dnech. Tento podnik jakožto *domácí a pro národní účely* zasluhuje všestranné podpory. Byli bychom však rádi viděli něco lepšího, než může podati p. Šimůnek.

UMĚLECKÁ VÝSTAVA MORAVSKÝCH UMĚLCŮ V HODONÍNĚ skuteční se zcela určitě v květnu t. r. *Přípravné práce jsou v plném proudu*, účast všech umělců jest zajištěna, takže výstava bude důležitým kulturním projevem našeho národního života na Moravě. Že výstava se pořádá v Hodoníně, má své vážné příčiny, o kterých není třeba se šířiti tomu, kdo poměry na jižní Moravě zná a komu není lhostejný osud našich soukmenovců na druhém břehu Moravy. Jsme přesvědčeni, že výstava bude mít úspěch nejen umělecký, nýbrž i kulturně národnostní.

PŘÍPRAVNÉ PRÁCE k výstavě výtvarných umělců moravských v Hodoníně pokročily na schůzi, která se konala 23. t. m. v Hodoníně a již vedle místního komitétu zúčastnili se umělci: Jaroněk, Kalvoda, Köhler, Úprka, Blažek a Skopalík. Stanoveno bylo především, že výstava má se konati od 5. května do 2. června. Dále, že výstavy se zúčastní výtvarní umělci na Moravě rodilí, vedle toho však mají býti pozváni k účasti také moravští umělci národnosti německé jako hosté. Výstavy zúčastní se: Zvěřina, Mucha, Švabinský, J. Úprka, Kalvoda, Köhler, Fr. Úprka, Jaroněk, Štursa, Lolek, Vorlová, Gardavská, Blažek, Skopalík a jiní. Výstava pořádána bude v Besedním domě. Místnosti ty budou účelně upraveny dle návrhů architektů Blažka a Skopalíka a očekává se, že Občanská záložna jako majitelka Besedního domu vyhoví ochotně pořadatelstvu výstavy, co se týče úpravy místností, aby vyhovovaly v ohledu uměleckém i reprezentačním co nejlépe. Výstavní plakát proveden bude společnou prací Úprky a Köhlera. — Jsme jen zvědaví, *jak výstavní výbor zachová se ke grupě uhersko-slovenských malířů*. Bez nich byla by tato výstava neúplná, a nemá smyslu heslo „jen výtvarníci na Moravě rodilí“ provádět příliš důsledně.

VÝTVARNÍCI VYSTAVUJÍCÍ V HODONÍNĚ byli prý rozdělení na dvě skupiny. Pp. Švabinský, Úprka a Kalvoda v jedné, jež bude vystavovat na verandě, jediné snesitelně osvětlené, druzí budou vystavovat ve tmě. Je mezi nimi i p. Köhler, kterému to ovšem jen prospěje, ale což druzí?

PLAKÁT NA HODONÍNSKOU VÝSTAVU již se objevil. Je to velmi ubohá práce v barvě, v ornamentu i v kresbě. Úprka k ní dodal bezpochyby jen skicu dívky.

V MORAVSKÉ ORLICI VYKLÁDÁ KDOSI dlouze a široce, že polemiky o hodonínskou výstavu výtvarnickou byly zbytečné a vznikly z nedorozumění. Představovali prý jsme si každý něco jiného, kdežto pořadatelé již určili, že to má být *jen* výstava umělců na Moravě rodilých. To však není pravda: nebylo zde nedorozumění. Naopak: počítali jsme s tím, co pořadatelé chtěli, a *to* právě jsme odsuzovali. Právě podmínka, již pořadatelé stanovili, je předmětem sporu, a my ji odsuzujeme jako kritérium neumělecké, umělců nedůstojné, jako kritérium kupecké, kritérium žárlivých obchodníků. Umělecká výstava má mít *jen* jediný hlavní účel: obohatit uměleckou kulturu, pozdvihnouti úroveň nazírání na umění. Ale ohled ke křesťnému listu je něčím, co je výsměchem účelu uměleckému.

OBDENÍK ANARCHISTICKÝCH SOCIALISTŮ Nová Omladina přeměnila od 1. března jméno, nyní nese název Komuna. Čtrnáctideník Práce, který se pomalu vykrystalizoval v časopis velmi vážný, do něhož přispívalo několik vynikajících spisovatelů, byl ohrožen neplatícími abonenty a nevšímavostí žurnalistiky, poněvadž šel pečlivě a neústupně svou cestou. Dle posledních zpráv nezanikne.

MILIARDÁŘ AMERICKÝ JOHN D. ROCKEFELLER věnoval 32 000 000 na školství americké. Celková suma jeho darů obnáší 30 238 000 dolarů (451 190 000 K) a spravování její svěřeno zvláštní komisi. Z miliónů vydřených na pracujícím lidu vrací se část na kulturní jich povznesení, aby v nové generaci nestali se zase povolným nástrojem kapitalistického vykořisťování.

PROTI UDĚLENÍ TURKOVY NADACE podán byl protest. Že prý jeden ze spisů podaných byl zčásti plagiátem. Městská rada pražská zamítla většinou hlasů tento protest, poněvadž jediné příslušné porotě náleží právo rozhodovat o kvalifikaci předložených děl. Zajímavým by bylo zvědět, který a čím spis je plagiátem? Nemohl by pan protestující vystoupiti veřejně? Věc by věru za to stála.

V PONDĚLÍ ŽÁDALI POLŠTÍ POSLUCHAČI university lvovské své ruské kolegy, aby opustili posluchárny. Když tito trvali na svých právech, byli násilím vynášeni na ulici za řevu a zpěvu „bratrů“ Poláků. Nad slunce jasný doklad stanczikovské nekulturnosti polského dorostu. Tam, kde znamenají většinu, utiskují bezohledně, tam, kde jsou v menšině, dovolávají se plačtivě pomoci druhých. — Rektor lvovské university prof. dr. Grzycieski svolal schůzi senátu, na které usneseno bylo sistovati všechny přednášky na neurčitou dobu. Měl

zastavit na tak dlouho, pokud by se mládež nenaučila snášenlivosti. To by ale trvalo hodně dlouho!

K. M. ČAPEK NEDOSTAL druhou cenu z Turkovy nadace za hnusné vypravování Kašpar Lén uveřejněné kdysi ve Zlaté Praze.

PAN B. KOČF, umělecký nakladatel v Praze, dává odběratelům Národního obzoru náдавкem *korunu a haldu pitomostí*. Citujeme. „Následek: hluboká nespokojenost se životem, otrávení duší v myriádách, rostoucí nálada anarchistická, *anarchism slabochů, sobců a parazitů, kterým se nepovedlo...*“ A některým se to nepovedlo ani s anarchismem, vidíte, pane Hezký. Nebo odhalení, z něhož bude mít katolický Čech radost: „Studený malíř byl Brožík a ta studenost čiší ze všeho, co ve své zralosti vytvořil. Nebýval vždy studený.“ A pyramidální objev „básníka vyhledávaného hlavně ženami“. „Do těchto tichých oblastí severního pólu učiní snad někdy sl. Grégrová žhavý výpad i se svojí Salome a lze se těšiti právem, že opět jednou uvidíme čistý umělecký výkon, kde nebudou rozhodovati kočičí rytmy z moulin rouges, nýbrž Wilde sám s nevybitými tepnami úlisné krve a magickými přísuvity měsíce, který neosvětluje scénu, nýbrž hlas, duši, oči i kůži.“

JAK SE DOVÍDÁME, byl protest proti udělení Turkovy nadace podán p. Gustavem Toužilem. Tento tvrdí, že Kronbauerova kniha, předložená porotě, je zčásti plagiátem některých jeho fejetonů před patnácti lety uveřejňovaných v Národní politice.

PÁDNÁ A VESKRZE SPRÁVNÁ SLOVA promluvil v Čase prof. Vodák k posledním aférám s Turkovou nadací. Cituji: „Kronbauer a Brodský sypou knihu za knihu, jednu horší druhé, jednu opovážlivější druhé a hledejte, co se v naší osvícenější a inteligentnější publicistice a kritice děje proti nim, aby byli umlčeni, aby musili utichnout! Nic nebo skoro nic. Ve schůzi obecních starších mohl být dokonce citován referát Národních listů jako důkaz výtečnosti Kronbauerovy! Ano, tak, býlí se nechává růst, a proto roste. Býlí se přímo zalévá, aby rostlo ještě bujněji. Není u nás dost lidí, kteří by si byli vědomi, že také tím vykonají platnou práci, když soustavně a s vynaložením všech prostředků potírají špatnou literaturu, a že jest to jejich povinností. Buď se nechce číst, nebo se nechce bojovat a význam toho boje se podceňuje; nechápe se, co zla působí se netečnou vlažností, nevšímavostí nebo docela nevhodnou vlídností. Přestávají se vůbec se vzezřením jakési vyšší moudrosti rozeznávat rozdíly v literárních hodnotách a nechává se všechno stejně platit. Věru, rozdělení nadace Turkovy by mělo být vážným

mementem, že potřebujeme ostré a pilné literární kritiky, která nepomine jediného nebezpečného škváru, aby ho neukázala v jeho prázdnotě, škodnosti a troufalosti.“ — Kdyby se jen také p. prof. Vodák vždycky řídil tímto ostrým heslem. Pro Horkého nebo Hilara má celé husté sloupce, pro Šrámka nebo Zolu sotva několik řádek.

SEBRANÉ SPISY JAROSLAVA VRCHLICKÉHO budou prý šedesátým svazkem zastaveny, protože nejdou dosti na odbyt. Nedivíme se, dva svazky výboru z toho všeho potištěného papíru postačí jistě každému čtenáři poezie.

SMUTNÝM ÚKAZEM VCELKU JE, že reformovat náš život musí — c. k. okresní hejtmané. Byla v tomto listě již zmínka o tom, že okresní hejtmanství semilské vystoupilo proti anonymním udavačům. Vyhláška zní: „V poslední době rozmohlo se v našem okrese anonymní udavačství tak, že není možno nevěnovat této okolnosti pozornost. Podobná zbraň zajisté i v případech, ve kterých má být upozorněno na trestní činy, působí zaslouženým dojmem ošklivosti, tím více zasluhuje pak odsouzení, když se jedná o denuncování vymyšlených věcí ze msty. Poněvadž bylo nabyto zkušeností, že právě případy posledního druhu se stále množí a že podobnými udáními působí se pouze nepříjemnosti nevinným lidem a úřady uvádějí se v omyl, oznamujeme, že nepodepsaná nebo falešně podepsaná udání nebudou napříště předmětem úředního jednání.“ — Jiný projev pochází od dr. B. Pecky, c. k. okresního hejtmana v Nové Pace. Uveřejnil v úředním listě tento výnos: „Při zkoušení textu divadelních her, sólových výstupů, kupletů apod., jež sem k schválení poslední dobou byly předloženy, shledalo okresní hejtmanství, že mnohé spolky, zejména i takové, jež ve svém štítu nesou název ‚vzdělávací‘, libují si ve volbě kusů bezcenných a i takových, které místo zušlechťování a vzdělávání přispívají k zesurování mysli posluchačstva. Jest povinností slušnějších a inteligentnějších vrstev v obcích, zejména mladších, správců knihoven, učitelstva atd., aby si zjednali a uplatnili vliv při volbě divadelních her a programů různých zábav, aby konečně literární bejlí z jeviště bylo vyloučeno a nahrazeno kusy, jež mysl zušlechťují a vzdělávají. Okresní hejtmanství nepřipustí bezcenné literární plody k provozování a bude pořadatele v každém jednotlivém případě volati k zodpovědnosti. Žádám pány starosty a správy škol, aby zástupce spolků zábavy podobné pořádajících na to upozornili a vlivem svým k nápravě spolupůsobili.“ — Jsme jistě pro to, aby zasahování vládních lidí do našeho života bylo pokud možno nejmenší, ale uvedené výnosy nutno nazvat zcela správnými a potřebnými. Zůstávají ovšem smutným vysvědčením pro náš lid.

DOKUMENT. Uveřejňuji tuto překlad dopisu anarchisty a spolupracovníka Simplicissimu Ericha Mühsama, jenž byl zaslán Hardenově Zukunft a otištěn v čísle 19. Považuji ho za dobrý dokument jednak pro sociálně demokratickou taktiku, jednak pro politické poměry v Německu vůbec. Ukazuje také, jak nenáviděna je „strana Simplicissimu“ všemi, kdož mají zlé svědomí a bojí se jejích bezohledných a spravedlivých bičů. Nedá se přece o Simplicissimu říci, že podporoval německou koloniální politiku, třebaže v posledních událostech správně odsoudil dobrodružné spojenectví sociální demokracie s centrem.

V POSLEDNÍ DOBĚ MNOŽÍ SE oprávněné nářky na poroty při literárních a uměleckých soutěžích. Kámen úrazu je v tom, že poroty tyto skládají se kompromisně a rozhodují také kompromisně. Čas (číslo 73) ukazuje na výsledek soutěže na plakát jubilejní výstavy komorního obvodu pražského v r. 1908. V jury byli Hynais, Švabinský, Ženíšek. Odměněny byly mizerné práce architekta Jeřábka, Livory, Válka, Bondové, Reisnera (známého velkovýrobce!) a Podhajské. Práce Brunnerovy, Kyselovy, Obrovského, Županského, jichž pouhá jména znamenají svědomitou práci a originelní pojetí a myšlenkový obsah, byly odmrštěny.

VELIKOU NEVĚDOMOST nebo žurnalistickou neslušnost projevil v čísle 31 klerikální Našinec. Cituje Hardenův úsudek o sociální demokracii z Zukunft a nazývá Hardena „socialistickým předákem“!

OBČAN SARTO Z VATIKÁNU obrátil se ve zvláštní notě na veškeré státy, aby zakročily u italské vlády na ochranu „papežské stolice“ proti vlašské protiklerikální satíře a karikatuře. Dosvědčuje tím jen, jak malomocnou jest již instituce kdysi nad světem a jeho pány neomezeně vládnoucí. Pan papež má hlavně spadeno na časopis L'Asino, z něhož ukázky karikatur přináší také naše Šibeničky.

DIVNÉ NÁZORY MAJÍ LIDÉ ještě o používání trestních zákonů. Dalo by se očekávat, že dnes již pomalu kdekdokdo ví, že trestání zločinů, přečinů a přestupků žalářem a vězením je celkem málo humánním aktem sociální msty, a nikoli sociální sebeochrany nebo dokonce spravedlnosti. V době, kdy ohromné procento zločinů je přímým důsledkem sociálních poměrů, kdy o většině zločinců a nezbedů dá se říci, že v harmoničtějších poměrech byli by zcela jinými, ne-li dokonce velmi užitečnými lidmi, mohl by již převládat názor, že společnost potřebuje spíše preventivní ochrany než trestů žalářem. Také přesvědčení, že žalář zpravidla nic a nikoho nenapraví, naopak velmi často dokonale

lidi kazí a na cestu notorického zločinctví vede, mohlo by už býti všeobecněji rozšířeno. Ale kdež! Lidé více než soudci sami jsou ochotni rozdílet tresty a všechno šmahem žalářovat. Dokonce i lidé sociálně demokratičtí. Stalo se kdesi, že porota osvobodila matku, která utrápila nevlastní dítě. Matka odnesla si za to pouze vyšetřovací vazbu (jež je ostatně mnohem trpčí a horší než samo vězení trestu) a napomenutí soudu. V Rovnosti (číslo 62) čteme při zmínce o těchto porotcích: „Byli to lidé?“ Nu, byli to bezpochyby lidé, a dobří lidé. K jednomu zlu nepřidali zla další. Sociální demokraté mají velmi, velmi socialistické cítění.

DUCH ČASU SE POSMÍVÁ, že v pokrokové „straně“ je *tolik frakcí, co členů*. Kéž by to bylo pravda! Hnutí, jež má býti opravdu pokrokové, nemůže si nic lepšího přát. Jen tehdy, bude-li složeno z individualit, jež se nedají umlčeti, může znamenat něco pro českou kulturu a nejen pro parlamentární politiku, pro niž sociální demokracie skočila by, či vlastně již skočila do vody — všedního politikaření. Sociálním demokratům imponuje, jak se zdá, jen a jen *církev*.

SMÍCHOVSKÉ DIVADLO OZNÁMILO, že nebude přijímati původních dramát. Cítilo se napadeným hloupými útoky p. Horkého a Fučíka. Je pravda, málokteré divadlo dovede něco tak zkazit jako smíchovské, ale zdá se, že p. Koldínský našel záminku, aby nemusel časem uvést na repertoár slušnější věci a mohl pracovati fieglerovskými svinstvy na národa roli dědičné.

NOVÉ VINOHRADSKÉ DIVADLO bude vedle činohry pěstovat *malou operu* a operetu. Co je to „malá opera“, bůh milý sám ví. Je prý v Praze krom Národního sedm činoherních divadel — a nestojí ani jedno za nic. Na činohru budeme zas klidně čekat dál.

PRVNÍ VĚTŠÍ AFÉRU mají již Humoristické listy. Opovážily se uveřejnit nějaké opilé sokoly od p. Štroffa — ovšem mizerně — kreslené a teď stíhají nakladatelství Vilímkovo protesty. Ohradila se Česká obec sokolská, ohražují se vlastenecké časopisy. Nakladatelství bude si nyní musiti pospíšet se satisfakcí a redakce dá si jistě dobrý pozor, aby se již nikdy nedotkla vlasteneckého davu a bravu, jenž ve své omezenosti je zralý leda jen pro stoku nějakých Šípů, ale nikoli pro časopis satirický, třeba tak krotký a vlastenecky nabubřelý, jako jsou Humory. Po této zkušenosti klesnou Humory ovšem ještě hlouběji.

NA VYŠEHRADSKÉM HŘBITOVĚ zkomolen byl pomník od sochaře Kafky. Fialoví hodnostáři vyšehradské kapitoly byli ve své sodomské perverznosti dráždění mrtvou labutí, obrácenou naznak a ukazující břicho. Labuť byla tedy z pomníku odstraněna. Národní obzor se táže, „budou-li čeští umělci souhlasiti s tím, aby se hudlala umělecká díla“? Nu, čeští umělci jsou lidé, kteří se nedají ničím na světě vyrušit z klidu. Měli už několikrát příležitost vážně se ohradit proti klerikálním útokům na umělecká díla, neučinili toho dosud nikdy pořádně. Nechtějí se dáti vyrušovat z klidu, zejména výtvarníci. V tomto ohledu jsou lidé z „jednotvárné jednoty“ stejní jako lidé z Mánesa. Všichni dohromady malují průměrné obrazy, jedni hůře, druhí lépe; kdyby se tedy aspoň ozvali někdy na obranu nejpodstatnějšího svého zájmu!

V LITERÁRNÍCH I VĚDECKÝCH KRUIZÍCH vyvolala rozruch Hornefferova kritická kniha, která nese název: Nietzscheova poslední tvorba. V ní vznáší spisovatel britkým a přesvědčujícím způsobem *obžaloby na sestru filosofa Foersterovou-Nietzschovou*. Dáma tato má v rukou valnou část rukopisů svého bratra, ale třídí je, vydává a urovnává diletantsky a urážlivě. Horneffer obšírně vypisuje, co a kde Foersterová o své újmě pozměnila, zpřeházela anebo odhodila, a všude usvědčuje *nejenom* slovy, ale přesnými nevyvratitelnými daty. — Věc byla již dávno známa. Ženy jsou, jak se zdá, samy největšími odpůrci své emancipace. Chápou se šmahem všeho a pravidelně hudlaří.

SPISOVATEL BOHDAN KAMINSKÝ přestal psát do Národních listů fejetony, jež se tak velice líbily (!). Redakce hleděla udržeti spisovatele, jenž však setrval na rozhodnutí svém následkem pokoutního anonymního dopisu, kterým se cítil uražen jako spisovatel.

O PŘEHLED MODERNÍ POLITICKÉ KARIKATURY pokusila se svého času p. Pelantova Revue revuí. Nesetkala se však s dostatečným porozuměním, snad i vinou toho, že reprodukce byly příliš malé a ne vždy podařené. Časopis Šibeničky obnovil nyní tento pokus. Pod názvem Z politické kroniky přináší skoro v každém čísle výbor ze soudobé politické karikatury, a sice v ukázkách poměrně velikých, a přihlíží k tomu, aby jednotlivé karikatury měly cenu uměleckou a byly dobře reprodukovatelné. Vynikající místo zaujímá v tomto přehledu, jak přirozeno, karikatura protiřímská a protipapežská. Dosud uveřejněny byly ukázky z politické karikatury francouzské, německé, ruské, vlašské, bulharské a holandské. V 10. čísle Šibeniček jsou takové ukázky nejméně čtyři — v čísle 11, jež vyjde ihned po svátcích, bude jich dokonce sedm — takže v ročníku bude přes sto ukázek, skutečný tedy přehled a výbor z mezinárodní karikatury politické.

ČASOPISY MORAVSKÉ KONSTATUJÍ „zvláštní kulturní vkus“ sociální demokracie české v Brně, která zvolila si pro svůj první večer v Národním divadle — operetu, a ještě k tomu Netopýra, s parádní rolí, jež byla oblíbena — pí Zieglerovou na divadle smíchovském.

PAN KOČÍ DĚLÁ SI REKLAMU při každé sebevhodnější příležitosti. „Naše nakladatelství,“ píše v Národním obzoru, „chtějíc částečně napravit přehmaty, jež učinil slavný sbor obecních starších královského hlavního města Prahy při posledním rozdělení cen Turkových, přirrhlo z čistého výnosu našeho listu po 250 korunách paní Heleně Malířové a panu Jiřímu Karáskovi ze Lvovic za díla jejich zadaná do konkursu o ceny Turkovy.“ Při dobrých stycích, jež mají naši spisovatelé s tímto vykořisťovatelem literatury, zastrčí ovšem pí Malířová a pán ze Lvovic klidně do svých aristokratických kapes vykramované peníze.

BŘEZNOVÉ ČÍSLO VOLNÝCH SMĚRŮ je cele věnováno Paulu Cézannovi. Obsahuje sedmnáct reprodukcí obrazů Cézannových a jednu Denisova Holdu Cézannovi. V textu studie J. Meier-Gräfa a počátek drobných překladů z D. S. Merežkovského. V kronice jest pěkný doprovod k číslům věnovaným impresionistům; dobré odbytí nevkusných a mlhavých fejetonů pí Vikové-Kunětické, uveřejňovaných v časopise Den, nezajímavá polemika Šalda—Hilbert a famózní „oprava notářská“ od Jeana Rowalského, který se jí kvalifikuje ještě líp než svými literárními ubohostmi ve Venkově.

„CÍRKEVNÍ ORGANIZACE (ovšem zdemokratizovaná) by nebyla sama o sobě nic špatného, ale špatné je to, čemu slouží,“ tak čteme černé na bílém v ukrutně duchaplné polemice Červánků (číslo 13). Nu, tak tedy; jen počkat! Však ono to vyleze z pánů pomalu, po kousíčkách všechno, nejen v praxi, kde máme již doslovně pravdu, ale i v teorii.

PROCES TAŤÁNY LEONTĚVOVÉ ve švýcarském Thunu vzbudil pozornost celého evropského tisku. Sympatie všech slušných lidí byly na straně hrdinky, která zakusila nejen poměry ruské, z nichž jediným východiskem je stupňovaná revoluce, ale i poměry „svobodného“ Švýcarska, jedné z nejpokrytečtějších zemí, byvši vyšetřujícím soudcem několikrát vysvléknuta a ztýrána. Taťána chovala se důstojně, ač jí bylo vyslechnouti i všelijaká moudrá dobrozdání ubohých psychiatrů, kteří si zpravidla nevědí rady s lidmi nadšenými pro dobrou věc. Byla odsouzena k čtyřletému žaláři, může však býti spokojena s propagačním významem svého činu.

BYLO BY DOBRĚ, kdyby naši čtenáři pochopili, že jsme v první řadě listem *volné diskuse*, pokud a jak toho ovšem dovolují moravské poměry. Je to trapné, a někdy i komické, když jest nám pozorovati, že za články jednotlivých našich redaktorů nebo externích spolupracovníků (pravidelně podepsané nebo průhlednou šifrou opatřené, pokud nepocházejí z pera hlavního redaktora) činí se zodpovědnou celá redakce nebo dokonce i — pokroková strana a činí se z toho nejfantastičtější i nejpitomějši důsledky. Máme tuším na Moravě ten obtížný a nevděčný — ale jistě záviděníhodný — úkol *hýbatí myšlenkami a otázkami* v rámci časopisu. To neobejde se ovšem bez počátečního a dočasného chaosu, z něhož sice nemají se zroditi hvězdy, ale aspoň snesitelnější kulturní život u nás. Myšlenkového víru, srážek idejí, vřavy hesel, bitevních melodií a rozvinutých praporů potřebujeme na Moravě. Ovšem, nejen pro dobu volební! Doba, kdy kvas je u konce, přijde vždy, ale čím později, tím lépe. Doba kvasu je nejkrásnějším mládím generace, mládím, jež dovede něco riskovat, nevyhýbá se odvážné hře a pro dobrou věc nasadí vše. Generace vykvašená leží líně, její ideje nabývají nahnílé chuti, její pozitivní (to říká náramně vážně) politika je nejhorší kramářství a arivism, prospěchářství má zase jednou zlatý věk. Bahno, jež páchne až k nám z českého království, mělo by nám býti výstrahou, abychom nespíchali s vykvašením života v moravském markrabství... Naši čtenáři mohou býti klidni, setkají-li se v našem listě s názory liberálními vedle socialistických, s náboženskými vedle protináboženských, se starými vedle nových. Vydáváme tento časopis jistě pro lidi s inteligencí: tož jejich intelligence může jen získati tím, když se kuje z různých stran, a nikoli jedním domněle neomylným směrem. A těm různým pravověrným příslušníkům církví a církvíček neškodí jistě také, voláme-li na ně: škatule, škatule, hýbejte se! Snad by bez nás shnili nadobro!

NÁRODNÍ DIVADLO BRNĚNSKÉ má prapodivný zvyk. Hrají se tu opery *doktora* Antonína Dvořáka, dramata *doktora* Jaroslava Vrchlického, vystupuje pohostinsku Jindřich Mošna, *rytíř řádu* Františka Josefa. Zapáchá to manýrou c. k. dvorních dodavatelů.

V MĚSTĚ LOMNICI NA TIŠŇOVSKU má obecná škola razítko: *křesťansko-katolická škola* a zápisy ohlašují se jen z kazatelny.

PAN F. S. ŘEHOŘ ve článku o nové lyrice Ant. Sovy v Pokrokové revue číslo 6 domnívá se, že Sovovy balady nejlépe by byl ilustroval — Luděk Marold. *Sova a Marold!* Podivný věru chaos vkusu.

V STŘEDEČNÍ HLÍDCE ČASU píše kdosi o osudu Kupkova alba: „Třeba zaznamenat pro trvalou paměť: na krásný výbor listů Kupkových, jež značným nákladem několika tisíc podnikl čáslavský nakladatel Jindřich Levý, nalezlo se v Čechách sotva padesát odběratelů. Nakladatel v pravém slova smyslu obětoval na dílo své úspory a v těchto dnech byl donucen prodat celý náklad pražské firmě (Kočí), která pokusí se rozšířit album do českého lidu za sníženou cenu pěti korun. Není jistý zdar ani této operace — v zemi, kde ročně oslavuje se husitism a kde za poslance kandidují jezovité, v této zemi polovičatosti a protiklerikálních klerikálů sotva může zapustit kořeny umění Kupkovo. Osud tohoto alba čáslavského arci vidoucí lidi nepřekvapuje. Už dřív v těchto přílohách Času pokusil jsem se vyložit, proč Čechy nemohou být zemí Kupkovou, jako nebyly zemí Holárkovou, a nerad bych slova svá opakoval. Nezmění se jimi pranic. Pouze upozorním na album. Je pěkné, dobře vybrané; zle jen, že nenašel se u nás nikdo, kdo by tyto listy po česku doprovodil textem, takže bylo nutno za úvodní slovo dát jim několik (ostatně bystře pověděných) vět německého novináře žijícího v Paříži, Karla Eugena Schmidta. Je i v tom nějaký symptom? Na titulním listě vykreslil se Kupka sám: černý, vousy zarostlý jezdec na vraníku, an jede proti strašidelným obludám, kostlivcům s ohnivýma očima, zděšeným jeho mečem a neohroženým útokem, — po zkušenostech v Čechách smutná ironie!“ — Tyto povzdechy Času jsou jen částečně oprávněny. Mnoho viny padá asi na nešikovného venkovského nakladatele i vydavatele. Pro Kupkovo album měl býti získán nakladatel pražský, pak mohly býti i reprodukce lepší (neboť přes tvrzení Času nevynikají nikterak), a mohl býti získán také český text. Píše-li se v Čase, že „nenašel se u nás nikdo, kdo by tyto listy po česku doprovodil textem“, je to jistě nesprávné. Věta by měla pouze zníti, že p. nakladatel nenašel atd. Nejsme jistě ani v Čechách, ani na Moravě „zemí Kupkovou“: ale v jiném smyslu, než píše Čas. U nás by Kupku utloukli, uplivali, znechutili svou omezeností nebo aspoň znemožňovali ho umlčováním i nejpokrokovější lidé. A česká žurnalistika šla by přitom v čele — i s Časem možná, jakmile by se opovážil překročiti meze „slušného tónu“ a průměrného antiklerikálního rozumu.

VÝROČNÍ VÝSTAVA V RUDOLFINU jest letos zreformována. Povídá to již katalog. Loni bylo 983, letos jen 278 čísel a z těch celé sto připadá na grafiku. Uspořádání vyhovuje také lépe moderním požadavkům. Češi nepřináší mnoho dobrého, vyjímaje Štursu, cizinci jsou nejlépe zastoupeni v grafice. Jsou tu Jean Veber, Léandre, Toulouse-Lautrec, Fautin Latonz, Helen, Raffaelli, Paul Signac a čtyřicet leptů Ropsových.

BYLO NA ÚČET NAŠEHO ČASOPISU a jeho redaktorů spácháno v poslední době tolik perfidií a ničemností, že by nás nemělo již pranic překvapit. Takové nehorázné lži, fantastická podezřívání a nízká utrhačství, jež čteme denně zejména v tisku sociálně demokratickém, dovedly nás připravit na všechno. Ale přece jen musíme tu postavit na pranýř mizernost, již nespáchal snad nějaký vztekly červený pinčl, polechtaný na nejchoulostivějším místě, ale známé kramářství pod pokrokovým pláštěm provozující orgán pp. Knechtů — olomoucký Pozor. Napsali jsme v jednom z posledních čísel, že chceme být časopisem volné diskuse, pokud toho moravské poměry dovolují. Že tedy najdou naši čtenáři — a jen ve svůj prospěch — u nás názory liberální vedle socialistických, náboženské vedle protináboženských. Pozor z toho nedovedl vyvoditi jiného důsledku, než že budeme přinášet i články *klerikální*. Kdyby se takováhle hnusná finta dala vůbec bráti vážně, byl by dle této logiky klerikálem Masaryk, protože je také člověk náboženský, a klerikálním časopisem takový Čas nebo Přehled, jež velmi často mají články náboženské. Ale, jak jsem pravil, je to jen a jen — mizernost.

V OLOMOUCKÉ SNAZE (ČÍSLO 13) jest fejton Moravské umění — bohužel anonymní. Redakce slušnějších listů neměly by v podobných případech, kdy se jedná o útoky tak nehorázné, dovolovati anonymitu. Člověk pak neví, komu má poslat svou navštívenku se slovy: „Pane, napsal jste pitomost.“ — Neznámý občan rozčiluje se ve svém fejtonu, „že Národní dům v hanáckém Jeruzalémě, v srdci Moravy (— génia poznáváme již dle jeho slovníku! —), bude do posledního hřebíku navržen i proveden umělci z Čech“. Moravské umění (— pozor! p. t. publikum, nová specialita pro gurmány! —) „bylo v Praze přímo odkopáváno“ a teď chudák dostává od architekta Kotěry „nový políček“. A teď si přečtěte laskavě ještě tyto citáty, abyste věděli, s kým (raději bych napsal s čím) máte tu čest... Pan anonym píše: „Nemáme rozhodně žádný předsudek proti p. Preislerovi a ceníme si vysoko jeho práce, ale myslíme, že by si Haná mohla dopřát *svoje vlastní umění*, že by to bylo dost *moderně* vypadlo i s pracemi našich umělců. Páni v Praze, i v Mánesu, prostě přehlížíjí, že dnešní moravské umění není *antikvární*, uměle konstruuující zašlé prvky naší národní kultury, nýbrž že tkví a roste ze skutečné, dosud hluboko zakořeněné tradice, která si v něm hledá výrazu“. Podtrhl jsem perličky. Teď už se čtenář nebude divit, že pisatel zahoroval si přitom pro, pro... Ale, slyšme jeho vlastní slova: „Umělec, od něhož zná Prostějov vysoce rázovité, umělecké a přitom zcela *naše*, moravské výzdoby na zámku v Prostějově, který svými pracemi po celé Moravě je znám, *Jano Köhler*, který přizpůsobí svůj ornament k budově tak, jak to dnes málokdo dovede, dostal v Praze odpověď, že mu bude moci býti svěřeno provedení cizích návrhů!“ — Tedy o p. Köhlera se jedná, o diletantism nejhoršího

druhu, jenž znešvařuje veřejné budovy! Máme s p. anonymem ještě dále mluvit, odpovídat mu na perfidie, jež adresuje umělcům v Měnesu?

NĚKTERÉ „NÁRODNĚ SOCIÁLNÍ“ ČASOPISY tisknou o sociálních demokratech takové věci, že buď člověk musí považovat pisatele za nepřítelů, nebo hádati na tajný komplot mezi oběma rivalizujícíma partajema: takovými lokálkami národní dělníci jen usnadňují sociálním demokratům boj. Nedávno byla, tuším v Českém slovu, tato noticka: „Jsou pro loupež. Některým listům oznamuje se z Litně: Znamý soudruh Modráček konal volební schůzi v hostinci U nádraží v Litni, ve které se přímo překonával famózními výklady. Mezi jiným požadoval, aby prý napříště loupež nebyla trestána, ježto prý to překáží vývoji myšlenky sociálně demokratické. Nu, děkujeme pěkně: soudruzi učiní ještě článkem své víry, že náleží loupež k právům člověka. Překvapiti by nás to u nich nemohlo.“ To je prostě nehorázná pitomost.

NÁRODNÍ OBZOR OZNAMUJE, že po pohřbu pí Hany Kvapilové, která, jak známo, byla spálena v Saské Kamenici, přihlásilo se na dvě stě pražských obyvatelů ke spolku pro spalování mrtvol. To je potěšitelné. Národní obzor doprovází to zbytečně nechutnou poznámkou: „Musila se dáti spáliti dáma, umělkyně, aby pokrokoví muži pochopili krásu a význam pohřbívání ohněm, musí býti zatopena města, aby lidstvo naučilo se stavěti hráze. „Každá ta myšlenka rozkvete, když těla lidská ji mrví“ — jak napsal kdysi Machar dělníkům k prvnímu máji.“

V OLOMOUCKÉ SNAZE ČÍSLO 15 ve fejetonu zcela správně se píše, že „je prostě nesmyslné separovati nějaké zvláštní, umění moravské“, — v „kulturních drobnostech“ téhož čísla dostávám bití od anonyma, kterému jsem nedávno toto separování vytkl. Tedy v této věci odpověděl mu kdosi za mě. V jiné věci zdá se že p. anonym nerozlišuje zcela práci uměleckou od práce folkloristické. Zásluhy Sušilovy a Bartošovy o moravský folklór neučinily z těchto dvou mužů moravské umělce, zásluhy Úprkovi a Jurkovičovi o tutéž věc nemohou nic přibrati ani ubrati jejich uměleckému významu, nečiní z nich umělce moravské. Že Úprka maluje často lidové kroje, proto nekotví ještě v lidové kultuře; že Jurkovič aplikuje pro sebe někdy lidové prvky, proto netvoří ještě nějaké speciální moravské nebo slovácké umění. Stavba Národního domu, o nějž se jedná, byla jednou svěřena Kotěrovi, a nikoli Jurkovičovi; což p. anonym nepřišel na to, že se bezpochyby ke stylu Kotěrovu hodí velmi málo i Úprka, i Jurkovič, i lidové

věci, že z páření různorodých živlů vzchází panchart? Máme prý následovat Anglii v originelní výzdobě svých bytů, máme prý k tomu tolik svých lidových věcí! Vím, že Anglie má řadu umělců architektů, řadu uměleckých individualit v architektuře, jež pro svou osobu miluji. Sbírají-li Angličané lidový materiál a zdobí-li si jím své příbytky, nevím; je to však možné. Ale v každém případě je to dvojitá věc: buď si dáme postavit dům dle návrhu umělce, anebo dáme si přenést či okopírovat lidovou chalupu. To je věcí gusta. Národní dům nemůže dobře existovat v lidové chalupě, to p. anonym snad připouští; byl tedy vybrán p. Kotěra jako jeho architekt; proč, nevím. Byl-li však jednou p. Kotěra zvolen, musí si vybrati spolupracovníky, kteří se k němu hodí, toť vše. Ostatně moravským umělcům může to jen prospěti. — Pan anonym vytýká také mně anonymitu. Lituji, že nevím, kdo je u nás redaktorem této rubriky. V každém čísle to opakovat nebudeme. O p. Köhlerovi nemohu s ním mluvit; téměř věcem nerozumím vůbec.

KLERIKÁLNÍ DRUŽSTVO VLAST v Praze žádalo za odstranění nahých soch ze slavobrán. Tentokráte prý se tomu obecní tatíci pražští upřímně zasmáli.

SELSKÉ LISTY PŘINÁŠEJÍ v dopise z Prahy tuto zprávu: „Nový ředitel divadla Vinohradského, spisovatel Fr. Ad. Šubert (bývalý ředitel Národního divadla) zřekl se čestného členství v Společnosti národopisného muzea československého. Noviny krátce to zaznamenaly hned po návštěvě panovníkově v muzeu. Šubert, jemuž patří přední zásluha o uspořádání národopisné výstavy pražské, nebyl pozván do muzea při příjezdu panovníkově. Dle všeho dostalo se takto Šubertovi vděku od našich lidí jako nejednou našim předním pracovníkům — jest to zvláštní zjev v české společnosti.“ — K tomu dodáváme my: Jest ještě zvláštnějším zjevem v české společnosti, že i seriózní lidé derou se o věci, jež by mohli ponechat... však víte komu.

NÁRODNÍ LISTY OZNÁMILY pod titulem Hana Kvapilová: „Hned v den úmrtí naší veliké umělkyně dramatické pojali citelé jejího umění myšlenku zachytiti — pokud to vůbec možno — pro budoucnost obraz a podstatu její činnosti v knize, obsažné a vystižné, která bude jak čestným památníkem zesnulé, tak cenným dokumentem pro časy příští. Pro publikaci tu — v jejíž uspořádání uvázali se pp. Alois Jirásek, K. B. Mádl a K. Mašek — získáno bylo až dosud přes dvacet spolupracovníků, spisovatelů dramatických, kritiků, umělců výtvarných, dramatických aj., jichž články osobnost nesmrtelné umělkyně bude všestranně osvětlena, takže výslednicí bude dokonalý portrét

její. Podrobný program obsahu bude s veřejností sdělen v nejbližších dnech, kdy také bude vydáno pozvání k subskripci. Toto jest nutné vzhledem k nádheře, věnované úpravě knihy, do které zařaděny budou portréty Hany Kvapilové dle originálů uměleckých, jakož i veliké množství fotografií, reprodukováných světlotiskem. Úprava knihy bude péčí umělců výtvarných svérázným celkem slohovým.“ Podivné jest jen, proč pro publikaci o umělkyni tak eminentně moderní nebyli vybráni za redaktory lidé *schopnější*, například Šalda, Krejčí, Vodák. Či vybral si je p. Jar. Kvapil?

ČAS PÍŠE: Na voličské schůzi u Glaubiců doporučoval pan *docent* dr. Funk Úřednické besedě kandidaturu páně Kaftanovu. Řeč zahájil takto: „Pánové, právě sem vběhla kočka; kočka je šťastný zvíře, je to tedy dobré znamení: Náš Kaftan bude zvolen!“ (Potlesk.) Netřeba glosovat.

VÝSTAVA VOJTĚCHA PREISSIGA v pražském Topičově salóně jest již otevřena pod jménem Výstava grafických prací a kreseb. Pan Preissig, kterého možno nazvat průkopníkem grafiky v Čechách, má i za hranicemi dobré jméno. Bylo by dobré, kdyby jeho snahy setkaly se s větším než dosud porozuměním jak u obecnstva, tak i u výtvarných umělců. Pro povznesení umělecké úrovně v Čechách, pro uměleckou výchovu a probouzení vkusu i zájmu pro umění výtvarné jest grafika mnohem důležitější než velká olejová plátna, jež objeví se jednou dvakrát a zapadnou často navždy v soukromé sbírce.

„ODEBÍREJTE ČASOPIS KLADIVO, který má za účel hájiti zájmy lidu slezského, zejména lidu pracujícího, proti vyděračství a snahám převratným!“ volají inzeráty. Časopis bude vycházet v Opavě, v Popské ulici. Bezpochyby také nějaký povedený popsý podnik!

DLE ZPRÁVY POZORA zamýšlí p. Jos. Merhaut vzdáti se činnosti v provozovacím odboru družstva brněnského Národního divadla a ředitel A. F. Frýda dal prý družstvu výpověď. Tomu se nedivíme. Pan Dýma prý si na jeho činnost „posvítí“; nám se zdá, že posvíceno mělo by býti předem na jiné osoby a věci.

ZNÁMÝ PIANISTA PADEREWSKI odpověděl v Zeitu na článek Björnsonův Polský útisk, vyšlý v Le Courier europeén. Poláci prý se nepletli do sporu Norů se Švédy a Björnson měl se přidržeti téže taktiky při vnitřních rozmíškách Poláků s Rusíny. Poláci prý byli vždy

snášenliví k jiným národnostem a nechtějí být Rusínům v cestě. Přejí si jen zachovati si staré a bohaté dědictví kulturní, jež mají ve východní Haliči, v Litvě a v Bělorusi. Björnson prý nešíří pravdy a měl by se jít poučit do těchto krajín na vlastní oči. — Inu, fráze!

DNES JE TOMU PADESÁT LET, co se narodil jeden z nejpoctivějších Moravanů a ideální český žurnalista p. dr. Jan Herben. Může hledět na leta své plodné činnosti s opravdovým uspokojením, třebaže byla zřídka veselá. Je to již osud těch, kteří jdou proti proudu, že musí hledat nejprřednější svou radost v práci, a nikoli v uznání a lásce svého okolí a těch, pro něž se konec konců pracuje. Pan dr. Herben může se cítit šťastným ostatně i proto, že mu nebylo a sotva kdy bude dáno stát se „oficiálním“: vzpomínka na něho zůstane vždy milou i těm, kteří všechno oficiální nenávidí. My, kteří máme v tolika otázkách názory protichůdné jeho názorům, snad právě proto posíláme mu tím upřímnější pozdrav k dnešnímu dni. Nebude pro něho snad tak docela bezvýznamný v době, kdy špinavé vlny nejmalichernějšího záští hledí zatopit právě ty, kteří v českých zemích pracovali nejlépe a nejpoctivěji.

URÁŽKOU PANÍ HANY KVAPILOVÉ byl sobotní večer, kterým hodlalo pořadatelstvo uctít památku této umělkyně. Kromě hudebních čísel zíral ze všeho hrubý, urážlivý dilentantismus. Proto bylo dobře, že obecnost zůstala po chvályhodném zvyku doma. Tolik „ctitelů“ měla v Brně Hana Kvapilová? Budeme toho pamětlivi, až se zas bude jednou mluvit o provinciálním balictví, o nařvanosti, která chce, aby se na ní našlo sto tisíc ctností, aby se těch sto tisíc ctností vytrubovalo do světa.

LETNÍ ARÉNA V BRNĚ. Výbor družstva Národního divadla se usnesl, aby byla zřízena letní aréna na staveništi budoucího divadla. Je to celkem rozumný krok, a to hned v několika směrech. Znamená to konec nynějšího salašnického systému, jenž divadlo v Brně znemožňovalo a hubilo. Ansámbl nebude vyháněn v létě na hubenou pastvu po moravském venkově. To umožní soustavně pracovat a studovat celoroční repertoár. Ředitel musí přitom osvědčit schopnost k řízení velkého divadla nutnou a nebude nucen přistípkovat. Aréna musí být laciná, musí mít nízké lidové ceny, hodně sedadel levných, neboť hlavní kmen divadelního obecnstva, jež k divadlu lne, není z bohatších, kteří chodí vlastenecky do divadla na dluh.

VÍDEŇSKÉ DĚLNICKÉ LISTY přinášejí následující zprávu: „Když po ukončení německo-francouzské války (1871) vraceli se vítězi do Berlína, vyzvala obecní správa obyvatelstvo, by ozdobilo svoje domy. „Prapory ven!“ volala obecní rada a Bebel volal k dělnictvu: „Smuteční prapory ven, vrahové a paliči se vrací!“ Že tato slova budou v r. 1907 příčinou sedmidenního žaláře jednoho dělníka, by si byl nikdo nepomyslel. Stalo se to tyto dny, když se v Bochumu konala dělnická schůze. Referent poukázal na výrok Bebelův: „Paliči a vrahové jsou zde!“ a jeden dělník, který byl schůzi přítomen, zvolal: „Ano, byli a jsou ještě dnes!“ Za tato slova bylo se mu pro urážku soudem zodpovídati. A soud mu přiřknul sedm dní tuhého vězení.“ — Jaká ironie osudu! — v době, kdy starý Bebel tak pro militarism horuje.

VE VEŘEJNÉ KONZISTOŘI dne 18. dubna 1907 promluvil občan Sarto, vulgo Pius X., ku kardinálům nově jmenovaným: Že doufá, že budou římského papeže v řízení církve podporovati. Ne tak proti nepřátelům zevním, jako proti poblouzením a vzpouře v církvi samé. Pod rouškou lstivou šíří se prý bludy o vývoji dogmat, o návratu k čistému evangeliu, o emancipaci vnitřní od církve, o přizpůsobení se duchu času, o lásce bez víry. Tato skrytá hereze hlodá prý na základech víry, ba chce prý zničit křesťanství: „Neboť Písmo svaté těmto dnešním kritikům není již jistým pramenem všech pravd, které k víře patří (!), nýbrž obyčejnou knihou. Inspirace dle nich se obmezuje na dogmatické články, ovšem pojaté v jejich smyslu, a neliší se téměř od básnické inspirace Aischyla nebo Homéra. Legitimní vykladačkou Písma je prý církev, ale ovšem podrobená pravidlům takzvané kritické vědy, která se teologii vnucuje a vrhá ji do otrockých pout. Co pak se tradice týká, je prý všechno relativní a podrobeno změnám, a proto autorita svatých otců zmenšena až na nic.“ — Nato vybízí občan Sarto kardinály, aby tento koukol potírali, aby takové spisy, revue, romány „svatým“ římským kongregacím denuncovali a zavrhovali. — Tím si katolická církev už zcela jistě pomůže na nohy!

ŽENSKÁ REVUE MĚLA BY CHÁPAT, že smějeme-li se *fantastickým důsledkům*, činěným na základě toho, že za jednotlivé články v Moravském kraji uveřejněné činí se *přímo* zodpovědnými buď všichni redaktoři, nebo dokonce i pokroková „strana“, neznamená to ještě, že kdokoli z nás vymyká se z příslušné zodpovědnosti za to, co napsal, nebo „časopis“ za to, co otiskl. Právě že o této zodpovědnosti všichni víme, házíme do koše věci, za něž zodpovídati nemůžeme. A to měla učinit také Ženská revue s článkem dr. Kalandry, když nechtěla, aby jeho otištěním vrženo bylo (ostatně ani první, ani poslední) špatné světlo na ideový babylón ženského emancipačního hnutí u nás. Taková špatná (i v jádru špatná, věřte nám, slečno) věc nestojí za dlouhou

diskusi. Pozornost odvrací se zbytečně od akutnějších problémů. — Jinak nás těší, že i před fórem Ženské revue návrh dr. Kalandry propadl.

PROF. DR. ARNOŠT KRAUS zahoroval si v posledním čísle Ženské revue pro vojenskou službu: Vojáci mimo nutné umývání kasáren, vaření apod., jež je stihne zřídkka, jenom tuží tělo... Muž přijde na cvičiště, do pole, do hájů a lesů, na dlouhé svěží pochody, bude běhat, cvičit tělo, šermovat, střílet, jezdit atd. ... Už třicet generací vojáků neseznalo války, zato vojenská služba je velikou léčebnou pro muže, kteří by jinak hynuli. Na dvacet vojáků, kteří podlehnou námahám a špatnému nakládání, připadne tisíc mladých hypochondrů, kteří vojnou poznají své síly a své zdraví... — Škoda, že vojáci sami nemohou mít podobné „realistické“ názory a dávají se pomalu pronikat revolučním jedem. Pořádek a ráj byl by na světě zajištěn, kdežto takhle jen samá dezertace, samovražda a antimilitaristické rejdy.

V PAŘÍŽI ZEMŘEL PO DLOUHÉ TĚŽKÉ NEMOCI francouzský spisovatel Joris Karl Huysmans. Počátek jeho vývoje staví v naturalismu, jenž tehdy vrcholil Zolou. První jeho práce, hlavně drobnější, líčí nemilosrdně nahou brutální skutečnost. Později přichýlil se Huysmans k symbolismu, stal se obdivovatelem poezie Baudelairovy, Poeovy a Mallarméovy, z té periody pochází jeho nejslavnější román Naruby (vyšel česky pouze v 250 exemplářích nákladem Moderní revue). Moderní literatura má skrovně tak bezútešných, tragických knih, jako je tato. Líčí člověka překultivovaného, ztraceného realitě, žijícího úplně ve světě fikce. Pozvolné odumírání, pomalý skon, nezadržitelná cesta k šílenství je tu analyzována v jemné podrobnosti. Román účinkuje na čtoucího jako vzácný jed. Je příznačka, jak Oscar Wilde ho miloval. Věnoval mu v svém Obrazu Doriana Graye dlouhou vzpomínku. Po této knize uchýloval se Huysmans čím dále tím pevněji k mystice a katolicismu. Nedovedl se vrátiti k silné poezii života jako Verhaeren, jeho krajan, nevrátila ho k životu láska s poníženými, nepostavil se k zápasu mezi ubohé a chudé. V románu La Cathedrale končí v katolickém mysticismu jako jiný z jeho krajanů Georges Rodenbach. Poslední jeho práce zůstanou jako příznaky doby, román Naruby přetrvá svou neobyčejnou uměleckou silou.

V PRAZE ZEMŘEL 14. KVĚTNA spisovatel Alois Škampa. Patřil k družině Sládkova Lumíra, vydal několik knih básní a několik prozaických prací v časopisech. Plodnou a zajímavou individualitou nebyl.

NÁROD ŠPANĚLSKÝ MÁ BYČÍ ZÁPASY, český národ Kmochovu Kolínskou kapelu, která v těchto dnech oblažila také Brno. Brněnský národ tonul v nadšení a zapomněl přitom na všechny volební a jiné živelní katastrofy. Rozumný člověk nechápe, kterak banalita, bezduchost a sprostota baví a těší se oblibě. Nikdo neprohřešil se na české národní písni tak jako p. Kmoch. To je hnusné prznění, co provádí. Jedna jediná píseň, které se dotkne, nevyvázne ve zdraví, z čisté lidové melodie udělá sprostou onuci a sentimentální pomyje. A nejvíce zarmucuje, že p. Kmoch získává všude „porozumění“ mezi ožralou elitou i střizlivým lidem, který nemá a nedostává ničeho lepšího.

Z NAŘÍZENÍ UHERSKÉHO MINISTRA kultu a vyučování byl zaveden na školách den míru. K shromážděné školní mládeži promluví se o významu doby míru a osvětlí se mezinárodní mírová akce, pro niž prý jménem humanity a kultury dobývá se stále větší půda. V nařízení ministrově praví se mezi jiným: Žádosti uherského mírového spolku, aby v den zahájení první haagské konference míru věnovala se ve školách hodina myšlenky míru, bylo v zájmu mezinárodního smíru a známosti instituce mezinárodního rozhodčího soudu tím spíše vyhověno, že škola jeví se v první řadě povolána přetvářeti veřejného ducha. Nejkrásnější úlohou učitele jest poučovati dítě o tom, že jest nám býti užitečnými všeobecnosti, druhým pomáhati. Tento mravní názor je podporován náboženstvím (!), uherskou řečí (!!) a dějinami. Tyto předměty učí, že idea všeobecné lásky k bližnímu neubližuje patriotismu a pěstování válečné slávy (!) dobyté minulostí, nýbrž je zvyšuje. Nakonec poukazuje nařízení k tomu, že skoro všude již zavedeno je stálé mírové vyučování. — Inu, radikální antimilitaristická propaganda ukáže se jistě účinnější než podobné akce vlády.

P. K. (WELLNER) CITUJE v olomoucké Snaze těchto „několik vlastních slov Köhlerových, trpkých, bolestných“: „Co ti lidé proti mně mají? Teď abych šel a na nejbližším stromě se oběsil. Ale to přece mi nikdo neupře, když o umělecké stránce u mne nechtějí ničeho slyšet, že kumštu svému po technické stránce aspoň rozumím.“ Takhle odpovídají na Moravě lidé, když si někdo dovolí pochybovat o umělecké hodnotě jejich díla!

VALNÁ HROMADA DRUŽSTVA NÁRODNÍHO DIVADLA musela býti odbyta ve dvaceti minutách, poněvadž pan baron Pražák měl nějakou neodkladnou cestu. Potom se žádají oběti po širší veřejnosti, shovívavost po obecenstvu a žebrácká rezignace po ansámblu. Není divu, že slušnější lidé se akcím divadelním vyhýbají. Pánové si mohou přičítati za nehynoucí zásluhu, že s pomocí boží divadlo docela utlukou.

LEV TOLSTOJ PROMLUVLIL opět v dopise, zaslaném literárnímu historikovi prof. Eug. Reicheltovi, — *proti moderní kultuře*. Kdyby člověk neznal omezená a zaujatá hlediska stařeckého filosofa, mohl by zpočátku s ním souhlasiti. Píše nejprve zcela správně: „Když člověk pováží, jak se při nynějším rozšíření tisku utváří veřejné mínění, nediví se falešným názorům v masách zakořeněným, nýbrž spíše tomu, že vůbec tu a tam se najde ještě názor správný. To se týká zejména oceňování básnických děl. O chutných jídlech, příjemných vůních, vůbec o všech příjemných pocitech může každý po svém souditi (třebaže jsou také lidé bez čichu a slepí vůči barvám). Aby se však mohlo souditi o uměleckém díle, k tomu je potřebí smyslu pro umění a ten je velmi vzácný a velmi nerovnoměrně rozdělený. Při nynějším rozšíření tisku určuje se cena uměleckého díla úsudkem žurnalistů a čtenářů. Většinou jsou však lidé, pokud se týká chápání umění, hloupí a tupí, pročez je také veřejné mínění ve věcech uměleckých vždycky nejnesprávnější a nejhrubší.“ Ale Tolstoj nenechá nás dlouho v iluzi o nepředpojatosti svých názorů. Píše dále: „V literatuře, hudbě, malířství jsou příklady překvapujících úspěchů, ačkoliv se jedná o díla, jimž chybí jakýkoliv estetický a vůbec zdravý smysl. Nejmenuji nikoho, protože jste-li obeznámen s plody duševní nemoci, která se dnes zve uměním, můžete sám jmenovati osoby a díla. A proto nečekám, že nějak otřesu falešnou slávou Shakespeara a jiných, jichž nejmenuji, abych nikoho neurazil. Naopak čekám, že vyrostou noví stejně slavní Shakespearové, opírající se o hloupost a tupost lidí, tisku a širokého obecnstva. Očekávám dokonce, že klesání všeobecné rozumové úrovně bude stále větší nejen v umění, nýbrž i ve všech ostatních duševních oborech: i ve vědě, v politice a ve filosofii (Kanta už nikdo nezná, jen Nietzscheho). Očekávám, že dojde k všeobecnému krachu civilizace, takovému, jako byl úpadek kultury egyptské, babylónské, řecké a římské. Psychiatrům je známo, že je jistou známkou počínající nebo již vyvinuté duševní choroby, když někdo bez ladu a skladu bez přestání mluví, jen aby v nejkratší době promluvil co nejvíce slov. A je-li přitom pacient stále přesvědčen, že ví všechno líp než druzí a že může všechny přesvědčiti, jsou známky duševní choroby zjevné. Náš takzvaný civilizovaný svět je v onom nebezpečném a smutném stavu. A myslím, že je již blízek takovému bankrotu jako civilizace dřívější. Bezpečnou známkou toho je zmatení pojmů, jež mezi lidstvem vládne a jež se zračí nejen v přeceňování Shakespeara, nýbrž všude: v politice stejně jako ve vědě, filosofii a umění...“ Je to tedy vcelku neškodná, ale i nešťastná donkichotiáda doktrinářské jednostrannosti, jež ovšem nepřestává býti velikým zjevem, třebaže— duševního poblouzení.

VÝSTAVA GRAFIK A KRESEB VOJTĚCHA PREISSIGA, jež měla mimořádný úspěch, vydá se snad v režii Topičova salónu na pouť po českých zemích. Bylo by dobře, kdyby zejména krajinské spolky kul-

turní již nyní hleděly získat tuto výstavu pro svůj kraj. Bez tak větší části umělecké výchovy lidu a reforma lidového vkusu může se díti jen ve znamení grafiky.

NÁRODNĚ DĚLNICKÉ ČASOPISY OZNAMUJÍ, že 15. července t. r. počne v Českých Budějovicích vycházet „revue nejmladších“ pod názvem Květen, měsíčník o 28—32 stranách. Akcentována (!) má býti sociální literatura, a troufá si to uskutečnit — p. Jaroslav Marcha (v Babicích u Adamova).

PO PREISSIGOVI VYSTAVUJE v Topičově salóně mnichovský ilustrátor F. B. Doubek, umělec velmi pochybný.

I ZÁKONY O PRÁVU AUTORSKÉM mají vcelku jen ten účel, aby tomu, kdo má mnoho, zajistily ještě více, a tomu, kdo má málo, vzaly i to málo. A jsou někdy barbarskou — vpravdě kapitalisticky barbarskou — překážkou v cestě literární výchově a kultuře. Noviny píšou suše o tomto případě: V Kalendáři českých čtenářů na rok 1907 otiskl známý nakladatel p. B. Kočí z pozůstalosti Nerudovy deset různých básní a tři části prózy z jednotlivých děl básníka, úhrnem asi čtyři tiskové archy. Byl následkem toho žalován p. Fr. Topičem pro přečin dle § 51 zákona o právu autorském. Smlouvou s Annou Haralíkovou, bývalou hospodyní Nerudovou, přešla pozůstalost jeho v jediný a výhradný majetek Fr. Topiče. Nakladatel B. Kočí odvolával se na § 25 odst. II zákona o právu autorském, který prý připouští, že do sbírek, sloužících literárním účelům, možno zařaditi z některého díla statě, nepřesahuje-li jich rozměr více než jeden tiskový arch. On prý nevzal ze žádného svazku Nerudových děl více než jeden tiskový arch. Žalobce, zastoupený p. JUDr. J. Pospíšilem, žádal za předložení pěti zvláštních otázek znaleckému sboru pro obor literatury. Nakladatel B. Kočí s návrhem souhlasil a vyžádal si jen předložení další otázky, šesté. Znalecký sbor sestával z pp. spisovatele a profesora Vrchlického, šk. r. Jiráska, ředitele F. A. Šuberta, redaktora Brettra, knihkupce Řivnáče, dvor. rady Ulricha, dvor. rady Holzingra, prof. Sauera a dr. Adlera. Referenty byli pp. Bretter a Řivnáč. Sbor znalecký přisvědčil jednohlasně k pěti otázkám páně Topičových a šestou, kladenou firmou B. Kočí, zamítl. V zásadě uznáno, že „nelze kalendářům přiznati literární účel ve smyslu § 25 odst. II zákona o právu autorském, ježto toto ustanovení vztahuje se na díla vědecká, a i kdyby se mohl přiznati jim účel vědecký, rozsah převzatých statí v přítomném případě přesahuje míru zákonem stanovenou. Sebrané spisy Nerudovy nutno považovati za jedno umělecké dílo a z něho jako celku možno otisknouti nanejvýše jeden tiskový arch.“ — Na základě tohoto dobro-

zdání byl nucen nakladatel Kočí vyrovnati se s Topičem. Někdo může říci, že přišla kosa na kámen. Pan Kočí tyje z mrtvých autorů, p. Topič tyje — a hodně — z autorů mrtvých i živých, z malířů i literátů. To jsou známé věci. Ale tento případ je smutnější a nedá se odbýt vtipem. Nemáme jistě v lásce obchodní manýry p. Kočího, ale úsudek znaleckého sboru vzdor tomu nemůžeme uznat za nestranný a kulturní. Řekne-li se, že sebrané spisy některého autora nutno považovat za celek, z něhož dle příslušného zákona možno otisknout nanejvýše jeden tiskový arch, je to sofistika nedůstojná aspoň — Vrchlického, Jiráska a Šuberta. Zájem kapitalistův vážil tu víc než zájem lidu, který takto ve svých publikacích nesmí dostati z Nerudy víc než arch jen proto, aby p. Topič pohodlněji dělal peníze. „Autorské právo“ je krásná věc; umožňuje-li však, aby mezi velikým mrtvým autorem a lidem stál obchodník chamtivý a bezohledný, pak je ohavností.

PAN HRABĚ ŠTERNBERK rozšiřuje svou působnost a hledá nové vavříny. Vydal právě ve Vídni román *Der Christengott und der Judengott*, román velkostatkáře ničeného herečkou.

BYLO BY DOBRÉ, kdyby pokrokové časopisy aspoň jednou týdně připomínaly svým čtenářům: *Ven z církví!* Netřeba se již šířit o důležitosti, ano o bezpodmínečné nutnosti tohoto způsobu boje proti klerikalismu. O tom, že pomůže líp než vše ostatní, svědčí i strach před vystupováním z církví „nahore“. Poslední číslo *Nové myšlenky* oznamuje: Dovídáme se, že vyšší církevní kruhy daly pokyn farářům, aby osoby oznamující vystoupení z církve povolávali na faru, tam na nich vyzvídali, proč tak činí, popřípadě je přemlouvali k odvolání svého vystoupení. Upozorňujeme proto výslovně, že nikdo není vůbec povinen žádného „předvolání“ na faru uposlechnouti, jelikož farář nemá vůbec k tomu nejmenšího práva. Zároveň připomínáme znovu, že úřad (okresní hejtmanství nebo magistrát) jest povinen přijmouti každé oznámení o výstupu z církve; úředníci politického úřadu mohou toliko zjišťovati, je-li podpis podání vlastnoruční a nebyl-li vynucen. Každé domlouvání neb dokonce přemlouvání úředníkem hejtmanství nebo magistrátu, aby vystupující z církve tak nečinil, je *protizákonné*; nedejte si je žádným způsobem líbiti a odmítněte je ihned způsobem sice slušným, ale co nejrozhodnějším. Také odmítněte odpověď na eventuelní otázku, proč z církve vystupujete. Do toho nikomu nic není. Kde byste viděli, že úředník hejtmanství neb magistrátu veden je přímo snahou zachraňovati svatou církev, podejte ihned na takové nepřipustné jednání stížnost ke správci úřadu (okresnímu hejtmanu neb primátoru), a kde by i to bylo bez výsledku, k místodržitelství.

PANÍ MARIE LAUDOVÁ byla v těchto dnech jmenována francouzským ministerstvem osvěty důstojníkem Francouzské akademie umění. Při nedělním představení Sardouovy Madame Sans-Gêne mezi druhým a třetím aktem dostavil se do garderoby paní Laudové v Národním divadle generální konzul francouzský p. Colomiès s vicekonzulem p. Raynaudem, aby doručili umělkyni palmy francouzského řádu Akademie s příslušným diplomem. Konzul p. Colomiès sdělil paní Laudové, že toto vyznamenání bylo jí uděleno za zásluhy, jichž získala si na svých pohostinských hrách po slovanských zemích svými velikými uměleckými úspěchy ve francouzském repertoáru. — My Češi ani nevíme někdy, jakou perlu máme mezi sebou, ač vcelku pěstujeme racionelní odchov génů. Hihhi.

UDRŽUJE SE POVĚST, vzdor lakonickému vyvrácení ředitelově, že z pražského Národního divadla odejde p. E. Vojan pro své neshody s divadelní správou. Dvě věci lze si přitom opravdu těžce představit: předně, že by příčinu k neshodám byl zavdal p. Vojan, po druhé, že naše největší scéna mohla by býti trvale bez tohoto inteligentního a velikého herce.

PAN MUDr. BEDŘICH DROŽ ZE ŽDÁRU vydal své německé překlady z Machara pod názvem: Proben aus J. S. Machar's Poesie und Prosa. Tento malý výbor porízen byl patrně jen s ohledem k tomu, co může Němce interesovat z hlediska hlavně politického, a knížka již svým rozsahem ukazuje, že nechtěla míti za účel zachytit výborem celý *umělecký* profil básníkův. Překlady jsou pěkné, ale s čím nemůžeme se smířiti, jest úprava knížky. Podobá se spíše nějakému průvodci vzdor tomu, že má dobrý papír a nebyla asi porížena příliš lacino. Portrét Macharův je přiložen. Cena 1,50 K.

VALNÁ HROMADA PROTISOUBOJOVÉ LIGY se usnesla svolati v příštím roce do Budapešti mezinárodní sjezd protisoubojových spolků. Za tou příčinou byl princí Alfonsu Bourbonskému zaslán pozdravný telegram jakožto nejhorlivějšímu příznivci protisoubojového hnutí. Předsedou ligy byl zvolen generál Štěpán Türr. — Zase jeden parádní sjezd!

JAK ZNÁMO, BYLY V TÝDNU, klerikálním časopejsku dr. Václava Řezníčka, bývalého svobodomyšlného demokrata a ctitele Barákova, v době voleb obsaženy útoky proti českým profesorům, kteří se „odvážili“ podepsat protiklerikální volební provolání, útoky s průhlednou tendencí denunciační, jež měla také účinek. Tento případ nebyl

u tohoto plátku první. Také Antonín Sova byl v něm denuncován, že jest anarchista (!) a jako anarchista zaměstnán ve službách pražské obce. (Klerikálům by se ovšem do Městské knihovny pražské dobře hodil knihovník méně inteligentní!) Tentokráte však vyprovokoval p. Řezníček k rozhodnému kroku také pražský spolek spisovatelů beletristů Máj, jenž svým vystoupením na obranu duševní svobody učinil skutek dobrý a příkladný. Jest si jen přát, aby na té dráze spolek Máj pokračoval. Fakta jsou následující: Už před valnou hromadou spolkovou dramaturg Národního divadla Kvapil označil v dopise zaslaném výboru spolku články Týdne za denunciaci a poukázal na ustanovení stanov, že pro čin literárně, společensky nebo národně nečestný má být činný člen ze spolku vyloučen. Když se o tom jednalo ve výboru Máje, dr. Řezníček, jenž byl ve výboru, se vzdal funkce svojí jako člen výboru i spolku i výboru penzijního fondu. V dopise zaslaném na valnou hromadu však žádal, aby nebyl vyloučen, ježto by prý byl hmotně poškozen, list jeho vychází prý pod kontrolou úřadů a on prý není jeho zodpovědným redaktorem. O věci rozpředla se obšírná debata, jíž se zúčastnil především Jaroslav Kvapil, odůvodniv plně svoje obvinění, dále pp. Ignát Herrmann, dr. Jan Herben, Xaver Dvořák, F. S. Procházka, Jan Osten, M. A. Šimáček, V. Štech, A. Pikhart, Jan Červenka, Xaver Merhaut. V debatě bylo panem I. Herrmannem výslovně poukázáno na to, že nejde o záležitost politickou, nýbrž o věc kulturní. Valná hromada Máje, vyslechnuvši články, jichž se záležitost týče, uznala jednomyslně, že články v Týdnu obsažené jsou nespornou denunciací, a odsoudivši je bezvýhradně, usnesla se na následujícím projevu: „Valná hromada Spolku českých spisovatelů beletristů Máj vidí na člancích Týdne, uveřejněných dne 3., 11. a 18. května 1907, denunciaci. Valná hromada tuto denunciaci odsuzuje. Jelikož vydavatelem Týdne uveden je činný člen Spolku českých spisovatelů beletristů Máje dr. Řezníček, ukládá valná hromada správnímu výboru, aby dal dr. V. Řezníčkovi příležitost prokázati, že tyto články nepsal a že jich neschvaluje. — Valná hromada ukládá dále správnímu výboru, aby mimořádné valné hromadě do čtyř neděl svolané učinil v této věci odůvodněné návrhy.“ Můžeme tedy doufati, že spolek Máj setrvá při svém odsouzení klerikálního denuncianta a dr. Řezníčka vyloučí ze spolku.

NOVÁ MIMOŘÁDNÁ VALNÁ HROMADA spolku Máj v Praze zabývala se opět aférou Řezníčkovou. Dr. V. Řezníček odpověděl na přípis výboru opět vyhýbavě. Na prvou otázku (zda články psal), odvolává se dr. V. Řezníček na redakční tajemství, které mu brání vyzrazovati spolupracovníky svého listu; na otázku druhou (zda články schvaluje) odpírá odpověď vůbec, odvolává se na volnost smýšlení kohokoli, ze kterého není povinen skládati veřejných účtů. Výbor z tohoto prohlášení ovšem nezmoudřel, nicméně navrhl valné hromadě, aby přešla

přes tuto „trapnou záležitost“ bez dalších kroků ve věci, „pokud se její původce případně sám nepřihlásí“. S tím se však valná hromada zcela správně nespokojila. Po delší debatě zaujala toto stanovisko: „Valná hromada Máje vyslechnuvši odpověď dr. V. Řezníčka ve věci článku v Týdnu ze dne 3., 11. a 18. května t. r. uveřejňovaných, jakož i s ní související návrh Máje, neshledává odpověď V. Řezníčka dostatečnou a nabývá z ní naopak pevné přesvědčení, že V. Řezníček nemůže odmítnouti zodpovědnost za ony články, ve kterých předchozí valná hromada viděla denunciaci. Valná hromada Máje očekává proto, že v důsledcích toho vzdá se dr. Řezníček svého členství v Máji.“ Návrh byl přijat všemi hlasy valné hromady, proti němu hlasoval pouze p. X. Dvořák. Členové výboru vzdali se přirozeně pro tento bod hlasování. Při této příležitosti přijat byl jednohlasně a beze změny druhý návrh výboru, formulovaný takto: „Správní výbor Máje protestuje se vši rozhodností proti průhlednému, tendenčnímu a záškodnickému úsilí jisté části tisku, který se snažil zavléci naše mravní a cti spolku se týkající záležitosti na pole politické. S touž rozhodností protestuje i proti všem bezmocným pokusům tohoto tisku působiti jakkoli na naprostou neodvislost našeho stanoviska.“

DR. VÁCLAV ŘEZNÍČEK, kterému valná hromada Máje dala na srozuměnou, aby dobrovolně ze spolku vystoupil pro svou klerikální denunciační činnost, odpověděl ve svém roztomilém plátku prohlášením, že zůstane, a sice proto, že 1. pokládá podání Jar. Kvapila proti sobě za naprosto bezprávné, nijak neodůvodněné, osobitě nepříslušné a do spolku Máje nenáležité a 2. že není pro něho žádné právní ani mravní příčiny, proč by z něho vystupoval, což sama mimořádná valná hromada Máje uznala a dle § 13 stanov vyloučiti se ho neodvážila. — To je ovšem nestydatost a nevkusné jednání čistě klerikální. Spolek Máj má nyní *povinnost* vyloučiti již za toto pana doktora — bez rukaviček a nejstručnější formou.

SOCHAŘ EDMUND SZAMOVOLSKÝ ve spolku s architektem Gachem obdržel první cenu v soutěži na pomník Svobody v Budapešti. Je-li pak na návrhu tom také znázorněno, co všechno maďarská Svoboda šlape?

ŽIDOVSKÁ UNIVERSITA má býti zřízena v New Yorku spolu se židovským seminářem. Evening post vyslovuje obavu, že by podobná universita vzbudila plemenné nepřátelství a směřovala proti liberálnímu směru universit, na nichž jest mnoho židovských profesorů. List dodává, že konfesionální židovská universita jest naprosto zbytečná, — což jest skoro pravda.

JAK SDĚLUJE DEN, odmítl prý Svatopluk Čech členství panské sněmovny. Konec konců nejen rozumný, ale i zcela logický skutek od básníka Písní otroka.

LIDOVÉ NOVINY UČINILY ZAJÍMAVÝ POKUS: oproti všeobecně v románové příloze uveřejňovanému překladovému braku počaly tisknouti původní román p. Otakara Zamrazila My. Autor patří k mladé literární generaci. Jeho verše objevovaly se před několika lety pod pseudonymem v Moderní revue, Rozhledech, Studentských směrech. Hluboká náladovost jejich lákala některé mladé komponisty (Moor). Po dlouhém odmlčení vystupuje znovu touto prací zachycující bolestné tápání české mládeže zraňované malostí poměrů. Na podzim vyjde román ve vkusné úpravě knižní. Lidové noviny slibují, zdaří-li se tento pokus, přinášeti každoročně jednu původní románovou práci.

DNE 19. ČERVNA RÁNO V 6 HOD. zemřel v Náchodě pan František Zákrejs, ředitel kanceláře okresu karlínského a spisovatel u věku 68 let. Zesnulý, dlouholetý pracovník Osvěty, narodil se 7. května 1839 v Poličce. Absolvovav roku 1863 práva v Praze, vstoupil do služeb samosprávných a byl zvolen okresním tajemníkem v Poličce. Začátkem let semdesátých přešel do služeb obce žižkovské a r. 1879 do služeb okresu karlínského, kde setrval až do své náhlé smrti. — Z dramatických jeho prací připomínáme pětiaktovou činohru Národní hospodář (pocťena byla cenou Náprstkovou) a svého času častěji provozované: truchlohru Anežka, historickou tragédii Poděbradovna a Král svého lidu, sociální veselohru Červenobílá stolistka. Pro Osvětu, jejíhož založení se v r. 1871 s V. Vlčkem zúčastnil, napsal r. 1875 politicky sociální román Národovci a řadu menších prací beletristických a politicky satirických. Po jistou dobu redigoval také Národní bibliotéku, kde vycházely sebrané spisy zejména starších našich básníků. — Zákrejs, velmi populární ve špatně vlastenecké společnosti, byl jako beletrista sice pln „vlasteneckého nadšení“, ale zato úplně prázden ducha a uměleckého smyslu. Jeho divadelní hry a ostatní beletrie jsou bezcenné, šablonovité věci, jichž zaslouženým údělem jest, aby byly dokonale zapomenuty. Zato měl Zákrejs veliký význam, negativní a nejsmutnější, jako slepý, zpátečnický, nevědomý a zarytý kritik a odpůrce moderního ducha v umění, ve vědě i v politice, tím často zhoubnější, že Zákrejs nebyl člověk zřítný jako většina našich řvoucích vlastenců. To byla také jediná přednost, pro niž dívali jsme se na jeho charakteristickou hlavu, když jsme ji potkávali na pražské promenádě, spíše s politováním než opovržením.

ČERVÁNKY PŘINÁŠEJÍ V ČÍSLE 25 článek Plodnost, trochu neobratná, ale vcelku správná slova ve prospěch prozíravého plození dětí. Je to rozhodný pokrok, shledáváme-li se i v listě sociálně demokratickém se správným stanoviskem k „ochranným specialitám“ a můžeme-li z něho citovati například tyto rozumné řádky: „Naše moralistická společnost s hrůzou poukazuje na množící se případy ničení lidského plodu, když již počal pučeti. Soudní případy v tomto směru se rozhodně množí. Není proto rozumnější poučovati lidi i po této stránce, aby k takovým prostředkům, jako je ničení plodu, nebylo saháno? Hlásáním zdržlivosti se to nezamezí, poněvadž příroda se nedá korigovati moralisty; jisto je, že „boží požehnání“ pro mnohého značí zkázu, a proto chápe se všech prostředků — někdy i toho nejekrajnějšího, že novorozeně odpraví. I tyto případy se množí; mluví se o krkavčích matkách, bez ohledu na okolnosti, za jakých se to stalo, a přece by se tomu dalo značně odpomoci, kdyby lidé byli poučováni i po té stránce, které jsme se shora dotkli. Odpadlo by tím nejen mnoho bídy, ale také mnoho zločinů, které z plodnosti vyplývají, přímo utracením životů nebo nepřímou tím, že znemožňují dostatečnou výchovu dětí.“ Není tomu tak příliš dlouho, co Pravoslavu Veselému bylo zakázáno uveřejňovat v Září podobné úvahy jistého lékaře. A když čeští anarchisté počali s propagandou preventivních prostředků a vedli čilou diskusi o takzvaném novomalthusismu, byli to vedle národních dělníků i sociální demokraté, kteří se této akci vysmívali a ji umlčovali svorně s c. k. policií. Jsme ovšem přesvědčeni, že lid sám to je, který svými dotazy a názory vzniklými z nutností životní praxe vynucuje si podobný pokrok.

K STOLETÉ OSLAVĚ GARIBALDIHO darovali Vlachové Paříži pomník Garibaldiho. Ale pomník nebyl by pomníkem, aby neměl svou aféru. Italští i francouzští umělci podali protest proti postavení pomníku, jenž je prý vzácně všední a hluboko pod průměrem. Bonnat, Carolus-Duran, Madrassi a Rodin poslali již dříve městské radě pařížské přípisy, aby pomník proveden byl jen na základě veřejné soutěže umělecké. Nepomohlo to však a prý ani nový protest nepomůže. Inu, obecní tatíci jsou asi všude stejní.

V MINULÉM ČÍSLE ZMÍNILI JSME SE o zvláštním sešitu satirického časopisu L'Assiette au beurre, věnovaném Válce v Evropě. Upozorňuje naň také Osvěta lidu, zejména na karikaturu Kupkovu: Příčiny války ve Vídni. K tomuto obrázku poznamenává: „Ráz jeho nelze vzhledem k našim tiskovým poměrům ani zdaleka naznačiti.“ Oč se tedy, probůh, jedná? O dvě postavy, jež se setkaly na schodišti dvorního hradu. Krasavice, která jde nahoru, jezuita, který jde dolů. A jezuita šeptá cosi krasavici. Toť vše, a snadno k pochopení. Zdá se tedy, že Osvěta

lidu pěstuje někdy vedle loajální politiky také — loajální stydlivost.

VE VALAŠSKÉM MEZIŘÍČÍ KONALA SE SCHŮZE ŽEN, na níž mezi jiným pravil prý dr. Kalandra: „Hned u dětí musí se odstraniti katolicismus.“ Tato slova vyvolala mezi ženami rozruch a jakási nadučitelová zvolala: „My křesťanské matky nedovolíme, aby dětem odňato bylo náboženství.“ Tento případ vyvolal poznámky v některých pokrokových časopisech, že se zdá, jako by výrok dr. Kalandry považovaly za velmi nemístný. Nejsme žádní obdivovatelé dr. Kalandry, ale byla by to smutná pokrokovost, která by zapírala z jakýchkoli důvodů, že se nám jedná a musí jednati skutečně o to, aby *katolicismus* odstraněn byl ze školy a zejména děti soustavně byly před ním chráněny. Nesmí nás přece másti, učiní-li klerikální eskamotéři obratem ruky z katolicismu křesťanství vůbec či náboženství vůbec, jako ta duchaplná paní nadučitelová. Když už někdy máme ohledy k náboženskému citění prostých duší, nemůžeme jich míti přece ke katolicismu. Či z taktických důvodů budeme zapírat všechno dle vzoru sociálně demokratického z volební kampaně? Našinec volá, že pokrokáři „namířili si teď na ženy“. Ano, je nutno, abychom na ženy namířili si dobře a zostra, protože ženy nejspodněji mohou mrzačit příští generace.

ZMÍNILI JSME SE MINULE o vystoupení dr. Kalandry na schůzi žen ve Valašském Meziříčí. V Ostravském deníku čteme, že jsme byli špatně informováni. Poznamenává, že by se nedalo nic namítati proti tomu, že jest nám bojovati nejen proti klerikalismu, ale i proti katolictví. Ale dr. Kalandra prý řekl, že náboženské citění nutno vymýtit i z mysli mládeže a nahražovati „monistickým názorem na svět“. A to prý bylo netaktické. — My napsali jsme svou lokálku dle útoků sociálně demokratických listů. Mrzelo nás, že se zbytečně dodává voda na jejich hrubé mlýny. Překroutily-li tyto časopisy Kalandrův výrok, je to konečně věc jejich. Jinak nesouhlasíme s výrokem dr. Kalandry v té formě, jak ho cituje Ostravský deník. Ani z věcných důvodů, ani z taktických. Se svým monismem zůstane p. doktor asi hodně osamocen, a když už se pořádají manifestační schůze, mají míti inteligentní lidé ohled k jejich účelu především. Někteří pokrovní lidé považují za věc svého svědomí a své důslednosti vykládati své názory i za těch nejnevhodnějších okolností. Poškozuji tím však jen dobrou věc a rozmnožují nešikovně řady nepřátel svého názoru. Ovšem na druhé straně rozumí se samo sebou, že jako pokrovní lidé musíme býti *pro laickou, a nikoli náboženskou výchovu dětí* — aspoň svých a na veřejných školách. Chtějí-li lidé náboženští vychovávat děti nábožensky, ať si tuto výchovu opatří a zaplatí ze svých prostředků.

NAŠINEC CHLUBÍ SE ROZKVĚTEM katolické kultury v Německu. Za posledních deset let od doby, kdy prý zazněl výkřik o duševní inferioritě katolíků, autokritika přinesla dobré ovoce. Na všech školách přibýlo katolických studentů, rozkvetlo několik časopisů: Hochland, Gottesminne, Gral, Sociale Kultur, Sociale Revue, Die christliche Kunst, Natur und Kultur, Anthropos atd., jenže tato fakta nepovídají nic o tom, jaká je skutečná kulturní úroveň různých těch katolických revuí, a o tom, že vzrůst studentstva katolického jest jen vzrůstem jasného a rozloženého prospěchářství. My bychom si jen mohli přát, aby klerikalism ztloustl vši tou prospěchářskou mizerností, jež se potuluje i v řadách nejčervenějších radikálů. Dýchalo by se nám líp. A pracovali bychom v čistějším vzduchu.

SOCIÁLNĚ DEMOKRATIČTÍ DĚLNÍCI buď z přílišné, řekněme, dobroty chtěli si dát hrát v Uránii sociální drama Mirbeauovo Špatní pastýři. Bylo to oznámeno časopisy i plakáty. Než prozřetelnost nějakého sečtělého soudruha zabránila nádhernému vtipu. Odvolali představení a dívali se na Taktiku lásky namísto taktiky nenávisti. Dobrý žaludek všecko snese, snese tedy i Taktiku lásky namísto sociálního dramatu. Nebo se báli naši „špatní pastýři“ portréty, který jim poskytuje toto drama s tendencí proti sociálně demokratickému politikářství?

OSVĚTA LIDU, RESPEKTIVE REDAKTOR jejích uměleckých a literárních drobností, shledává malicherným náš vtip o jeho „loajální stydlivosti“. Učinil jsem ho proto, že podobné lokálky, hlavně jedná-li se například o Kupku, putují nejrozumnějšími časopisy a s nimi ovšem jejich nesprávnost. Tak otiskla zprávu, o níž se jedná, také brněnská Rovnost a ponechala větu o rázu Kupkovy kresby (proč říkat málo vkusně desén?) beze změny. Jsem přesvědčen, že moje zcela správné naznačení obsahu Kupkova obrázku nebylo by ani v Pardubicích konfiskováno. Na věci prostě nic není, a jen nějaké strašpytlovství může uhýbat podobně před cenzurou a tím nepřímou přispívat k zhoršení našich tiskových poměrů. Proto není malicherné něco podobného vytknouti.

BAREVNÝ LEPT A BAREVNÁ RYTINA. Technické poznámky Vojt. Preissiga. Dílo svého druhu jediné a první v české literatuře odborné se oznamuje z grafického ateliéru p. Preissigova. Skoro všechna odborná díla, pokud česky vyšla, měla své předchůdce; kniha p. Preissigova bude však u nás opravdovou novinkou nejen po stránce věcné, ale i pokud se týče výpravy knihy samé. Bude totiž kniha celá prací umělcovou, který ji sepsal, sám vysází velmi krásnými typy a opatří umělcovou výzdobou — svými dřevoryty. Dlužno vytknouti barevný lept, který sám o sobě má mnohem větší cenu, nežli obnáší subskripční cena

celé knihy. Bez nadsázky možno říci, že kniha Barevný lept uvede poprvé k nám onen vzácný umělecký způsob knižních výprav, jaký v Anglii zaváděly dnes velice hledané a v ceně úžasně stoupnuvší tisky Williama Morrisa (Kelmscott press). Poněvadž kniha Barevný lept je na subskripci a její úprava (zvláštní příloha původní barevný lept) nedovoluje vůbec vytisknutí většího počtu exemplářů nad přesně stanovené subskripční číslo, doporučuje se, by daly se přihlášky co nejdříve. Dr. Edvard Grégr a syn v Praze obstarají čtyrbarevný tisk této knihy, jež vyjde ve 330 výtiscích nákladem České grafiky v létě roku 1907. Prvních padesát výtisků (číslovaných ve stroji 1—50 a autorem podepsaných) vytištěno bude na ručním papíře zvlášť zhotoveném s filigranem V. Preissig. Přihlášková cena tohoto vydání je 15 K, po vydání 20 K. Dalších dvě stě bude na ručním papíře holandském van Gelderově. Přihlášková cena 7 K, po vydání 9 K. Přihlášky možno učiniti na adresu: Grafické ateliér Vojt. Preissiga, Král. Vinohrady, Chodská 7.

ČESKÁ VÍDEŇ SE UKRUTNĚ DIVÍ, že můžeme kritizovat sociální demokracii a přitom například říci o vídeňských Dělnických listech, že jsou nejlepším českým sociálně demokratickým časopisem. Nevidí-li v tom logiky, je to její věc. K taktice národních dělníků se nesnížíme, protože se nám nejedná o konkurenci s Petrem nebo Pavlem, nýbrž o kritiku, jež nezavírá oči ani před nedostatky, ani před přednostmi.

VÍDEŇSKÉ DĚLNICKÉ LISTY použily našeho článku o případu Adolfa Rettého k strašně duchaplnému výkladu o tom, že u anarchistů jest všecko póza a sport. Tón lokálky dosvědčuje zcela jasně, že do redakce Dělnických listů zabloudí časem nějaký vídeňský nebo brněnský „grázl“. Nemáme docela nic proti bezohlednému a ostrému psaní: s poklonkováním, opatrnickvím, s neposkvrněnými rukavičkami nedojde se v dnešních bojích nikam. Ale je-li třeba vzdělávat čtenáře pepíckou hantýrkou, to věru pochybujeme. Dělnické listy píší: „Pan Neumann v Moravském kraji pochovává s pláčem jednoho ze svých duševních otců, francouzského *krucinálního* anarchistu a spisovatele Rettého, jehož ultraanarchistické rozumy překládal do české řeči, aby si jimi ubohý český národ také *nahnácal* žaludek.“ A nakonec: „Naši ‚anarchisti‘ se vždycky opičili ve všem po Paříži — bylo by tedy záhodno, aby si pánové Skrbenský a Bauer dali ještě včas udělat na jisté místo hodně silné mřížky... Montagnini se tak také pojistil proti anarchistovi Rettému.“ To je všecko velmi rozkošné, zvláště uvážíme-li, jak právě sociální demokraté vynikají překotným lezením do „jistého místa“, například před volbami voličům, po volbách vládě. Rozdíl mezi takovými sociálními demokraty a kajícími anarchisty jest pak ten, že mezi anarchisty dopouští se podobného lezení jen lidé, kteří

přestali již býti anarchisty, kdežto sociální demokraté zůstávají vzdor všemu lezení do zadnice mocných (nač neřící to plnými ústy) dobrými „soudruhy“. Ostatně zevšeobecňovací taktika Dělnických listů jest již příliš otřepaná a pohodlná. Mohli bychom je následovat stejně pohodlně na této cestě. Či nepostačilo by připomenouti jim — *případ p. Jungra*, který ze zuřivého sociálního demokrata stal se ještě zuřivějším agitátorem klerikálním. Takovou mršku — a mnohé často — má každé hnutí, každá strana ve svém středu: dovolávati se podobných individuí jako argumentu proti nepohodlnému táboru politických protivníků je dávno již nesmyslné. Anarchističtí Kropotkinové, Cafierové, Čerkesovové, Reclusové, Gravové atd. jsou zárukou, že myšlenky anarchistické nejsou vždy móda a sport. Ale i kdyby tomu tak bylo, byl by to sport, jenž platí jeho přátelé existencemi, krví, perzekucemi všeho druhu, kdežto politický sport sociálních demokratů vynáší dnes velmi často sinekury, mandáty a velmi dobře placené funkce a hodnosti.

VOLNÉ SMĚRY VYDALY DVOJČÍSLO (7 a 8) věnované v části obrazové výhradně českému leptu. Pokrok, jež učinila v poslední době česká grafika, jest opravdu potěšitelný: zdá se také, že na tomto poli uměleckém budou míti naši výtvarníci více štěstí než jinde a obohatí naše umění pracemi, jež budou moci směle konkurovat s nejlepšími cizími listy tohoto druhu. Švabinský na prvním místě a pak Preissig, Šimon, Kašpar, Stretti, Strimpl a Úprka zastoupení jsou v tomto čísle reprodukcemi krásných leptů černých i barevných. Část textová, jako vždy příliš francouzská, hodí se však velmi málo k obsahu obrazovému.

MĚSTSKÉ DIVADLO NA KRÁL. VINOHRADECH jako naše nejmladší vážně umělecká instituce poutá oprávněnou pozornost a je to zejména otázka jeho umělecké úrovně, na jejíž řešení jsme nejvíce zvědaví. Mnoho odvahy a mnoho snahy vyhnouti se nebezpečným kompromisům správa tohoto divadla prozatím nemá. K návrhu dramaturga Kampra uvažovala právě o tom, jak postupovat, aby Městské divadlo mohlo podávat i práce moderní, vyžadující výlučně obecenstva literárního(?) a scény a hlediště menšího než hry obvyklé. Porad zúčastnily se literární odbor Umělecké besedy (delegát prof. H. Jelínek), Máj (delegát K. Rožek) a Kruh českých spisovatelů (delegát V. Dyk). Bylo nezbytno opatřiti tomu účelu vedle hlavní scény Městského divadla ještě druhé jeviště činoherní. To bylo dáno divadelním sálem Národního domu na Král. Vinohradech. Městská rada Král. Vinohradů vyhověla podané žádosti správního výboru Spojeného družstva a povolila divadelní sál ku dvěma cyklům po 8—12 pracích dramatických. Hry na tomto druhém jevišti zahájeny budou v prvních měsících roku 1908, prováděti se budou personálem činohry Městského divadla, a to nezávisle na pravidelných hrách v Městském divadle (tedy bez veškery

souvislosti s předplacením v Městském divadle, při jiných cenách atd.). Druhá scéna Městského divadla sloužiti bude účelům, které jinde sledují literární nebo intimní jeviště. V nejbližší době bude třeba v té příčině rozluštiti několik otázek předchozích, tak například záležitost honorářů z her, jichž některá, ač svrchovaně zajímavá, by snad nemohla počítati na více než jediné představení, — zlepšení akustiky sálu divadelního způsobem vhodným a sál nijak nerušícím.

V ŘÍMĚ UKÁZALO SE PRÁVĚ velmi jasně, jak se vyrábějí anarchis-
tická spiknutí a jak se udržuje legenda o tajných anarchistických
tribunálech, jež prý rozhodují o vraždách panovníků. Před několika
lety pokusil se zámečnický dělník Acciarito o atentát na italského
krále. Ve vězení se pak „přiznal“, že byl k atentátu určen tajnou
anarchistickou organizací, jejíž členy jmenoval. V následujícím dru-
hém procesu byly četné osoby na toto Acciaritovo udání odsouzeny.
Nyní sděluje *Messagero*, že vrchní ředitel vězení Doria a jeho před-
chůdce Carnevali budou postaveni před římský soud pro svádění
ku křivému svědectví. Proces se bude konati v listopadu a slibuje při-
nésti velké senzace. Obžalovaní jsou obviněni, že Acciarita svedli
padělanými dopisy jeho milenky a slibováním jeho osvobození ku
křivým údajům o neexistujícím anarchistickém spiknutí. — Toho měla
by si povšimnouti oficiální žurnalistika. Snad by pak neuveřejňovala
pitomé policejní výmysly, jež kolportují s velikou radostí úřední
korespondenční kanceláře.

REVUE MORAVSKOSLEZSKÉ vyšlo desáté číslo III. ročníku. Obsah
je pestrý. Velikou pozornost věnuje revue literatuře jednak částí kri-
tickou, jednak přílohou beletristickou. V části kritické projevuje se
bohužel nepříjemná rozdvojenost: vedle dogmatických, zaujatých a
jednostranných kritik p. Ad. Veselého, silně lartpourlartizujícího,
stojí diletantské referáty bez půvabu a erudice. Články ostatní jsou
spíše žurnalistické než revuální. Nemyslím, že by měly býti vypouštěny
z obsahu, ale bylo by dobré, kdyby tato revue mohla se rozšířit, vy-
cházet aspoň čtrnáctidenně a tak vedle časového materiálu přinášet
i delší práce skutečně revuální: třeba překlady. Tane mi na mysli
především výchovný účel této revue; nic jiného.

POZOR PŘINÁŠÍ TUTO SKORO SENZAČNÍ ZPRÁVU z Brna: „Suma, která
připadá na české moravské literáty z literární dotace, jest směšně
nepatrná — obnáší, jak známo, 3500 K. Rozumí se, že jako loňského
roku bude se o podpory ucházet řada literátů. Aby rozdávání podpor
bylo co možno spravedlivé, jest zařízen konkurs, to jest o pracích
zaslaných soudí najednou k tomu určený sbor a hodnotí je. Letos však

byla učiněna výjimka, na niž nutno v zájmu věci poukázat. Spisovatel Miloš Marten dostal z této dotace již 1000 K před několika měsíci, nebyl tudíž vůbec zařazen do společného konkursu. A přece dostal značnou podporu 1000 K! Podpora byla mu dána na cestu do Paříže, kde nyní skutečně dlí. Nejsme naprosto proti tomu, aby mladému literátovi byla udělena větší podpora na studijní cestu, — ale nesmí se to dít na úkor fondu, který jest určen předem pro literární konkurs a o kterém přece má býti rozhodováno především na základě srovnání hodnoty poslaných prací. Zemský výbor má k dispozici jiné fondy — mohl k těm sáhnout, když chtěl udělit podporu v tomto případě, ale zmenšovat takto beztak malou literární dotaci, určenou pro literární konkurs, rozhodně neměl. Ostatně myslíme, že zde také hodně padalo na váhu, že otcem pana Martena jest zemský rada p. Šebesta; obvyklé rozvláčné úřední jednání se tím ovšem urychlilo. V zájmu účele dotace tedy jest, aby ji zemský výbor zvýšil ještě na určenou výši a podporu udělenou panu Martenovi aby zařadil do položky věnované například vědě. A také jest zajisté v zájmu účele dotace, aby byla rozdělena co nejdříve, aby tak mohli literáti, žádající například o podporu na vydání knih, vydat pomocí udělené podpory knihy ještě v podzimní sezóně, která jest pro knižní trh jediné příznivé.“ — Souhlasíme úplně s Pozorem. Ostatně proč autor, který pracuje pro pražské snoby, dává si to platiti z Moravy, pro niž nehnul dosud ani prstem, a nač tak dokonale pařížský panáček má býti ze zemských peněz posílán do Paříže, — toho věru nechápeme. Někteří zemští pánové ukazují, že jsou všeho schopni, bude tedy čas zahráti jim dostaveníčka!

SUBVENCE UDĚLENÁ P. M. MARTENOVÍ byla prý vzata z dotace na nepředvídané výdaje v zájmu umění a vědy; nebyla tedy dotace na podporování literárního umění na Moravě ztenčena. Případ zůstává nicméně stále trochu podivným.

MAURICE BARRÈS, známý romanopisec, který těší se houževnatému kultu, a zároveň známý „pravý Francouz“ a nacionalista, jehož názory při vši duchaplnosti zůstávají silně reakcionářskými, postavil se v čelo sdružení Proti špatným učitelům, jimiž jsou míněni ovšem socialisté a revolucionáři. Autor Nepřítele zákonů povede policii a vládu proti nepohodlným směrům.

UKAZOVALI JSME V TOMTO LISTĚ a na tomto místě již několikrát, jak málo se činí na ochranu umění proti kněžským útokům. Již tolikrát stalo se v poslední době, že nečisté ruce klerikální vedly policii na umělecké produkty nejnevinnějšího rázu: veřejnost pokroková odbyla to lokálkami v časopisech a dost. A klerikálům rostl a roste hřebínek.

Právě noviny oznamují, že vídeňská policie nařídila odstranit z výkladních skříní jednotlivých knihkupců reprodukce klasických děl, na kterých shledala závadné to, že zobrazují nahé tělo člověka. *To je případ, jenž musí vyburcovat poctivou naši veřejnost k nejostřejší akci, a voláme přímo Máj, Mánes a Jednotu výtvarných umělců v první řadě, aby konaly svou povinnost a již nyní se ozvaly.* Nic nevadí, že se to stalo ve Vídni. Dnes ve Vídni, zítra v Praze, pozitíí jinde. O věci píše Den: „Máme sice u nás celou řadu případů, kdy falešný stud římských celibátníků úspěšně zakročil proti veřejnému vystavení těch nejnádhernejších výtvorů uměleckých. Vzpomeňme jen na vykleštění Suchardových soch na budově ústředního nádraží a vzpomeňme na Rodinův Kovový věk. Ještě dnes můžeme se přesvědčit ve výkladních skříních závodu pana Kočího, jak vliv fialových pánů způsobil zalepení Kupkových žíhavých satir protiklerikálních, a nedávno přinesli jsme zprávu, že týž závod musil z výkladu odstraniti originály Holárkova Života pokolení. Ale to všechno nebyly případy tak brutální, tak nekulturní jako poslední případ vídeňský. Tam sáhla nepovolaná ruka na nejčistší výtvary Tizianovy a Rubensovy, na výtvary, před kterými v úctě skláněla hlavu celá pokolení. Tam bylo za nemravné označeno umění nejlepších mistrů, tam pohaněna byla kultura v nejvyšším svém vzepětí. A kdo způsobil tu ostudu? Nynější klerikální vláda vídeňská. Je zvláštní, že všude tam, kde zdravý, inteligentní člověk stojí s čistými pocity krásna uměleckého, přijde klerikál a vidí před sebou dílo nemravné, které ohrožuje veřejnou mravnost. Všichni inteligentní lidé už musí jednou povstat a rázně se opřít takovému vandalismu, který nešetří toho nejčistšího — uměleckého krásna. Nebudeme přece stále netečně k tomu přihlížeti, aby hrstka lidí se zvrácenou přirozeností trhala nám ze stromu kultury ovoce nejvonnější a nejvzácnější. Vídeňští klerikálové se vykrucují, oni prý nic, to jen někteří otcové a matky byli pohoršení pomyslením, že by jejich dítě mohlo vidět nahé tělo. Tím by prý upadlo dítě v mravní zkázu. Farizeové! Známe jednoho ideálního učitele, který učí svěřené mu dítky zdravě na vše pohlížet. Jeho svěřenci dovedou se dívat na klasická díla umělecká tak čistýma očima, tak vroucně dovedou o nich hovořit a nenapadne jim při spatření nahého těla žádná mrzkost jako klerikálním stvůrám. Klerikálové nepřišli se svým vídeňským zakročením ve vhodnou dobu. Právě provalilo se v Itálii klerikální bahno nejhnusnějším způsobem, tam ukázala se opět nemravnost římských celibátníků. A od takových lidí máme si nechat sáhat na nejčistší výkvěty naší kultury? Po vídeňských i pražských kavárnách povalují se různé sprosté „pikantní“ časopisy, v obchodech prodávají se pohlednice vypočtené na smyslné dráždění, proč toho si nevšimnou fialové páni, proč chodí do čistých luhů umění, kde není pro ně místa? Máme celou řadu literárních a uměleckých spolků. Ty musí se v prvé řadě důrazně ozvat. A s nimi protestovat bude každý zdravý, inteligentní člověk!“

V ZÁLEŽITOSTI NOVÉHO KLERIKÁLNÍHO ÚTOKU na umění ve Vídni, o němž jsme minule referovali, dobře píše také Čas: „Není pochybnosti o tom, že popud k těmto opatřením vyšel z kruhů klerikálních. Před časem utvořila se ve Vídni organizace, která si obrala za úkol potírati vystavování ‚nemravných‘ obrazů ve výkladních skříních. Na provolání, které tato organizace přednedávnem rozeslala obchodníkům uměleckými předměty a v němž výhrůžně poukazováno na paragrafy a tresty, které by je stihly, kdyby neuposlechli výzvy odstranit z výkladních skříní taková obscénní vyobrazení, podepsáno jest dvanáct klerikálních šlechticů, šest klerikálních nešlechticů, několik mnichů a řada vídeňských křesťanských sociálů. Že odtud vyšla i akce, která stihla jmenované knihkupce, je tím méně pochybno, že také klerikální Vaterland se neobyčejně raduje z policejních opatření proti ‚nemravným‘ obrazům — Tizianovým, Cranachovým, Velasquezovým. Kdo by si tu nevzpomněl na fialové sodomství, které tak výtečně charakterizoval Národní obzor, a na akci hr. V. Schönborna a pražských klerikálů proti ‚nemravným‘ sochám na Františkově nádraží a na celou řadu podobných zjevů! Je to vskutku nápadný zjev, že jen klerikální šlechtičny, mnichové a klerikálové vůbec se urážejí nad domnělou nemravností obrazů Cranachových, Tizianových atd. Lidské tělo, o němž přece klerikálové věří, že vyšlo z rukou božích, může budit nečisté city jen v člověku také nečistém anebo pohlavně nezdravém a předrážděném. U mnichů, u nichž vskutku je pohlavní pud celibátní výchovou předrážděn a deformován, je věc taková pochopitelná, a proto se nedivíme ani františkánu Rettovi, ani kapucínu Czakovi, že se snad jejich pohlaví bouří, uzří-li obraz Cranachovy Venuše. A nedivíme se konečně ani ostatním; neboť výchova může v těchto choulostivých věcech mnoho zkazit a mnoho také vskutku zkazí. Ale divíme se, že chodí s takovými věcmi na veřejnost a na policii; je-li tu nějaká náprava možná, může ji poskytnouti pouze zkušený lékař. A dámy, jako Karolína z Ambrosů, předsedkyně prvního spolku katolických učitelek a vychovatelek v Rakousku, hraběnka Jindřiška Chotková, Marie šl. Fuchsová, místopředsedkyně spolku křesťanských matek, hraběnka Aloisie Fünfkirchen-Liechtensteinová, předsedkyně spolku pro ochranu žen, kněžna Marie Lubomirská-Zamoyská, kněžna Pavlina Metternichová, princezna Lothar Metternich-Winneburgová, místopředsedkyně dolnorakouské sekce spolku sv. Filipa Nerejského, kněžna Lvička Paar-Pallaviciniová, hraběnka Gabriela Schönbornová, hraběnka Ludvíčka Stadion-Lobkowitzová, předsedkyně dámského spolku pro všechno dobré a užitečné, baronka Vittinghoff-Schellová, hraběnka Gertruda Walterskirchenová, jichž jména čteme na provolání výše vzpomenutém, mají přece své domácí lékaře?“ — O zákazu vykládání klasických výtvorů malířských píší už i zahraniční listy. Berliner Tagblatt kupříkladu sděluje, že zákaz vyvolaly křesťansko-sociální dámy vídeňské, a poznamenává zlomyslně, že mezi nimi se nalézá i kněžna Pavla Metternichová, známá napodobitelka Terezie

na napoleonském dvoře. Tato poznámka německého listu je novým dokladem pro německé přísloví: čistý vidí všecko čisté. — V pondělí dostavila se na policejní ředitelství vídeňské deputace knihkupců a obchodníků s uměleckými předměty, aby intervenovala v této záležitosti. Zástupce policejního ředitele prohlásil, že jde o přehmat, jenž se nebude opakovati. Úředníci, jimž náleží cenzura obrazů, nebudou prý příště samostatně rozhodovati a policie bude v té příčině postupovati s největší obezřelostí. Uvidíme; ostatně je jisto, že by bylo nejlépe, kdyby policie nepostupovala vůbec. Její hrubé, klerikály konec konců vždy vedené ruce nemají tu co činit. — Jak jsme však již minule podotkli, je nutno, aby naši umělci podnikli nějakou zdravou akci, vydatnější než papírové protesty, *akci trvalou a soutěžnou s činností klerikální v tomto směru*. Očekáváme zejména od *Volných směrů*, že již v příštím čísle dají k podobné akci popud. Je to jistě důležitější prozatím než propaganda reakcionářských myšlenek „pravých Francouzů“, již chce v tomto listě provádět p. F. X. Šalda.

SPISOVATEL A ŽURNALISTA KAREL TŮMA dovršuje 1. srpna 45leté působení v Národních listech. Řečnilal na táborech lidu a ve sněmovně, napsal asi pět tisíc úvodníků, životopisy Havlíčkův, Gambettův, Garibaldiho, Mazziniho, složil známou píseň Hranice vzplála — všecko v nefalšovaných českých frázích vlasteneckých a demokratických.

V NÁRODNÍM OBZORU OBVINIL P. HORKÝ p. Milana Fučíka, že jest pisatelem denunciačních článků v klerikálním plátku dr. Řezníčka. Pan Fučík prohlásil toto obvinění za „nejapný žert sezóny kyselých okurek“. Nato opět odpovídá rozhodně p. Horký: „Pan Milan Fučík patrně nedoslýchá. Nařkl jsem jej vážně, že psal známou denunciantskou zprávu v Týdnu, — a dnes ohlašuje v několika zaslánech, že moje tvrzení jest nejapným žertem okurkové sezóny. Opakuji tedy poznovu, že se mi nejedná o žádné okurky, nýbrž o denunciaci a odpornou komedii, kterou pan Fučík hrál v Řezníčkově aféře. To jsou věci vážné, hluboce vážné, a nedají se svést na žádné okurky. Prosím zdvořile pana Fučíka: Pěkně ven z řady! Nepsal jsem svůj článek pro malé děti. V Praze 3. srpna 1907. K. Horký.“ — Pokud p. Fučíka známe, zejména jeho pravovlasteneckou zášť proti všemu skutečně pokrokovému, považujeme za velmi pravděpodobné, že pravdu má p. Horký.

PAN MILAN FUČÍK JE TAK DRZÝ, že chce omámiti pokrokovou veřejnost strašně duchaplnými frázemi svých zaslán. Jeho další výrobek zní: „Pan Karel Horký přiznává se v nedělním Čase, že psal ono absurdní (věcně i formou) nařknutí (jeho slovo) v Národním obzoru, že prý

jsem psal jistojistě denunciační články v Týdnu. Ale já s p. Horkým nemluví. Polemizovat s ním je stejně shocking jako psát klerikální denunce. Také nechci přesvědčovat — ani dnes, ani zítra — lidi, kteří berou p. Horkého vážně. Řekl jsem v sobotu v pražských denících svoje *Ne* klidně a rozhodně v bezpečné jistotě, že toto moje slovo stačí všem rozumným a dospělým lidem v Čechách. V Praze 4. srpna 1907. Milan Fučík.“ — Nejprimitivnější *psycholog* pozná, že se p. Fučík *vytáčí*. Jeho zaslána jsou důraznější obžalobou jeho osoby než projevy p. Horkého.

MILAN FUČÍK OZNAMUJE, že podal na p. Horkého — žalobu. — Pan Artuš Drtil napsal do Podřipského slova článek Götterdämmerung, v němž mimo jiné konstatuje: „...facit je: denunciaci Týdne spáchal člen Máje pan Fučík, týž, jenž podvkráté hlasoval na vyloučení dr. Řezníčka z Máje... Jsou důkazy, že Řezníček obíhal po Praze, potřásl svou geniální hlavou a prohlašoval: ale co tomu řekne p. Fučík, co tomu řekne p. Fučík? Jsou důkazy, že dr. Řezníček jmenoval p. Fučíka přímo pisatelem dotyčných článků, nuže, ať se brání p. Fučík a nezapírá jako čtyřletý kluk a nekašparuje obecenstvo, které navyklo si na takové otázky dívat trochu jinak než cirkusovní klauni nebo adepti soudních síní.“ — Dále konstatuje se v témž článku: „Konečně, když jsme již u toho Týdne: Spolupracovníkem jeho je p. Štoviček-Lenský, jemuž sociální demokraté vydali knížku veršů a jehož dosud tisknou Rudé květy. Nemyslí p. redaktor Macek, že toto spolupracovníctví je nedůstojné?“ — Ano: Augiášův chlév! Nebo také: Götterdämmerung. Bude dobře pověděti si co nejdříve něco o tom, *kde je vína*.

DŽENTLMEN MILAN FUČÍK jest v dalším podezření: že psal do Týdne surové útoky na Hanu Kvapilovu. Dr. Řezníček sám vyzývá ho, aby se přihlásil.

ZATÍMCO FILOSOFIE FILOSOFŮ propadá se do černých propastí a lidé vůbec nepřemýšlející považují každou etapu vývoje, jež se má teprve zítra uskutečnit, za „utopii“, jde vývoj pevně svou cestou, uskutečňuje zdánlivé utopie a vysmívá se filosofům z povolání. Kolik lidí ještě považuje za neuskutečnitelný sen přání rozumných lidí, aby kostely, hlavně ty, jež mají uměleckou hodnotu, proměněny byly jednou v užitečná místa, v muzea, knihovny, shromaždiště radostných a kulturních slavností atd. A přece mohla by nám stačiti někdy zcela nepatrná napohled událost, abychom poznali, že „utopie“ blíží se k svému uskutečnění. Co jiného si máme například mysliti, když čteme, že obecní rada ve francouzských Suresnes usnesla se věnovati

zvony kostela, jež obdržela po provedení rozluky, na odlitek Zolova poprsí pro pomník? Je odtud skok k zmíněnému zužitečnění kostelů opravdu ještě tak veliký?

NĚKTERÍ REDAKTOŘI JSOU PROSTĚ nesvědomití; podporují svým nekritickým uveřejňováním všeho, co se jim zašle, právě výrobu kulhových génů, kteří nakonec jsou jen literatuře nebo jinému odvětví k ostudě. V Novém Havlíčku čteme: Kristus a socialism. Na zajímavé toto téma přednášel v poslední době F. S. Frabša z Prahy v těchto městech a místech: Beroun, Zdice, Hořovice, Zbiroh, Tetín, Malá Mořinka u Karlova Týna. Přednáseti bude ještě v Lodenici a na Karlově Týně. Nato odjíždí na turné do kraje plzeňského, horaždovického, budějovického a do Vídně. Spolky a korporace, které reflektují na Frabšovu přednášku, se žádají, aby učinily svoje přihlášky ihned, neb p. Frabša nejpozději koncem října odjede na studia do Paříže na svobodnou školu politických nauk. Adresa: F. S. Frabša, t. č. Beroun, Jungmannova tř. — Podobná, ještě bombastičtější lokálka byla také v Plzeňském obzoru.

FRANCOUZŠTÍ LÉKAŘI, kteří letos navštívili naši říši, aby si prohlédli rakouské vědecké ústavy, byli pozváni také do Prahy. Přijeli v počtu 35 včera, v pondělí, a dnes odjedou. Pražskou Všeobecnou nemocnici budou zejména nadšeni!

SJEZD VOLNÉ MYŠLENKY koná se v Praze, a jest tedy povinností, zejména českých účastníků, aby nepřipustili na něm čistě měšťácké a hluboce zahanbující projevy, jako by bylo například (což jest velmi možné) odeslání nějaké blahopřejné adresy — p. Clémenceauovi, vyloženému politickému komediantovi a pronásledovateli dělnictva, nebo takovému Briandovi, socialistickému prospěcháři a pronásledovateli učitelských syndikátů. Doufáme, že toto upozornění, jež ostatně učinily již i jiné časopisy české a zahraniční, postačí.

RODA-RODA, ZNÁMÝ HUMORISTA a satirik německý, jest jako záložní nadporučík 38. divizního dělostřeleckého pluku rakouského ve vyšetřování čestným soudem vojenským jednak pro svou spisovatelskou činnost, jíž urazil prý mnohdy „důstojnické city“, jednak proto, že oznámil své volné manželství se šlech. Zeppelinovou. — Čestný vojenský soud je ovšem poslední instituce, jež by mohla zabrániti rozvoji moderního ducha.

OZNÁMILI JSME, ŽE SPISOVATEL RODA-RODA, nadporučík v rezervě, vyšetřován je čestnou radou: tato dospěla nyní k názoru, že Roda-Roda poskvrnil stavovskou důstojnickou čest, a zbavila jej důstojnické hodnosti. Teď mu zbývá jen provaz!

VE FEJETONU POZORU z předešlého týdne pronáší B. Jaroněk několik slov k zahájení II. výstavy moravských umělců ve Val. Meziříčí. Volá: „Celá generace, socialismus, se zvedá, aby vykazala umění důstojné dráhy a cíle. Pochopme znamení doby!“ Argumentace článku je poněkud zmatená a mnohdy nesprávná, ale smysl jeho stojí za pozornost.

V NÁRODNÍCH LISTECH, kde byl nedávno neobyčejně duchaplný fejeton o anarchitech, posuzuje neméně duchaplně p. K. H. B. — esperanto. Trochu pozdě obé. Neboť ani anarchism, ani esperanto nezastaví na postupu trocha impertinencí.

V KNIHÁCH DOBRÝCH AUTORŮ vyšly tři povídky o „nových“ lidech, jejichž autorem jest Z. N. Gippius (Merežkovskaja). Jsou to: Jabloně kvetou, Bohyně, Miss May. Krásně se v nich vypravuje o podivuhodných poměrech, o láskách, jež jsou více snem než skutečností, o bledých ženách, jež splývají s přírodou a nezavírají oči na slunci.

HLASY Z HANÉ MAJÍ znamenitou pověst u klerikálů. Aspoň Našinec píše: Hlasy z Hané uveřejňují v nedělním čísle článek Světový kongres Volné myšlenky, který patrně dostal se omylem místo do Hlasu lidu do Hlasů z Hané. Aspoň výrazy „slepý vztek černé legie“ apod. tomu nasvědčují. Očekáváme, že Hlasy z Hané samy tento náš názor potvrdí.

HEINRICH HEINE NEMÁ, jak známo, v Německu ještě pomník. Reakcionářům a pokrytcům podařilo se dosud vždycky překaziti snahy k tomu směřující. Zejména v Düsseldorfu, jenž jest rodiště Heinovo, bránila se jeho pomníku zpátečnická politika a náboženská opozice až dosud s úspěchem. Několik lidí inteligentních zbudovalo však zbožňovanému básníku koutěk lepší snad pomníku. Düsseldorfský knihkupec Bedřich Meyer od let již sbírá vše, co má vztah k Heinovu dílu: první vydání, spisy z mládí, všechna vydání, překlady, spisy o básníku a jeho díle. K získání této sbírky použito bylo části fondů, sebraných původně pro pomník, jenž nemohl býti postaven. V nové městské knihovně byl jeden sál, sál Heinův, věnován této sbírce a zakrátko na piedestalu

umístěno tu bude jeho poprsí, jež jest dílem mladého německého sochaře Adolfa Schmiedinga. Jak bláhové jest ostatně úsilí odpírati pomník básníku, jehož písně budou žíti v jeho národě a v mnoha srdcích na celé zemi jistě déle, než potrval by sám kámen.

UPOZORNILI JSME JIŽ MINULE na paragraf, který si dalo Sdružení výtvarných umělců moravských: členové jeho smějí účastniti se výstav pořádaných Klubem přátel umění jen s dovolením výboru. Paragraf hodný nějakého baráčnického spolku ze Zlámané Lhoty! Ukazuje v plném světle maloměšťáctví, v kterém tonou moravské umělecké poměry. Víme, že byl diktován osobní nedůtklivostí několika malých veličenstev. Uznáváme, že Sdružení vykonalo hodně svými výstavami, ale tato „trucovitost“ kalí dojem z této práce a zesiluje obavu, že Sdružení má se státi akciovou společností vývozní. Vliv p. Kalvodův je hmatatelný. Je nyní na Klubu, aby se probudil z nečinnosti a vyprostil se ze své trapné situace. Je nezbytno, aby odpověděl úsilnou prací za podpory všech lidí, kteří nechápou umění jako v Kocourkově nošení světla do radnice bez oken. Při dobré vůli se Klubu jeho práce zdaří, pražské kruhy umělecké by obnovení jeho činnosti uvítaly, kdyby dovedl navázati vhodně styky s nimi. Byli jsme o tom z pražských uměleckých kruhů ujištění osobami, jichž práce a jméno je diametrálně vzdáleno nechutných hospodských intrik.

„MORAVSKÝ KRAJ, výborně redigovaný list pokrokový, o němž by se dalo souditi, že se zakoření v každé vísce moravské, ano i v Čechách...“ tak píše tento týden Nová Slovač. A v téže době píše Kr. (pokroková krysa) v Osvětě lidu, že redaktor Svozil „uvelebil ve straně pokrokové lidi, kteří veškerým svým politickým jednáním a vystupováním jsou přímo paskvilem pokrokovosti i při měřítku nejslabším“, — a nemyslí tím nikoho jiného než redaktory Moravského kraje. Píše to ovšem člověk, který ze všech moravských pokrokových listů vzal na milost jen — Valašské noviny, snad proto, že uveřejňují doslova každou řeč Masarykovu. Patologický zjev!

JAK ZNÁMO, VYUŽILA ROVNOST aféry Holzbachovy k mizernému útoku na všechen tisk měšťácký, což u takových Tusarů znamená všechen nesocialistický, a nejen nesocialistický, nýbrž všechen tisk, jenž není sociálně demokratický. Lidové noviny velmi správně odbývají pány z Rovnosti. Píšu: „...Odmítáme toto křováctví tím ničemnější, čím všeobecnější, co nejrozhodněji. Česká žurnalistika jistě není bez vady a bez poskvrny, ale činit všechen český tisk zodpovědným za nějaký pokoutní plátek je nevycválanost, kterou jen sociálně demokratický

list smí předložit beztestně svým čtenářům. Kdo zná intimně českou žurnalistiku a kdo zná také žurnalistiku cizí, ví, jak skvěle se liší čeští žurnalisté od korupce vládnoucí ve velkém tisku cizím, a odplivne si nad surovostí, s jakou se tu sociálně demokratičtí takyžurnalisté sápu na to beztak jediné, co česká žurnalistika má, — na její čest. Myslí-li, že se měšťáčtí žurnalisté dívají na sociálně demokratické novináře svrchu, ať nehledá příčinu v tom, že vyšli z dílen, ne ze škol — také v měšťáckém tisku je řada samouků a jsou mezi nimi lidé vynikající —, ale v oné polovzdělanosti a v onom nahražování žurnalistických schopností hrubou neotesaností, které jsou tak příznačné pro většinu sociálně demokratické žurnalistiky. I v českém tisku sociálně demokratickém je několik schopných, vzdělaných a kulturních lidí, třeba vyšli z dílen, ale ti jsou v mizivé menšině a nedávají tisku své strany ráz. Z těch by ono žurnalistické zálesáctví o měšťáckém tisku nenapsal nikdo.“ — Osvěta lidu může opět sprásknout ruce, až nebudeme se sociálně demokratickými zálesáky mluvit v rukavičkách! Učiní to jistě — neodplave-li ovšem dříve pokroková krysa na rudý koráb.

NEDĚLNÍ FEJETONISTA DNE uplatnil názory sociální, jež mu jistě jednou dopomohou ke kariéře: „Dnešní umělecká mládež cítí například odpor k takzvané buržoazii. Skoro nenávidí zbohatlého živnostníka nebo obchodníka. Jak málo v tom smyslu, vykreslil Hamsun v *Nové zemi* (!). Špatný obchodník a špatný živnostník zbohatne jen v případech velmi řídkých. A dobrý živnostník a dobrý obchodník? Proč ho podceňovati, když zbohatl? *Své jmění vytěžil vlastní prací, vlastní námahou i potem.* Nezakopal svou biblickou hřivnu, posílil produktivní kapitál národa, jehož je příslušníkem, v odměnu za to žije v blahobytu svého získaného nivó, a proto ti, kdož nepochopili, říkají mu — „líný buržoa.“ — Podškrtnl jsem větu, které ovšem věří politikové, sociologové a národohospodáři mladočeské partaje, ale sotvakdo z těch, jejichž je budoucnost. Mladí spisovatelé ovšem učiní velmi dobře, když nechají plavat sociologii a hrdou ctnost a přidrží se uzenářských neb advokátských verthajmek. Ať slouží ke zdraví!

REDAKCI ČASOPISU LUMÍR převezme novým ročníkem p. Viktor Dyk, což jest jistě potěšitelná zpráva.

PAMĚTNÍ DESKA PATRIKU BLAŽKOVÍ, zemřelému českému novináři, byla zasazena na jeho vyšehradský hrob. Dle časopisu Den má nápis: „Hejtman Patrik Blažek, český novinář, narodil se 17. března 1851, zemřel 17. července 1905.“ Dle jiných časopisů jest u tohoto nadpisu

poznámka, že desku věnovala rodina K. L. Kukly. Den patrně z *oprávněného* studu tuto věc zamlčel. Blažek byl *poctivý* žurnalista a nezasloužil si této ostudy.

STANOVY MORAVSKÉHO SVAZU OSVĚTOVÉHO jsou už schváleny. Zakládajícím členem stane se, kdo zaplatí jednou provždy 1000 K nebo se zaváže k ročnímu příspěvku po 100 K. Skutečnými členy mohou se státi okresy, obce, města a nepolitické spolky, které budou platiti ročně 100 K příspěvku. Činnými členy mohou se státi pouze jednotlivci. Příspěvek určí valná hromada. Přihlášky členské přijímá Moravský odbor národní rady české v Brně, Veselá ul. 39. V přípravném výboru je předsedou prof. Ursíny, vedle něho jsou členy výboru prof. Vl. Novák a ředitel J. Úlehla. Nemá-li se svaz státi neslanou a nemastnou institucí, která by práci kulturní jen zdržovala, pak je nutno, aby správa svazu byla v rukou lidí otevřeně a poctivě svobodomyslných. Je přece nemožno, aby v osvětovém svazu pracovali společně i klerikálně konzervativní, i pokrokoví lidé. To by znamenalo zakrátko zbahnění a strnulost. Tyto dva směry jsou právě v osvětové práci neslučitelné — jako je neslučitelná metoda vědecká s metodou církevně teologickou.

ANGLICKÝ KRÁL NAVŠTÍVIL v Mariánských Lázních jakési divadelní(?) představení, jež pořádala vídeňská společnost. Na programu byla prý „neslušná“ čísla; tož jednalo se asi o nějaký šantán. Král prý po prvním dílu programu prohlásil: „To je neslýchaně neslušné,“ a odešel z divadla. — Považte si, lidičky, co to asi muselo býti, když anglický král, bývalý a proslulý princ waleský, odešel. Anebo jedná se jen o vtip?

E. ST. VRÁZ VRACÍ SE DOMŮ a bude zase po našich vlastech přednášet. Pod názvem Exotické povídky vydá u Topiče novou cestopisnou beletrii s ilustracemi bohužel Šimůnkovými. Mimo to vyjde také nová jeho kniha pro mládež Z dalekých světů. Škoda, že tento zajímavý cestovatel nesetřásl na svých poutích — jistou úzkoprstost a lacinou moudrost, jež nečiní z jeho knih četbu příliš povzbuzující.

OTTŮV SLOVNÍK NAUČNÝ má aspoň pro krásnou literaturu redaktory, kteří jsou všechno, jen trochu nestranní nikoli. Bylo na to již leckdy poukázáno. Teď se konstatuje, že nebylo v něm místa také pro Jos. Merhauta, ani jako beletristu, ani jako žurnalistu. Na Šaldovy výlevy o jeho miláčcích bylo však místa dost.

DNE 15. ČERVENCE 1905 zemřel v lázních Badenweilerských v Bavorsku ruský spisovatel Anton Čechov, jenž s humorem tak hrozným a jako v hravých scénách uměl povědět, jak těžko se v Rusku žije, jenž věstil v postavách svých příští revoluce — proto nemá dosud pomníku. Noviny teď oznamují, že ctitelé jeho a zejména známé Moskevské umělecké divadlo postarali se, aby aspoň v lázních Badenweilerských postaven byl Čechovu pomník. Pomník v životní velikosti zhotovil sochař Schleifer.

V NEDĚLI 8. T. M. KONALA SE V BRNĚ schůze českých spisovatelů, jež porokovala o hospodářské situaci českých spisovatelů a o povinnostech země k této důležité skupině pracovníků. Živé debaty zúčastnili se všichni přítomní, zejména pp. Mrštíkové, Karas, E. Sokol a Neumann. Páně Karasovy známé návrhy byly přiměřeně pozměněny a usneseno domáhati se ještě letos na zemském výboru moravském splnění těchto tří požadavků: 1. Aby pp. Vilému Mrštíkovu a Jos. Uhrovi přiřknuta byla stálá roční gáže literární po 2000 K. 2. Aby zřízena byla zemská dotace na studijní a cestovní stipendia pro moravské spisovatele beletristy per 5000 K ročně; nejmenší stipendium 500 K. 3. Aby dosavadní zemská dotace pro podporu beletrie na Moravě zvýšena byla na 10 000 K. Mimo to podniknuta bude zvláštní akce za tím účelem, aby o rozdělení dotace již existující rozhodovala přiměřená porota. Pro případ, že zemský výbor moravský zachová se k těmto požadavkům odmítavě, budou čeští spisovatelé na Moravě domáhati se slyšení u celé veřejnosti, a sice způsobem nikoli trpným, nýbrž jako lidé, kteří se domáhají jen trochy toho, co jim patří. Přítomní na schůzi žurnalisté, zejména p. Sokol Tůma jako zástupce Sdružení moravských novinářů, ujistili přítomné podporou žurnalistiky. K věci vrátíme se ještě v některém příštím čísle v článku.

NA SCHŮZCE ČESKÝCH SPISOVATELŮ Z MORAVY, jež pojednala o akci za účelem domáhání se známých požadavků, upozornil p. V. Mrštík, že tato akce vyvolá souběžné hnutí i v Čechách, že v Čechách dokonce čekají na příklad Moravy. Neklamal se. Národní listy uveřejnily již o věci fejeton (ze dne 19. t. m.) a výzvu k českým spisovatelům v Čechách. Několik odstavců stojí za citování: „Moravský zemský výbor, resp. zemský sněm, povolil právě subvenci 8000 K na zvelebení chovu králíků. Tentýž úřad dává roční podporu 5000 K moravským spisovatelům. Potřeby hospodářské mají v našem lopotném životě převahu nad potřebami kulturními. Nemůže nás tedy překvapiti, že na Moravě, ve vlasti zdravého smyslu a kritiky, věnují na zvelebení chovu králíků značnější obnos než na zvelebení literatury. Nevím, kolik obětuje český zemský výbor na králíky. Ale vím určitě, že na literaturu nedal dosud ani vindry... Ano, Morava je pokročilá, moderní země, jakési slovan-

ské Norvéžsko... Malá země má větší, nutnější povinnosti vůči svým umělcům a spisovatelům nežli velký, mnohomiliónový stát, kde úspěch přináší romanopisci a dramatickému autorovi též blahobyty... Moravští politikové ukázali již jakési porozumění pro osvětové nezbytnosti, jež jsou právě tak naléhavé jako potřeba povznesení chovu králičího. Ano, musíme si doznati a činíme to neradi, neboť nesmíme zapomenout na moravské vtipkování a pokrčování ramenou nad námi, — že moravský sněm stojí kulturně výše nežli český, který dosud nemá tušení o existenci nějaké české literatury... Dovolávejme se tedy, aby zemský sněm český povolil též dotaci pro spisovatele! Jak by se pomohlo básníkům, povídkářům, publicistům, kteří jsou živi jen svým pérem, kdyby se jim dostalo roční podpory, zemského stipendia! Byl by to čin nanejvýše kulturní a vlastenecký... Věc se mi zdá tak samozřejmou, že necítím potřebu rozohňovati se pro ni nějakým patetickým plaidoyerem... Sociální poměry spisovatelů českých jsou žalostné..."

HLASY POKROKU, pěkně redigovaný týdeník, vycházející ve Dvoře Králové, píše o Moravském kraji: „Moravský kraj byl z nejlepších našich listů. Dovedl zachovat vždycky rezervu a být přísně kritickým tam, kde jinde docházelo k nekritickému přitakování a nadšení. Pro literární život znamenal důležitou část mínění, byť i v jeho redakci známí literáti. Je smutným dokumentem, že u nás takovýto výborný list nemůže se udržet nezávisle na lidech a družstvech.“ — Hlasy pokroku píše „byl“. Domnívají se totiž dle hloupé lokálky Českého slova patrně, že Moravský kraj přestal vycházet. Doufáme, že svůj omyl napraví: Moravský kraj byl, jest a — bude.

MLADOBOLESLAVSKÉ LISTY SDĚLUJÍ, že nakladatelství Kočího vydá knihy pp. Mahena a Těsnohlídka. U tohoto je prý to „zjev tím zajímavější, že v Moravském kraji vedl ostrou a třeba říci bezpodstatnou kampaň proti Kočímu do nedávné doby“. Upozorňujeme pisatele, že tuto „kampaň“ vedl redaktor Neumann, trvá a dosud o její nesprávnosti se nepřesvědčil. Jeho výtky týkaly se zejména toho, že p. Kočí chrlením veliké spousty neužitečné četby za laciný peníz poškozují literární trh. Bude-li p. Kočí vydávat dobré publikace mladých autorů v dobré úpravě, bude se to dít za podmínek přibližně stejně jako u jiných nakladatelů. Ovšem, rádi uznáváme, že již v tom bude zásluha p. Kočího, najdou-li „mladí“ v něm svého nakladatele. Ale p. Těsnohlídek u p. Kočího knihu nevydá dle pražské hypotézy.

NĚKTERÉ ČESKÉ ČASOPISY z království chtějí býti někdy senzačními na útraty Moravy. Tak Den (číslo 162) přináší tuto hrůzostrašnou lokálku: Řádění alkoholu na Moravě. Na Moravě klerikálové dosud

ovládají lid místy úplně; dle toho vypadá i kulturní stav oněch nešťastných krajin, jež ještě dlouho budou trpěti následky zatemnělosti klerikály udržované a alkoholismu jdoucího s ní ruku v ruce. V obci Cotkytli lidé otrávení — kořalkou — „šváběnou“ se věší. Nedávno 20. srpna se oběsil rolník Langhamer Karel, člověk zmíry dobrý, byl-li střízlivý, v pátek 6. t. m. zase jiný ubožák Fabiánek, vulgo „Anděl“, rodák z Crhova, — oba zachvácení horečkou opilců. — Takovým tónem nepřivodí se, myslíme, náprava a informuje se o Moravě hloupě.

PROF. VODÁK, LITERÁRNÍ REFERENT ČASU, charakterizoval nedávno velmi pěkně a mužně „básnický sloh“ Jaroslava Vrchlického: „Básnický sloh Vrchlického byl již mnohokrát kritizován a také ovšem zde: nesmyslnost jeho obrazů, nedbalost a nehoráznost jeho slov. Nebude nikdy dost opakováno, že málokdo kazí a znehodnocuje básnický výraz český tak jako on, který se vynáší za největšího obohacovatele a tvůrce jeho. Jemu nezáleží ani na slově, jehož užije, ani na spojení a lepě, promyšlené stavbě vět, ani na ladném vývoji a úpravě celku, na ničem. Chrlí verš za veršem, spěšně, bezohledně, nazdařbůh, s jedinou snahou dostat se nějak ke konci. Nemá ve špičkách svých básnických prstů ani tolik citu pro svůj nástroj, co ho má pro svůj venkovský hudebník. Překážky, jež se mu staví do jeho hřmotné a pustošivé cesty, zakrytě, záludně, šalebně a s urážlivou výsměšností obejde, místo aby je zdolal.“ — Žijeme však v době, kdy nejen každý někomu nepříjemný osobní úsudek v literatuře pospíší si zakřiknout nebo „na pravou míru uvést“ nejblíže literární šplhaveček, ale kdy i zcela objektivní a naprosto odůvodněné úsudky, jako jest tento Vodákův o Vrchlickém, probudí rychle nějakého „blanického rytíře“ k obraně kdoví čeho všeho. Tentokrát ozval se v Plzeňském obzoru: „Nad takovou kritikou, jak ji právě napsal p. Vodák, divadelní a literární referent Času, vysloví každý nepředpojatý své hluboké politování. Čas, který dříve vynikal opravdovými kritickými články, hodně hluboko klesl, když poprává místa nyní takovým výplodům kritického ducha p. Vodákova. Zpráva o požáru v Želivě a tato kritika, jež nezadají si opravdu v ničem na své duševní ceně, jsou nejlepším dokladem, jak dovede se zneužití tisku, je-li svěřen rukám nepovolaným. Snad se takovým způsobem psaní vyvolá pozornost — ovšem nezasloužená, ale věci se tím neprospěje, tím méně pak žurnalistice.“ — Mistr s velikým M může mít radost, že se ho ujal aspoň orgán plzeňských pravovářečníků.

DALO SE OČEKÁVAT, že také nakladatel Kočí zkusí své štěstí s humo-ristickým časopisem. První číslo vyjde již 1. října. Časopis bude se jmenovat Dobrá kopa a jeho hlavním redaktorem bude — JUC. Karel L. Kukla. Co bychom potřebovali, toho opět nedostaneme; zbytečnou konkurenci budou mít asi Humory.

KDYŽ NÁM BYLO JASNO, že Šibeničky neudržíme, protože nemáme kapitálu na reklamu a placení honorářů, a když jsme museli mlčet k nejpitomějším urážkám, nemohouce dáti jedinou správnou odpověď: zdokonaliti list a učiniti z něho všestranně bezohledný karabáč, — věděli jsme, že až přestanou jednoho dne vycházet, bude vyhledáván a chválen tento první pokus o český časopis satirický v duchu moderním a uměleckém. Nad mrtvolou se brečí a lituje; pro živého neudělá se pranic. Jeden z mnoha případů, jež bychom mohli kvitovat, jest tento: Redakce jednoho pokrokového listu zmiňovala se o Šibeničkách asi dvěma řádky zároveň s Humory, se Švandou atd. Aby objasnila, proč jsou a chtějí býti jiné než naše všední humoristické listy, aby upozornila na list, jenž nebyl výdělkovým podnikem a zcela nezištně chtěl postaviti potřebného kulturního činitele, to nikoli. (Nikdo nám vůbec nepomohl — kromě dvou tří umělců —, každý kritizoval, žádal, nadával jen.) A teď nám redaktor toho listu píše, že je Šibeniček škoda, a nařiká na „netečnost českého obecenstva k podniku tak ojedinělému“. Je to logické?

ZAS NOVOU SLÁVU BUDE MÍTI české jméno v cizině! Časopis Aus fremden Zungen, vydávaný v Berlíně, počal vydávati německý překlad — Otce Kondelíka a ženicha Vejvary!

OSVĚTA LIDU, jež jako prý nepředpojatá hleděla na nakladatelskou činnost Kočího „s upřímným potěšením“, musela se konečně také rozhorlit. Chtěli jsme psát o téže věci; stačí nyní citovat Osvětu lidu. Píše: „Neváháme dnes zakřiknouti výstražně i výhrůžně p. Kočího, kdy ohlašuje, že „na přání ct. odběratelstva“ počne vydávati laciné vydání románů Mayových. Nebezpečí toto je tím větší, že ohlašuje se laciné vydání a že konkurenčně donucen dosavadní nakladatel plodů Mayo-vých p. Vilímek tyto zlaciniti (ohlašuje je ještě levněji než p. Kočí).“ V tom je nebezpečí, neboť s romány Mayovými má se to jako s alkoholem. Alkohol, aby zhoubné účinky byly co nejmenší, má být co nejvíce zdražen. Dokud Mayovy produkty — mořští to literární hadi — byly drahé, nebáli jsme se ani jejich otravných účinků, jako se obáváme té otravy dnes při té láci a pak při vkusu našeho čtenářstva, které — nekla-mejme se — bude je hltati. A ony od krváků svým účinkem nemají daleko. Proto pozor, p. Kočí, ve své nakladatelské horečce, pozor, aby vás nemusil zakřiknouti celý inteligentní český svět. Býti dobrým obchodníkem — toho si vážíme, ale pro obchodní zisk otravovati duše národa — na to se snad přece zmůžeme k odporu.“

V POSLEDNÍM ČÍSLE LUMÍRU loučí se dosavadní redaktor Václav Hladík; redakci příštího ročníku převezme Viktor Dyk a Jaroslav Kamper. Lumír se tím jistě zvedne z dosavadního úpadku.

„...NAŠE DENNÍ LISTY jsou rozděleny mezi kotérie dvou literárních Mohamedů, z nichž každá svého stejně směšně vyzpěvuje za osmý div světa, za syna Héliova, za génia všech géníův, a že při této stranické konkurenci trpí nejvíc umění, o které se při ní jedná až v poslední řadě, a trpí ti básníci, kteří vytvořili verše i knihy čistší, ryzejší a bohatší než oba jmenovaní, ale nedovedli si pomoci k vlastní klice, ovládající kus veřejného mínění a reklamy.“ Tak píše Přehled v lokalce, kterou upozorňuje na „nešetrný“ tón Vodákových posudků prací Vrchlického a na odpor mladočeského tisku proti nim. Časopis, který káře stranicství, nemá se ho týmiž řádky dopouštět. Přehled by takto nepsal, kdyby „neměl v žaludku“ Machara. A hlavně nemá Přehled v tomto případě pravdy: nic špatného není na tom, když kritik miluje některého básníka, zejména když ho miluje za tak krásné knihy, jako jsou obě „antické“ sbírky Vrchlického. Nechceme hájiti prof. Vodáka: ledakohos pomijí, kdo zasluhuje poctivého referátu. Ale konečně, nikdo není neomylný: prof. Vodák koná však dobré dílo na obou frontách, i svým stanoviskem k jisté části mladých, jež by ráda udělala z literatury blázinec nebo sanatorium, i svým spravedlivým odporem k Vrchlickému, jež projevuje věcně a s dávkou ostrosti, jež je nutná, protože v našich dnešních literárních poměrech je všechno možné, i to, aby „papírová pyramida“ stala se opět vrcholem českého umění básnického.

SOTVA BYLA POHŘBENA TRILOGIE O SIMSONOVI, už mladočeské žurnály vytrubují novou událost: Vrchlický napsal román. Trouby vřeští: „Úžasná, přímo omračující rychlost uměleckého tvoření zůstala věrna našemu básníku i při jeho první velké práci prózou. Dnes Vrchlického román Loutky — jest v rukopise dokončen. Vrchlický tu rozepjal plná křídla své žárem sálající fantazie...“

NAKLADATELSKÁ HOREČKA, jak se eufemisticky říká obchodním manýrám nakladatele Kočího, už zas plodí nový časopis pro mládež. Četl, že sociální demokraté chystají s velkou reklamou Jaro, tož honem trumf: krejcarové Mládí!

FRANCOUZSKÁ AKADEMIE určila za předmět básnické soutěže o státní cenu 4000 franků oslavení praporu. Vláda prý chce, aby básníci dali

odpověď Hervému a antimilitaristům. Také politika! Můžeme být zvědaví, kteří francouzští básníci se k tomu propůjčí. Nějací Fučíkové asi.

LETOS POPRVÉ nebude zváti rektor jménem akademického senátu posluchače pražské university k slavnostnímu Veni Sancte, nýbrž pouze teologická fakulta. Tento kulturní čin v době zvýšené klerikální agitace je pěkným úspěchem studentské akce pro odstranění teologie z university. Nově zvolený rektor dr. Goll těší se již teď špinavé pozornosti klerikálů.

JAKO 33. SVAZEK SBÍRKY KNIHY DOBRÝCH AUTORŮ vyšel román Remyho de Gourmont Noc v Lucemburské zahradě, dílo krásné a hluboké jako vše, co vychází hojně z péra tohoto nedoceněného a u nás stále ještě málo známého francouzského autora. Tentokráte byl román konfiskován: každý ho však obdrží po interpelaci. (Adresa: Žižkov u Prahy, 45.)

KONFISKACE ROMÁNU NOC V LUCEMBURSKÉ ZAHRADE od Remyho de Gourmont jest i v Čechách, kde cenzura řadí opět jednou jako splašený býk, něčím snad bezpříkladným. Tato kniha jest krásný, každé lůze nepřístupný traktát o epikurejském životě a lehce skeptické moudrosti, silné dílo protikřesťanské filosofie bez dogmatického úsilí a také však bez deklamace vypočítané pro potlesk antiklerikálních galerií. Že byla konfiskována, je skutek, jehož se může dopustit jen nejomezenější byrokrat nebo člověk přímo klerikály najatý. Kniha ovšem dostane se do rukou čtenářů ať už interpelovaná, nebo neinterpelovaná; ale fakt této konfiskace svědčí o situaci, z níž se zrodí kulturní pohroma, bude-li veřejnost dál bezstarostně se bavit nacionálními tahanicemi nebo parádními sjezdy, jejichž dokonalá nevinnost je očividná.

PAN VÁCLAV HLADÍK ROZLOUČIL SE se čtenáři Lumíra ve článku, kde mimo jiné praví: „Uchopil jsem se redakce listu slavné minulosti s hlubokým přesvědčením, že list literární má sloužiti především a jen literatuře. Brzo však jsem poznal, jak naivní a bláhový je tento názor. Časopis, jenž by byl pouze orgánem literatury a umění a jehož kritika by byla neodvislá a nestranná a přitom by měla svůj určitý, bojovný program, své tvůrčí poslání, je skoro nemožný ve společnosti směřující se ve stísněnosti a malosti poměrů. Nutno se podrobiti ohledům osobním, přidržeti se nějaké strany, vstoupiti do nějakého bratrstva, míti kokardu určité barvy za kloboukem a vlající prapor nad hlavou.

Kamaráderie, kotérie, sektářství a spolkářství vládnu v našem životě.“ A dále praví: „Nepatřil jsem nikdy k žádné skupině a klice, šel jsem vždy sám a neodvislý.“ — Škoda, že to povídá p. Hladík, který smyslu pro umění a neodvislou kritiku měl vždycky tak málo. Je také všelijaká neodvislost: někdy se jí říká bezkarakternost. — Že by Lumír stal se nyní „skutečným a opravdovým orgánem klicky, jejímž listem byl dosud jen dle jména“, jak praví Osvěta lidu, nedá se snad říci, když v čele jeho redakce stojí Viktor Dyk a dr. Jar. Vlček.

KRASOUMNÁ JEDNOTA V PRAZE uspořádá v Rudolfinu novou výstavu dosud neznámých obrazů Emila Holárka. Bude to asi smutný obraz definitivního konce umělce, který měl kdysi trošku talentu.

V ČASOPISE HOCHLAND pojednal švýcarský profesor W. Förster o otázce poučování dítek o věcech pohlavních. Jeho článek citovala Osvěta lidu a teď to prochází všemožnými časopisy pokrokovými i socialistickými. Pan profesor je pro „největší zdrželivost“ v této věci, mluví o neocenitelném výchovném významu studu, proti „osvětářskému racionalismu“ atd. — Co to dá práce, než lidé pochopí nějakou myšlenku, než přestanou v ní viděti zločin nebo strašidlo! Pak přijde pokrokový časopis a hloupým citátem, jež vytiskne proložené ve zvláštním článku bez kritiky, — vrátí se k starým moralistickým žvástům, kdekdopak opakuje to po něm — a dobrá věc je zas poražena u mnoha lidí na dlouhou dobu. — Pan profesor horlí proti tomu, že se mládež „zcela zbytečně obeznamuje se všemi možnými perverznostmi pohlavního života“ řadou spisů, jež mezi ní vnikají, — jako by to bylo prací těch, kteří chtějí mládež poučovat o pohlavních věcech, jako by právě *proti podobným spisům*, jež látají dohromady všelijací klerikální i neklerikální doktoři pro dobrý výdělek, neměla čeliti řádná výchova. Pan profesor má plnou hubu „ušlechtilosti“; domnívá se, že „prodlením u materiální stránky pohlavního žití příliš právě materiální a fyziologické se vyvyšuje a zanedbává se poučování daleko důležitější, to jest ono, které v tom pozůstává, že vzbuzují se myšlenky a citění vyšší, jimiž lidstvo zušlechťuje, ovládá a ošetřuje onu ryze fyzickou stránku pohlavního života“. Na takové fráze stačí však naše katolické a protestantské kazatelny, těch věru nepotřebujeme od profesorů až ze Švýcar. Tací páni myslí si asi, že o *těle* mluvilo se již dost a že by zas jednou mohla přijít na přetřes „duše“. Požadavky těla jsou již trochu veliké a nynějšímu pořádku nepohodlné: jednou probuzeny nedají se tak dobře krotiti jako požadavky „duše“. Proto to zbožné přání, ve vznešených frázích propagované, o ovládání fyzického života. Jednou se na nás volá, abychom krotili stránku pohlavní, jindy opět, abychom se uskromňovali, abychom se zříkali zbytečných potřeb... Jak známá, stará to písnička! Ale fakt je ten, že pohlavní život jest a zůstane základem všeho života

vůbec, a má-li býti život zdravý v budoucnosti, musí býti mládež poučena o jeho základu, o faktech a hygieně pohlavního života. Nikdo nepraví, že se jí mají vtoukat do hlavy veškeré podrobnosti sexuálního procesu, perversity a nestoudnosti. To dělají jen šarlatáni, ale nikoli pedagogové a rodičové, jimž jde o zdraví dítěte. O stud ať se páni nebojí! Potrvá, ale nikoli proto, že jest nějakou mravní veličinou, jak se tito špatní psychologové a fyziologové domnívají, nýbrž proto, že jest přímým plodem zdravého pohlavního života, formou pohlavní koke-
terie.

V PROSTĚJOVĚ BUDE SLAVNOSTNĚ OTEVŘEN nový Divadelní dům. K této slavnosti nabídl laskavě svou báseň p. Dostál Lutinov, ale pořá-
datelstvo bylo tak moudré, že dalo přednost před okresním básníkem skladbě p. Neumanna Bouře. Ale p. Dostál Lutinov nemůže klidně snést, že jím bylo pohrdnuto, a intrikuje proti výstavě Sdružení mo-
ravských umělců výtvarných. Snad se mu za to některý z nich odmění zase horentní kresbou v Novém životě.

SVETOZAR HURBAN VAJANSKÝ, právě šedesátiletý, chystá svoje So-
brané diela, všechno, co napsal beletristického, literárně historického
a cestopisného. Ročně mají vyjít 4—5 svazky této vlastenecké nudy.

TĚŠÍNSKÉ NOVINY SI NEDÁVNO STĚŽOVALY, jak málo se užívá ná-
rodního kolku. Chtěli jsme vyhověti vyzvání Národní rady a zbaviti se
zároveň obtížně rozvláklých zpráv, kterými jsme byli zaplavováni.
Obětaví dopisovatelé, kteří nás trápili ohlašованием věnečků a zábav,
ustali, za národní kolek utratili během celého měsíce 4 haléře: národ sobě.

OSTRAVAN PŘIPOJUJE POZNÁMKU ke stesku našeho divadelního re-
ferenta o nedostatku původních novinek na brněnském divadle, domní-
vá se, že je zaviněn poměrně nepatrnými honoráři. Nikoliv, brněnské
divadlo honoruje líp než všechna pražská předměstská divadla; brněn-
ské mělo s novinkami vždy malér, uvádělo na jeviště naivní, primitivní
pokusy a znechutilo původní produkci jak hercům, tak obecenstvu.
Pokud jsme se dověděli, zadal brněnskému národnímu divadlu Jiří
Mahen celovečerní hru Klec. Jinak divadlo samo nesnaží se původní
novinky získávat.

KONFISKOVANÉ OBRAZY V PRAZE. Policie zabavila osm obrazů Jos-
sotových vystavených v Rudolfinu, poněvadž obrazy ty jsou prý proti-
militaristického a proticírkevního rázu. Událost ta budí značné vzru-

šení. Jak jsme již oznámili, jest Praha prvním městem, kde budou vystaveny kresby slavného francouzského karikaturisty Jossota. Jossot jest britký satirik protiklerikální a protimilitaristický. Výstavu pořádá Krasoumná jednota. Ani nejstřízlivější kritika v samotném úředním listě nemohla obrazům Jossotovým ničeho vytknout. Přes to vše klerikálové naléhali na odstranění obrazů z výstavy a šťastně toho též docílili. Pořadatelstvo výstavy dalo obrazy, jež policie uznala za závadné, zalepiti. Leč to policii ještě nezdálo se jistým: obrazy musely býti z výstavy úplně odstraněny. Všelijaké oplzlé obrázky — ty policii a klerikálům nijak nepřekážejí, ale protiklerikální a protimilitaristické, ty nesmí býti viděny! Militarismus a církev jsou tím zachráněny! Výstavě konfiskací tou ovšem udělána nejlepší reklama. O Jossotovi a jeho umění přineseme v čísle zítřejším obsírnější pojednání.

OD REDAKCE A ADMINISTRACE

Veškeré kresby v tomto čísle obsažené pracoval p. T. R. Chvojka. Kresba titulní jest vlastní karikatura umělcova. — Veškeré drobné dekorativní kresby v minulých pěti číslech obsažené jsou od p. V. H. Brunnera.

Ze zásilek, které jsem obdržel do konce prosince a dosud nezodpověděl, neotisknu nic. — *D'Artoquan*. Zač považujete Šibeničky, milý pane? To není erotická literatura, to je svinstvo. — *V. R., ak. mal., Praha*. Jedné kresby možná použiju. Neposlal byste větší výbor?

*

Šibeničky vycházejí pravidelně 1. a 15. v měsíci. Abonentí obdrží je obyčejně vždy pátý den po vyjití, protože v den vyjití dávají se čísla k cenzuře a pak se tisknou a nechávají schnout. Počínaje příštím číslem však zařídíme to tak, aby čísla již v oznámený den vyjití se expedovala. Číslo 7 zpozdílo se o čtrnáct dní pro nemoc redaktorovu; abonenti tím neztratí nic, jen ročník se prodlouží o čtrnáct dní. — Vydávali jsme čísla o dvanácti stranách, spoléhajíce na inzerty. Jelikož dosavadní administrace inzertů dosud neopatřila, budeme vydávati do té doby, než inzerty budou, čísla o osmi stranách. A sice nikoli z důvodů finančních, nýbrž z redakčních. Nechceme býti často nuceni vyplňovati číslo násilně pestrými směsicí věcí prostředních. To si mohou dovolit takové Humory, kaleidoskop kýčů a nechutností. Máme jiný ideál. Čtenáři naši náhradou dostanou teď čísla s obsahem vybraným; také úpravu zdokonalíme. Jakmile budeme míti dostatečně inzertů, vrátíme se k číslům dvanáctistránkovým. — *R. CH.* Otisknu něco. — Ostatní rukopisy autorů dosud v *Šibeničkách* neotištěných a do 10. t. m. mně zaslaných jsem odložil.

*

V. K. Tišnov. Podaří se Vám snad něco později; ještě nemohu tisk-

nout. — *A. K. Curych*. V Šibeničkách nemohu tisknout, předám třeba Komuně do fejetonu. Do konce ročníku máš doplácet K 2,40. Pozdrav na všechny. — *Polan*. Do Šibeniček se mi nehodí; snad pro Kulturu bychom to mohli uchovat. — *Jos. R.-M.* Rád bych měl od Vás třeba do každého čísla něco krátkého, vtipného a časového. Ale toto poslední je rozvláklé a málo vtipné. — *G. A. Videň*. Kresba se nehodí. — *k. v. 20*. Formálně ještě velmi slabé.

*

N. K. Videň. Takových „kreseb“ nemůžeme přece tisknout. — *F. Latro*. Snad po čase napíšete něco lepšího. — *T. Raf*. Prozatím stále jen rýmování; také žádné snahy o něco nového nevidím. — *Jar. Žel*. Ze zaslaných veršů nemohu tisknout nic. — *Zdenko Spiro*. Naivní a neumělé. — *P. A. Špaček*. Zastavte se laskavě pro své kresby v naší administraci. — *Berdych*. Májová přišla pozdě. — *Maugli*. Dalo by se těžko zpracovat. — *Milánský*. Naivní a zastaralý symbolism. — *Praeter*. Některá dala by se snad tisknout; ale počkám, dostanete-li se k věcem individuálnějším.

Soutěž na politickou karikaturu. Redakce Šibeniček vypisuje tímto pro české umělce kdekoliv žijící *veřejnou soutěž na politickou karikaturu*, kresbu zinkograficky dobře reprodukovatelnou nejvýše třemi barvami. Soutěžiti mohou i práce jednobarevné. Nejvýhodnější syžet: *volby*. Jsou však také vítány karikatury rázu *sociálního a antiklerikálního*. Ceny: 50 K, 30 K a 20 K. Kresby buďtež buď podepsané, nebo se jménem v obálce uzavřeným zaslány do *konce dubna* na adresu: Šibeničky, Brno, Běhounská 8. Redakce vyhrazuje si právo reprodukovati v Šibeničkách i kresby cenou neodměněné za honorář. V porotě jsou pp.: A. Srnský, profesor, Stanislav K. Neumann, Rudolf Těsnohlídek. Výsledek uveřejněn bude v prvním květnovém čísle Šibeniček.